T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
CİLT PROGRAMI

SÜLEYMANİYE YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDEKİ TURHAN VALİDE SULTAN KOLEKSİYONU'NA AİT SAZ ÜSLÛBUNDAKİ CİLTLERİN TEKNİK VE DESEN ANALİZLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
20192309007 Şükran Sadoğlu Bayansar

Danışman
Doç. Yasin ÇAKMAK

İSTANBUL- 2023

ÖNSÖZ ..... **I**
ÖZET ..... **II**
ABSTRACT ..... **III**
RESİMLER LİSTESİ ..... **IV**
ÇİZİMLER LİSTESİ ..... **X**
KISALTMALAR ..... **XIII**
1. GİRİŞ **1**
1.1. KONUNUN ÇERÇEVESİ 1
1.2. KAYNAK VE ARAŞTIRMALAR 1
1.3. YÖNTEM 2
2. CİLT SANATI **4**
2.1. TÜRK CİLT SANATININ TARİHÇESİ 4
2.2. KLASİK CİLDİN BÖLÜMLERİ 6
3. SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ **7**
3.1. KÜTÜPHANE TARİHÇESİ 7
3.2. TURHAN VALİDE SULTAN 9
4. ŞAHKULU VE SAZ ÜSLÛBU **12**
4.1. ŞAHKULU 12
4.2. SAZ ÜSLÛBU 13
5. KATALOG **16**
6. DEĞERLENDİRME **90**
6.1. KARŞILAŞTIRMA 122
6.1.1. İncelemesi ve karşılaştırılması yapılan diğer eserler *126*
6.2. TASARIM ŞEMASI 145
7. SONUÇ **178**
KAYNAKÇA **180**
ÖZGEÇMİŞ **184**

ÖNSÖZ

Türklerin yaşam tarzına ve inanışına göre şekil verdiği sanat eserleri İslam öncesi dönemde Orta Asya'da sürerken, İslamiyet sonrasında Arap, İran ve Anadolu coğrafyasında hüküm sürmüş ve birçok sanat eserini etkilemiştir. Geçmişi yüzyıllar öncesine dayanan cilt sanatında birçok sanatkâr ortaya koymuş oldukları üsluplar ile bu sanatın yaşayarak daha ileri zamanlara taşınmasını sağlamışlardır. Bu üslupların önemlilerinden biri konumuz itibari ile 'saz üslûbu'dur.

Saz üslûbu Osmanlı Devleti'nin zirve noktasında ortaya çıkmış bir ekol olduğu için bütün geleneksel sanatlarda olduğu gibi cilt sanatında da desen ve tezyînat zenginliği açısından öne çıkmış ekollerdendir. XVI. yüzyılda saray nakışhanesinin sernakkaşı olan Şahkulu ortaya koyduğu ekolle yüz yıllar boyu kadim sanatlarda nadide eserler ortaya çıkmasına vesile olmuştur.

Desen ve teknik analizlerin yapılacağı eserlerin hepsi Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan Turhan Valide Sultan Koleksiyonu'nun saz üslûbu tezyinatlı ciltleridir. Dönem itibari ile artık yavaş yavaş desenlerde tezyinatta değişimlerin başladığı yüzyıl olmasına rağmen inceleyeceğimiz eserler, desen açısından son derece dengeli, tezyinat açısından ise zengin ve klasik döneme uygundur.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi bünyesinde bulundurduğu yazma eserlerle dünyadaki sayılı kütüphanelerden biridir. Bu kütüphanenin Turhan Valide Sultan Koleksiyonu tez kapsamında ele alınmış ve saz üslûbunda bezenen eserler tespit edilerek künye bilgileri, motif analizleri ve çizimleriyle verilmeye çalışılmıştır.

Konuyla ilgili araştırma ve tezi hazırlama sürecinde desteğini esirgemeyen danışman hocam Doç. Yasin Çakmak'a, engin bilgisiyle yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Ahmet Sacit Açıkgözoğlu'na, eserleri incelememizde ve gerekli araştırmaları yapmamızda yardımlarını esirgemeyen Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, İslam Araştırmalar Merkezi (İSAM), Türk İslam Eserleri Müzesi (TİEM), Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi (TSMK) ve İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi yetkililerine ve ayrıca İngilizce çeviri için Hasan Sami Bayansar'a, Türk cilt sanatının inceliklerini öğrendiğim Melike Kazaz hocama şükranlarımı sunuyor, merhum İslam Seçen hocamı hayırla yâd edip, Allah'tan rahmet diliyorum.

Haziran 2023 Şükran Sadoğlu BAYANSAR

ÖZET

Türk toplumunun sosyo-kültürel ve günlük yaşamında belirleyici bir öge olan sanat, toplumu bir arada tutan örf, âdet, gelenek, görenek ve kültürel yapı ile bir bütündür. Matbaanın icadından önce el yazması eserler hat, tezhip, ebru, minyatür, cilt, katı' sanat dallarının bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır.

Cilt Sanatı, Geleneksel Türk Sanatları içinde hem kapsayıcı hem de tamamlayıcılığı açısından önem arz etmektedir.

Kâğıdın icadından önce papirüs ve parşömen gibi malzemeler üzerine yazılmış ve korunması için de muhtelif çözümler üretilmiştir. Fakat kâğıdın icadıyla birlikte ciltçilik önemli bir ivme kazanmıştır.

Klasik sanatların birçok dalında olduğu gibi cilt sanatında da en güzel örneklere XVI. yüzyılda rastlanmıştır. Tez kapsamında incelenen koleksiyondaki eserlerin ciltlerinin XVII. yüzyıl sonu ile XVIII. yüzyıl başına ait olduğu düşünülmektedir. Bu yüzyıl eserlerinde motif zenginliğinde ve işçilikte XVI. yüzyıldaki klasik anlayışın devam ettirildiği görülür. Motiflerdeki çeşitlilik dönemin sonlarına doğru azalmıştır. Klasik devirdeki işçilikle bu dönemdeki işçilik arasında farklılıklar gözlemlenmiştir. XVII. yüzyılın sonlarından XVIII. yüzyıl başlarına doğru bir taraftan klasik devrin geleneği devam ettirilirken diğer yandan batı sanatının etkileri kendini göstermeye başlamıştır.

Bu tez kapsamında kütüphanede yer alan Turhan Valide Sultan Koleksiyonu'nda mevcut olan 352 cilt incelenmiş ve 15 adet saz üslûbu tezyînatlı ciltler araştırma tezine dahil edilip, analiz edilmiştir. İncelenen ciltlerin 14'ü Arapça, 1'i ise Türkçedir. Arapça olan ciltlerin içeriği Kur'an-ı Kerim, İslam Tarihi ve Hadis, Tefsir, Fıkıh gibi dini kitaplardır. Türkçe olan cilt ise İran edebiyatına aittir. Zahriye ve serlevha sayfalarında tezyinî unsur ihtiva eden bölümlerin görselleri de değerlendirme bölümünde sunulmuştur. Koleksiyondaki 15 adet saz üslûbu cildin çizimleri yapılmıştır.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Turhan Valide Sultan Koleksiyonu'ndaki saz üslûbu ciltler, bezeme özellikleri açısından XVII. ve XVII. yüzyıla ait örnekler içermektedir. Tamamlanmış olan tez çalışması ile koleksiyondaki saz üslubu ciltler gün yüzüne çıkarılmış ve Türk Cilt Sanatı araştırmalarına katkı sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk İslam Sanatı, Türk Cilt Sanatı, Saz Üslubu, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Turhan Valide Sultan Koleksiyonu.

ABSTRACT

Art, which is a determining element in the socio-cultural and daily life of the Turkish society, is a whole with the folkways, traditions, customs and cultural structure that hold the society together. Before the invention of the printing press, manuscripts emerged with the combination of calligraphy, illumination, marbling, miniature, bookbinding and paper filigree (art of Kat'ı) branches.

The art of bookbinding is important in terms of both inclusiveness and complementarity in Traditional Turkish Arts.

Before the invention of paper, it was written on materials such as papyrus and parchment, and various solutions were produced for its protection. However, with the invention of paper, bookbinding gained a significant momentum.

As in many branches of classical arts, the most beautiful examples in bookbinding art are in the XVI. century was found. XVII. century to the end of the XVIII. century. It is thought to date back to the turn of the century. In the richness of motifs and craftsmanship in the works of this century, XVI. It is seen that the classical understanding of the century is continued. The diversity in motifs decreased towards the end of the period. Differences were observed between the workmanship in the classical period and the workmanship in this period. XVII. from the end of the XVIII century. Towards the beginning of the century, while the tradition of the classical period was continued, the effects of western art began to show itself.

Within the scope of this thesis, 352 volumes in the Turhan Valide Sultan Collection in the library were examined and 15 saz style decorated volumes were included and analyzed. 14 of the examined volumes are in Arabic and 1 is in Turkish. The contents of the volumes in Arabic are religious books such as the Quran, Islamic History and Hadith, Tafsir, Fiqh, and The volume in Turkish is Iranian literature. The visuals of the sections containing ornamental elements on the pages of zahriye and serlevha are also presented in the evaluation section. Drawings of 15 saz style volumes in the collection were made.

The saz style bindings in the Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide Sultan Collection are XVII. and XVIII. century examples. With the completed thesis, the saz style bindings in the collection were brought to light and it was tried to contribute to the research of Turkish Bookbinding Art.

Keywords: Turkish Islamic Art, Turkish Bookbinding Art, Saz Style, Süleymaniye Manuscript Library, Turhan Valide Sultan Collection

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi……..7
Resim 2: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Patoloji Servisi……8
Resim 3: Turhan Valide Sultan Mührü……11
Resim 4: Hatayi ve sülün……14
Resim 5: Yapraklı çiçek dalları arasında yılan, ejder ve sülünler……....15
Resim 6: SK 2 envanter numaralı kitabın sağ kabı……..17
Resim 7: SK 2 envanter numaralı sol kap ve miklebi……..17
Resim 8: SK 5 envanter numaralı kitabın sağ kabı……..21
Resim 9: SK 5 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi……..21
Resim 10: SK 6 envanter numaralı kitabın sağ kabı……25
Resim 11: SK 6 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi……25
Resim 12: SK 25 envanter numaralı kitabın sağ kabı……..29
Resim 13: SK 25 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi……..29
Resim 14: Sk 25 envanter numaralı kitabın sağ kap içi……...30
Resim 15: Sk 25 envanter numaralı kitabın sol kap içi ve miklebi……..30
Resim 16: SK 27 envanter numaralı kitabın sağ kabı……..35
Resim 17: SK 27 envanter numaralı kitabın sol kap ve mikleb……...35
Resim 18: SK 27 envanter numaralı kitabın sağ kap içi……..36
Resim 19: SK 27 envanter numaralı kitabın sol kap içi……...36
Resim 20: SK 32 envanter numaralı kitabın sağ kabı……..41
Resim 21: SK 32 envanter numaralı kitabın sol kap içi ve miklebi……41
Resim 22: SK 32 envanter numaralı kitabın sağ kap içi……..42
Resim 23: SK 32 envanter numaralı kitabın sol kap içi ve miklebi……42
Resim 24: SK 53 envanter numaralı kitabın sağ kabı……..47
Resim 25: SK 53 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi……..47
Resim 26: SK 63 envanter numaralı kitabın sağ kabı……..52
Resim 27: SK 63 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi……..52
Resim 28: SK 64 envanter numaralı kitabın sağ kabı……..56
Resim 29: SK 64 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi……..56
Resim 30: SK 67 envanter numaralı kitabın sağ kabı……..60
Resim 31: SK 67 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi……60
Resim 32: SK 150M envanter numaralı kitabın sağ kabı……66
Resim 33: SK 150M envanter numaralı kitabın sol kabı ve miklebi...……66
Resim 34: SK 150M envanter numaralı kitabın sağ kap içi……69
Resim 35: SK 150M envanter numaralı kitabın sol kap içi ve miklebi……...69
Resim 36: SK 175-2 envanter numaralı kitabın sağ kabı……73
Resim 37: SK 175-2 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi……73
Resim 38: SK 199 envanter numaralı kitabın sağ kabı……77
Resim 39: SK 199 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi……77
Resim 40: SK 199 envanter numaralı kitabın sağ kap içi……78
Resim 41: SK 199 envanter numaralı kitabın sol kap içi ve miklebi……...……78
Resim 42: SK 227 envanter numaralı kitabın sağ kabı……82
Resim 43: SK 227 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi……..…..82
Resim 44: SK 276 envanter numaralı kitabın sağ kabı……...87
Resim 45: SK 276 envanter numaralı kitabın sağ kabı……...87
Resim 46: 1 Katalog numaralı kitabın kabı……..91
Resim 47: 2 Katalog numaralı kitabın kabı……..91

Resim 48: 3 Katalog numaralı kitabın kabı……..91
Resim 49: 4 Katalog numaralı kitabın kabı……..91
Resim 50: 5 Katalog numaralı kitabın kabı……91
Resim 51: 6 Katalog numaralı kitabın kabı……..91
Resim 52: 7 Katalog numaralı kitabın kabı……..92
Resim 53: 8 Katalog numaralı kitabın kabı……..92
Resim 54: 9 Katalog numaralı kitabın kabı……..92
Resim 55: 10 Katalog numaralı kitabın kabı……92
Resim 56: 11 Katalog numaralı kitabın kabı……92
Resim 57: 12 Katalog numaralı kitabın kabı……92
Resim 58: 13 Katalog numaralı kitabın kabı……93
Resim 59: 14 Katalog numaralı kitabın kabı……93
Resim 60: 15 Katalog numaralı kitabın kabı……93
Resim 61: 4 Katalog numaralı kitabın kabı……..94
Resim 62: 5 Katalog numaralı kitabın kabı……..94
Resim 63: 6 Katalog numaralı kitabın kabı……..94
Resim 64: 7 Katalog numaralı kitabın kabı……..94
Resim 65: 10 Katalog numaralı kitabın kabı……94
Resim 66: 11 Katalog numaralı kitabın kabı……94
Resim 67: 14 Katalog numaralı kitabın kabı……95
Resim 68: 15 Katalog numaralı kitabın kabı……95
Resim 69: 6 Katalog numaralı kitabın kabı……..95
Resim 70: 10 Katalog numaralı kitabın kabı……95
Resim 71: 11 Katalog numaralı kitabın kabı……95
Resim 72: 1 Katalog numaralı kitabın kabı……..96
Resim 73: 2 Katalog numaralı kitabın kabı……..96
Resim 74: 3 Katalog numaralı kitabın kabı……..96
Resim 75: 4 Katalog numaralı kitabın kabı……..96
Resim 76: 5 Katalog numaralı kitabın kabı……..97
Resim 77: 6 Katalog numaralı kitabın kabı……..97
Resim 78: 7 Katalog numaralı kitabın kabı……..97
Resim 79: 8 Katalog numaralı kitabın kabı……..97
Resim 80: 9 Katalog numaralı kitabın kabı……..98
Resim 81: 10 Katalog numaralı kitabın kabı……98
Resim 82: 11 Katalog numaralı kitabın kabı……98
Resim 83: 12 Katalog numaralı kitabın kabı……98
Resim 84: 13 Katalog numaralı kitabın kabı……98
Resim 85: 14 Katalog numaralı kitabın kabı……98
Resim 86: 3 Katalog numaralı kitabın kabı……..99
Resim 87: 4 Katalog numaralı kitabın kabı……..99
Resim 88: 5 Katalog numaralı kitabın kabı……..99
Resim 89: 6 Katalog numaralı kitabın kabı……..99
Resim 90: 7 Katalog numaralı kitabın kabı……..99
Resim 91: 8 Katalog numaralı kitabın kabı……..99
Resim 92: 12 Katalog numaralı kitabın kabı……..100
Resim 93: 15 Katalog numaralı kitabın kabı……..100
Resim 94: 2 Katalog numaralı kitabın kabı……100
Resim 95: 8 Katalog numaralı kitabın kabı……100
Resim 96: 9 Katalog numaralı kitabın kabı……101
Resim 97: 10 Katalog numaralı kitabın kabı……..101

Resim 98: 13 Katalog numaralı kitabın kabı……..101
Resim 99: 14 Katalog numaralı kitabın kabı……..101
Resim 100: 1 Katalog numaralı kitabın kabı……..102
Resim 101: 7 Katalog numaralı kitabın kabı……..102
Resim 102: 1 Katalog numaralı kitabın kabı……..102
Resim 103: 4 Katalog numaralı kitabın kabı……..102
Resim 104: 5 Katalog numaralı kitabın kabı……..103
Resim 105: 6 Katalog numaralı kitabın kabı……..103
Resim 106: 7 Katalog numaralı kitabın kabı……..103
Resim 107: 11 Katalog numaralı kitabın kabı……103
Resim 108: 4 Katalog numaralı kitabın kabı……..104
Resim 109: 5 Katalog numaralı kitabın kabı……..104
Resim 110: 8 Katalog numaralı kitabın kabı ……104
Resim 111: 5 Katalog numaralı kitabın kabı……104
Resim 112: 4 Katalog numaralı kitabın sağ ve sol kap içi……105
Resim 113: 5 Katalog numaralı kitabın sağ ve sol kap içi……105
Resim 114: 13 Katalog numaralı kitabın sağ ve sol kap içi ……105
Resim 115: 1 Katalog numaralı kitabın kabı……..106
Resim 116: 2 Katalog numaralı kitabın kabı……..106
Resim 117: 3 Katalog numaralı kitabın kabı……..106
Resim 118: 12 Katalog numaralı kitabın kabı……106
Resim 119: 13 Katalog numaralı kitabın kabı……106
Resim 120: 4 Katalog numaralı kitabın kabı……..107
Resim 121: 5 Katalog numaralı kitabın kabı……..107
Resim 122: 6 Katalog numaralı kitabın kabı……..107
Resim 123: 8 Katalog numaralı kitabın kabı……..107
Resim 124: 9 Katalog numaralı kitabın kabı……..108
Resim 125: 10 Katalog numaralı kitabın kabı……108
Resim 126: 15 Katalog numaralı kitabın kabı……108
Resim 127: 7 Katalog numaralı kitabın kabı……..108
Resim 128: 11 Katalog numaralı kitabın kabı……109
Resim 129: 14 Katalog numaralı kitabın kabı……109
Resim 130: 6 Katalog numaralı kitabın kabı……..109
Resim 131: 11 Katalog numaralı kitabın kabı……109
Resim 132: 4 Katalog numaralı kitabın kabı……..110
Resim 133: 5 Katalog numaralı kitabın kabı……..110
Resim 134: 6 Katalog numaralı kitabın kabı……..110
Resim 135: 7 Katalog numaralı kitabın kabı……..110
Resim 136: 10 Katalog numaralı kitabın kabı……111
Resim 137: 11 Katalog numaralı kitabın kabı……111
Resim 138: 14 Katalog numaralı kitabın kabı……111
Resim 139: 11 Katalog numaralı kitabın sağ ve sol kap içi……111
Resim 140: 4 Katalog numaralı kitabın kabı……..112
Resim 141: 5 Katalog numaralı kitabın kabı……..112
Resim 142: 6 Katalog numaralı kitabın kabı……..112
Resim 143: 7 Katalog numaralı kitabın kabı……..112
Resim 144: 13 Katalog numaralı kitabın kabı……113
Resim 145: 14 Katalog numaralı kitabın kabı……113
Resim 146: 1 Katalog numaralı kitabın kabı……..113
Resim 147: 2 Katalog numaralı kitabın kabı……..113

Resim 148: 3 Katalog numaralı kitabın kabı……..114
Resim 149: 8 Katalog numaralı kitabın kabı……...114
Resim 150: 9 Katalog numaralı kitabın kabı……..114
Resim 151: 10 Katalog numaralı kitabın kabı……114
Resim 152: 11 Katalog numaralı kitabın kabı……115
Resim 153: 12 Katalog numaralı kitabın kabı……115
Resim 154: 15 Katalog numaralı kitabın kabı……115
Resim 155: 4 Katalog numaralı kitabın serlevha tezhibi……115
Resim 156: 6 katalog numaralı kitabın zahriye tezhibi……116
Resim 157: 6 katalog numaralı kitabın serlevaha tezhibi……116
Resim 158: 7 katalog numaralı kitabın zahriye tezhibi……117
Resim 159: 7 katalog numaralı kitabın serlevha tezhibi……117
Resim 160: 8 katalog numaralı kitabın serlevaha tezhibi……....118
Resim 161: 10 katalog numaralı kitabın zahriye tezhibi……118
Resim 162: 10 katalog numaralı kitabın serlevaha sayfası……119
Resim 163: 11 katalog numaralı kitabın zahriye tezhibi……..119
Resim 164: 11 katalog numaralı kitabın serlevha tezhibi……120
Resim 165: 11 katalog numaralı kitabın tezhipli sayfası……120
Resim 166: 11 katalog numaralı kitabın tezhipli sayfası……121
Resim 167: SK Gülnuş Emetullah Koleksiyonu 46 envanter numaralı eser……..122
Resim 168: 8 Katalog numaralı kitabın kabı……..122
Resim 169: Sami Tokgöz Koleksiyonu……..123
Resim 170: 6 Katalog numaralı kitabın kabı……..123
Resim 171: 1 Katalog numaralı kitabın kabı……..123
Resim 172: SK Gülnuş Emetullah Koleksiyonu 5 envanter numaralı eser……123
Resim 173: 10 Katalog numaralı kitabın kabı……124
Resim 174: Halet Efendi SK 174, Mesnevi (sol kap ve miklebi).....124
Resim 175: 12 Katalog numaralı kitabın kabı……125
Resim 176: SK Gülnuş Emetullah Koleksiyonu 57 envanter numaralı eser……125
Resim 177: 15 Katalog numaralı kitabın kabı……125
Resim 178: TSMK, E.H.2334 saz üslübû bezeli cilt kabı……..125
Resim 179: 11 katalog numaralı kitabın tezhipli sayfası……126
Resim 180: TİEM, 559 katalog numaralı eser cüz cildi sol kap ve miklebi …...……126
Resim 181: TSMK, E.H.365 sol kap ve miklebi…….....127
Resim 182: TSMK, E.H.2334 saz üslübû bezeli cilt kabı……..127
Resim 183: TSMK, Hazine Koleksiyonu 1609 katalog numaralı eser sol kap ve miklebi…127
Resim 184: Halet Efendi SK 174, Mesnevi (sol kap ve miklebi).....128
Resim 185: Halet Efendi SK 174, Mesnevi (kap içi).....128
Resim 186: TİEM, 401 katalog numaralı eser sol kap ve miklebi …...……129
Resim 187: TİEM, 401 katalog numaralı eser kap içi……129
Resim 188: TİEM, 559 katalog numaralı eser cüz cildi sol kap ve miklebi …...……129
Resim 189: TİEM, 559 katalog numaralı eser cüz cildi kap içi……..129
Resim 190: Saz Uslûbunda Çini Pano, Topkapı Sarayı Sünnet Odası Cephesi……..131
Resim 191: İstanbul, Kılıç Ali Paşa Camii müezzin mahfilinin tavan yüzeyi……132
Resim 192: Topkapı Sarayı, 13/529 katalog numaralı saz uslûbu desenli kemha kaftan……133
Resim 193: Saz uslûbu desenli kemha kaftan (detay)……133
Resim 194: Topkapı Sarayı, 13/37 katalog numaralı saz uslûbu desenli kemha kaftan…….134
Resim 195: Saz uslûbu desenli kemha kaftan (detay)……134
Resim 196: Paris, Musee des Arts Decoratifs, 7861 numaralı saray halısı, ……135
Resim 197: Saray halısı (detay)……..136

Resim 198: TİEM, Yazma Eserler, 400……..137
Resim 199: TSMK, Revan Koleksiyonu 804 katalog numaralı eser……..138
Resim 200: TSMK, Hazine Koleksiyonu 802 katalog numaralı eser……139
Resim 201: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 6662 katalog numaralı eser….140
Resim 202: SK Sultan I. Ahmed Koleksiyonu, 16 katalog numaralı eser……..141
Resim 203: XVI. Yüzyıl saz üslûbu tezyinatlı sekiz minyatür – detay……..142
Resim 204: Saz Uslûbunda Çini Pano – detay……142
Resim 205: XVI. yüzyıl Mushaf-ı Şerif – detay……142
Resim 206: İstanbul, Kılıç Ali Paşa Camii müezzin mahfilinin tavan yüzeyi – detay……142
Resim 207: 1526-1527 Tarihli Mushaf-ı Şerif – detay……...143
Resim 208: Saz Uslûbunda Çini Pano – detay……143
Resim 209: XVI. yüzyıl, Hamse-i Nevai – detay……143
Resim 210: Saray Halısı - detay, ……143
Resim 211: XVI. yüzyıl Mushaf-ı Şerif– detay ……144
Resim 212: Saz uslûbu desenli kemha kaftan – detay……144
Resim 213: 1 Katalog numaralı kitabın şemse genel görünümü……145
Resim 214: 1 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünümü……145
Resim 215: 1 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi detayları……146
Resim 216: 2 Katalog numaralı kitabın şemse genel görünümü……147
Resim 217: 2 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünümü……147
Resim 218: 2 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi detayları……148
Resim 219: 3 Katalog numaralı kitabın şemse genel görünümü……149
Resim 220: 3 Katalog numaralı kitabın şemse detayları……..……..150
Resim 221: 4 ve 5 Katalog numaralı kitabın şemse genel görünümleri ……..……..151
Resim 222: 4 ve 5 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünümleri……151
Resim 223: 4 ve 5 katalog numaralı kitaba ait sertapların genel görünümleri……152
Resim 224: 4 ve 5 katalog numaralı kitapların şemse, miklep şemsesi ve sertâp detayları…152
Resim 225: 4 ve 5 katalog numaralı kitapların şemse, miklep şemsesi ve sertâp detayları…153
Resim 226: 4 ve 5 katalog numaralı kitapların şemse, miklep şemsesi ve sertâp detayları…154
Resim 227: 6 katalog numaralı kitabın şemse genel görünümü…..……154
Resim 228: 6 katalog numaralı kitabın köşebent genel görünümü……155
Resim 229: 6 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünümü……155
Resim 230: 6 katalog numaralı kitabın sertap kısmı genel görünümü……155
Resim 231: 6 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp detayları..156
Resim 232: 6 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp detaylar..157
Resim 233: 7 katalog numaralı kitabın şemse genel görünümü……158
Resim 234: 7 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünümü ……..158
Resim 235: 7 katalog numaralı kitabın sertâp kısmı genel görünümü……159
Resim 236: 7 katalog numaralı kitapların şemse, miklep şemsesi ve sertâp detayları…….159
Resim 237: 7 katalog numaralı kitapların şemse, miklep şemsesi ve sertâp detayları ……..160
Resim 238: 8 ve 9 Katalog numaralı kitabın şemse genel görünümü……..……161
Resim 239: 8 ve 9 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünümü……161
Resim 240: 8 ve 9 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi detayları……162
Resim 241: 10 katalog numaralı kitabın şemse genel görünümü…..……..163
Resim 242: 10 katalog numaralı kitabın köşebent genel görünümü……163
Resim 243: 10 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünümü……164
Resim 244: 10 katalog numaralı kitabın sertap kısmı genel görünümü……..164
Resim 245: 10 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp detayları164
Resim 246: 10 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp detayları165
Resim 247: 11 katalog numaralı kitabın 1/4 genel görünümü……166

Resim 248: 11 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp detayları166
Resim 249: 11 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp detayları167
Resim 250: 12 Katalog numaralı kitabın şemse genel görünümü……168
Resim 251: 12 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünümü ……..168
Resim 252: 12 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi detayları…….169
Resim 253: 13 Katalog numaralı kitabın şemse genel görünümü……..170
Resim 254: 13 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünümü ……..170
Resim 255: 13 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi detayları…….171
Resim 256: 13 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi detayları…….172
Resim 257: 14 Katalog numaralı kitabın şemse genel görünümü……..173
Resim 258: 14 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünümü.…….173
Resim 259: 14 katalog numaralı kitapların şemse, miklep şemsesi ve sertâp detayları…….174
Resim 260: 14 katalog numaralı kitapların şemse, miklep şemsesi ve sertâp detayları…….175
Resim 261: 15 Katalog numaralı kitabın şemse ve salbek genel görünümü ……..176
Resim 262: 15 katalog numaralı kitabın şemse ve salbek detayları ……176
Resim 263: 15 katalog numaralı kitabın şemse ve salbek detayları ……..177

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 1: Klasik cildin bölümleri……..…….…….6
Çizim 2: SK 2 envanter numaralı cildin genel şeması……..18
Çizim 2.1: SK 2 envanter numaralı cildin şemsesi……19
Çizim 2.2: SK 2 envanter numaralı cildin miklep şemsesi……19
Çizim 3: SK 5 envanter numaralı cildin genel şeması …….…....22
Çizim 3.1: SK 5 envanter numaralı cildin şemsesi……23
Çizim 3.2: SK 5 envanter numaralı cildin miklep şemsesi……23
Çizim 4: SK 6 envanter numaralı cildin genel şeması……..……....26
Çizim 4.1: SK 6 envanter numaralı cildin şemsesi……27
Çizim 5: SK 25 envanter numaralı cildin genel şeması……....31
Çizim 5.1: SK 25 envanter numaralı cildin şemsesi ve salbekleri……....32
Çizim 5.2: SK 25 envanter numaralı cildin sertâbı……33
Çizim 5.3: SK 25 envanter numaralı cildin miklep şemsesi……33
Çizim 6: SK 27 envanter numaralı cildin genel şeması……....37
Çizim 6.1: SK 27 envanter numaralı cildin şemsesi ve salbekleri……....38
Çizim 6.2: SK 27 envanter numaralı cildin miklep şemsesi ……....39
Çizim 6.3: SK 27 envanter numaralı cildin sertâbı ……..39
Çizim 7: SK 32 envanter numaralı cildin genel şeması……....43
Çizim 7.1: SK 32 envanter numaralı cildin şemsesi ve salbekleri……....44
Çizim 7.2: SK 32 envanter numaralı cildin köşebendi……..44
Çizim 7.3: SK 32 envanter numaralı cildin sertâbı……45
Çizim 7.4: SK 32 envanter numaralı cildin miklep şemsesi……..45
Çizim 8: SK 53 envanter numaralı cildin genel şeması. ……..48
Çizim 8.1: SK 53 envanter numaralı cildin şemsesi ve salbekleri……....49
Çizim 8.2: SK 53 envanter numaralı cildin sertâbı……50
Çizim 8.3: SK 53 envanter numaralı cildin miklep şemsesi……50
Çizim 9: SK 63 envanter numaralı cildin genel şeması……..……..53
Çizim 9.1: SK 63 envanter numaralı cildin şemsesi……54
Çizim 9.2: SK 63 envanter numaralı cildin miklep şemsesi……54
Çizim 10: SK 64 envanter numaralı cildin genel şeması..…….....57
Çizim 10.1: SK 64 envanter numaralı cildin şemsesi……58
Çizim 10.2: SK 64 envanter numaralı cildin miklep şemsesi……58
Çizim 11: SK 67 envanter numaralı cildin genel şeması……...61
Çizim 11.1: SK 67 envanter numaralı cildin şemsesi ve salbekleri……..62
Çizim 11.2: SK 67 envanter numaralı cildin köşebendi……62
Çizim 11.3: SK 67 envanter numaralı cildin miklep şemsesi ……..63
Çizim 11.4: SK 67 envanter numaralı cildin sertâbı ……....63
Çizim 12: SK 150M envanter numaralı cildin genel şeması……67
Çizim 12.1: SK 150M envanter numaralı cildin ¼ simetrideki detayı ……..…..68
Çizim 12.2: SK 150M envanter numaralı cildin sertâbı……68
Çizim 13: SK 150M envanter numaralı cildin kap içi şeması…….……..70
Çizim 13.1: SK 150M envanter numaralı cildin kap içi şemsesi ve salbekleri…...……71
Çizim 13.2: SK 150M envanter numaralı cildin köşebendi……...……71
Çizim 14: SK 175-2 envanter numaralı cildin genel şeması……74
Çizim 14.1: SK 175-2 envanter numaralı cildin şemsesi……..75
Çizim 14.2: SK 175-2 envanter numaralı cildin miklep şemsesi……..75
Çizim 15: SK 199 envanter numaralı cildin genel şeması……....79

Çizim 15.1: SK 199 envanter numaralı cildin şemsesi…….80
Çizim 15.2: SK 199 envanter numaralı cildin miklep şemsesi…….80
Çizim 16: SK 227 envanter numaralı cildin genel şeması…….……83
Çizim 16.1: SK 227 envanter numaralı cildin şemsesi ve salbekleri……....84
Çizim 16.2: SK 227 envanter numaralı cildin sertâbı……85
Çizim 16.3: SK 227 envanter numaralı cildin miklep şemsesi…….85
Çizim 17: SK 276 envanter numaralı cildin genel şeması……....88
Çizim 17.1: SK 276 envanter numaralı cildin şemsesi ve salbekleri……....89
Çizim 18: 1 Katalog numaralı kitabın şemse genel çizim……145
Çizim 19: 1 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizim ……145
Çizim 20: 1 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi çizim detayları……..……..146
Çizim 21: 2 Katalog numaralı kitabın şemse genel çizim……147
Çizim 22: 2 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizim ……147
Çizim 23: 2 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi çizim detayları……148
Çizim 24: 3 Katalog numaralı kitabın şemse genel çizim……..149
Çizim 25: 3 Katalog numaralı kitabın şemse çizim detayları.……..……..150
Çizim 26: 4 ve 5 Katalog numaralı kitabın şemse genel çizim ……..……151
Çizim 27: 4 ve 5 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizim…….151
Çizim 28: 4 ve 5 katalog numaralı kitaba ait sertapların genel çizimleri……152
Çizim 29: 4 ve 5 katalog numaralı eserlerin şemse, miklep şemsesi ve sertâp çizim detayları152
Çizim 30: 4 ve 5 katalog numaralı eserlerin şemse, miklep şemsesi ve sertâp çizim detayları153
Çizim 31: 4 ve 5 katalog numaralı eserların şemse, miklep şemsesi ve sertâp çizim detayları154
Çizim 32: 6 katalog numaralı kitabın şemse genel çizimi…..…….154
Çizim 33: 6 katalog numaralı kitabın köşebent genel çizimi……..155
Çizim 34: 6 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizimi……155
Çizim 35: 6 katalog numaralı kitabın sertap kısmı genel çizimi…….155
Çizim 36: 6 katalog numaralı eser şemse, miklep şemsesi,köşebent ve sertâp çizim detayları156
Çizim 37: 6 katalog numaralı eser şemse, miklep şemsesi,köşebent ve sertâp çizim detaylar157
Çizim 38: 7 katalog numaralı kitabın şemse genel çizimi……..158
Çizim 39: 7 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizimi ……..158
Çizim 40: 7 katalog numaralı kitabın sertâp kısmı genel çizimi…….159
Çizim 41: 7 katalog numaralı kitapların şemse, miklep şemsesi ve sertâp çizim detayları…160
Çizim 42: 7 katalog numaralı kitapların şemse, miklep şemsesi ve sertâp çizim detayları....161
Çizim 43: 8 ve 9 Katalog numaralı kitabın şemse genel çizim ……..……161
Çizim 44: 8 ve 9 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizim…….162
Çizim 45: 8 ve 9 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi çizim detayları……163
Çizim 46: 10 katalog numaralı kitabın şemse genel çizimi…..……163
Çizim 47: 10 katalog numaralı kitabın köşebent genel çizimi……164
Çizim 48: 10 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizimi…….164
Çizim 49: 10 katalog numaralı kitabın sertap kısmı genel çizimi……..164
Çizim 50: 10 katalog numaralı eser miklep şemsesi,köşebent ve sertâp çizim detayları……165
Çizim 51: 10 katalog numaralı eser miklep şemsesi, köşebent ve sertâp çizim detayları……166
Çizim 52: 11 katalog numaralı kitabın 1/4 genel çizimi…….166
Çizim 53: 11 katalog numaralı eser miklep şemsesi, köşebent ve sertâp çizim detayları…..167
Çizim 54: 11 katalog numaralı eser miklep şemsesi, köşebent ve sertâp çizim detayları……168
Çizim 55: 12 Katalog numaralı kitabın şemse genel çizim……168
Çizim 56: 12 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizim ……..169
Çizim 57: 12 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi çizim detayları……170
Çizim 58: 13 Katalog numaralı kitabın şemse genel çizim……170
Çizim 59: 13 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizim ……..171

Çizim 60: 13 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi çizim detayları……..172
Çizim 61: 13 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi çizim detayları……..173
Çizim 62: 14 Katalog numaralı kitabın şemse genel çizim…….173
Çizim 63: 14 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizim ……..174
Çizim 64: 14 katalog numaralı kitapların şemse, miklep şemsesi ve sertâp çizim detayları…175
Çizim 65: 14 katalog numaralı kitapların şemse, miklep şemsesi ve sertâp çizim detayları..175
Çizim 66: 15 Katalog numaralı kitabın şemse ve salbek genel çizimi…….176
Çizim 67: 15 katalog numaralı kitabın şemse ve salbek çizim detayları…….176
Çizim 68: 15 katalog numaralı kitabın şemse ve salbek çizim detayları……..177

KISALTMALAR

İSAM: İslam Araştırmalar Merkezi

TİEM: Türk İslam Eserleri Merkezi

TSMK: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi

SK: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

YÖK: Yüksek Öğrenim Kurumu

MSGSÜ: Mimarsinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

FSMVÜ: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

h.: Hicri

m.: Miladi

c.: Cilt

s.: Sayfa

vb.: ve benzeri

Bkz.: Bakınız

yy.: Yüzyıl

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Çerçevesi

Şahkulu'nun öncülüğünü yaptığı saz üslûbu XVI. yüzyıldan başlayıp birbirinden kıymetli sanatkârların ortaya koyduğu fikirlerle de gelişerek sonraki yüzyıllarda devam etmiştir. Tez kapsamındaki ciltler saz üslubunun XVII. ve XVIII. Yüzyıllardaki tezyinatıyla bağdaşmaktadır.

Saz üslûbu, Türk Kitap Sanatlarında en ihtişamlı örneklerini minyatürden sonra, tezhip sanatında vermiştir. Buna paralel olarak Türk Cilt Sanatında da saz üslûbuyla tezyîn edilen nadide eserler ortaya çıkarılmıştır.

İstanbul ilinin farklı ilçelerinde yer alan kütüphanelerdeki kitapların zamanla bir araya toplanmasıyla Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi oluşmuştur. Kütüphanede bazı padişahların ve hayırsever insanların kütüphanelerinin de bulunduğu 151 adet koleksiyon yer almaktadır. 101.451'i yazma, 78.034'ü de matbu olmak üzere toplamda 179.485 adet eseri bünyesinde bulundurmaktadır[1]. Bu eserler arasında, sultanlara ithaf edilmiş çok kıymetli yazmaların yanı sıra incelenecek olan koleksiyon gibi aynı nitelikte Valide Sultanlar tarafından vakfedilmiş, içinde çok nadide ve kıymetli eserlerin yer aldığı koleksiyonlar mevcuttur.

Tez kapsamında kütüphanedeki tüm koleksiyonlar incelenmiş olup Turhan Valide Sultan Koleksiyonu'ndaki 352 adet eserden saz üslûbu teyînata sahip 15 adet cilt tespit edilmiş, kataloglaması yapılmış ve eserlerin özellikleri geniş çaplı ele alınarak cilt sanatındaki önemine vurgu yapılmıştır.

1.2. Kaynak ve Araştırmalar

Araştırma için ilgili tez, makale, kitap ve ilgili yayınlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Tez içerisine alınacak kaynaklar incelendiğinde bazılarının tarih kayıtları ve konu ismi gibi bilgilerinde eksiklikler olduğu saptanmıştır. Bu düzeltmeler ve eksiklikler tamamlandıktan sonra kaynaklar teze dahil edilmiştir. Türk Cilt Sanatı Tarihçesi ve Çeşitleri Bölümü'nde Mine Esiner Özen'in "Türk Cilt Sanatı" ve "Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü" isimli kitaplarından, Ahmet Saim Arıtan'ın Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) İslam Ansiklopedisi'ndeki "Ciltçilik" adlı makalesi ve çeşitli makalelerinden, Kemal Çığ'ın "Türk Kitap Kapları" isimli kitabından,

[1] http://www.suleymaniye.yek.gov.tr/Home/ShowLink?LINK_CODE=3

Şinasi Tekin'in "Eski Türklerde Yazı, Kağıt ve Kitap Damgaları" isimli kitabından, Zeren Tanındı'nın "Kitap ve Cildi" isimli makalesi ve çeşitli makalelerinden, Prof. Dr. Süheyl Ünver'in "Kaplarda Türk Tezyînatı" isimli kitabı ve makalelerinden, İsmet Binark'ın "Eski Kitap Sanatlarımız" adlı makalesinden, yine Ahmet Saim Arıtan'ın "Konya Dışındaki Müze ve Kütüphanelerde Bulunan Selçuklu ve Selçuklu Üslübü Taşıyan Cild Kapakları" adlı doktora tezinden yararlanılmıştır.

Tez çalışmasının Süleymaniye Kütüphanesi bölümünde Nevzat Kaya'nın TDV İslam Ansiklopedisi'ndeki "Süleymaniye Kütüphanesi" isimli makalesi[2], Prof. Dr. Günay Kut'un İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi'ndeki (sayı 33) "İstanbul'daki Yazma Kütüphaneleri" isimli makalesi[3], Yeni Asya Gazetesi, "Süleymaniye Kütüphanesi Elimizin Altındaki Hazine, Kütüphane Müdürü Ömer Kuzgun ile Röportaj"[4], yine aynı web sitesinin "Kütüphanenin Tarihçesi" bölümü başvurulan kaynaklar olmuştur.

Turhan Valide Sultan bölümünde Filiz Karaca'nın TDV İslam Ansiklopedisi'nde "Turhan Sultan" isimli makalesi, Günay Kut ve Nimet Nail Bayraktar'ın "Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri" adlı makalesinden, Lucienne Thys-Şenocak'ın "Osmanlı İmparatorluğu'nda Kadın Bâniler" isimli kitabından ve İclal Beştav'ın "Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde Kayıtlı Olan Hatice Turhan Valide Sultan Vakıf Defterinin Tezyîni Açıdan Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tezinden, Necdet Sakaoğlu'nun "Bu Mülkün Kadın Sultanları" kitabından yararlanılmıştır.

Saz Üslûbu bölümünde Prof. Dr. Banu Mahir'in Yayınlanmamış "Osmanlı Resim Sanatında Saz Üslûbu" konulu doktora tezinin önemli sonuçlarını içeren makalelerinden ve "Osmanlı Resim Sanatında Saz Üslübü" isimli kitabından Prof. Dr. Fatma Çiçek Derman, Gülnur Duran'ın TDV İslam Ansiklopedisi'ndeki "Şahkulu" isimli makalesinden ve Hilal Kazan'ın "XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı Sarayının Sanatı Himayesi" konulu doktora tezinden yararlanılmıştır.

1.3. Yöntem

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'nde 151 adet koleksiyon mevcuttur. Kütüphanedeki koleksiyonlardan Turhan Valide Sultan Koleksiyonu'nda 352 eser mevcut olup, bu koleksiyon içerisinde saz üslûplu ciltler taranmış ve toplamda 15 adet eser seçilip analiz edilmiştir. 15 adet

[2] http://www.suleymaniye.yek.gov.tr/Home/ShowLink?
[3] https://www.yazmalar.gov.tr/elyazmaciligimiz_tr.php
[4] http://www.suleymaniye.yek.gov.tr/Home/ShowLink?LINK_CODE=3

eserin biri Türkçe olup İran Edebiyatı'na ait Bostan Şerhi'dir. Diğer 14'ü Arapça olup Kur'an-ı Kerim, hadis, tefsir, İslam tarihi, fıkıh gibi dini içerikli yazma eserlerdir. Eserlerin kap ve kap içi görselleri hakkındaki bilgiler ve çizimler demirbaş sırasına göre kataloglanmıştır.

Koleksiyondaki eserler "Yordam" isimli dijital katalog tarama programı üzerinden dijital görselleri taranarak tespit edilmiş ve yetkililerden resmi izin ile alınmıştır. Tezle alakalı teorik bilgi için basılı ve dijital yayınlar taranmıştır. İSAM Kütüphanesi Dokümantasyon Veri Tabanı, MSGSÜ Dokümantasyon Veri Tabanı, FSMVÜ Dokümantasyon Veri Tabanı, YÖK Ulusal Tez Merkezi, Academia ve Türkiye Makaleler Bibliyografyası incelenerek ihtiyaç duyulan kaynaklar toplanmıştır.

Çalışmada Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi ve Türk Cilt Sanatı'nın tarihçesi hakkında bilgi için kaynaklar taranmış ve katalog başlığı altında koleksiyondaki saz üslûbu tezyinatlı 15 eser sağ kap, sol kap, miklep ve kap içi tasarımları detaylı olarak ele alınmıştır. Sırayla künye bilgileri, bezeme özellikleri ve cilt durumlarına etraflıca değinilmiştir. Tanımlamalardan sonra ciltlere ait görsel ve devamında da aslına uygun çizimleri yapılmıştır.

Değerlendirme başlığı altında ise bezeme özelliklerine göre gruplara ayrılarak tasniflenmiştir. Muhtelif kütüphanelerin XIV., XV., XVI., XVII. ve XVIII. yüzyıl yazma eserlerinden örneklerle benzerlikleri ortaya konularak tez kapsamındaki eserlerle karşılaştırılmıştır. Ayrıca her bir eserin tasarım şeması çıkarılarak motifler tek tek incelenmiştir. Çalışma bir sonuç kısmı ve kaynakça ile sonlandırılmıştır.

2. CİLT SANATI

2.1. Türk Cilt Sanatının Tarihçesi

Bir kitap veya mecmuanın yapraklarını dağılmadan ve sırası bozulmadan bir arada tutabilmek için yapılan koruyucu kaba cilt denilmektedir[5]. Koruma ve süsleme amaçlı kitap kapları çoğunlukla deriden yapıldığı için cilt ismini almıştır. Türkçe'ye Arapça'dan geçen cilt kelimesi deri demektir. Ciltleme işini yapan kişilere ise mücellit denilmiştir[6].

Türklerde ciltçiliğin gelişmesi Orta Asya'da kâğıdın bulunmasıyla paralellik gösterir. Cilt sanatının Çinli sanatkârlar tarafından Orta Asya Türkleri'ne öğretildiği şeklindeki fikre karşılık, Çin resim ve yazılarının sandık içerisinde rulolar şeklinde olduğu, sadece gerekli olduğunda açılarak sergilendiği ve bu halleri ile kitap olarak değerlendirildiklerini ortaya koyan araştırmacılar vardır[7]. Diğer bir taraftan Orta Asya Türkleri'nin deri kullanarak cilt yaptıkları ve özellikle Uygurların klişe kalıplar yaparak deri üzerine baskı uyguladıklarını anlatan araştırmalar da mevcuttur[8].

İlk Türk ciltleri Mani dinini benimseyen Doğu Türkistanlı Uygur Türkleri'ne aittir. Uygurlara ait üç tür cilt örneği ortaya çıkarılmıştır. Doğu Asya Çin tarzı tomarlar (tezginç), üst ve altı tahta kapaklı ve üstten alttan geçirilen sicimin tahtaların dışında bağlanmasıyla elde edilen ciltlerdir[9].

İslâm cilt sanatına ait ilk örnekler ise, parşömen üzerine yazılmış Kur'an ayetleridir. Kur'an ayetlerinin yazıldığı sahifeleri koruma amaçlı kullanılan, tahta üzerine deri kaplanarak uygulanmış basit geometrik bezemelerdir. Daha sonra tahta yerine deri geçince tezyinatlar zenginleşmiştir[10].

X. ve Xlll. yüzyıllar arası uygulanan tüm İslam ciltleri arasında oldukça fazla benzerlik görülür. Bu durum XlV. yüzyılda da kısmen süregelmiştir. Xl. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Anadolu'yu hâkimiyeti altına alan Selçuklular, burada Xll. ve Xlll. yüzyıllarda çok güzel ciltler ortaya çıkarmışlardır. Rûmi isimli Anadolu Selçuklu cilt üslûbu, Xlll. yüzyılın

[5]Ahmet Saim Arıtan, 1993 "Ciltçilik", TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul, s.551
[6]Mine Esiner Özen, 2017, "Türk Cilt Sanatı", İşaret Yayınları, İstanbul, s.11
[7]Wolfram Eberhard, 2007, "Çin Tarihi", Türk Tarih Kurumu, s.120.
[8]İsmet Binark, "Eski Kitapçılık Sanatlarımız", 1.
[9] Şinasi Tekin, "Eski Türklerde Yazı, Kitap ve Kâğıt Damgaları", İstanbul, 1993, s.42-44
[10]Mine Esiner Özen, 2017, "Türk Cilt Sanatı'', İşaret Yayınları, İstanbul, s.12

ikinci yarısından itibaren Memlûkler'de, XlV. yüzyılla beraber de İlhanlılar'da ve Karamanoğulları başta olmak üzere Anadolu Beylikleri'nde devam etmiş ve böylelikle Osmanlı Cilt Sanatına geçişi sağlamıştır. XVl. yüzyıl ile birlikte klasik Osmanlı ciltçiliği en nadide eserlerini vermiş Türk ve İslâm Cilt Sanatının en büyük temsilcisi olmuştur[11].

XVll. yüzyılda ciltlerde yapım tekniğinde bir farklılık görülmemiştir. Yalnız bezeme motiflerinin işçiliğinde ve kompozisyonda dikkat çekici bir seviyede değişim göze çarpar. Çoğunlukla köşebent bordür ve köşebent tezyînatı kalkmış, bunların yerine dikdörtgen formda büyük şemseler tek başına kullanılmıştır. Ciltlerin bir kısmında şemseler oval şekilde yapılmaya devam edilmiş ancak bazı şekil değişiklikleri gözlemlenmiştir. Kenar bordürler kalın altın zencirek kullanılarak tezyin edilmiştir. Klasik kompozisyon ölçüleri ve dengelerinde de salbekler bir miktar büyüyerek XVI. yüzyıldaki klasik anlayıştan farklılık göstermiştir[12]. Bu cilt eserlerinden bir tanesi Süleymaniye Kütüphanesi, Turhan Sultan 150M mükerrer numarada kayıtlı Hatice Turhan Sultan Vakfiyesi'dir. Eser kap ve kap içi ile Süleymaniye Kütüphanesi'nin en nadide örneklerinden bir tanesi bu eserdir[13].

XVlll. yüzyılın sonlarına doğru Türk tarzında itibaren Barok-Rokoko motifleri kullanılarak ortaya çıkarılan cilt eserlerinde, batı sanat ekollerinin gözlenmeye başlanmasından söz etmek mümkündür. Fırça kullanılarak uygulanan bu motiflerle beraber zencireklerinde de teberle uygulanmış taramalar mevcuttur. Klasik cilt uygulamalarının önemini koruduğuna şahitlik edilmiş, natüralist çiçeklerin egemenliğinden söz etmek daha mümkün hale gelmiştir[14].

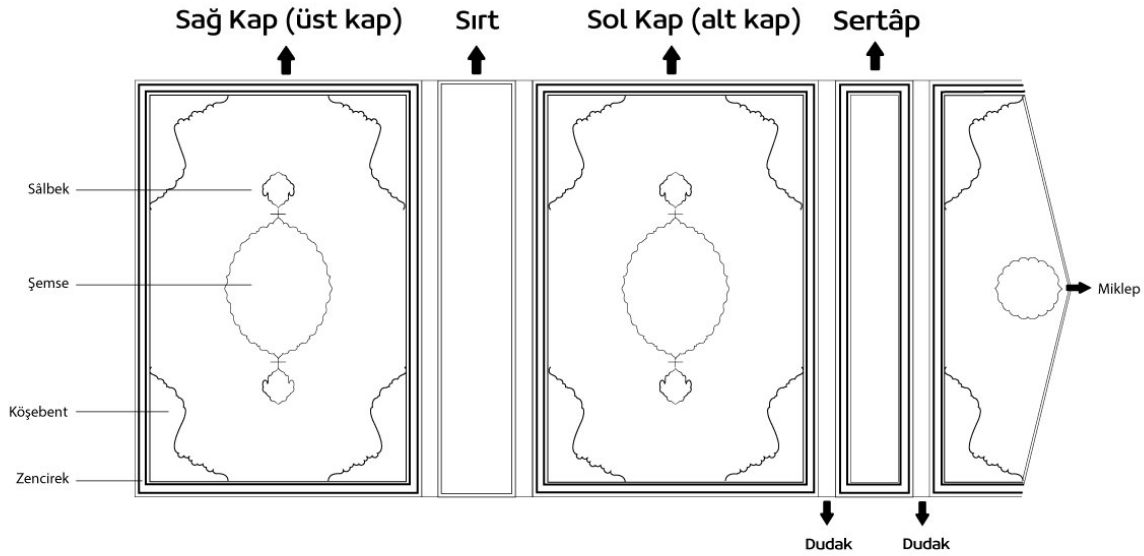
[11]Ahmet Saim Arıtan, 1993, "Ciltçilik", TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), c.7, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul, s.551

[12]Kemâl Çığ, "Türk Kitap Kapları'', İstanbul, 1971, s.17

[13]Mine Esiner Özen, 2017, "Türk Cilt Sanatı", İşaret Yayınları, İstanbul, s.23

[14]Ahmet Saim Arıtan, "Ciltçilik", Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi, c.7, s.551.

2.2. Klasik Cildin Bölümleri

Çizim 1: Klasik cildin bölümleri

Dört bölümden oluşan klasik cildin bölümleri şunlardır; sırt, sertâb, alt ve üst kap, miklep[15].

Üst kapak sağ tarafa açılırken, alt kapak mikleple beraber sol tarafa açılır. Kaplar ile sırt arasında, kapların açılmasını kolaylaştırmak ve aynı zamanda kitabın ömrünü uzatmak için bırakılan mesafeye "muhat payı" denir. Sertâp ve miklep ile kaplar arasındaki mesafeye "dudak" denir. Kitabın kullanım ömrünü uzatan Sertâptır. Miklep ise, ön kısmı üçgen şeklinde olan üst kap ile kitap arasına girerek sertâbı tutan uzuvdur. Ayrıca, okunmakta olan sayfanın yeniden rahatlıkla bulunabilmesi için "müş'ir" olarak kullanılmaktadır.

[15]Celâl Esat Arseven, 'Cild' Sanat Ansiklopedisi, c.1, s.342.

3. SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ

3.1. Kütüphane Tarihçesi

Resim 1 : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi[16]

Dünyanın en kapsamlı yazma eser kütüphanelerinden biri de Süleymaniye Kütüphanesidir. Mimarisiyle olduğu kadar, bünyesinde bulundurduğu koleksiyonlar açısından da oldukça kıymetli bir bilgi merkezi konumundadır. İmparatorluğun en parlak dönemi olan, Kanunî Sultan Süleyman döneminde 1557 yılında Mimar Sinan tarafından yapılan Süleymaniye Camî Külliyesi'nin Evvel ve Sani Medreselerinde hizmet vermektedir[17].

İstanbul başta olmak üzere Anadolu'daki vakıf koleksiyonları 1918 yılında bir araya getirilerek Süleymaniye Umûmi Kütüphanesi'ne nakledilmiştir[18]. Kütüphane içerisinde Fâtih, Sultan Ahmed, Hamidiye, l. Mahmud ve hayırsever kişiler tarafından kurulan Lâleli ve Ayasofya gibi padişah kütüphanelerinin de mevcut olduğu 151 koleksiyonda, 73.486 adet yazma ve 49.494 adet Arap harfli eski basma eser olmak üzere toplam 122.980 adet eser mevcuttur[19].

---

[16] http://www.suleymaniye.yek.gov.tr
[17]Yeni Asya Gazetesi, 'Süleymaniye Kütüphanesi Elimizin Altındaki Hazine', Kütüphane Müdürü Ömer Kuzgun ile röportaj, 10 Mart 2014.
[18]Yeni Asya Gazetesi, 'Süleymaniye Kütüphanesi Elimizin Altındaki Hazine', Kütüphane Müdürü Ömer Kuzgun ile röportaj, 10 Mart 2014.
[19]http://www.suleymaniye.yek.gov.tr

Kütüphanenin 1956 yılında kurulmuş olan Patoloji ve Cilt servisinde ise yıpranmış ve tamire muhtaç kitaplar büyük bir dikkat ve titizlikle devrine uygun olmak kaydıyla onarılmakta ve yine devrine uygun olarak klasik tarzda ciltlenmektedir[20].

Resim 2: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Patoloji Servisi[21]. Servis, yazma eser ciltlerinin tamir edildiği bölümdür. 'Kitap Şifahanesi' olarak da adlandırılmaktadır.

Günümüzdeki Süleymaniye Kütüphanesi kurulurken Medresetü'l-Mütehassısîn'e nakledilen Damat İbrahim Paşa, Hâfız Ahmet Paşa, Çorlulu Ali Paşa, Kılıç Ali Paşa, Lâleli, Mesih Paşa, Molla Çelebi, Çelebi Abdullah Efendi, Esad Efendi, Âşir Efendi, Beşir Ağa kütüphaneleri 1918'de bir araya getirilerek birleştirilmiştir[22].

Yönetimi vakıflar tarafından olan kütüphaneler, Tevhid-i Tedrîsat Kanunu (1924) ile Maarif Vekâleti'ne bağlanınca cami, medrese ve tekkelerde mevcut olan kitapların bir kısmı Süleymaniye Umûmi Kütüphanesi'ne, diğer bir kısmı da bölgelerine yakın olan Eyüp'te Hüsrev Paşa, Üsküdar'da Hacı Selim Ağa, Çarşamba'da Murad Molla, Laleli'de Ragıp Paşa kütüphanelerine nakilleri olmuştur. Süleymaniye Külliyesi, ikinci medresesine getirilmesindeki en mühim sebeplerden birisi de içinde bulundukları yapıların küçük ölçekli olması, hatta bazılarının memur odaları dahi olmaması, dolayısıyla yeni gelen kitaplara hizmet veremez, kitapların bakımını dahi yapamaz hale gelmesidir[23].

[20] Nimet Bayraktar, 'İstanbuk'daki Vakıf Kütüphaneler ve Süleymaniye Kütüphanesi' (1), c.15, sayı 3, 1996
[21] Nevzat Kaya, 'Süleymaniye Kütüphanesi' TDV İslâm Ansiklopedisi, c.38, s. 121
[22] Nevzat Kaya, 'Süleymaniye Kütüphanesi' TDV İslâm Ansiklopedisi, c.38, s. 121-123
[23] Nevzat Kaya, 'Süleymaniye Kütüphanesi' TDV İslâm Ansiklopedisi, c.38, s. 121-123

Hem Türkiye içinden hem de yabancı araştırmacıların kütüphanede bulunan eserlerin mikrofilm, CD, fotoğraf gibi orjinalinden kopya taleplerinin karşılanması amacıyla ihtiyaç olan teknik donanım bulunmaktadır[24].

3.2. Turhan Valide Sultan

Doğum tarihi 1627 olan Turhan Sultan Rus asıllıdır. Kırım Tatarlarına henüz çocuk yaşlarında esir düşmüştür. Kösem Sultan'a, Kör Süleyman Paşa tarafından armağan edildiği rivayet edilmektedir[25]. Kösem Sultan tarafından kendisine Hatice Turhan isminin verildiği iddia edilmiştir. Buna aykırı olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun ünlü tarihçilerinden Uşşakizâde İbrâhim tarafından rivayet edildiği üzere, Hatice isminin Turhan (Tarhan) isminden sonra verildiği belirtilmektedir. Bazı kaynaklarda isminin Turhan Hatice şeklinde geçtiği bilinmektedir[26]. Turhan Sultan'ın Sultan İbrâhim'e ilk câriye olarak sunulduğu kaynaklarda yazılmıştır. 2 Ocak 1642 tarihinde henüz genç yaşındayken lV. Mehmed'i dünyaya getirdikten sonra, ona "Haseki Sultan" ünvânı verilmiştir[27].

Babadan oğula hanedanlıkla yönetilmesinin devamı niteliğinde önemli bir gelişme olan Osmanlı İmparatorluğu'nda Şehzade lV. Mehmed'in dünyaya gelmesiyle, Haseki Sultan ünvanını almıştır. IV. Mehmedin tahta çıkması ile de Valide Sultan ünvanını almış ve 35 yıl böyle anılmıştır[28]. Osmanlı İmparatorluğunun önemli yönetimsel sorunlarla başa çıkmaya çalıştığı dönem Turhan Sultan'ın Valide Sultanlık dönemi olarak kayıtlara geçmiştir[29]. Özellikle bu dönemde Kösem Sultan'ın yönetim gücü karşısında zorluklar yaşamıştır[30].

Oğlu lV. Mehmed'in tahta erken yaşta çıkmasıyla birlikte güç kazanmıştır. Kösem Sultan'ın 1651 tarihinde vefatı sonrasında sarayda ve haremde gücü eline almıştır[31]. Hatice Turhan Sultan, genç yaşında kültürel ve siyasal gündemlerin şekillenmesinde Osmanlı Sarayı'nda

---

[24]http://www.yazmalar.gov.tr/elyazmacılıgımız.tr.php

[25] Filiz Karaca, 'Turhan Sultan' TDV İslâm Ansiklopedisi, 2012, İstanbul, c.41, s.423-425

[26] Filiz Karaca, 'Turhan Sultan' TDV İslâm Ansiklopedisi, 2012, İstanbul, c.41, s.423-425

[27] İclâl Beştav, 'Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde kayıtlı olan Hatice Turhan Valide Sultan Vakıf Defterinin Tezyîni Açıdan Değerlendirilmesi', Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitiüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, S.16

[28] İclâl Beştav, 'Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde kayıtlı olan Hatice Turhan Valide Sultan Vakıf Defterinin Tezyîni Açıdan Değerlendirilmesi', Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitiüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, S.16

[29] İclâl Beştav, 'Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde kayıtlı olan Hatice Turhan Valide Sultan Vakıf Defterinin Tezyîni Açıdan Değerlendirilmesi', Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitiüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, S.16

[30] İclâl Beştav, 'Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde kayıtlı olan Hatice Turhan Valide Sultan Vakıf Defterinin Tezyîni Açıdan Değerlendirilmesi', Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitiüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, S.16

[31] Necdet Sakaoğlu, 'Bu Mülkün Kadın Sultanları', İstanbul, Oğlak Yayıncılık, 2011, s.253

önemli adımlar atarken mimaride de dikkat çekici birçok gelişmenin planlayıcısı ve yürütücüsü olmuştur[32]. Beşiktaş'ta yaptırdığı çeşme ilk vakıf eseridir (1653)[33].

Çanakkale Boğazı'nın girişinde yer alan büyük iki kalenin yapımını, Yeni Kaleler ismi ile Hatice Turhan Sultan başlatmıştır. Osmanlı İmparatorluğu topraklarında yer alan Balkanlar'da, Girit'te ve Trakya'daki çeşitli vakıf binalarının yaptırılmasını sağlamıştır. Ayrıca İstanbul'da ve Çanakkale'de kütüphaneler ve Hicaz yolunda kuyular yapılmasını sağlamıştır[34].

Turhan Sultan, Eminönü'nde yapımı Safiye Sultan tarafından başlatılan Yeni Cami'nin yarım kalan inşaatının bitmesini sağlamıştır[35]. Çok uzun yıllar inşaatı süren caminin devam etmesinin en önemli gerekçesi denize yakınlığı iken, Turhan Sultan, Mimarbaşı Mustafa Ağa'yı inşaatı tamamlamak üzere görevlendirmiştir.

Yeni Cami (Vâlide Sultan Camii / Yeni Vâlide Camii) Külliyesi, hünkâr, cami, dârülkurrâ, kasrı, sıbyan mektebi, türbe, çeşme ve sebil ile Mısır Çarşısı'nın yer aldığı büyük bir alana yayılmıştır[36]. İstanbul ili Eminönü bölgesinde yer alan Yeni Camii'ye 328 kitap, Turhan Vâlide Sultan tarafından kütüphaneye vakfedilmiştir. Bu koleksiyon, torunu lll. Ahmed tarafından Turhan Vâlide Sultan Türbesi'ndeki Yeni Cami Kütüphanesine intikal ettirilmiştir[37]. Daha sonra bu koleksiyon torunu lll. Ahmed'in Turhan Vâlide Sultan Türbesi'ndeki Yeni Cami Kütüphanesine nakledilmiştir[38]. 1914'te Yeni Cami kitapları ile birlikte Medresetü'l-Mütehassisin'e, 1918'de Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilmiştir[39].

---

[32] Necdet Sakaoğlu, 'Bu Mülkün Kadın Sultanları', İstanbul, Oğlak Yayıncılık, 2011, s.253
[33] Filiz Karaca, "Turhan Sultan", TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 2012, c.14, s.424.
[34] Necdet Sakaoğlu, 'Bu Mülkün Kadın Sultanları', İstanbul, Oğlak Yayıncılık, 2011, s.253
[35] İclâl Beştav, 'Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde Kayıtlı Olan Hatice Turhan Valide Sultan Vakıf Defterinin Tezyîni Açıdan Değerlendirilmesi', Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, s.18
[36] İclâl Beştav, 'Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde Kayıtlı Olan Hatice Turhan Valide Sultan Vakıf Defterinin Tezyîni Açıdan Değerlendirilmesi', Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, s.18
[37] Günay Kut, Nimet Nail Bayraktar, 2021, 'Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri', Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul, s. 99-100
[38] Günay Kut, Nimet Nail Bayraktar, 2021, 'Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri', Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul, s. 99-100
[39] Günay Kut, Nimet Nail Bayraktar, 2021, 'Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri', Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul, s. 99-100

Resim 3: Turhan Valide Sultan Mührü[40] 34x29 mm

Tercü rahmete rabbihe's-Subban validetü's -Sultan Gazi Mehmed Han

1072/1661-12

('Yüce Allah'tan rahmet umar. Gazi Mehmed Han'ın annesi')

[40] Günay Kut, Nimet Nail Bayraktar, 2021, 'Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri', Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul, s. 99

4. ŞAHKULU ve SAZ ÜSLÛBU

4.1. Şahkulu

Ressam Şahkulu, Osmanlı imparatorluk sanatının klâsik çağının biçimlenmesine katkı sağlayan sanatkârlar arasında en ustası ve en ünlüsü olarak namlanmıştır. Klasik tasvir (minyatür) üslubunun dışında uygulanan yeni bir resim uslübunun ilk temsilcisi olan Şahkulu, XVl. yüzyılın ilk yarısında saray nakkaşhânesinde sernakkaş olarak eserlerini üretmiştir[41]. Resmî belgelerde Bağdatlı olduğu bilinmektedir. Tebriz'de, nakış sanatı ve resim eğitimini hocası Âgâ Mirek'ten öğrenmiş ve bu bilgi ve becerilerini çok daha yüksek seviyelere taşımıştır[42]. Ünü, güzel eserleriyle kısa zamanda bütün İslam ülkelerine ulaşmıştır. Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran seferi esnasında yani XVl. yüzyılın ikinci yirmi beş yıllık döneminde, Tebriz'den İstanbul'a gelen ressam Şahkulu, saray nakkaşhânesinde saz üslûbundaki ilk eserlerini ortaya çıkarmıştır[43]. Osmanlı İmparatorluğu'nun en kudretli hükümdarlarından Kanûni Sultan Süleyman'ın nakışhâneye sık sık giderek Şahkulu'nun çalışmalarını izlediği, ücretini günlük 100 akçeye çıkardığı ve ona pek çok ihsanda bulunduğu kayıtlarda yer almaktadır[44]. Bu kayıtlara göre Osmanlı sarayında 42 yıl hizmet ettiği anlaşılan Şahkulu, maktadır. Bu zaman içerisinde çok fazla eser üretmiştir. Bunların arasıda imzalı olankar olduğu gibi, imzasız olup fırça ve üslup özellikleri dolayısıyla kendisine atfedilen eserlerde mevcuttur[45].

Ressam Şahkulu'nun bayramlarda hükümdara sunduğu eserlerin önemli bir bölümü arşiv kayıtlarında yer almaktadır. "Bir büyük nakışlı tabak ve altı küçürek üsküre, bir kâğıt üzerine peri sureti, bir hokka mukavvadan." Sultana sunulan armağanlar karşılığında "2000 akçe ve bir kaftan" in'am aldığı kayıtlara geçmiştir. Ancak Hicri 1556 tarihinde "3000 akçe mirâhûrî bir benek sevb" in'âmını alamadan hakkın rahmetine kavuşmuştur. Şahkulu ortaya koyduğu üslûpla, Nakış sanatında dönemin nakkaşlarını uzun bir vakit etkilemiştir. Ayrıca Ressam Şahkulu, "Penâhi" mahlasıyla Türkçe ve Farsça şiirler yazmıştır[46]. Şahkulu, Tezhip sanatında

[41] Dr. Bânu Mâhir'in Yayınlanmamış "Osmanlı Resim Sanatında Saz Üslûbu" Konulı Doktora Tezinin Önemli Sonuçlarını İçeren Makaleleri, s.113
[42] Fatma Çiçek Derman, Gülnur Duran, 'Şahkulu', TDV İslâm Ansiklopedisi, 2010, c.38, s.283-284
[43] Dr. Bânu Mâhir, 'Osmanlı Resim Sanatında Saz Üslûbu', Hayalperest Yayınevi, 2022, s.493
[44] Fatma Çiçek Derman- Gülnur Duran, 'Şahkulu', TDV İslâm Ansiklopedisi, 2010, İstanbul, c.38, s. 283-284
[45] Hilal Kazan,'XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı Sarayının Sanatı Himayesi', Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, s.176-177
[46] Fatma Çiçek Derman- Gülnur Duran, 'Şahkulu', TDV İslâm Ansiklopedisi, 2010, İstanbul, c.38, s. 283-284

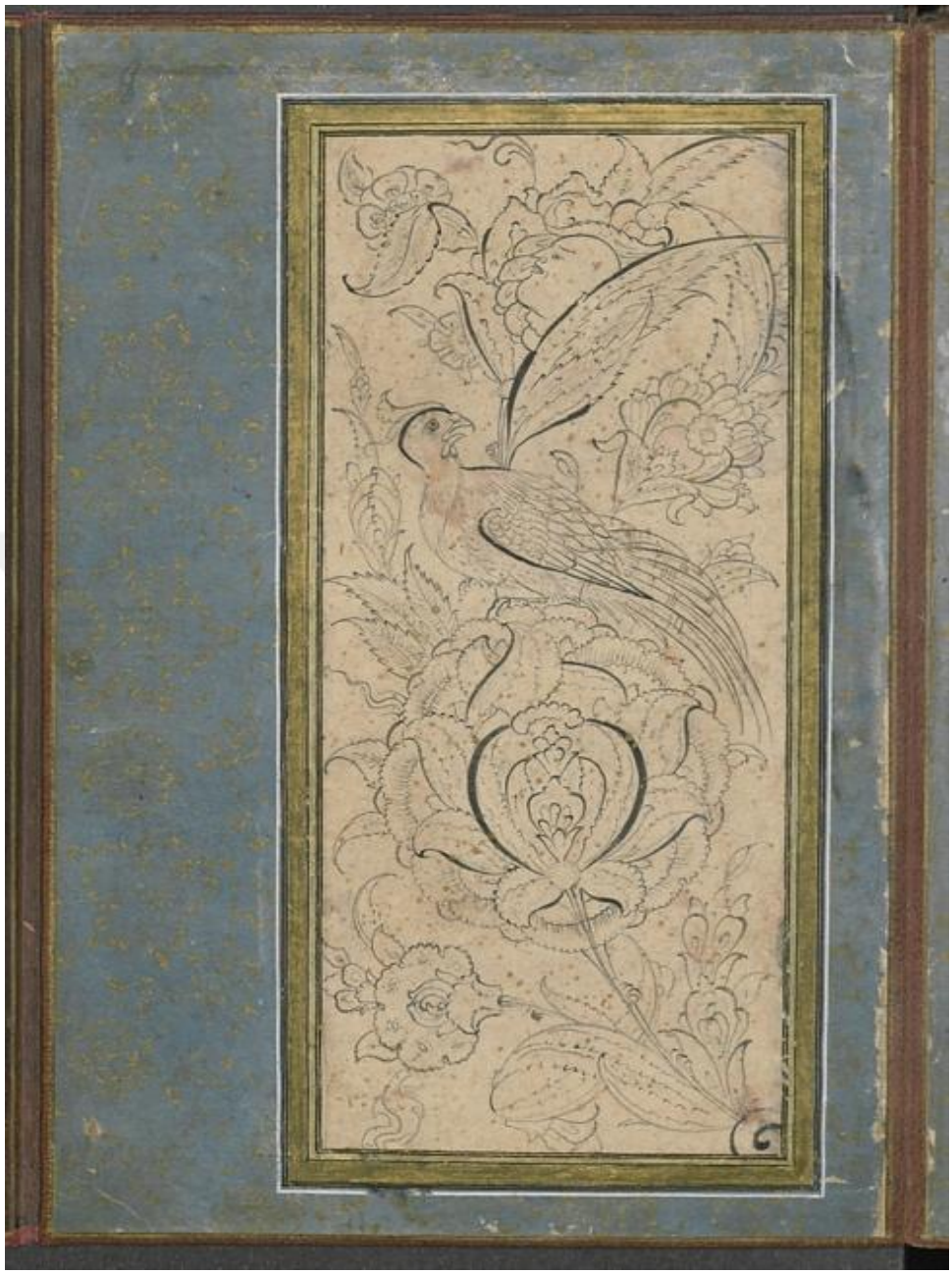
da önemli eserler ortaya koymuş ve üstâd olarak anılmıştır. Ayrıca bu çalışmaları ile bir dönem Osmanlı Sarayı nakkaşhânesinin başı da olduktan sonra, birçok öğrenci yetiştirmiştir. Bu öğrenciler arasında en kıymetli müzehhip Kara Memi'dir[47].

4.2. Saz Üslûbu

Osmanlı bezeme terminolojisinde zemini çeşitli renklerle boyanmamış, sade bırakılmış kâğıtlar üzerine siyah mürekkep ve fırça ile yapılan resmin, "üslûp ve tarz" anlamındaki yol kelimesiyle birleşmesiyle saz kelimesi ifade edilmektedir[48]. Saz yazmak ismini alan bu çalışma üslubu, XVlll. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu kaynaklarında, saray nakkaşhânesinin müzehhipleri ve ressamları tarafından ayrı bir kol halinde uygulanmıştır[49].

Kalem işi, halı ve kumaş desenleri, taş işçiliği, çini, tezhip, kitap kabı, kuyumculuk ve maden işçiliği gibi birçok sanat dallarında uygulanan bu üslûp, XVl. Yüzyılın başlarından itibaren gittikçe artan bir güzellikle XVlll. yüzyılın sonlarına kadar kullanılmıştır[50]. İmparatorluğun en parlak dönemi olarak bilinen Kanûni Sultan Süleyman döneminde, tüm kitap sanatlarındaki yükseliş ve zirve saz üslubunda da en güzel eserlerin çıkmasına vesile olmuştur[51].

[47] Dr. Bânu Mâhir, Yayınlamamış 'Osmanlı Resim Sanatında Saz Üslûbu' Konulu Doktora Tezinin Önemli Sonuçlarını İçeren Makaleleri, s.11
[48] F. Çiçek Derman, Gülnur Duran, 'Şahkulu', TDV İslâm Ansiklopedisi, 2010, İstanbul, c.38, s.283-284
[49] Dr. Bânu Mâhir, Yayınlanmamış "Osmanlı Resim Sanatında Saz Üslûbu" Konulu Doktora Tezinin Önemli Sonuçlarını İçeren Makaleleri', s.113
[50] Fatma Çiçek Derman, Gülnur Duran, 'Şahkulu', TDV İslâm Ansiklopedisi, 2010, İstanbul, c.38, s.283-284
[51] Fatma Çiçek Derman, Gülnur Duran, 'Şahkulu', TDV İslâm Ansiklopedisi, 2010, İstanbul, c.38, s.283-284

Resim 4: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, E.H2836, y.8a
Hatayi ve sülün, XVI. yüzyılın son çeyreği 'Veli Can' imzalı

Kıvrık hançerî, sivri uçlu yapraklar, hatâyî denilen Çin tarzı stilize edilmiş tomurcuklar, çiçekler, zümrüd-ü anka kuşu, ejderha, ch'i-lin (Uzak-Doğu'ya özgü efsânevi yaratık) gibi efsanemsi hayvanlara ek olarak tavşan, fil, arslan, kaplan, geyik gibi orman hayvanları, sülün, turna gibi kuşlar ve periler, bu alanda eser üreten sanatkarların ustaca işlediği motiflerdir[52].

[52] Dr. Bânu Mâhir, Yayınlanmamış "Osmanlı Resim Sanatında Saz Üslûbu" Konulu Doktora Tezinin Önemli Sonuçlarını İçeren Makaleleri, s.114

Osmanlı sanatında saz üslubuna “saz yazmak” olarak da isimlendirilmiş, saray nakışhânesinde bu süsleme tarzını uygulayan başka bir sanatçı grubu ortaya çıkmıştır. Müstakimzâde, XVlll. yüzyılın ünlü müzehhibi Ali Üsküdâri’nin saz yazdığını ve “sânî-i Şahkulu” diye anıldığını belirtir (Tuhfe, s.271)[53].

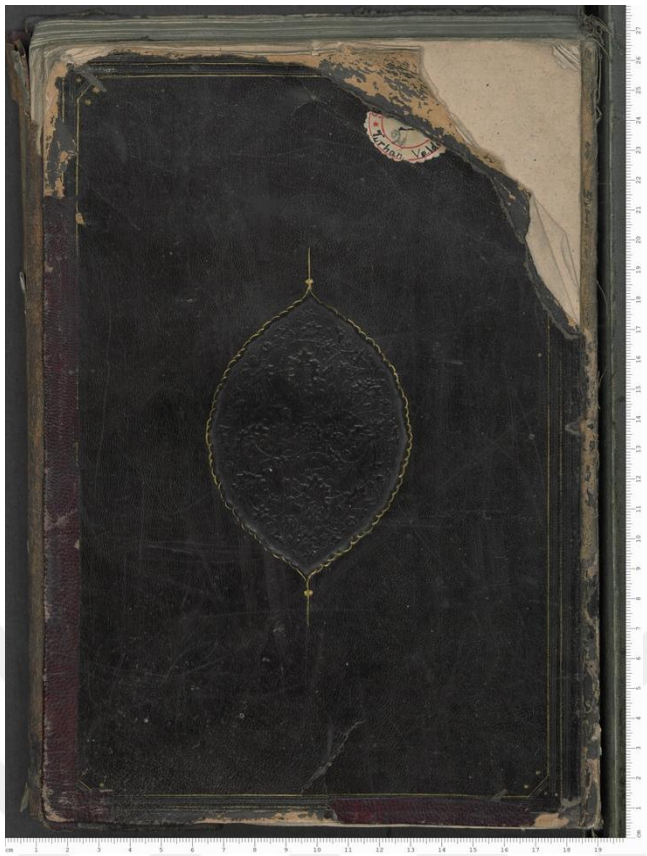

Resim 5: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, B.407, y.42a.
Yapraklı çiçek dalları arasında yılan, ejder ve sülünler, XVI yüzyılın sonları

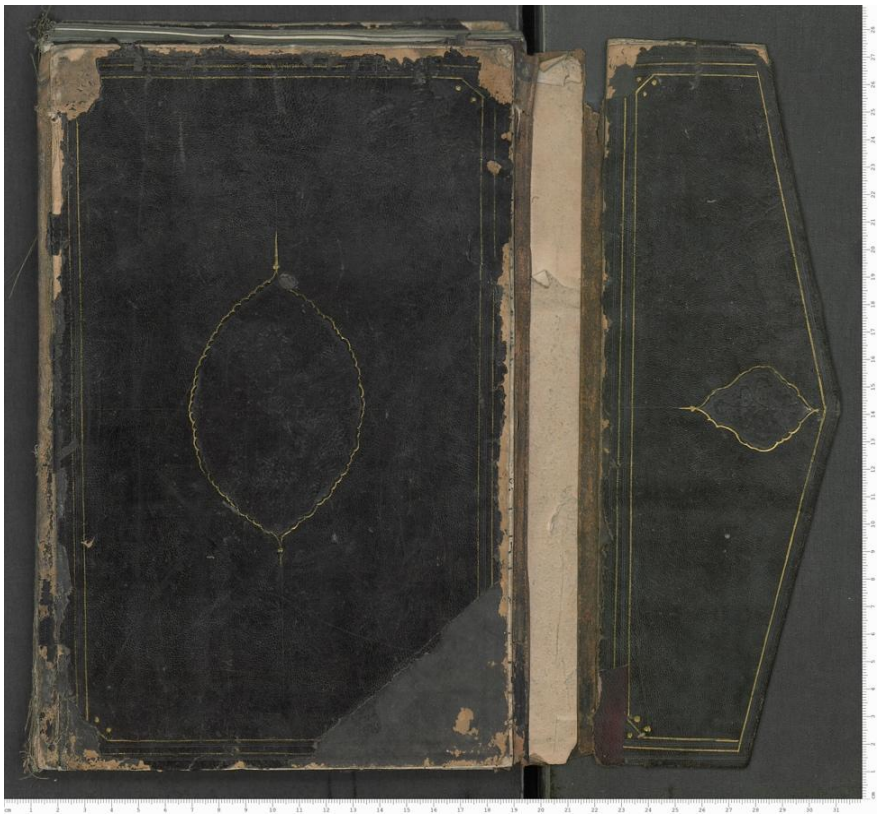
[53] F. Çiçek Derman, Gülnur Duran, ‘Şahkulu’ TDV İslâm Ansiklopedisi, 2010, İstanbul, c.38, s.283-284

5. KATALOG

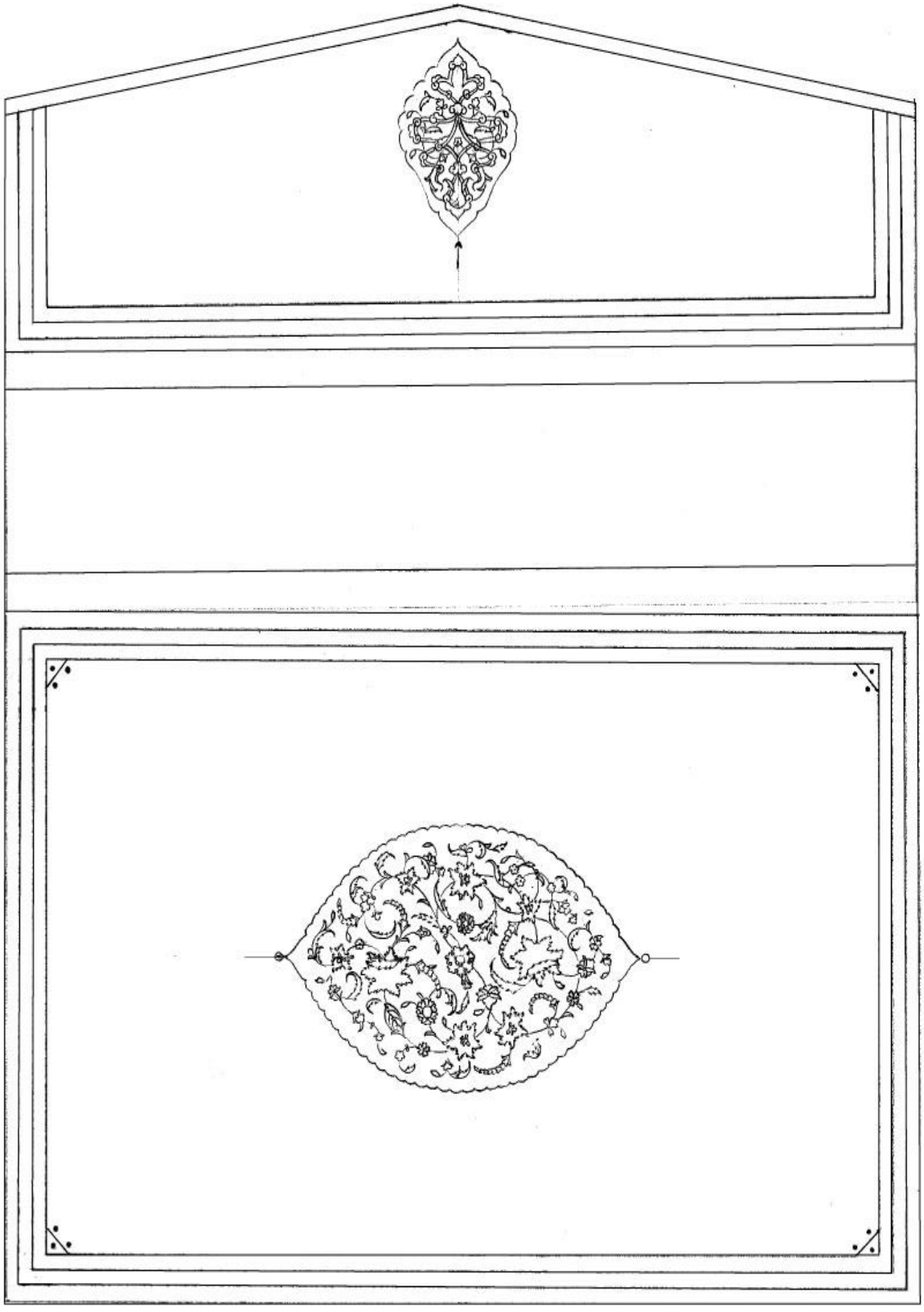
Katalog Numarası : 1
Demirbaş Numarası : 2
Eserin Adı : Hırzü'l -Emani ve Vechü't-Tehani
Müellifi : eş -Şatıbi, Kasım b. Firruh b. Halef er Ru'ayni
Müstensihi : -
Konusu : Kur'an İlimleri
Dili : Arapça
Yayın Tarihi : h.919 - m.1513/1514
Yazı Çeşidi : Nesih
Ölçüleri : 265x176 mm
Cildi : Kahverengi deri üzerine 'gömme şemseli cilt' tekniğinde ve 'soğuk baskı' olarak uygulanmıştır. Sağ kap, sol kap ve miklep şemselidir. Sağ kap ve sol kap şemse deseni aynıdır. Şemse, saz üslûbunun hançeri yaprakları ve hatayi motifleri ve çiçeklerinden oluşmuştur. Desen asimetrik biçimde kompoze edilmiştir. Yaprak ve hayati motifleri birbiriyle uyumludur. Şemse klasik formda, dendanlıdır. Dendanlar altın tahrir ile belirginleştirilmiştir. Şemsenin simetri ekseninde tığlar mevcuttur. Miklep şemsesi ½ simetride bulut ve hatayi motiflidir. Cetvellerde soğuk baskı tekniği ile zencirek yapılmış olup, altın ile havalı çizgiler çekilmiştir. Eser tamir görmesine rağmen oldukça yıpranmıştır. Desen belirsizleşmiş olup, benzer şekilde tamamlanmıştır.

Resim 6: SK 2 envanter numaralı kitabın sağ kabı

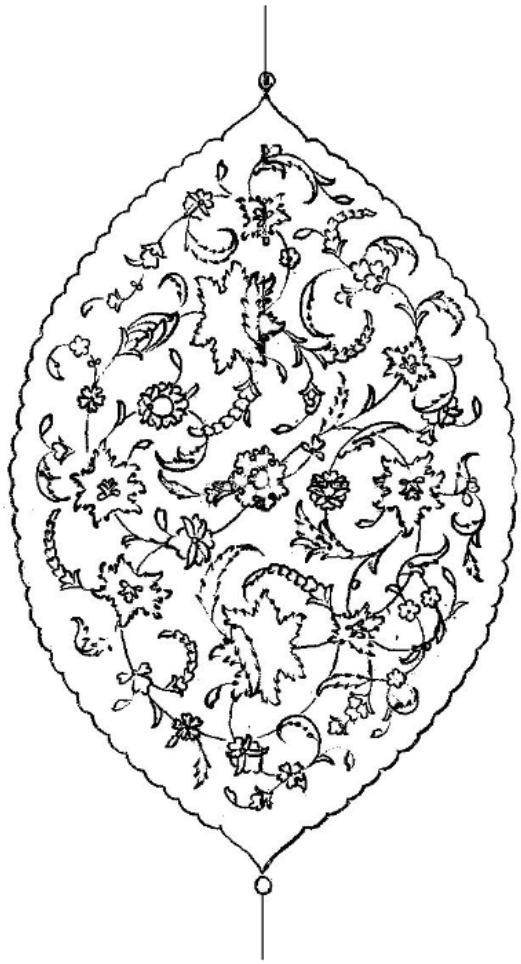

Resim 7: SK 2 envanter numaralı sol kap ve miklebi

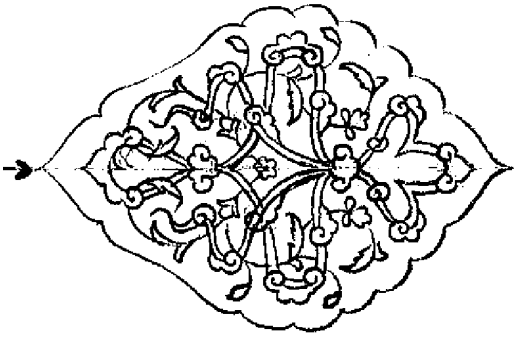
Çizim 2: SK 2 envanter numaralı cildin genel şeması

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 2.1: SK 2 envanter numaralı cildin şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 2.2: SK 2 envanter numaralı cildin miklep şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Katalog Numarası : 2

Demirbaş Numarası : 5

Eserin Adı : en-Neşr fi'l-Kıraati'l-Aşr

Müellifi : İbnü'l-Cezeri, Şemsüddin Muhammed b. Muhammed el-Mukri

Müstensihi : -

Konusu : Kur'an İlimleri

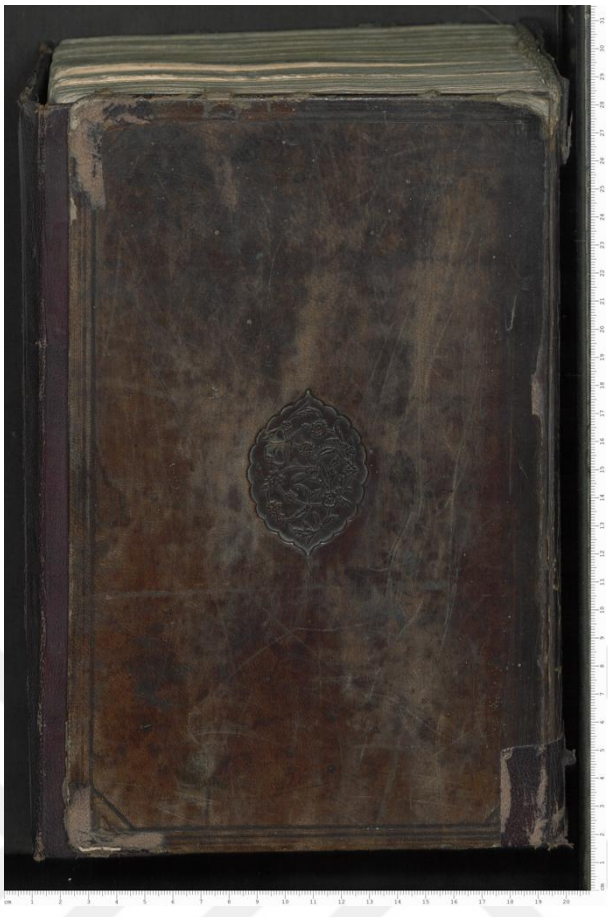
Dili : Arapça

Yayın Tarihi : h.847 – m. 1443/1444

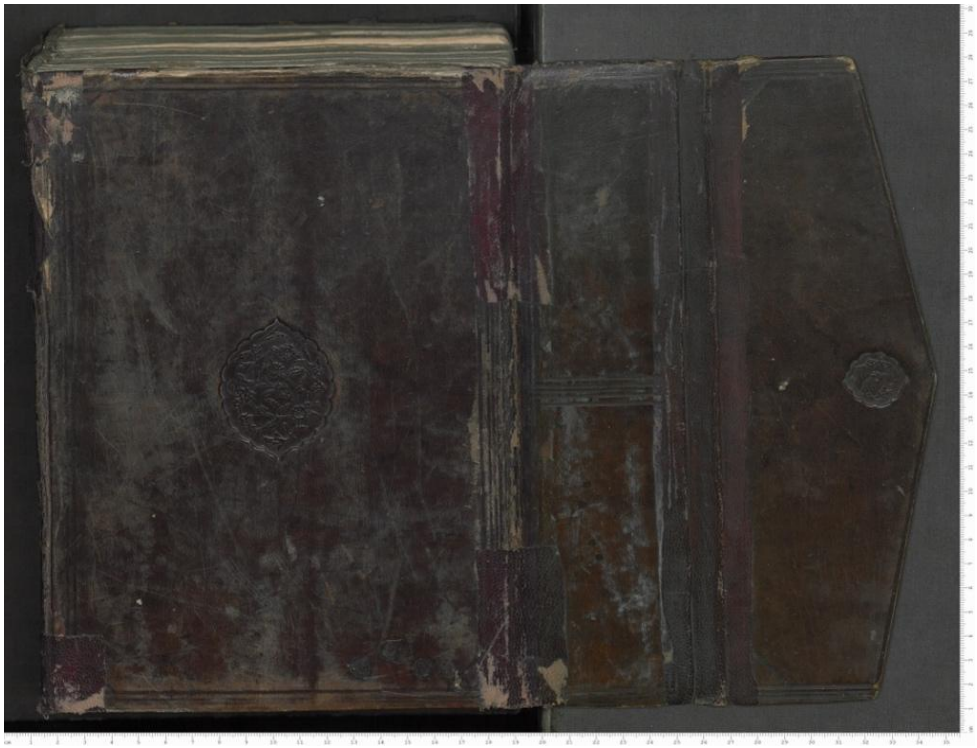
Yazı Çeşidi : Nesih

Ölçüleri : 266x178 mm

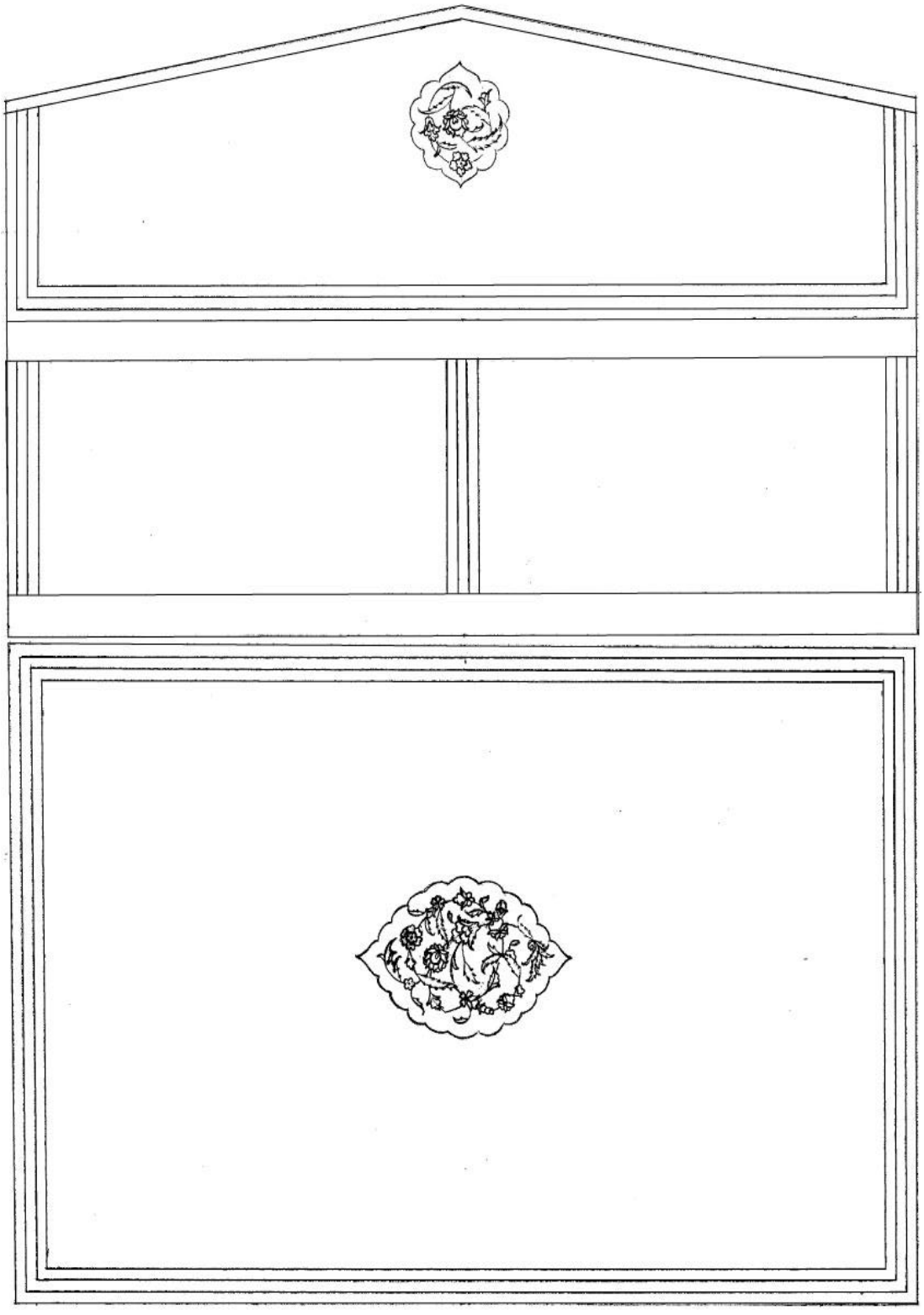
Cildi : Kahverengi deri üzerine 'gömme şemseli cilt' tekniğiyle ve 'soğuk baskı' olarak uygulanmıştır. Sağ kap, sol kap ve miklep şemselidir. Sağ kap ve sol kap şemse deseni aynıdır. Şemsede desenin asimetrik yaprak kümesi başlangıç noktası olarak alınmış, diğer öğeler asimetrik şekilde ilerleyen helezon ve dallar üzerine yerleştirilmiştir. Saz üslûbun hançeri yaprakları, hatayi motifleri ve çiçeklerinden oluşmuştur. Kırılan dal ile desene hareketlilik kazandırmıştır. Şemse klâsik formda dendalıdır. Sağ ve sol kaptaki şemsenin bir benzeri miklepte de sağlanmıştır. Eserin cetvelleri yekşah demiriyle çizilmiştir. Oldukça yıpranmış olan cilt kabı tamir görmüştür.

Resim 8: SK 5 envanter numaralı kitabın sağ kabı

Resim 9: SK 5 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi

Çizim 3: SK 5 envanter numaralı cildin genel şeması

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 3.1: SK 5 envanter numaralı cildin şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 3.2: SK 5 envanter numaralı cildin miklep şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Katalog Numarası : 3

Demirbaş Numarası : 6

Eserin Adı : Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil

Müellifi : El- Beyzavi, Kadi Nasıruddin Abdullah b. Ömer eş-Şafii

Müstensihi : -

Konusu : Tefsir

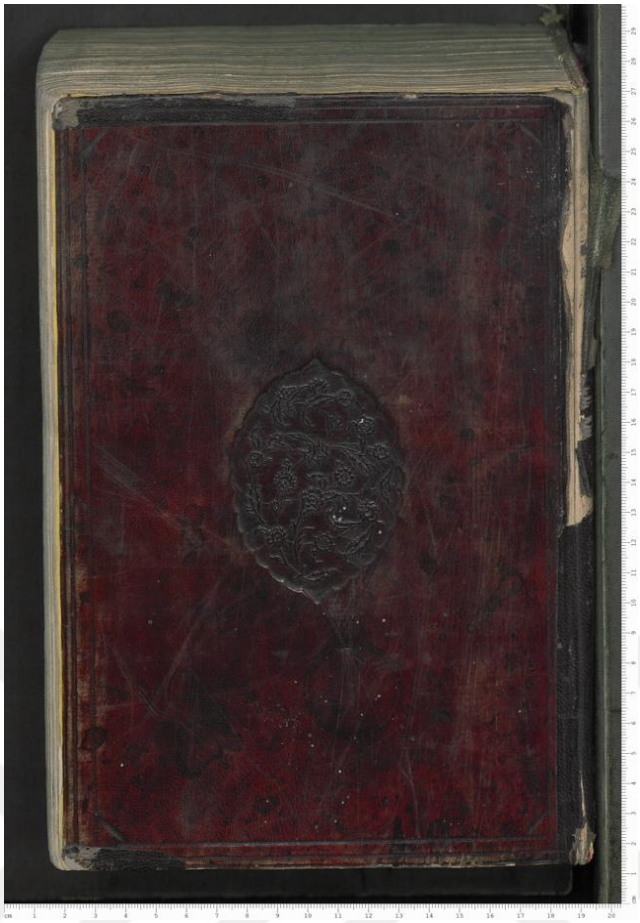
Dili : Arapça

Yayın Tarihi : h.886 – m. 1481/1482

Yazı Çeşidi : Nesih

Ölçüleri : 258x172 mm

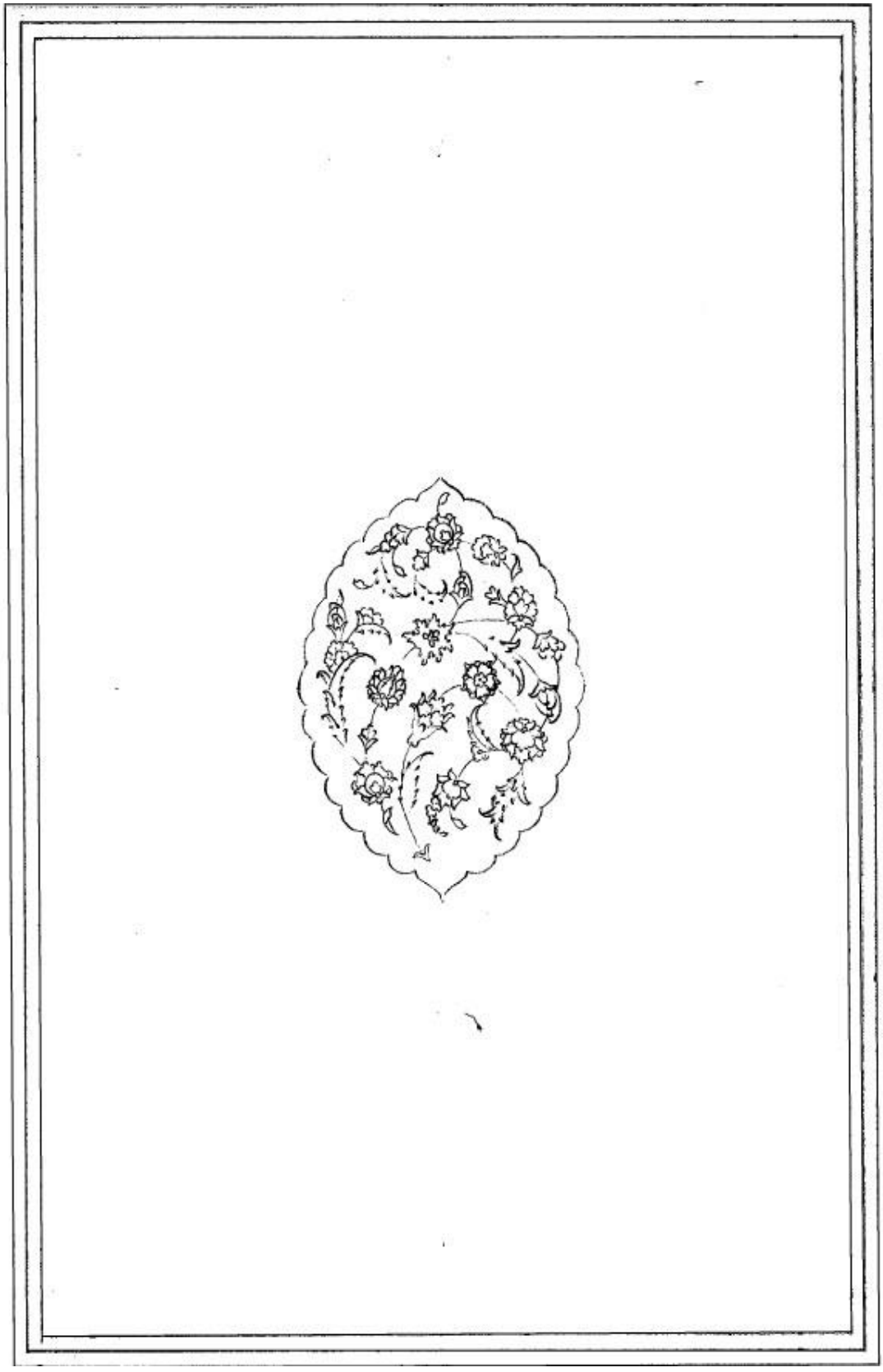
Cildi : Kahverengi deri üzerine 'gömme şemseli cilt' tekniği uygulamıştır. Sağ ve sol kap şemsesi aynıdır. Soğuk baskı tekniğiyle tezyin edilmiştir. Cildin miklebi kopmuştur. Desende yaprak çıkışlı iki başlangıç noktası mevcuttur. Kompozisyondaki diğer öğeler asimetrik bir şekilde ilerleyen helezon ve dallar üzerine yerleştirlmiştir. Saz üslûbunun hançeri yaprakları, hatayi motifleri ve çiçeklerinden oluşmuştr. Şemse klasik formda dendalıdır. Cildin cetvelleri yekşah demiriyle ince çizgiler halinde çizilmiştir. Oldukça yıpranmış olan cilt sırt kısmından tamir görmüştür.

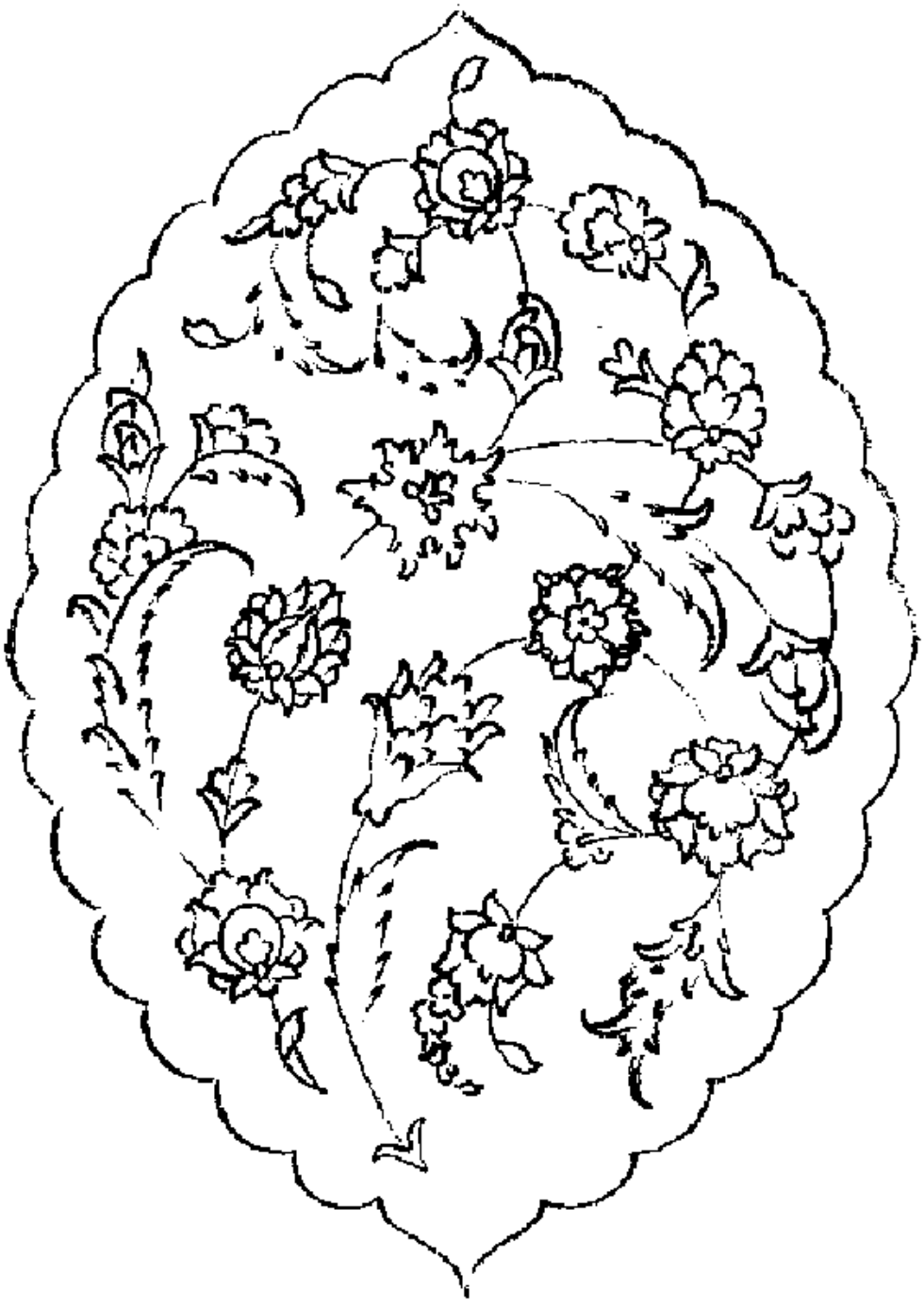
Resim 10: SK 6 envanter numaralı kitabın sağ kabı

Resim 11: SK 6 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi

Çizim 4: SK 6 envanter numaralı cildin genel şeması
Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 4.1: SK 6 envanter numaralı cildin şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Katalog Numarası : 4

Demirbaş Numarası : 25

Eserin Adı : Mefatihu'l-Gayb

Müellifi : Fahreddin er-Razi, Muhammed b. Ömer el Hatib et-Teymi

Müstensihi : -

Konusu : Kur'an İlimleri

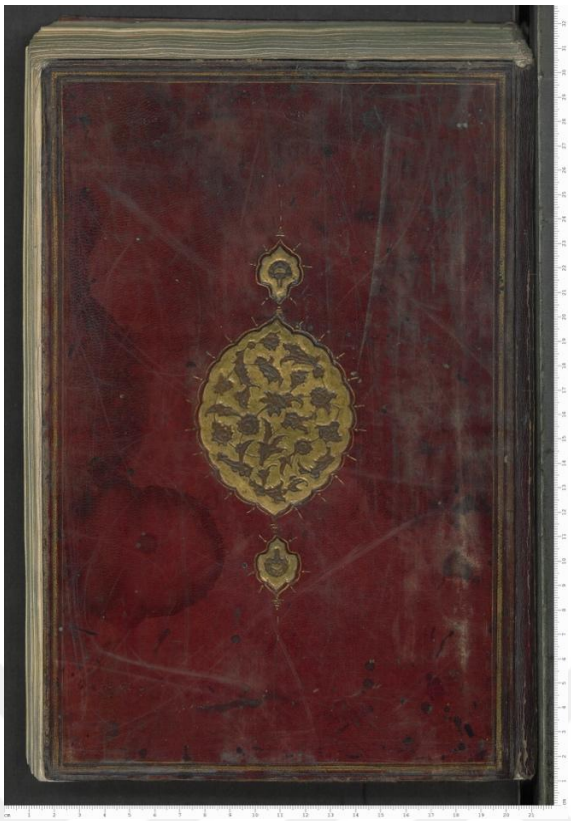
Dili : Arapça

Yayın Tarihi : h.886 – m. 1481/1482

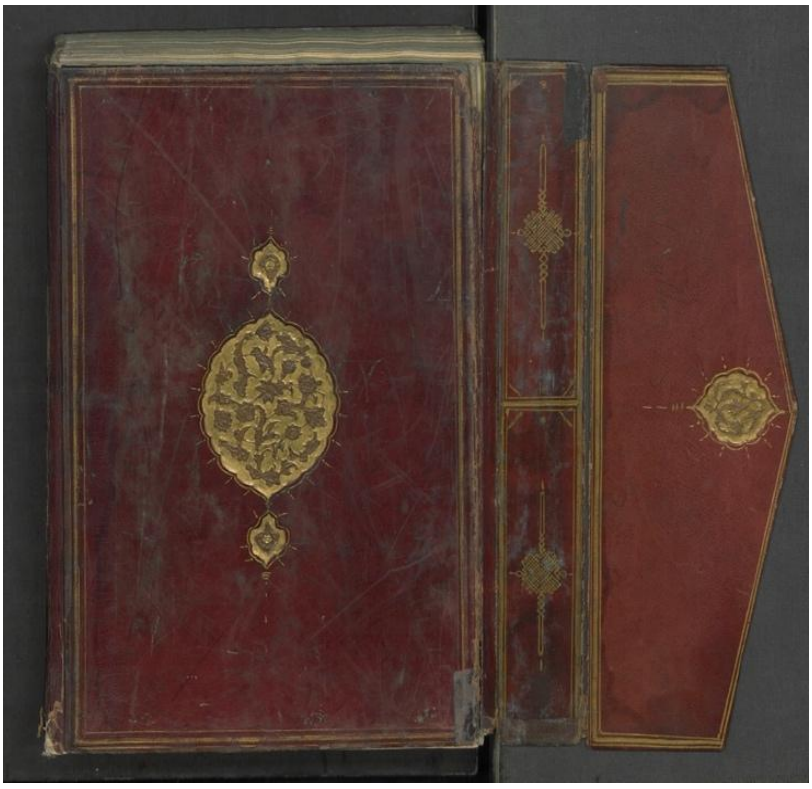
Yazı Çeşidi : Nesih

Ölçüleri : 295x195 mm

Cildi : Bordo deri üzerine 'gömme şemseli cilt' tekniği uygulanmıştır. Şemse, salbek ve mikleplidir. Sağ kap, sol kap ve miklep şemselidir. Sağ kap ve sol kap şemsesi aynıdır. Alttan ayırma tekniği ile kırmızı altınla bezenmiştir. Şemse deseni asimetrik kompoze edilmiştir. Kompozisyonda saz üslûbunun hançeri yaprakları ve hatayileri mevcuttur. Kompozisyon kırılan dal ile hareketlilik kazanmıştır. Şemse klasik formda dendanlıdır. Şemse dendanları altınla tahrirlenmiş ve aralarından tığlar çıkarılmıştır. Salbek hatayi motifli olup, şemse ile uyum içerisindedir. Sertap ½ simetride paftalara ayrılmıştır. Paftalar geometrik formda tığlarla bezenmiştir. Tığların alt ve üst kısımlarında bağımsız 'merkezsel hatayiler' mevcuttur. Miklep şemsesi ½ simetride 'sarılma rumi' ve hatayi motiflidir. Miklep şemsesi, şemse ve sâlbeklerle uyum içerisindedir. Cetvellerde 's' şeklinde zencirek mevcuttur. Cildin sertâp kısmına 'yazma' olarak 'hendesî' tezyinat uygulanmıştır. Kap içlerinde yan kâğıt olarak 'ebru' kullanılmıştır. Yıpranmış ve tamir görmüş bir cilttir.

Resim 12: SK 25 envanter numaralı kitabın sağ kabı

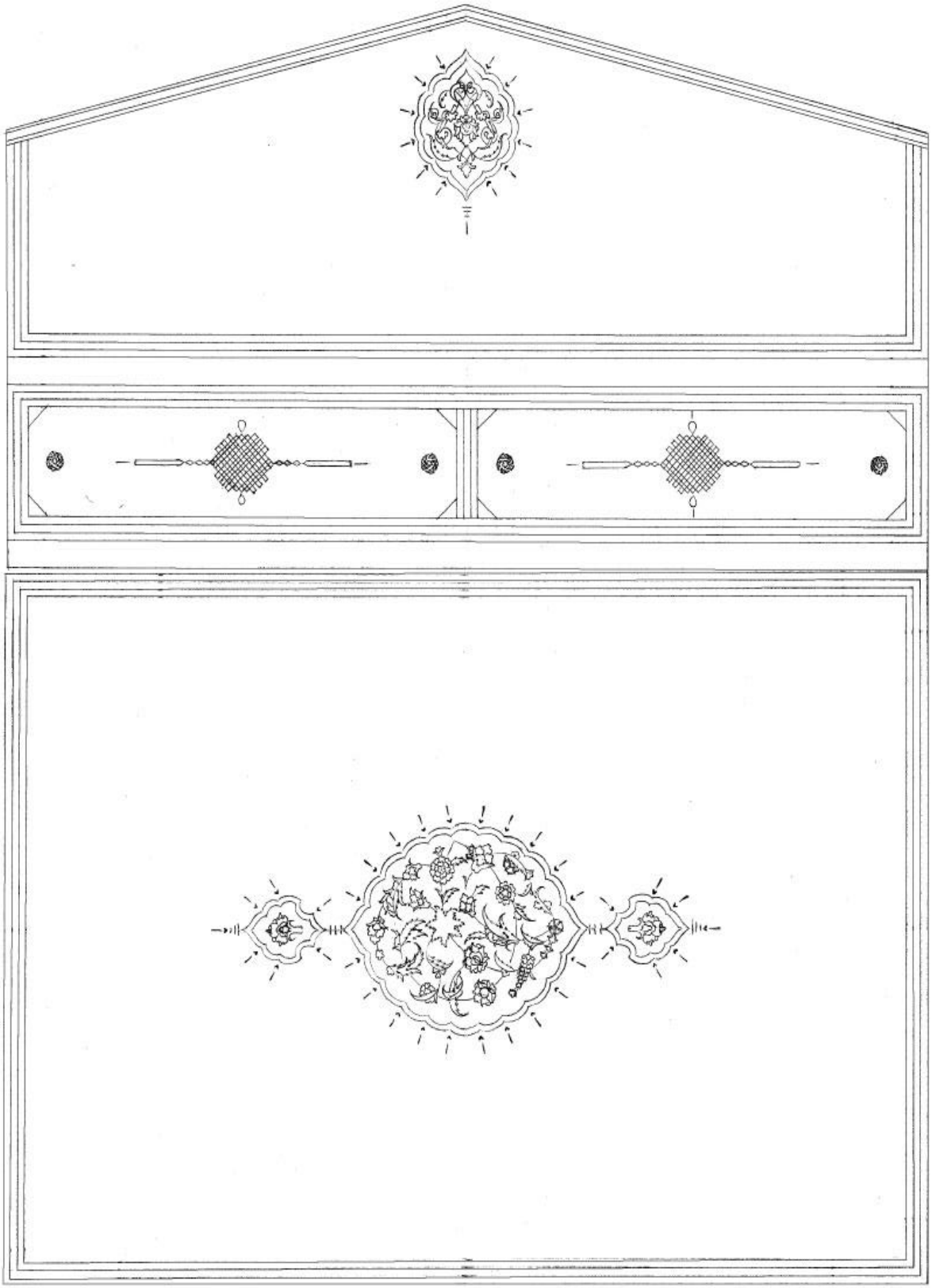
Resim 13: SK 25 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi

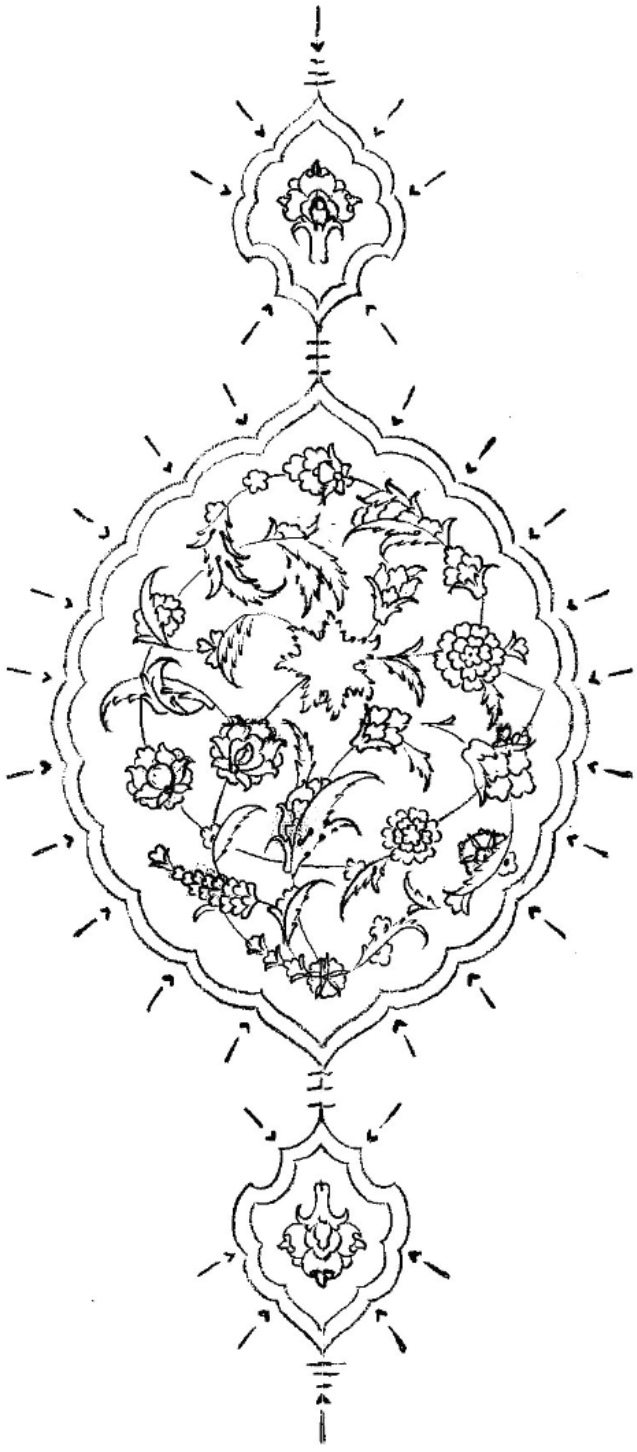
Resim 14: Sk 25 envanter numaralı kitabın sağ kap içi

Resim 15: Sk 25 envanter numaralı kitabın sol kap içi ve miklebi

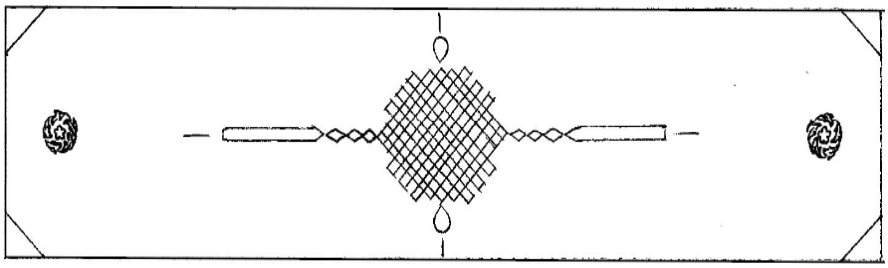

Çizim 5: SK 25 envanter numaralı cildin genel şeması
Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

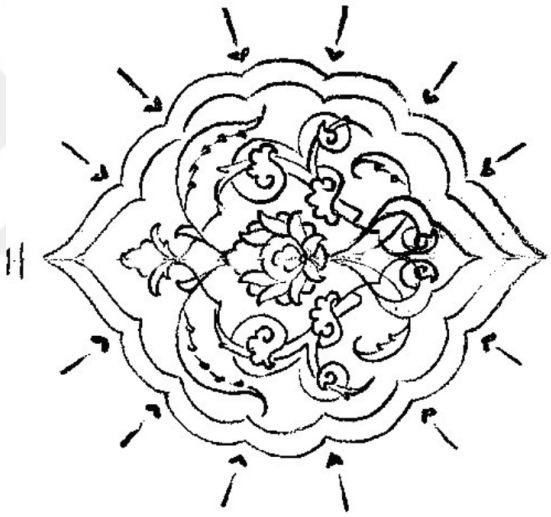
Çizim 5.1: SK 25 envanter numaralı cildin şemsesi ve salbekleri

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 5.2: SK 25 envanter numaralı cildin sertâbı

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 5.3: SK 25 envanter numaralı cildin miklep şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Katalog Numarası : 5

Demirbaş Numarası : 27

Eserin Adı : Mefatihu'l-Gayb

Müellifi : Fahreddin er-Razi, Muhammed b. Ömer el Hatib et-Teymi

Müstensihi : -

Konusu : Kur'an İlimleri

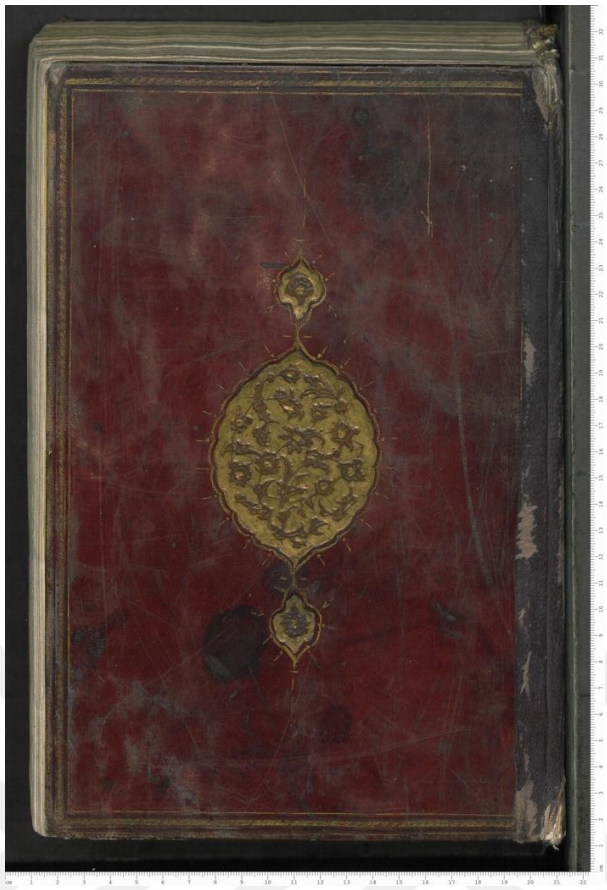
Dili : Arapça

Yayın Tarihi : –

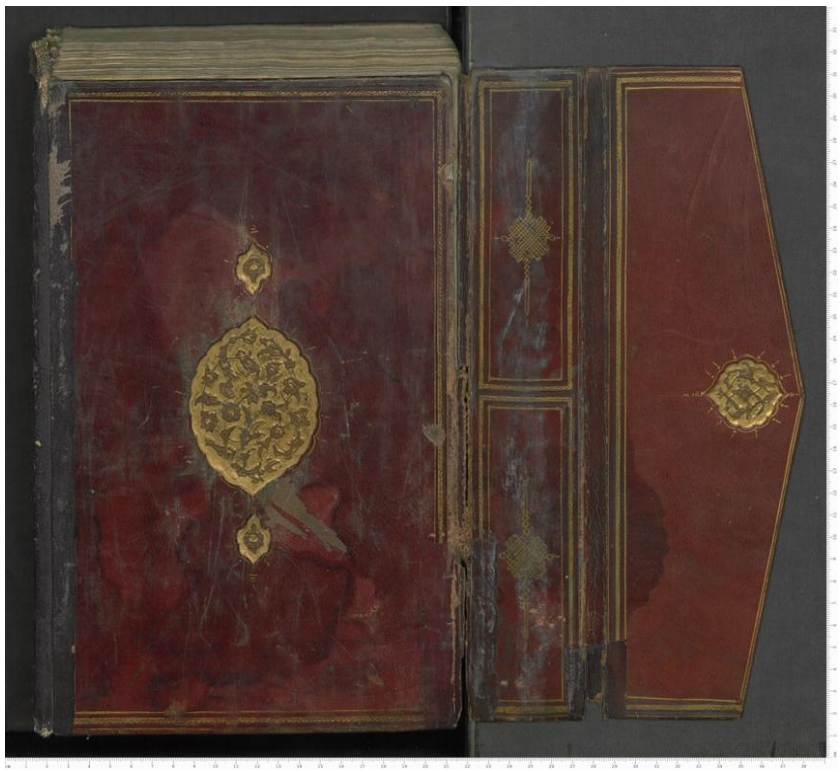
Yazı Çeşidi : Nesih

Ölçüleri : 298x195 mm

Cildi : Bordo deri üzerine "gömme şemseli cilt" tekniği uygulanmıştır. Şemseli, sâlbekli ve mikleplidir. Sağ ve sol kap şemsesi aynıdır. Kırmızı altın kullanılarak, "alttan ayırma" tekniğiyle tezyîn edilmiştir. Şemsede desenin asimetrik yaprak kümesi başlangıç noktası olarak alınmış, diğer öğeler asimetrik şekilde ilerleyen dallar ve helezon üzerine yerleştirilmiştir. Saz üslûbunun hançerî yaprakları, hatayî motifleri ve çiçeklerinden oluşmuştur. Şemse klâsik formda, dendanlıdır. Şemsenin dendanları altın tahrirlenip, aralarından tığlar çıkarılmıştır. Sâlbek; hatayî motifleriyle kompoze edilmiş olup, tezyînatı şemseyle uyumludur. Sertâp; 1/2 simetride kompoze edilmiştir. Sertâbın orta kısımlarında yazma tekniğiyle uygulanmış iki adet hendesî tezyinat mevcuttur. Miklep şemsesi; 1/2 simetride kompoze edilmiştir. Sarılma rûmi ve hatayî motiflidir. Sağ ve sol kap şemsesiyle uyumludur. Cetvellerde havalı çizgiden sonra yaklaşık 5 mm kalınlığında "S" şeklinde zencirek mevcuttur. Cilt yıpranmış ve tamir görmüştür.

Resim 16: SK 27 envanter numaralı kitabın sağ kabı

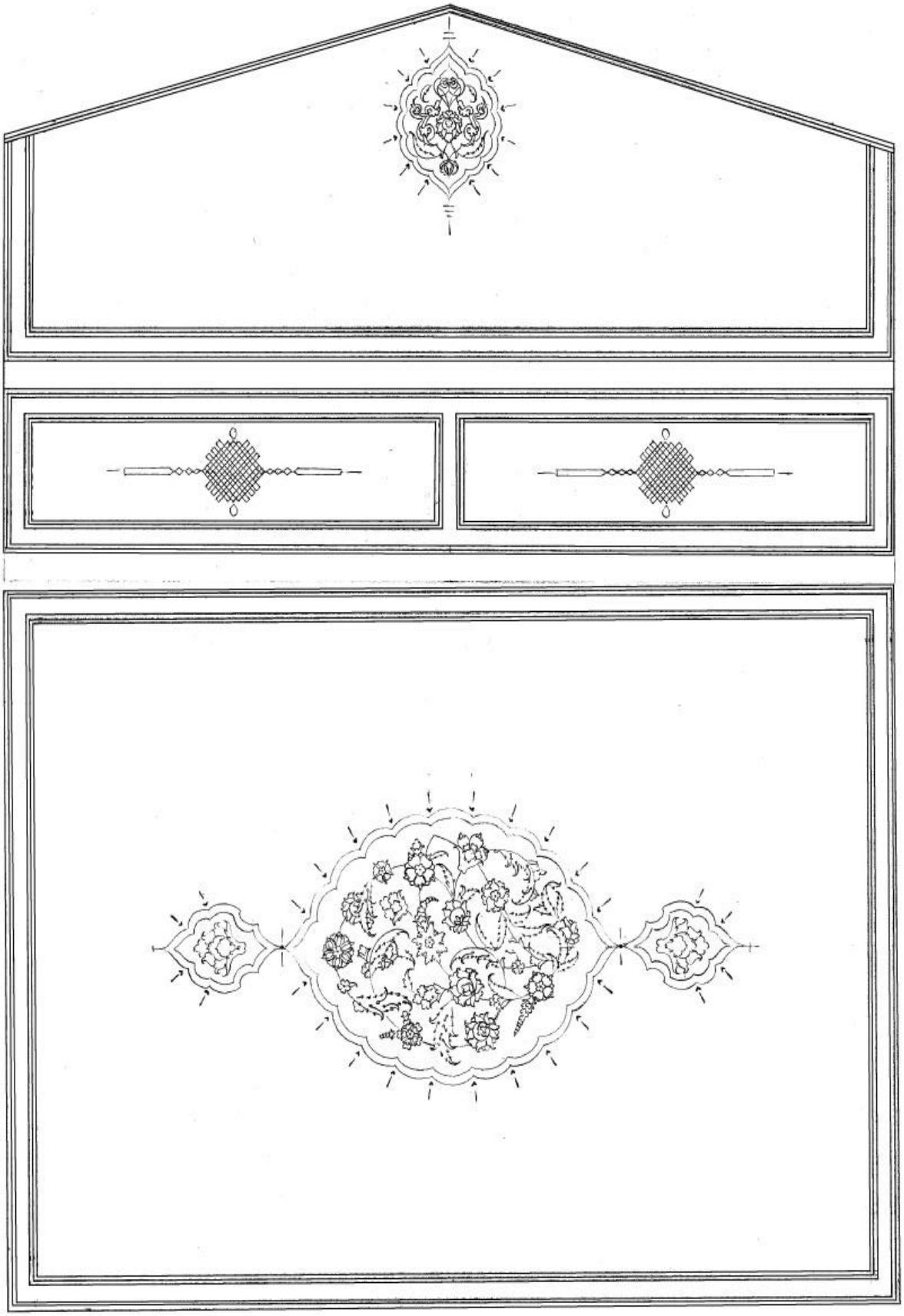
Resim 17: SK 27 envanter numaralı kitabın sol kap ve mikleb

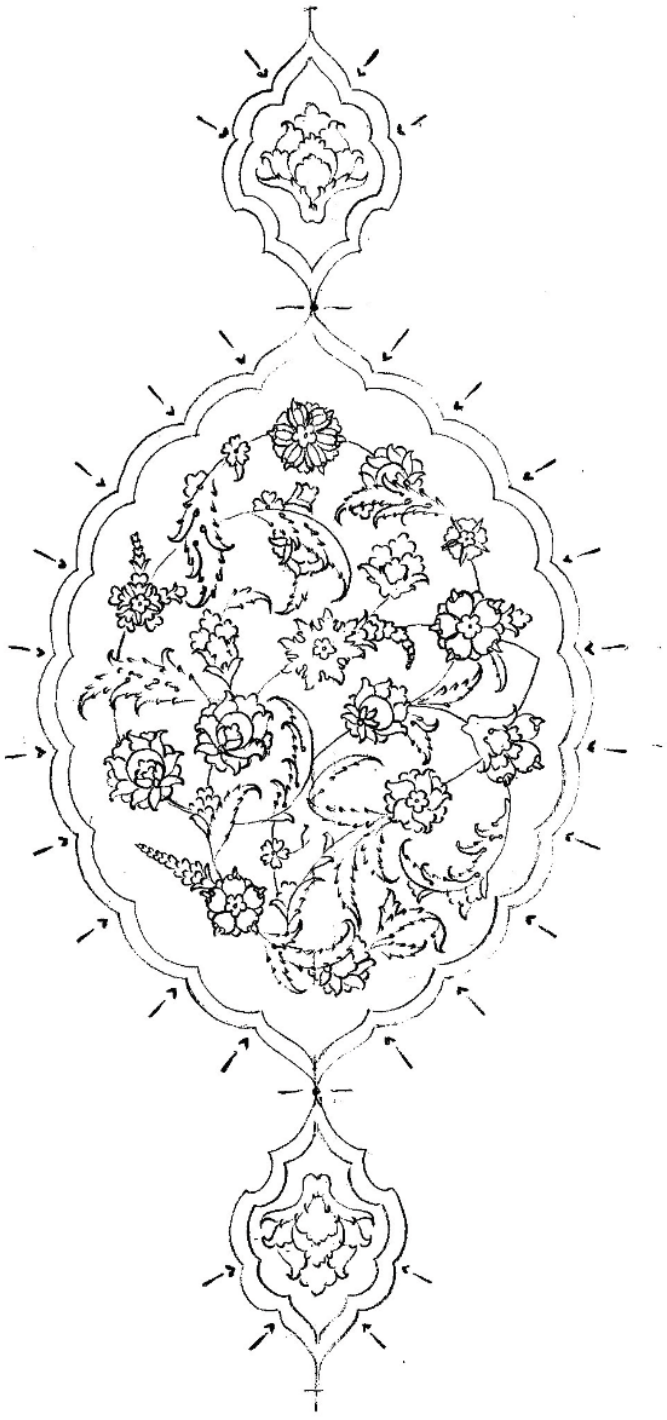
Resim 18: SK 27 envanter numaralı kitabın sağ kap içi

Resim 19: SK 27 envanter numaralı kitabın sol kap içi

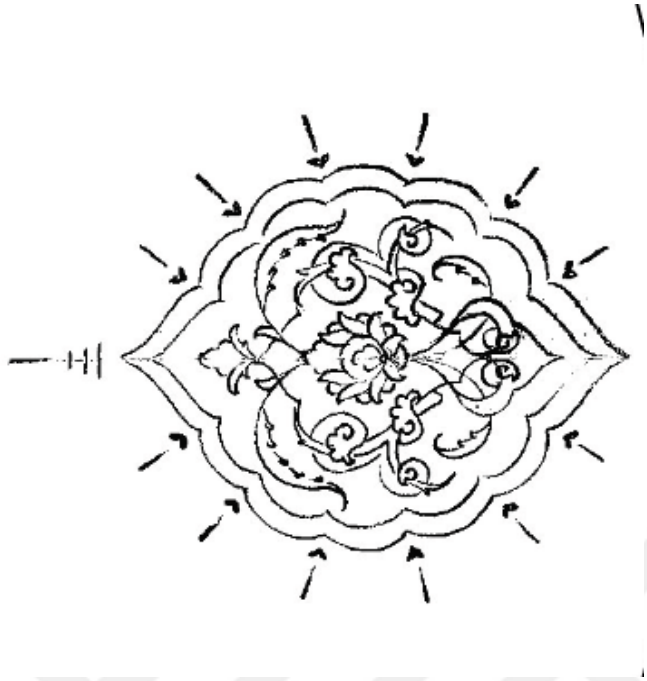

Çizim 6: SK 27 envanter numaralı cildin genel şeması
Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

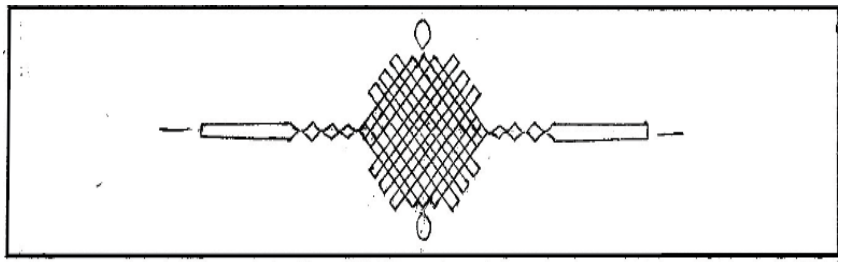
Çizim 6.1: SK 27 envanter numaralı cildin şemsesi ve salbekleri

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 6.2: SK 27 envanter numaralı cildin miklep şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 6.3: SK 27 envanter numaralı cildin sertâbı

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Katalog Numarası : 6

Demirbaş Numarası : 32

Eserin Adı : İnayetü'l-Kadi ve Kiyafetü'r-Radi

Müellifi : el-Hafaci, Şihabüddin Ahmed b. Muhammed b. Ömer el-Mısri

Müstensihi : 1

Konusu : Tefsir

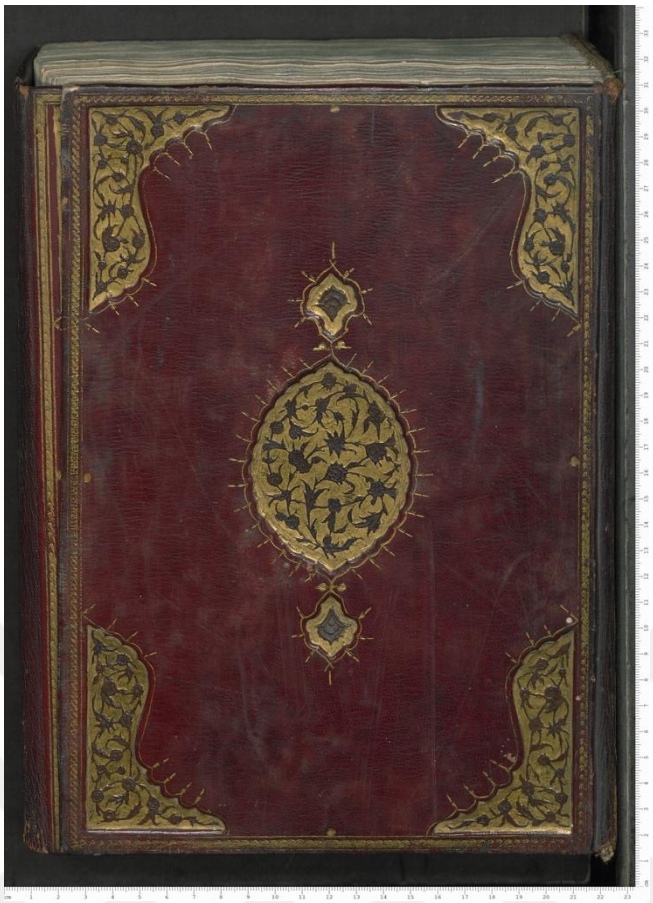
Dili : Arapça

Yayın Tarihi : h.1073 – m.1662/1663

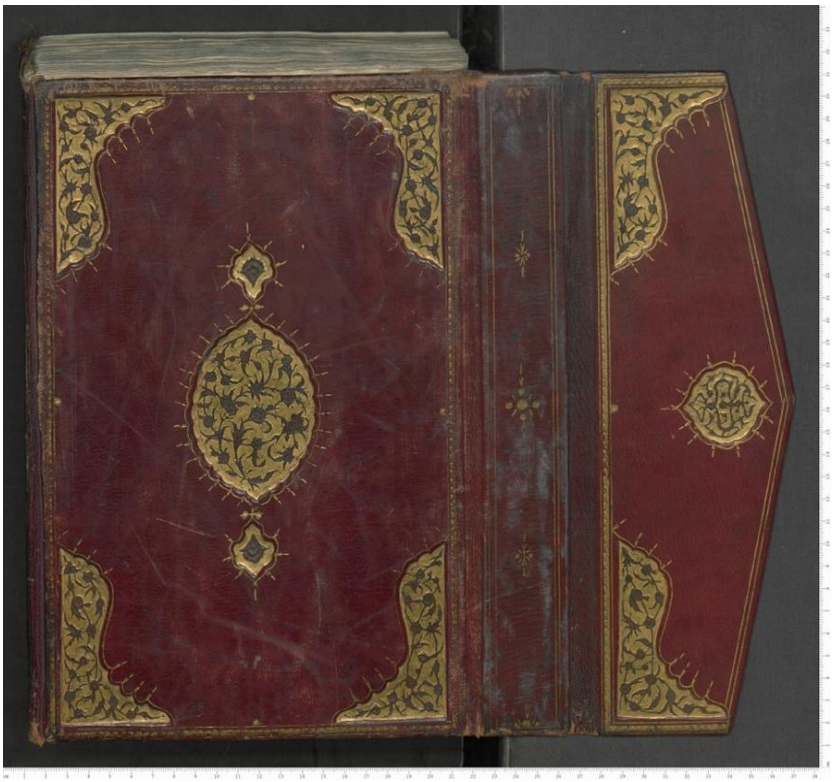
Yazı Çeşidi : Nesih

Ölçüleri : 299x200 mm

Cildi : Bordo deri üzerine 'gömme şemseli cilt' tekniği uygulanmıştır. Şemse salbek köşebent ve zencireklidir. Mülevven ve alttan ayırma tekniğiyle tezyin edilmiştir. Sağ kap, sol kap ve miklep şemselidir. Sağ kap ve sol kap desen tezyinatı aynıdır. Şemsede asimetrik desen bir yaprak kümesinden başlayarak kompoze edilmiştir. Saz üslubunun hançeri yaprakları, hatayileri ve çiçeklerinden oluşmuştur. Birbirine yapışık hatayiler-çiçekler kullanılıp böylelikle doluluk-boşluk dengesi sağlamıştır. Şemse klasik formda dendanlıdır. Dilimler altın tahrirle belirginleştirilip aralarından tığlar çıkarılmıştır. Salbek alttan ayırma tekniğiyle bezenmiştir. Salbeklerde desen olarak tek motif kullanılmıştır. Salbek dilimleri altın tahrirle belirginleştirilmiş olup bu dilimlerin aralarından tığlar çıkarılmıştır. Şemseyi ve salbeği birbirine bağlayan noktalar ve çizgiler mevcuttur. Köşebentlerin desen ve tezyinatı şemse ve salbeklerle uyumludur. Köşebentlerde klasik formda dendanlanmış olup bu dendanların aralarından tığlar çıkarılmıştır. Cetvellerde zencirek mevcut olup birçok yerde dökülmelere maruz kalmıştır. Miklep köşebentleri sağ ve sol kaptaki köşebentlerin aynısıdır. Miklep şemsesi ½ simetride bulut ve hatayi motiflidir. Sertâba kırmızı altın ile fırçayla tığ desenleri tezyin edilmiştir. Eser tamir görmüştür.

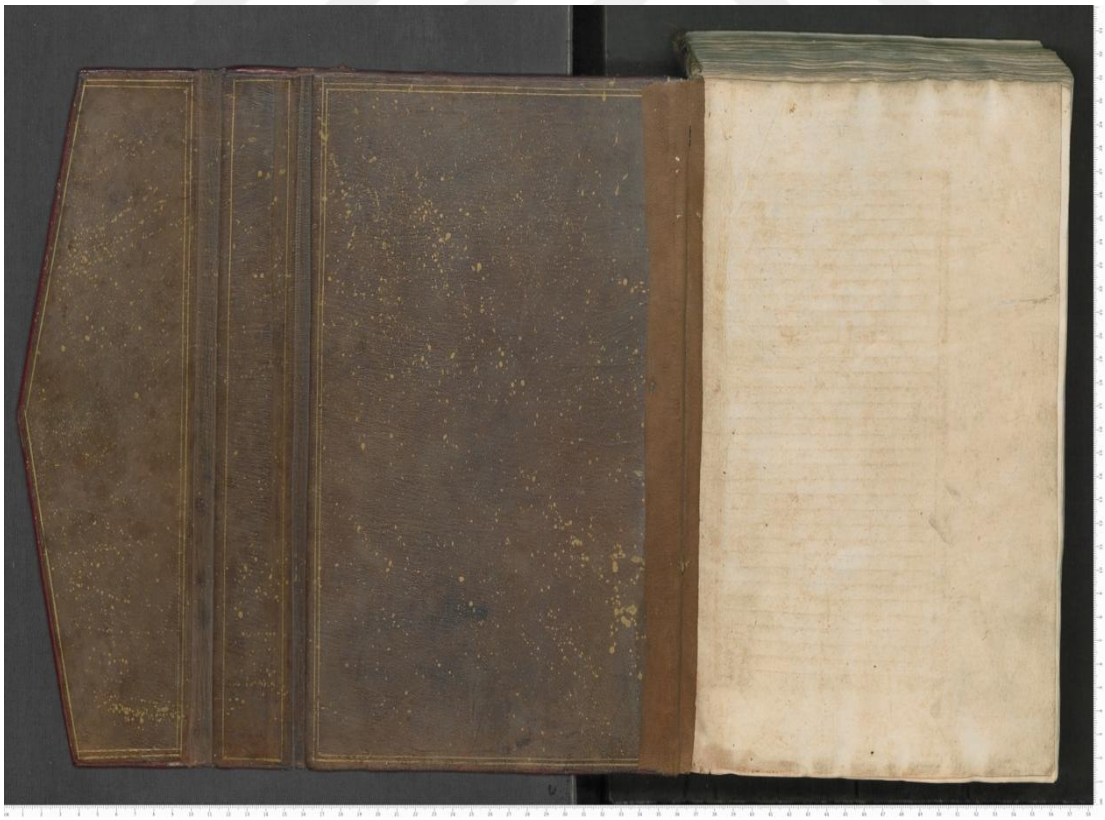
Resim 20: SK 32 envanter numaralı kitabın sağ kabı

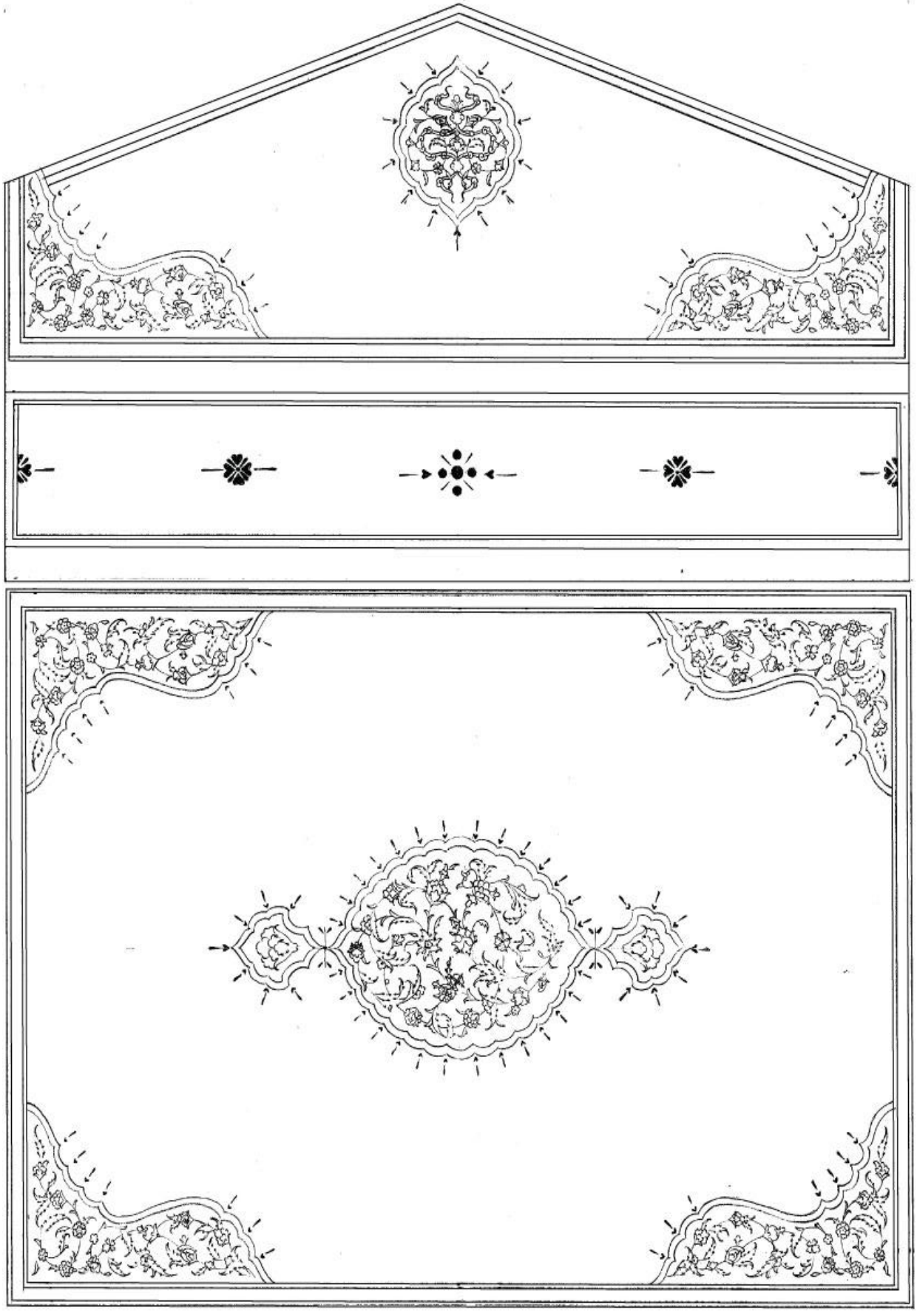
Resim 21: SK 32 envanter numaralı kitabın sol kap içi ve miklebi

Resim 22: SK 32 envanter numaralı kitabın sağ kap içi

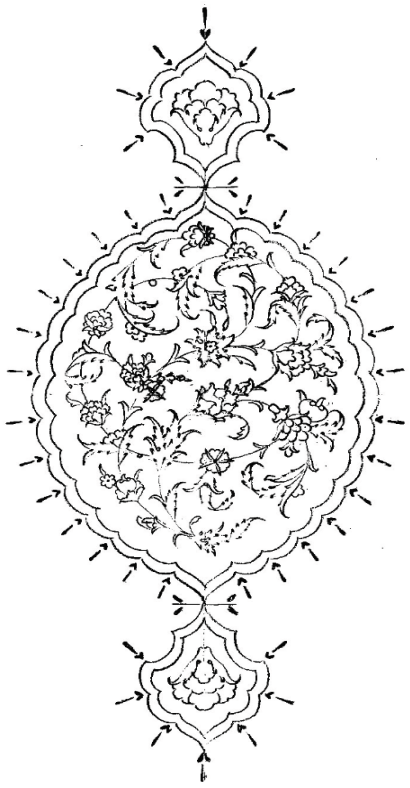

Resim 23: SK 32 envanter numaralı kitabın sol kap içi ve miklebi

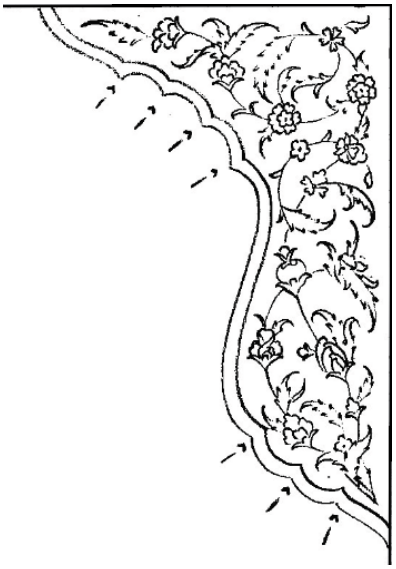
Çizim 7: SK 32 envanter numaralı cildin genel şeması

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

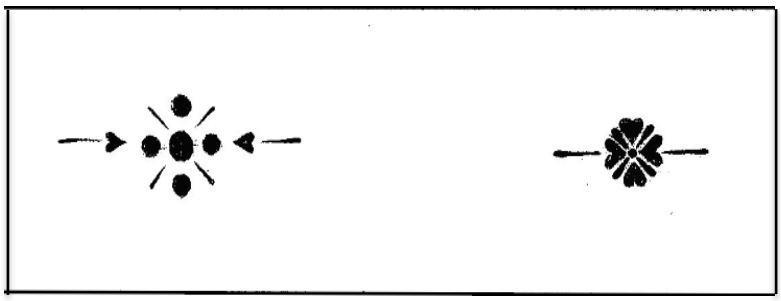
Çizim 7.1: SK 32 envanter numaralı cildin şemsesi ve salbekleri

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

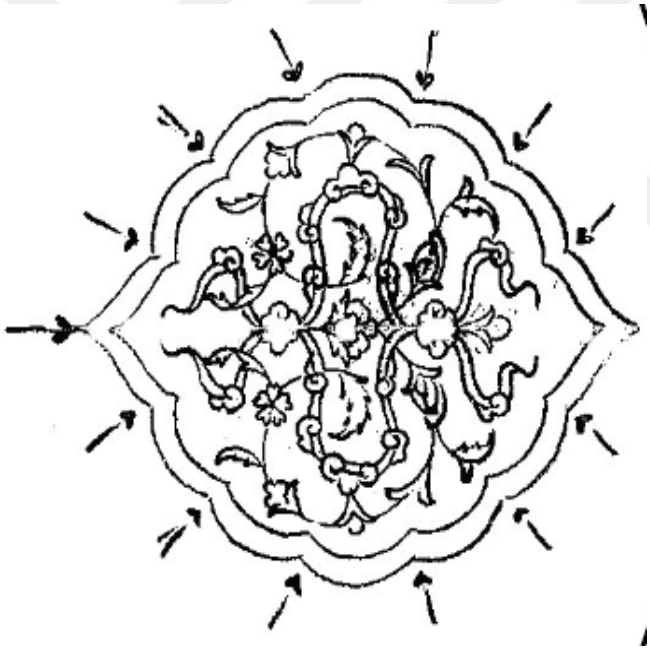
Çizim 7.2: SK 32 envanter numaralı cildin köşebendi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 7.3: SK 32 envanter numaralı cildin sertâbı

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 7.4: SK 32 envanter numaralı cildin miklep şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Katalog Numarası : 7

Demirbaş Numarası : 53

Eserin Adı : el-Kevkebü'l-Münir fi Şerhi'l-Camii's-Sağir

Müellifi : el-Alkami, Şemsüddin Muhammed b. Abdurrahman eş-Şafii

Müstensihi : 1

Konusu : Hadis

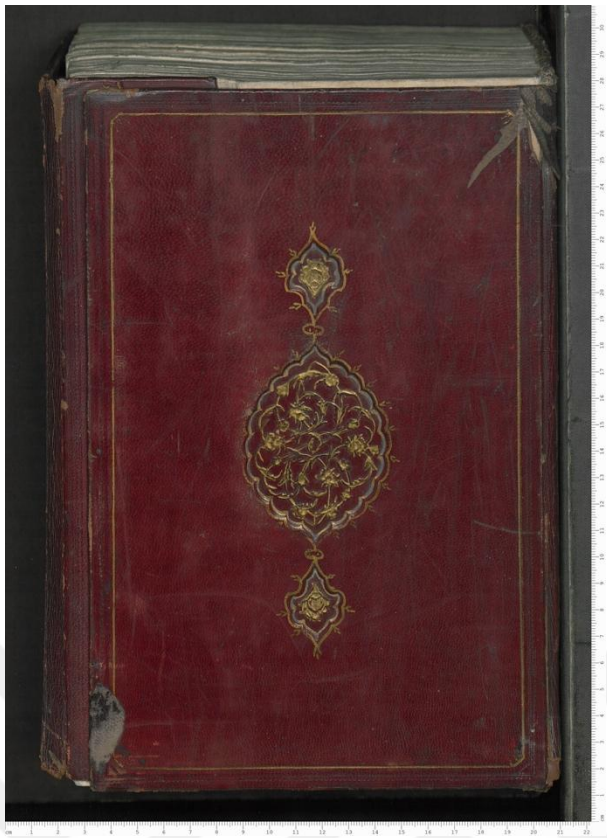
Dili : Arapça

Yayın Tarihi : –

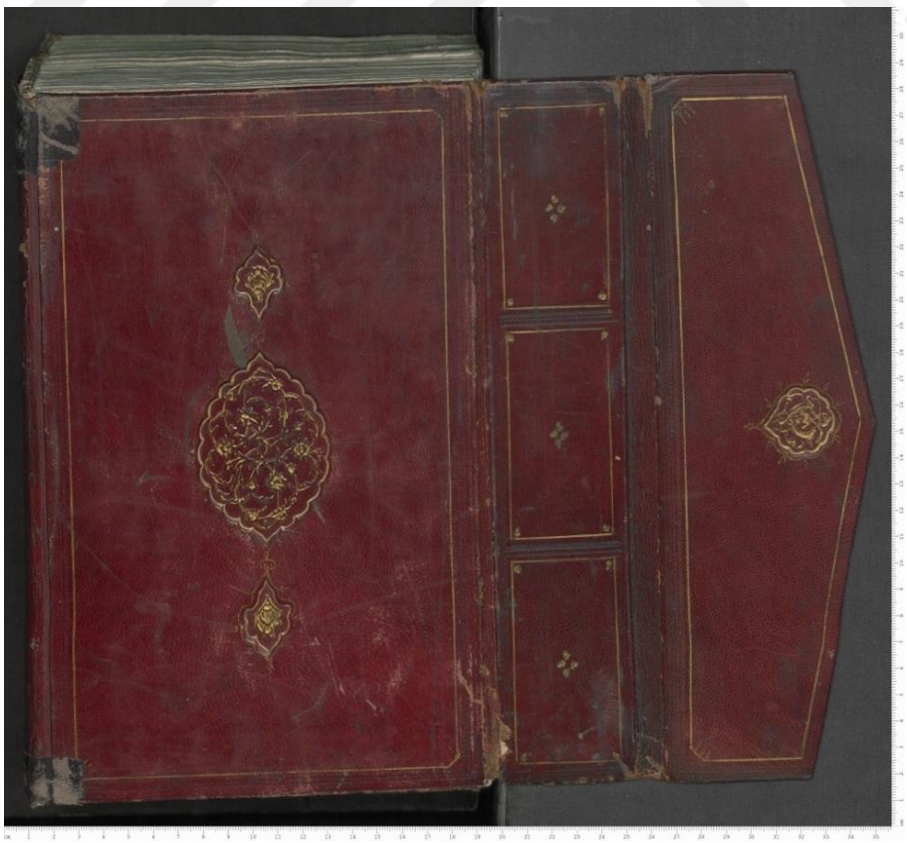
Yazı Çeşidi : Nesih

Ölçüleri : 267x177 mm

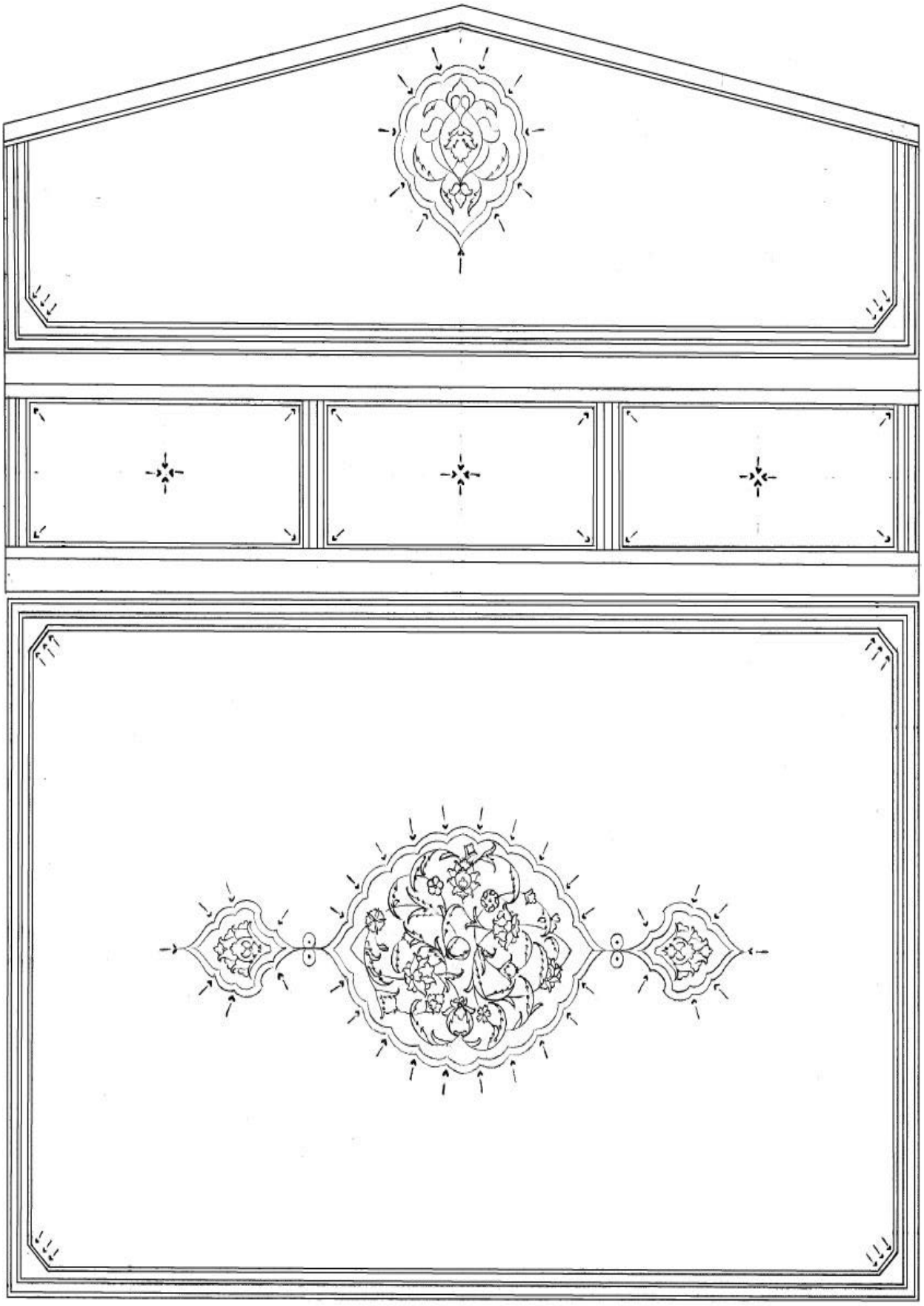
Cildi : Bordo deri üzerine **'**gömme şemseli cilt' tekniği uygulamıştır. Şemse salbek ve mikleplidir. Sağ kap, sol kap ve miklep şemselidir. Sağ kap ve sol kap aynıdır. Üstten ayırma tekniğiyle kırmızı altın ile bezenmiştir. Şemse deseni ters simetri olarak kompoze edilmiştir. Hatayilerin dağılımı ve hançeri yapraklarla ilişkisi uyum içerisindedir. Şemse klasik formda dendanlıdır. Şemse dendanları kırmızı altın ile tahrirlenmiştir. Sâlbek hatayi motifli olup, şemse ile uyum içerisindedir. Sertâp 1/3 simetride paftalanmıştır. Her bir pafta 'yazma' olarak kırmızı altın ile bezenmiştir. Miklep şemsesi ½ simetride 'yalın rumi' ve 'hatayi motifli' olarak, üstten ayırma tekniğiyle tezyin edilmiştir. Şemse, salbek ve miklep şemsesi birbiriyle uyum içerisindedir. Cetvellerde altın havalı çizgiden sonra 's' şeklinde ince zencirek mevcuttur. Cildin sertâp kısmı 1/3 simetride fırça ile altın sürülerek bezenmiştir. Cilt yıpranmış ve tamir görmüştür.

Resim 24: SK 53 envanter numaralı kitabın sağ kabı

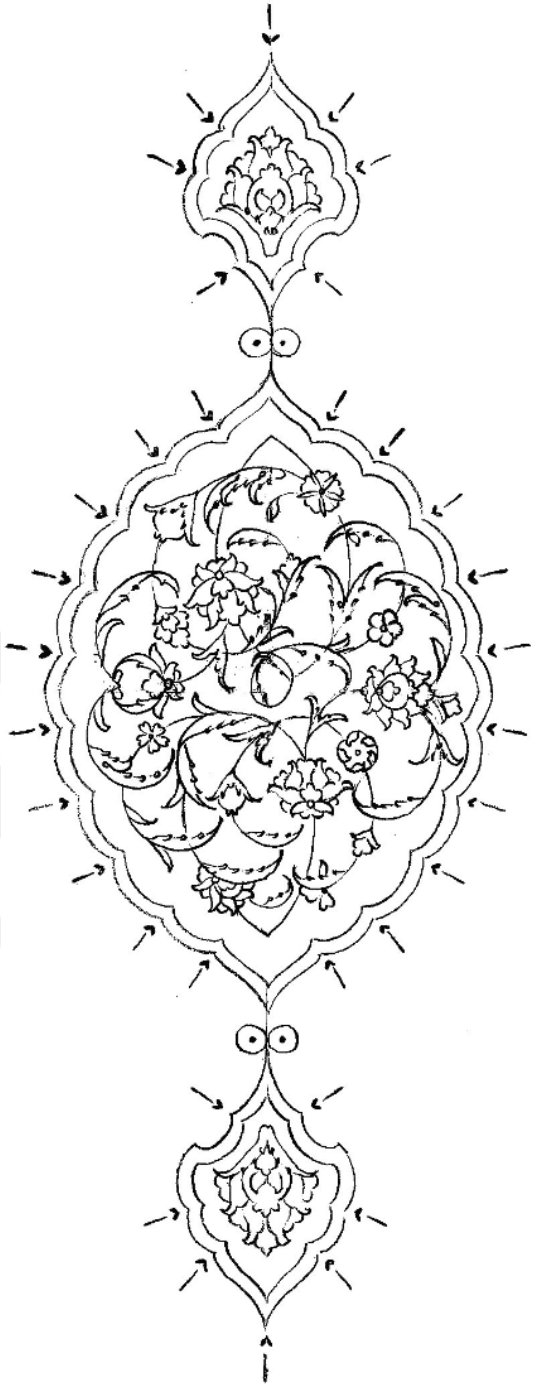

Resim 25: SK 53 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi

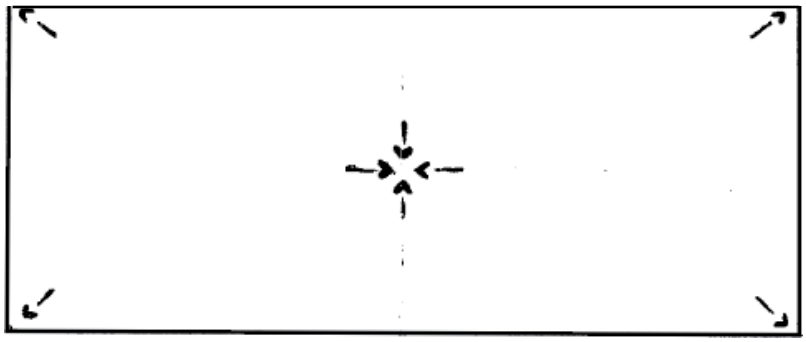
Çizim 8: SK 53 envanter numaralı cildin genel şeması

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

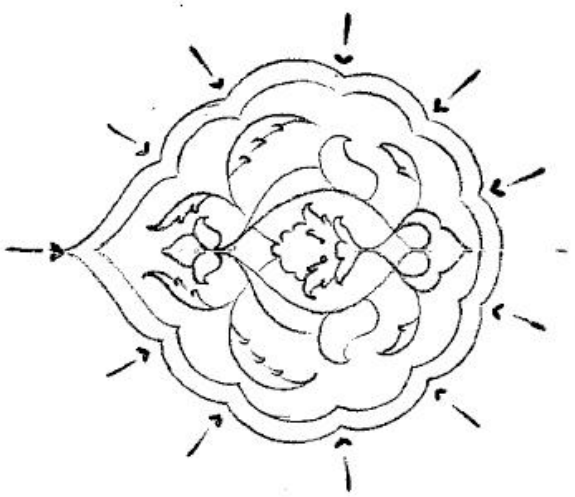
Çizim 8.1: SK 53 envanter numaralı cildin şemsesi ve salbekleri

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 8.2: SK 53 envanter numaralı cildin sertâbı

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 8.3: SK 53 envanter numaralı cildin miklep şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Katalog Numarası : 8

Demirbaş Numarası : 63

Eserin Adı : Keşfü'l-Meşarık

Müellifi : el-Atufi, Hayruddin Hızır b. Mahmud b. Ömer el-Merzifoni

Müstensihi : -

Konusu : Hadis

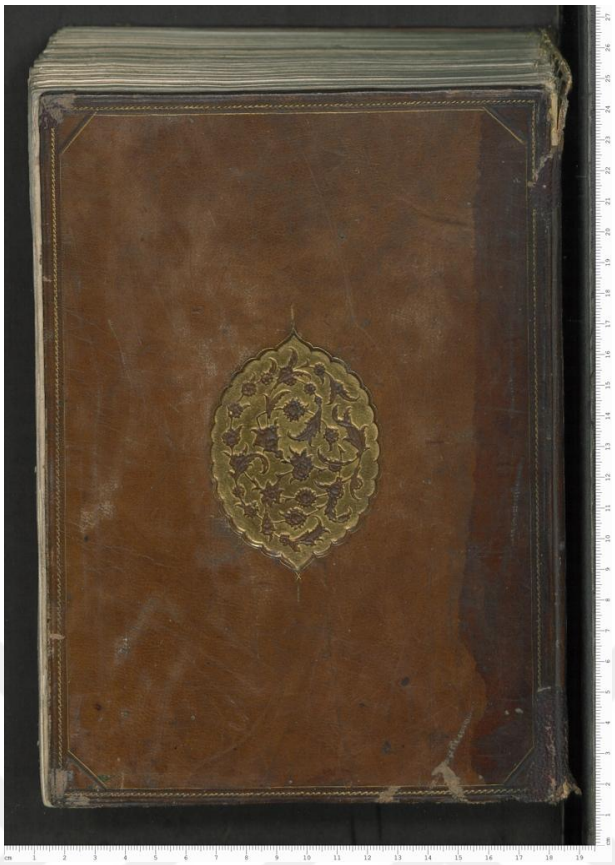
Dili : Arapça

Yayın Tarihi : –

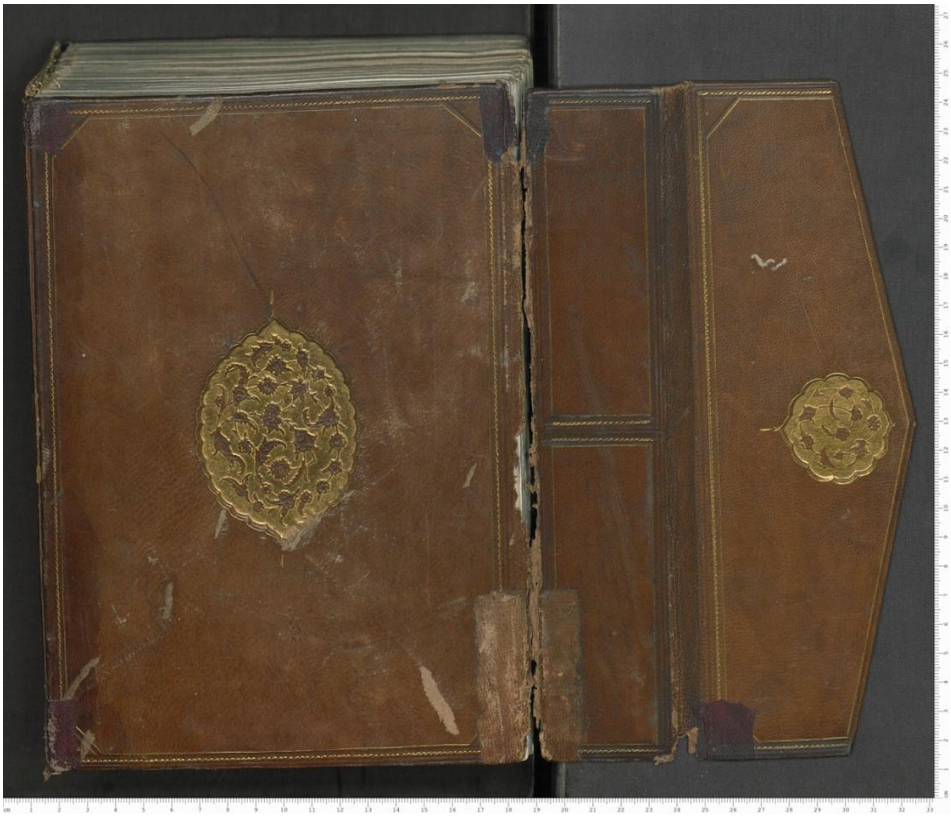
Yazı Çeşidi : Nesih

Ölçüleri : 236x170 mm

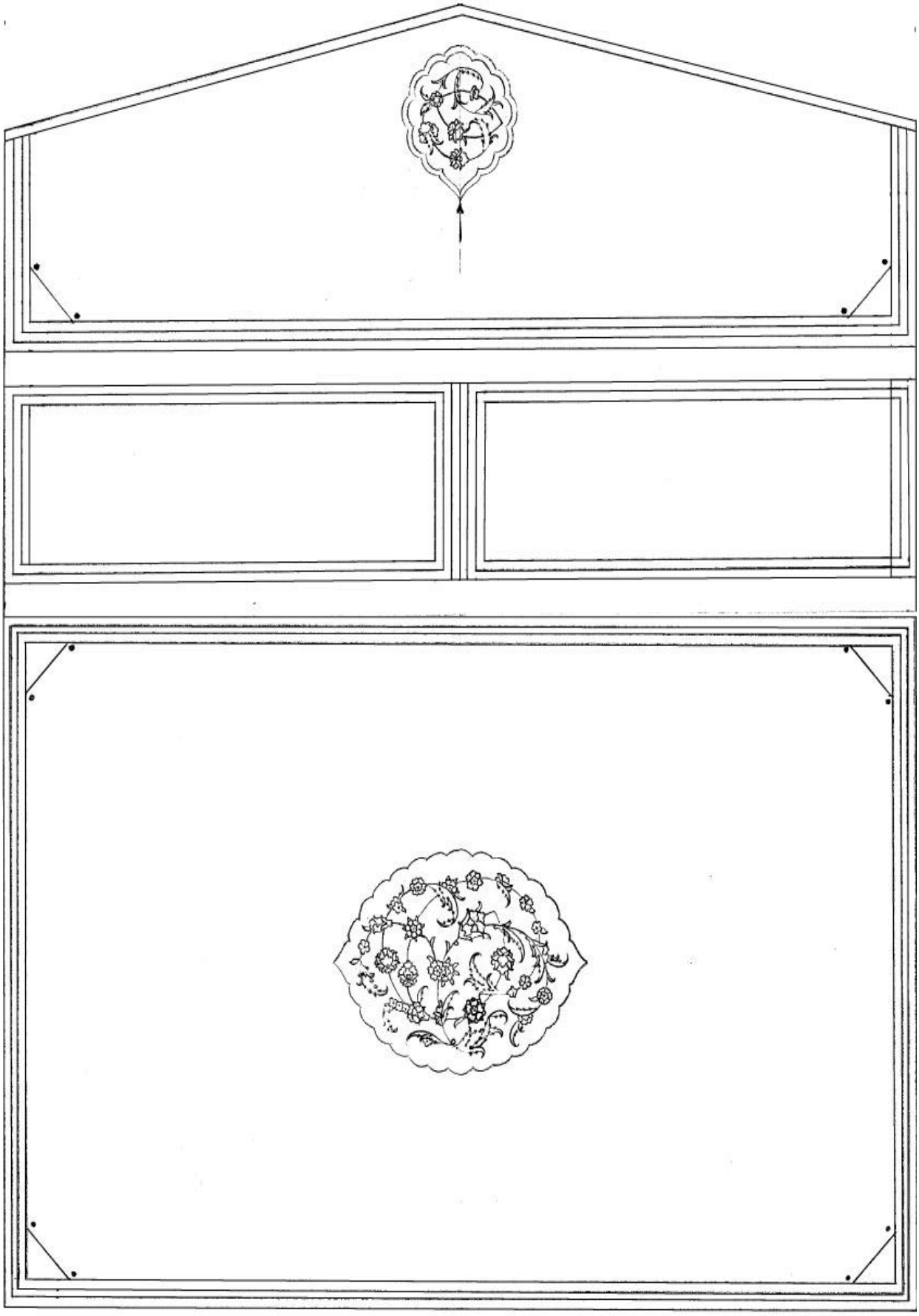
Cildi : Kahverengi deri üzerine 'gömme şemseli cilt' tekniği uygulamıştır. Şemseli mikleplidir. Sağ kap ve sol kap şemsesi aynıdır. Alttan ayırma tekniğiyle kırmızı altın kullanılarak tezyin edilmiştir. Şemsede asimetrik yaprak kümesi başlangıç noktası olarak alınmış, diğer öğeler asimetrik şeklinde ilerleyen helezon ve dallar üzerine yerleştirilmiştir. Saz üslûbunun hançeri yaprakları, hatayi motifleri ve çiçeklerinden oluşmuştur. Dal kırılması desene hareketlilik kazandırmıştır. Saz üslûbunda sıkça rastlanan bir kompozisyon şeklidir. Şemse klasik formda, dendanlıdır. Şemsenin tepe ve alt kısmında tığlar mevcuttur. Şemse dendanlarına altın tahrir çekilmiştir. Cetvellerde havalı çizginin ardından yaklaşık 2 mm kalınlığında 's' şeklinde zencirek mevcuttur. Miklep şemsesi asimetrik desenle tezyin edilip, alttan ayırma tekniği uygulanmıştır. Sağ kap ve sol kap şemsesiyle uyumludur. Cildin sertâp kısmında cetvel tezyinatı uygulanmıştır. Oldukça yıpranmış olan cilt tamir görmüştür.

Resim 26: SK 63 envanter numaralı kitabın sağ kabı

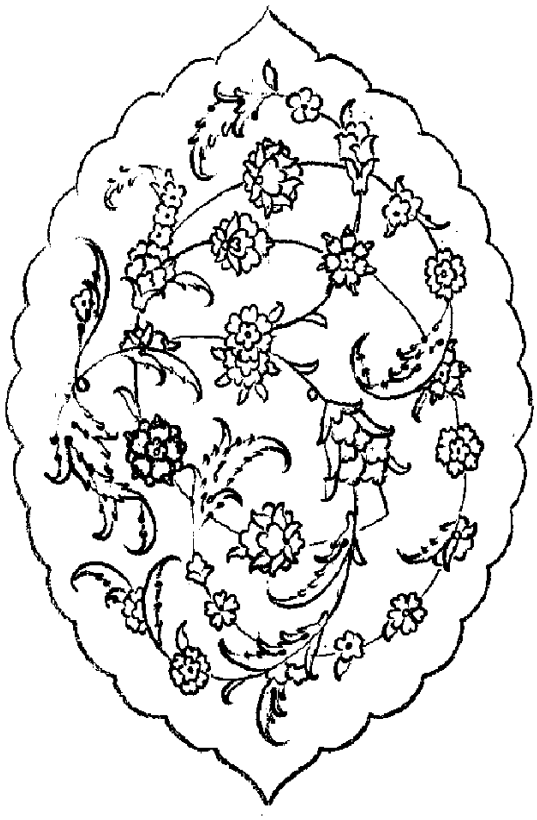

Resim 27: SK envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi

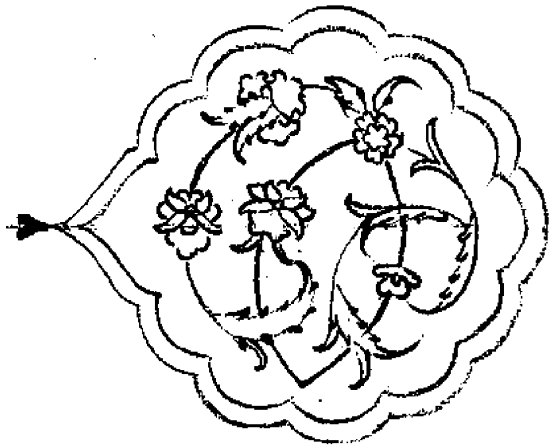
Çizim 9: SK 63 envanter numaralı cildin genel şeması

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 9.1: SK 63 envanter numaralı cildin şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 9.2: SK 63 envanter numaralı cildin miklep şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Katalog Numarası : 9

Demirbaş Numarası : 64

Eserin Adı : Keşfü'l-Meşarık

Müellifi : el-Atufi, Hayruddin Hızır b. Mahmud b. Ömer el-Merzifoni

Müstensihi : 2

Konusu : Hadis

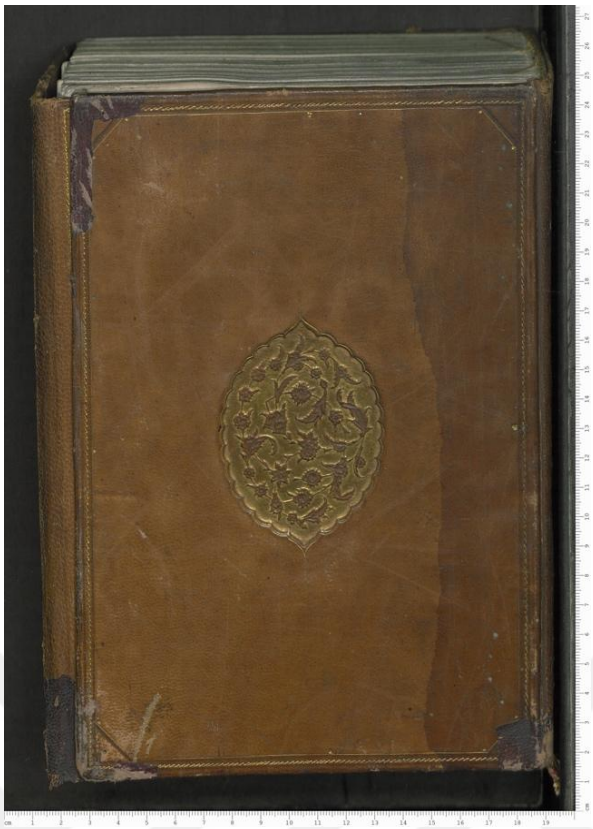
Dili : Arapça

Yayın Tarihi : –

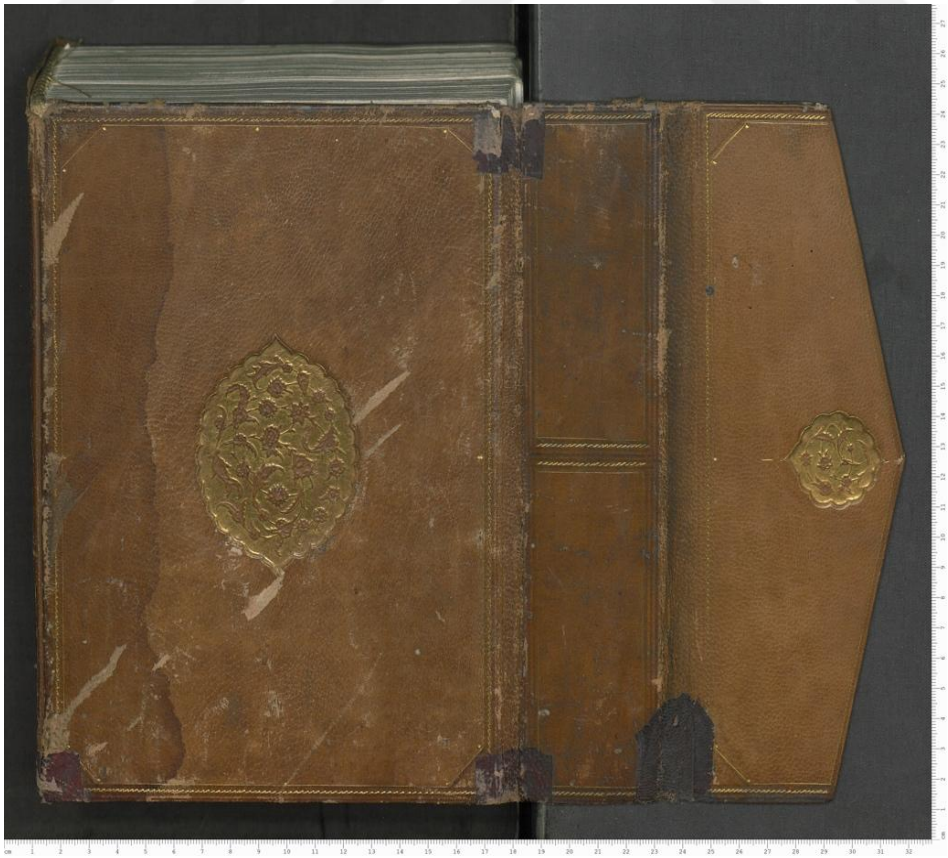
Yazı Çeşidi : Nesih

Ölçüleri : 233x163 mm

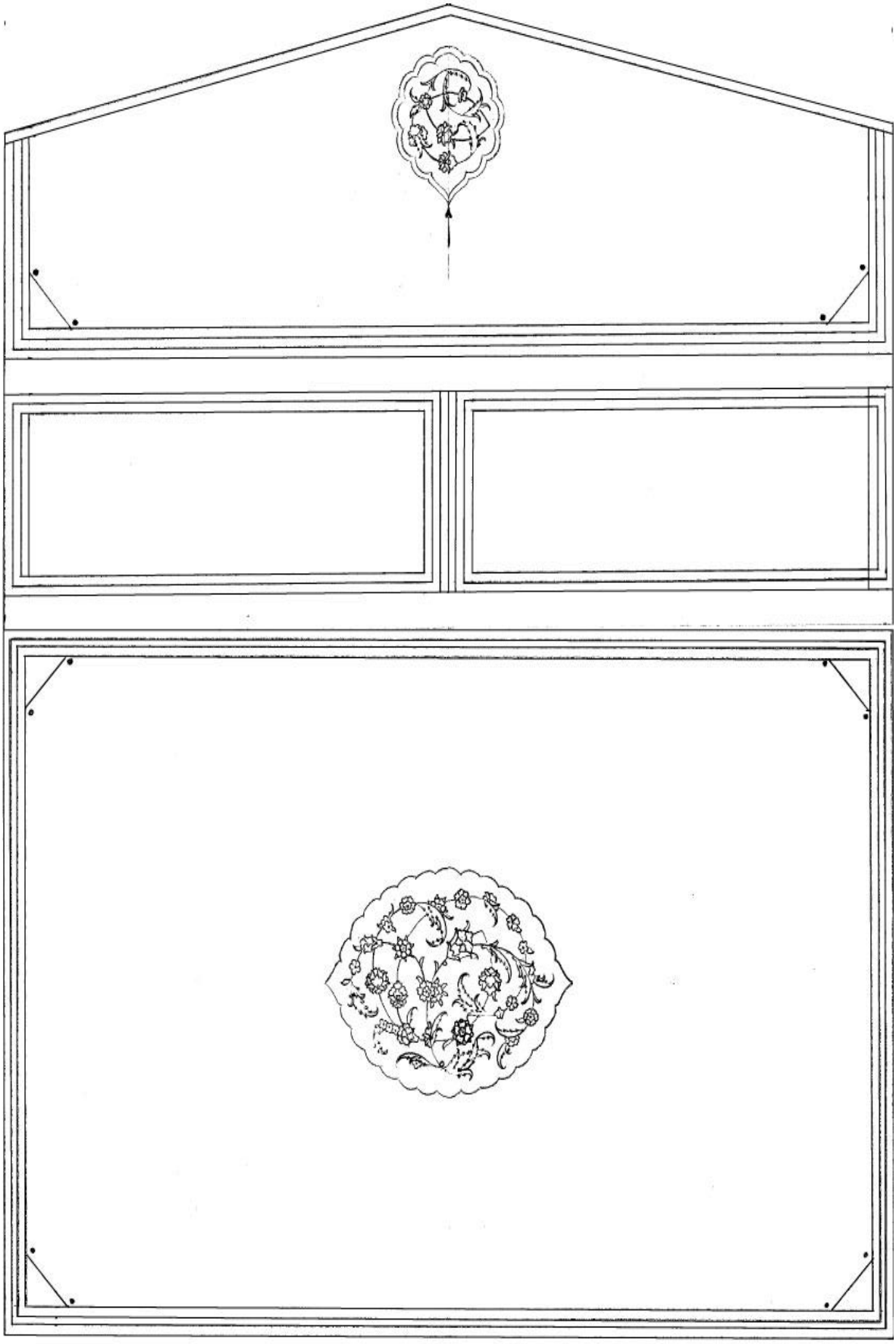
Cildi : Kahverengi deri üzerine 'gömme şemseli cilt'tekniği uygulanarak alttan ayırma olarak kırmızı altınla bezenmiştir. Sağ kap sol kap ve miklep şemselidir. Sağ kap ve sol kap şemse deseni aynıdır. Şemse asimetrik desen ile kompoze edilmiş olup saz üslûbunun hançerî yaprakları ve hatayilerden müteşekkildir. Desen bir yaprak kümesinden başlayarak diğer öğeler ilerleyen helezon ve dallar üzerine yerleştirilmiştir. Hatayi motiflerine yapışık olarak çıkan çiçeklerle boşluk doluluk dengesi oluşturulmuştur. Şemse klasik formda ve dendanlıdır. Sağ ve sol kaptaki şemsenin bir benzeri miklepte de sağlanmıştır. Cetvelde 's' şeklinde zencirek mevcuttur. Sertâp kısmında cetvel tezyinatı uygulanmıştır. Cilt kabı yıpranmış ve tamir görmüştür.

Resim 28: SK 64 envanter numaralı kitabın sağ kabı

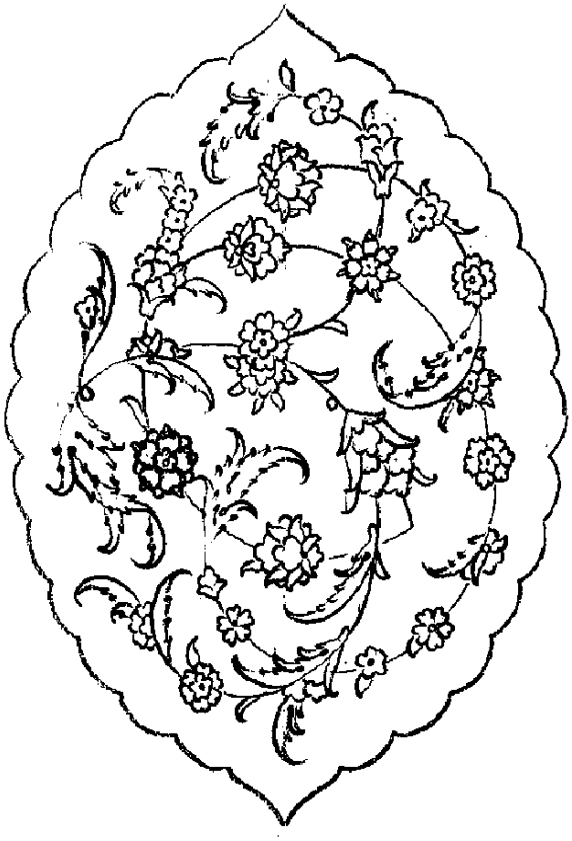

Resim 29: SK 64 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi

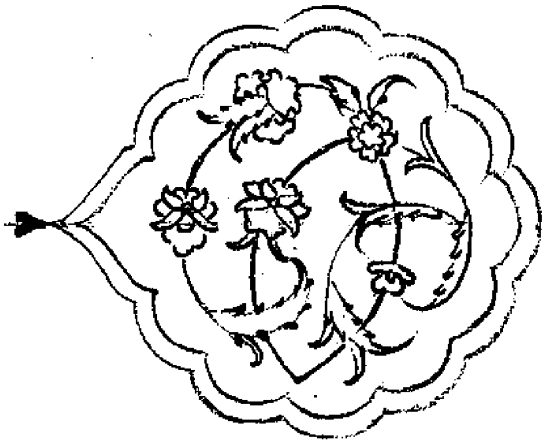
Çizim 10: SK 64 envanter numaralı cildin genel şeması

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 10.1: SK 64 envanter numaralı cildin şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 10.2: SK 64 envanter numaralı cildin miklep şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Katalog Numarası : 10

Demirbaş Numarası : 67

Eserin Adı : el-Camiu's-Sahih

Müellifi : el-Buhari, Muhammed b. İsmail b. İbrahim el- Cu'fi

Müstensihi : -

Konusu : Hadis

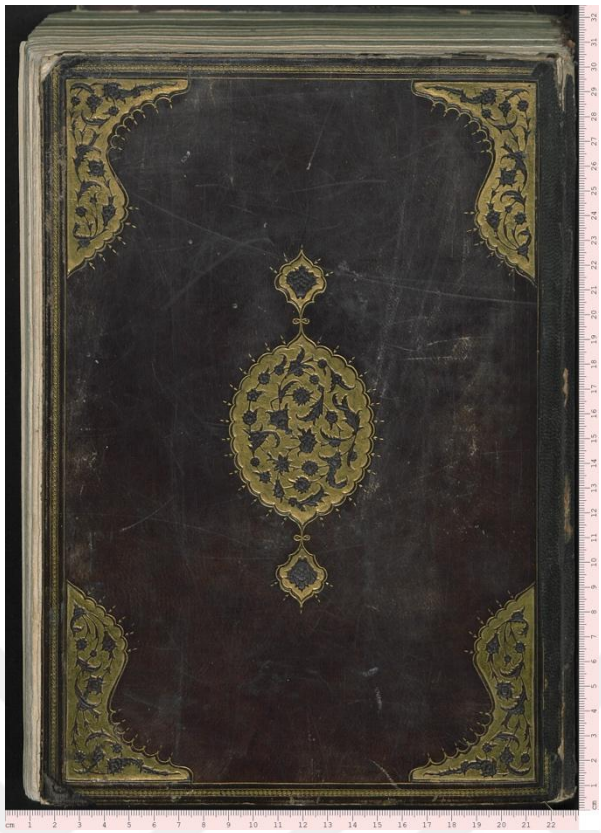
Dili : Arapça

Yayın Tarihi : h.749 – m.1348/1349

Yazı Çeşidi : Nesih

Ölçüleri : 300x219 mm

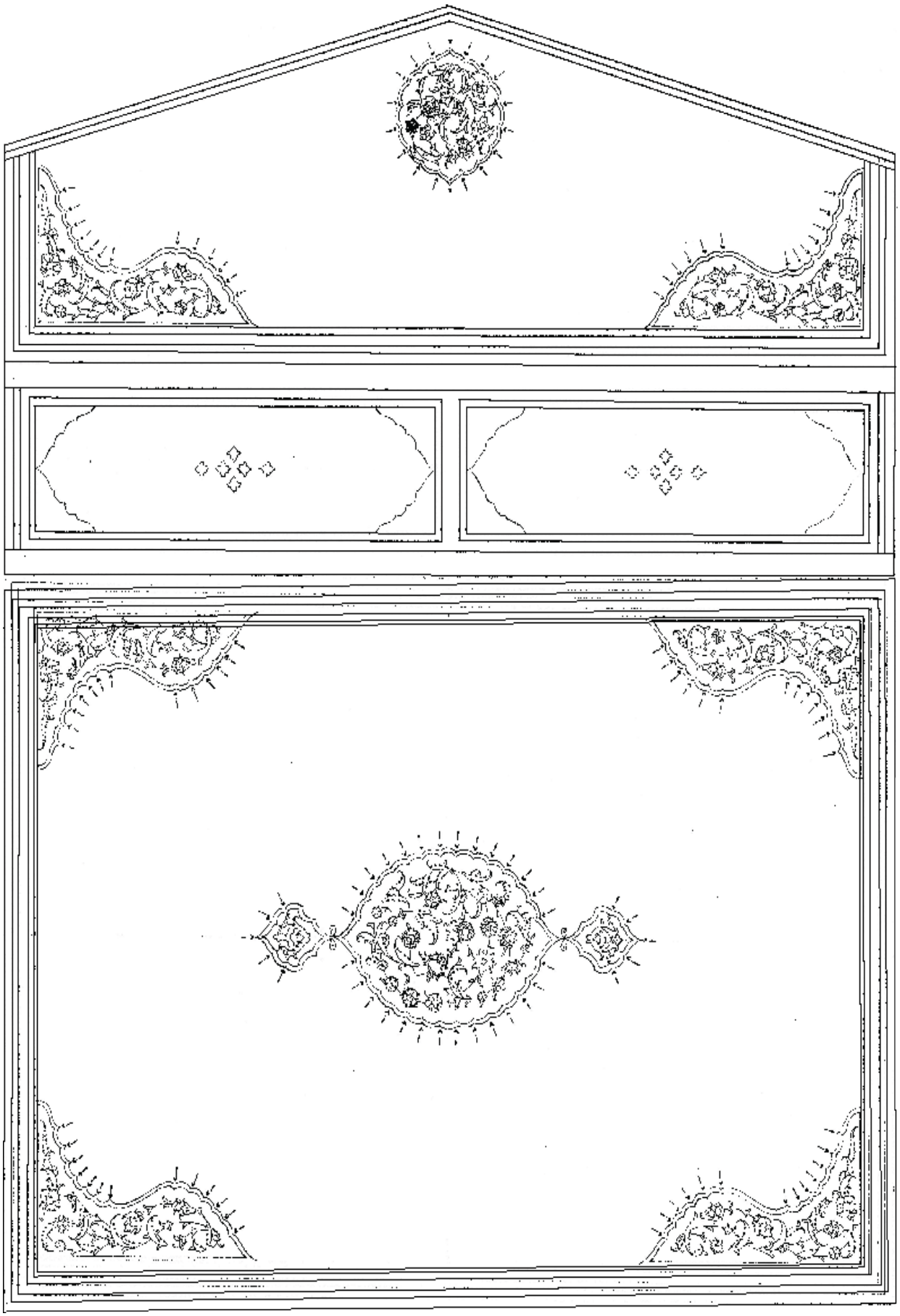
Cildi : Kahverengi deri üzerine 'gömme şemseli cilt' tekniği uygulanmıştır. Şemse sâlbek, köşebent ve zencireklidir. Alttan ayırma tekniği ile tezyin edilmiş olup kırmızı altın kullanılmıştır. Sağ kap ve sol kap desen tezyinatı aynıdır. Şemsede desenin asimetrik yaprak kümesi başlangıç noktası olarak alınmış, diğer öğeler asimetrik şeklinde ilerleyen helezon ve dallar üzerine yerleştirilmiştir. Saz üslûbunun hançeri yaprakları, hatayileri ve çiçeklerinden oluşmuştur. Birbirine yapışık hatayiler-çiçekler mevcut olup, böylelikle desende boşluk-doluluk dengesi sağlamıştır. Bazı dallar kırılarak desene hareketlilik kazandırmıştır. Saz üslubunda sıklıkla rastlanan bir kompozisyon şeklidir. Şemsenin etrafına altın tahrir çekilip aralarından tığlar çıkarılmıştır. Hatayilerin dağılımı ve hançeri yapraklarla ilişkisi uyum içindedir. Şemse klasik formda dendanlıdır. Sâlbeğin desen ve tezyinatı şemse ile uyum içerisindedir. Sâlbeğin kompozisyonu yalnız bir hatayiden oluşmaktadır. Köşebentler desen ve tezyînatıyla şemse ve sâlbekle uyum içerisindedir. Köşebentlerde kompozisyonun çıkış yeri bir yaprak olarak görülmektedir. Havalı çizgiler ile cetvellenmiştir. Miklep köşebentleri sağ ve sol kaptaki köşebentlerin aynısıdır. Miklep şemsesi asimetrik desen olarak hatayi motifli tezyin edilmiştir. Sertâp ½ simetride tasarlanmıştır. Altın sürülmek suretiyle dendanlar ve tığlarla bezenmiştir. Cildin tezyinatlı bölümlerinde dökülmeler mevcuttur. Yıpranmış ve tamir görmüş bir cilttir.

Resim 30: SK 67 envanter numaralı kitabın sağ kabı

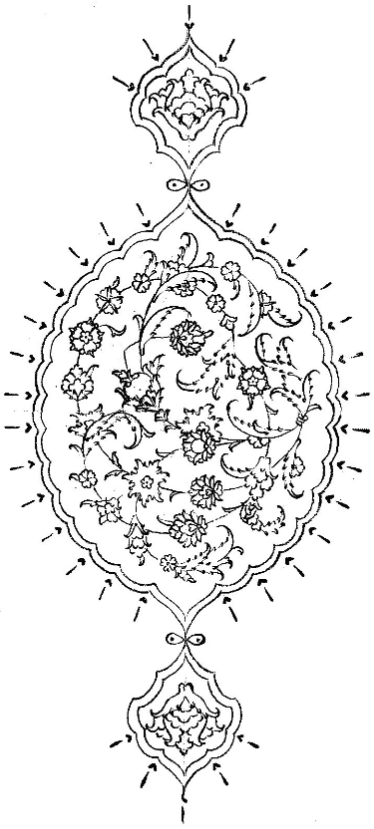

Resim 31: SK 67 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi

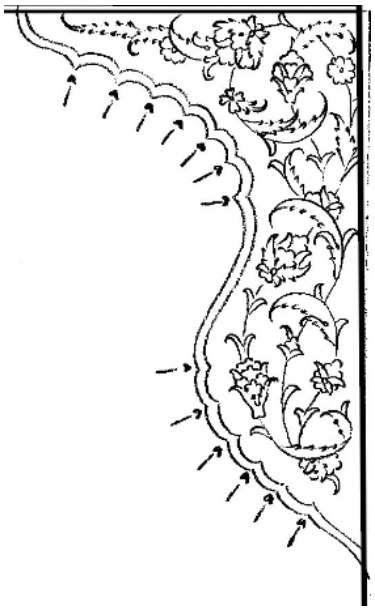
Çizim 11: SK 67 envanter numaralı cildin genel şeması

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

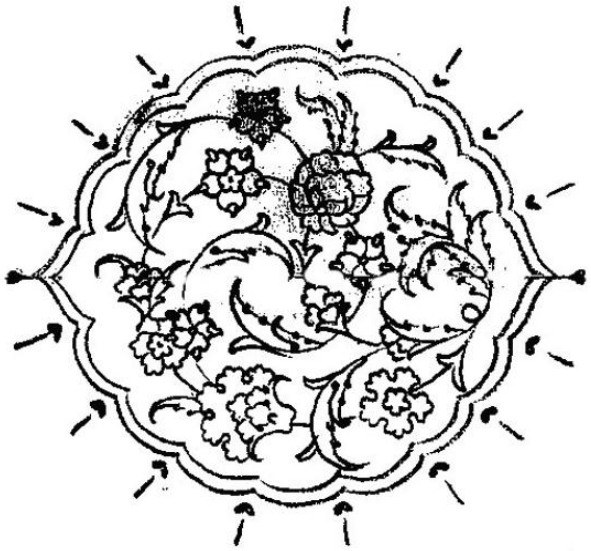
Çizim 11.1: SK 67 envanter numaralı cildin şemsesi ve salbekleri

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

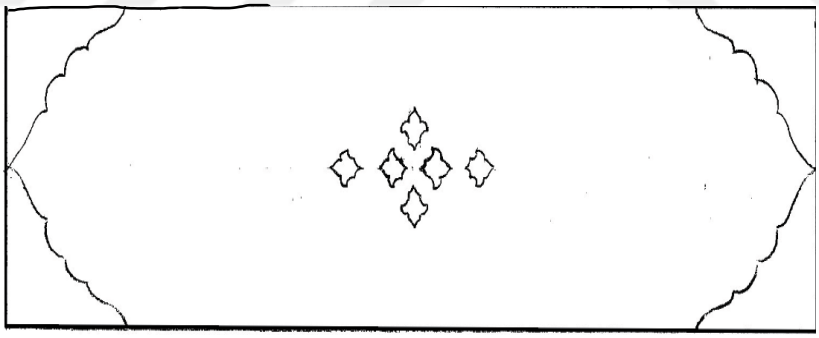
Çizim 11.2: SK 67 envanter numaralı cildin köşebendi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 11.3: SK 67 envanter numaralı cildin miklep şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 15: SK 67 envanter numaralı cildin sertâbı

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Katalog Numarası : 11

Demirbaş Numarası : 150M

Eserin Adı : Turhan Sultan Vakfiyesi

Müellifi : –

Müstensihi : –

Konusu : Kur'an-ı Kerîm

Dili : Arapça

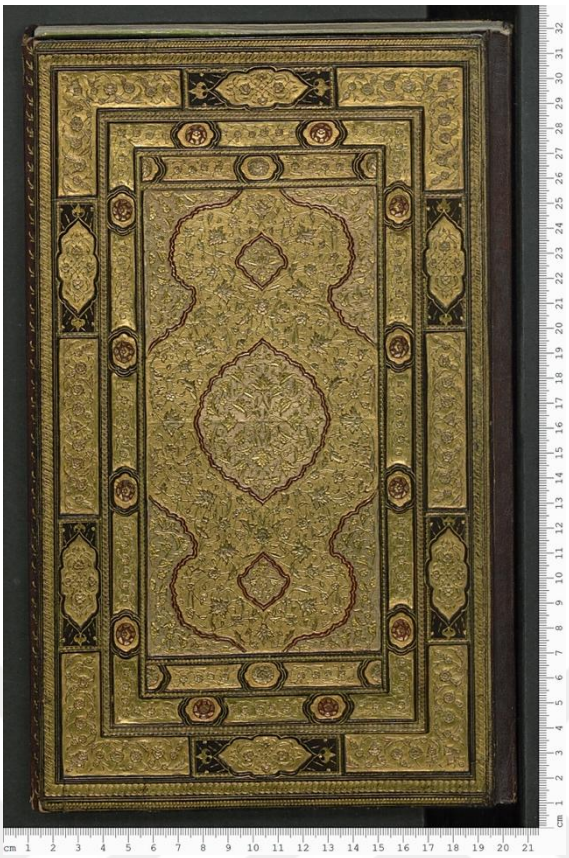
Yayın Tarihi : h.1073 – m.1662/1663

Yazı Çeşidi : Nesih

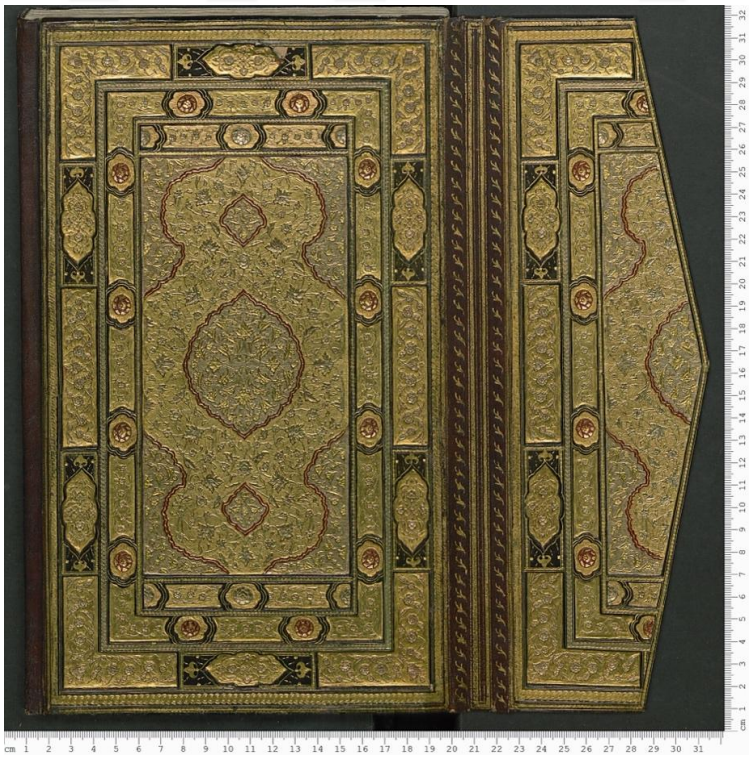
Ölçüleri : 305x185 mm

Cildi : Tamamı altın, sâlbek, şemse ve köşebentli, çift bordürlü ve zencirekli XVII. yüzyıl cildidir. Kahverengi deri üzerine tamamı 'gömme cilt tekniği' ile mülevven ve mülemma olarak saz üslûbunda çalışılmıştır. Sağ kap, sol kap ve miklep desen ve tezyinatı saz üslûbu ile bezenmiş olup birebir aynıdır. Kap içi; şemse, sâlbek ve köşebentlidir. Rumî motifli olan sağ kap içi, sol kap içi ve miklebin desen ve tezyinatı aynıdır. Şemse kompozisyonu hatayiler, hançeri yapraklar ve çiçeklerle ¼ simetride tasarlanmıştır. Şemse klasik formda ve dendanlıdır. Tamamı 'mülemma' tekniğiyle tezyin edilen şemsenin motifleri kırmızı altın, zemini ise yeşil altındandır. Kompozisyon ve tezyinatı şemse ile uyum içeresindedir. Hatayiler, hançeri yapraklar ve çiçeklerle oluşturan köşebent kompozisyonu klasik formda ve dendanlıdır. Mülemma tekniğiyle tezyin edilen köşebentlerin zemini yeşil altın, motifler ise kırmızı altınla bezenerek zemin ve motifler birbirinden ayrılmış ve belirginleştirilmiştir. Şemse, sâlbek ve köşebentlerin arasında kalan kısımda ise ¼ simetride tasarlanmış saz üslûbu desen görülmektedir. Hatayilerin dağılımı ve hançeri yaprakları ilişkisi uyum içerisindedir. Mülemma tekniğiyle tezyin edilmiş olup, motiflerde yeşil altın, zeminde kırmızı altın kullanılarak zemin ve motifler birbirinden ayrılmıştır. Şemse, sâlbek ve köşebentlerin desenin bir benzeri burada da sağlanmıştır. Köşebentlerden hemen sonra yaklaşık 1,5 mm kalınlığında 's' şeklinde zencirek görülmektedir. Merkezde yer alan şemse, sâlbek ve köşebent kompozisyonunun alt ve üst kısımlarında iki adet kartuş pafta yer almaktadır. saz üslûbu motifleriyle iki iplik desen tekniğine uygun olarak kompoze edilmiştir. Kartuşun paftalanmış kısımlarında saz üslûbundaki çiçek desenleri mülemma tekniğinde altınlanmış olup, 10 mm kalınlığındadır. Kartuş paftanın hemen sonrasında 's' şeklinde zencirek iç kısımdaki deseni ve kartuşları çevreleyecek şekilde tezyin edilmiştir. Zencireğin her iki kenarında 1mm havalı çizgiler mevcuttur. Aynı desen, tezyinatı ve ölçüdeki kartuş paftalar ince zencireğin etrafından tekrarlanmıştır. Tek farkı

paftalanmış yerlerdeki kabartmalı hatayilerin ‘negatif’ tekniğine uygun şekilde altınlanmış olmasıdır. Kartuş paftaların etrafını ‘s’ şeklinde ince zencirek çevrelemektedir. Cildin son katmanında yine bir kartuş pafta bulunmaktadır. Yaklaşık 15 mm kalınlığında olan desenin paftalara ayrılmış kısımlarında ¼ simetride rumî ve hatayi kompozisyonu mevcuttur. Bu kompozisyon şemse formunun içerisine yerleştirilmiştir. Şemse içerindeki desen mülemma tekniğiyle altınlanmıştır. Dilimlenmiş şemsenin tepe kısımları ‘orta bağ’ ile bitirilip şemse ve ortabağ tığlarla bezenmiştir. Kartuşun diğer kısımlarında yaprak ve hatayi dağılımı dengeli olan bir kompozisyon görülmektedir. Saz üslûbunun önemli özelliklerinden biri olan dal kırılması kullanılmış ve desen mülemma tekniğiyle altınlanmıştır. En dış pervazda biri yaklaşık 4 mm diğeri ise 2 mm kalınlığında iki adet ‘s’ şeklinde zencirek mevcuttur. Sertâb, sağ ve sol iki yanına altınla bezenmiş ard arda yaprak motifi ve bu motiflerin arasına yaklaşık 10 mm mesafenin içerisine ince ve kalın cetveller çekilmiştir. Kap içi şemse, sâlbek ve köşebentler klasik formda ve dendanlıdır. Deri üzerine üstten ayırma tekniğiyle uygulanmıştır. Şemse ¼ simetrideki yalın rumî kompozisyonunda oluşmaktadır. Rumîlerin üzerine motifin formuna uygun yekşah demiriyle motifin formuna uygun çizgiler çizilerek desene boyut kazandırılmıştır. Şemsenin dendanları çift kat olarak altınlanmıştır. Bu dilimlerin aralarından tığlar çıkarılmıştır. Salbek ½ simetride yalın rumî kompozisyonundan oluşmaktadır. Sâlbeğin ve köşebentlerin desen ve tezyinatı şemseninkiyle aynıdır. Kap içi, köşebentlerden hemen sonra havalı çizgi ve ‘s’ şeklinde zencirekten müteşekkildir. Sol kap içi ve miklep, sağ kap içiyle aynıdır.

Resim 32: SK 150M envanter numaralı kitabın sağ kabı

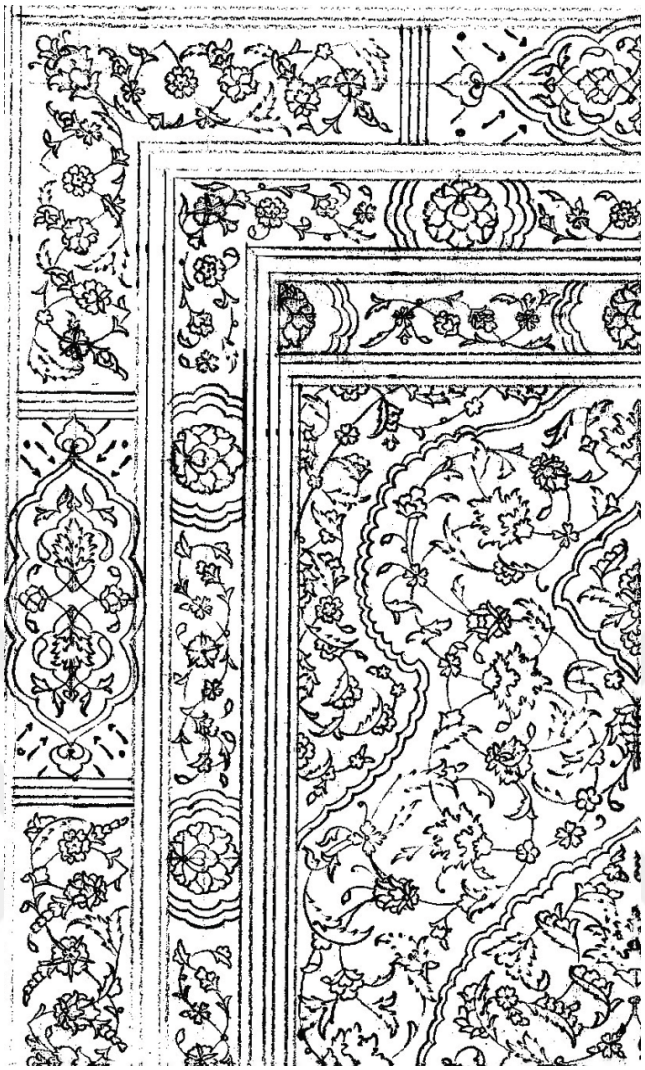

Resim 33: SK 150M envanter numaralı kitabın sol kabı ve miklebi

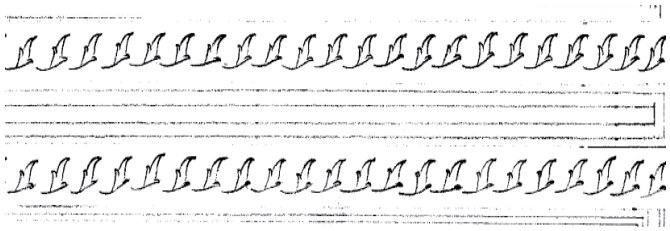
Çizim 12: SK 150M envanter numaralı cildin genel şeması

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

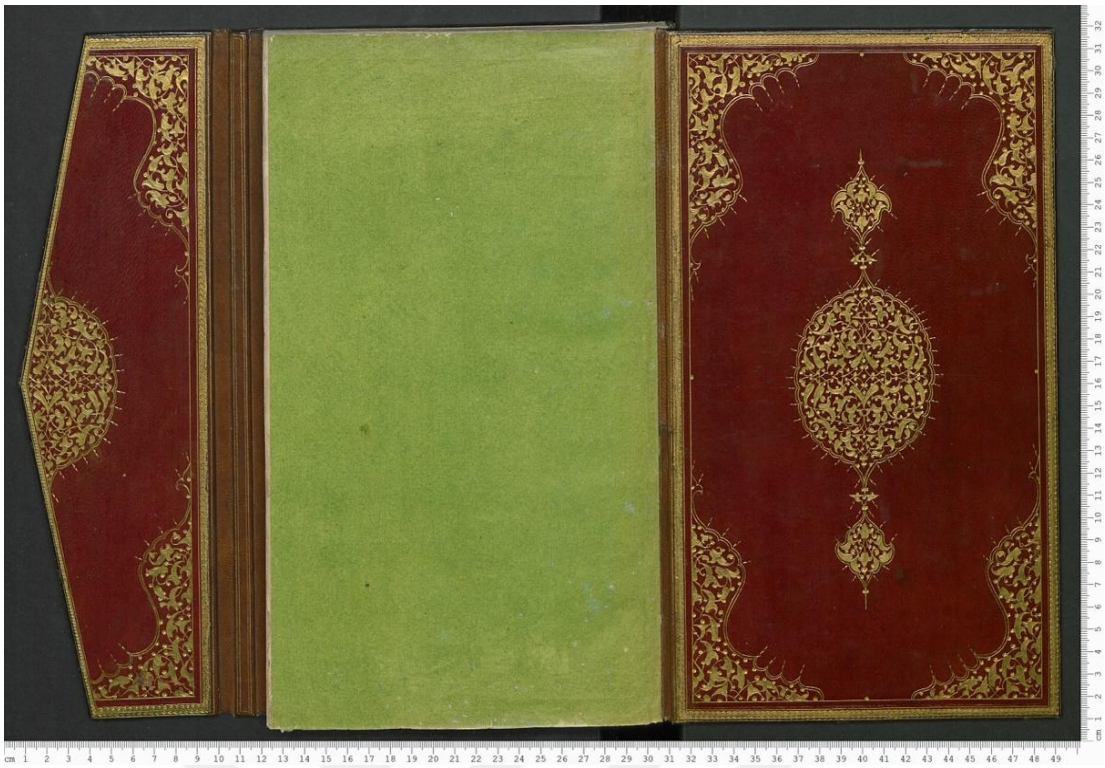
Çizim 12.1: SK 150M envanter numaralı cildin ¼ simetrideki detayı

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

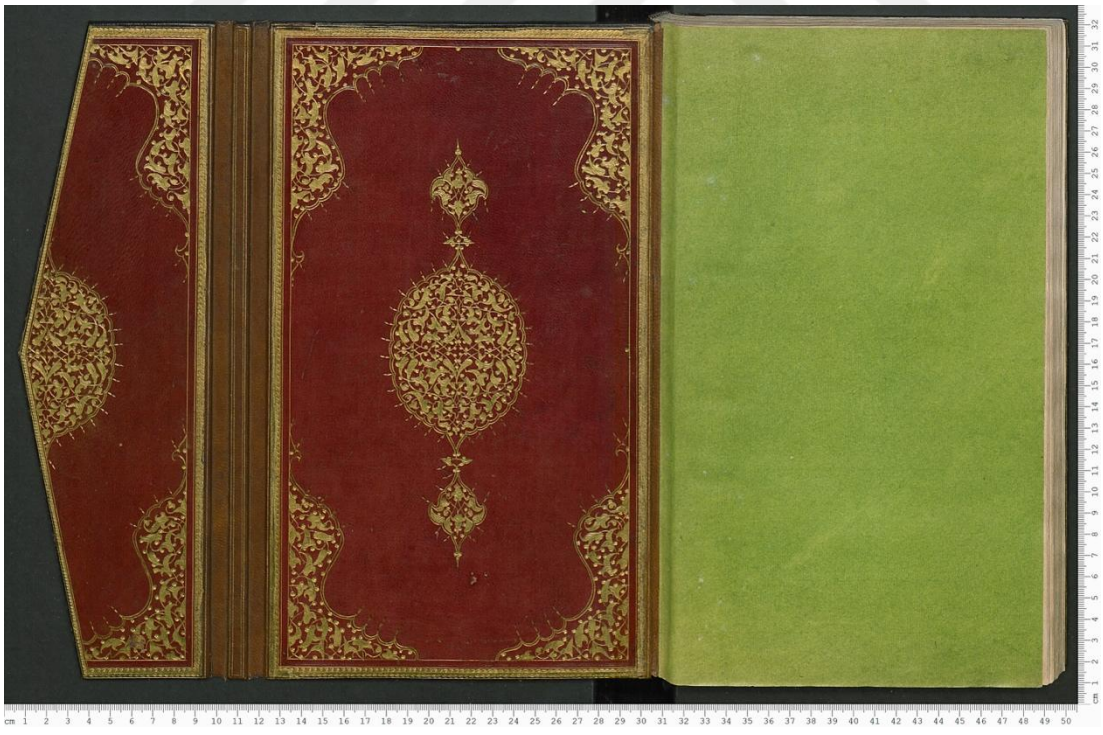

Çizim 12.2: SK 150M envanter numaralı cildin sertâbı

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Resim 34: SK 150M envanter numaralı kitabın sağ kap içi

Resim 35: SK 150M envanter numaralı kitabın sol kap içi ve miklebi

Çizim 13: SK 150M envanter numaralı cildin kap içi genel şeması

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 13.1: SK 150M envanter numaralı cildin kap içi şemsesi ve salbekleri

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 13.2: SK 150M envanter numaralı cildin köşebendi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Katalog Numarası : 12

Demirbaş Numarası : 175-2

Eserin Adı : Şerhu'ı-Feraiz

Müellifi : el-Kürdalani, Muhammed el-Imadi

Müstensihi : –

Konusu : –

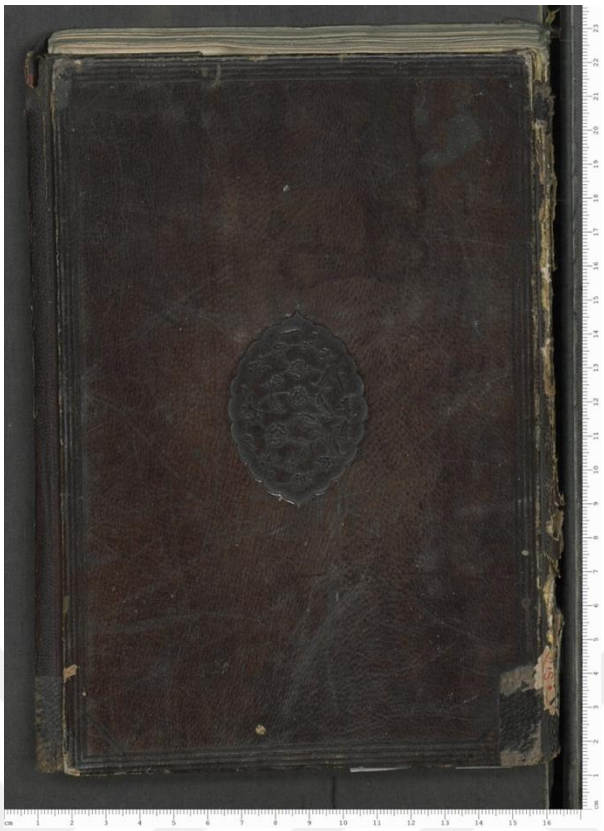
Dili : Arapça

Yayın Tarihi : –

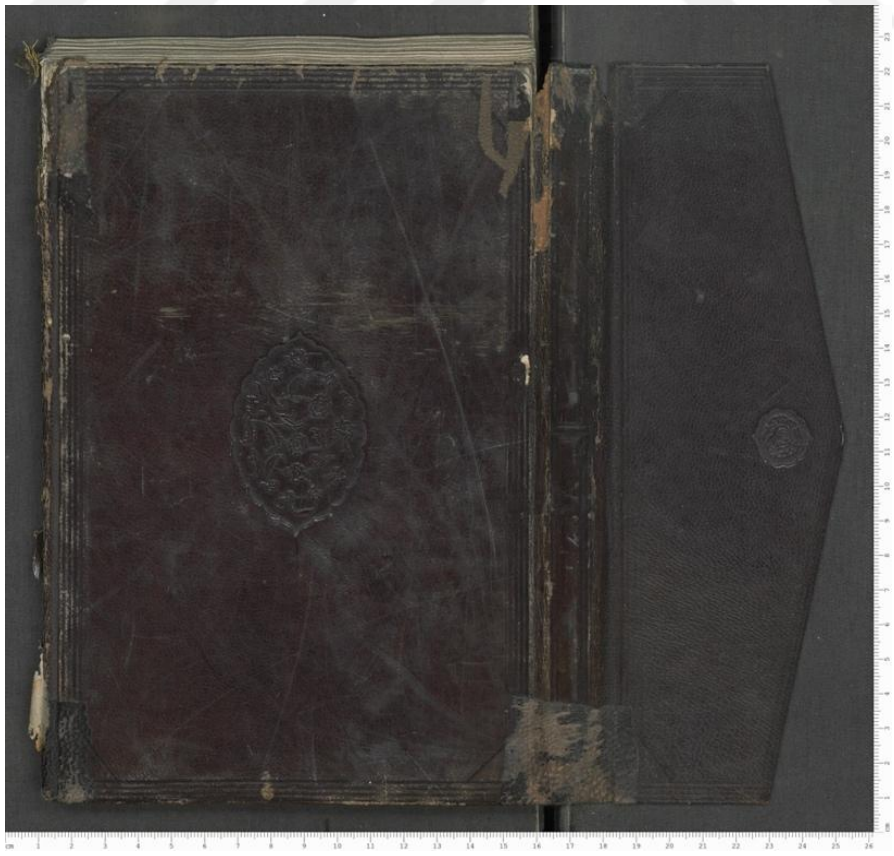
Yazı Çeşidi : Nesih

Ölçüleri : 262x178 mm

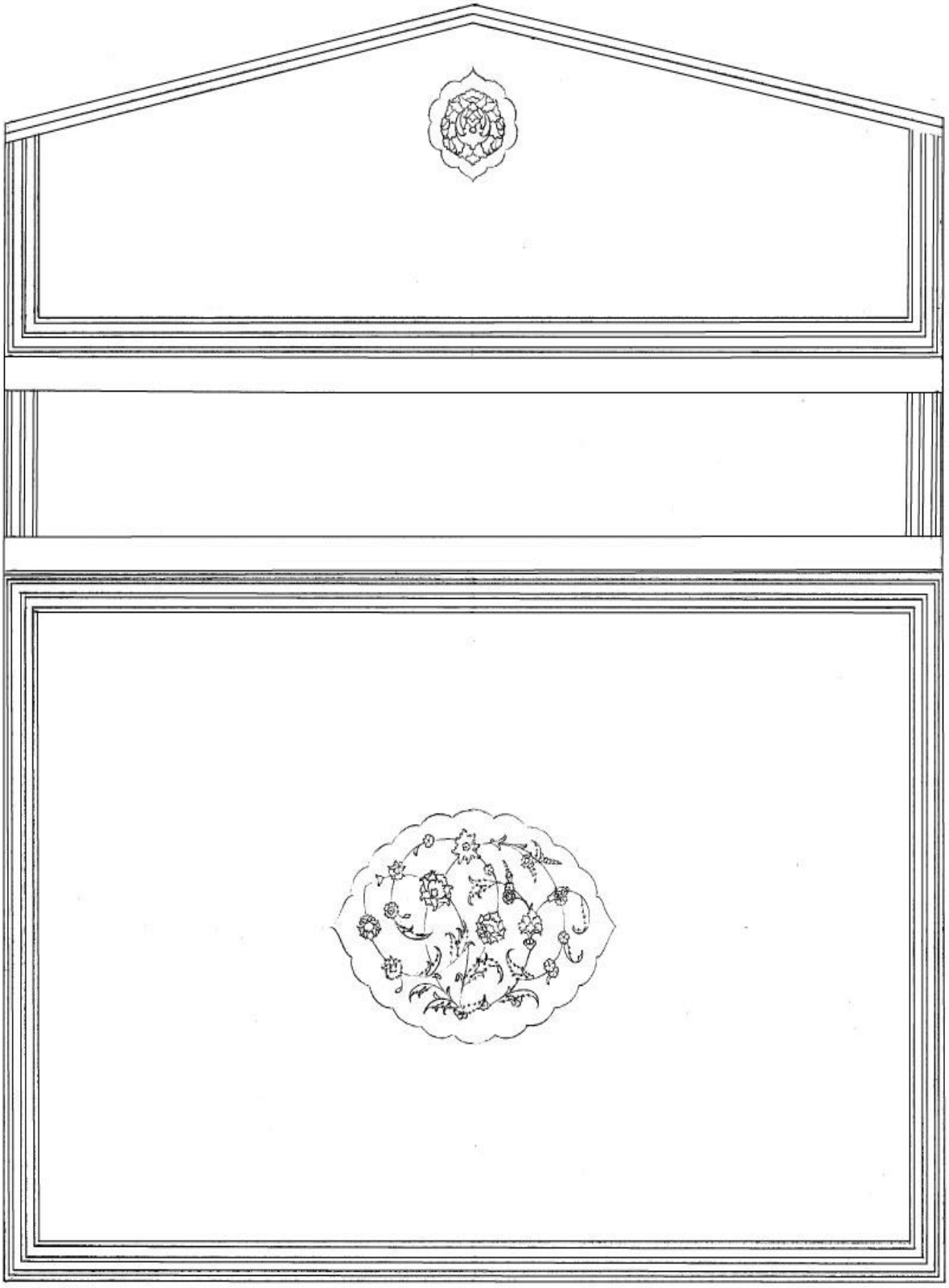
Cildi : Kahverengi deri üzerine gömme şemseli cilt tekniğiyle, soğuk baskı olarak uygulanmıştır. Sağ ve sol kap şemsesi aynıdır. Desen asimetrik olarak kompoze edilmiştir. Saz üslûbunun hançeri yaprakları, detaylı hatayî ve goncalarından müteşekkildir. Desenin asimetrik yaprak kümesi başlangıç noktası olarak alınmış diğer ögeler asimetrik yaprak kümesi başlangıç noktası olarak alınmış diğer ögeler asimetrik şekilde ilerleyen helezon ve dallar üzerine yerleştirilmiştir. Şemse klasik formda dendanlıdır. Miklep şemsesi sağ ve sol kaptaki şemselerle uyumludur. Miklep şemsesi yönlü hatayî motifinden oluşmaktadır. Cetvellerden yekşah demiriyle çizilmiştir. Oldukça yıpranmış ve tamir görmüş bir cilttir.

Resim 36: SK 175-2 envanter numaralı kitabın sağ kabı

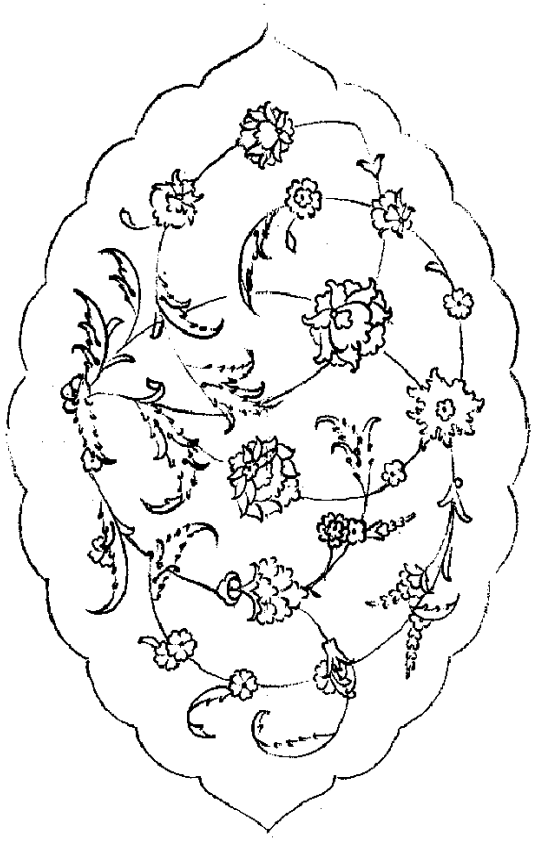

Resim 37: SK 175-2 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi

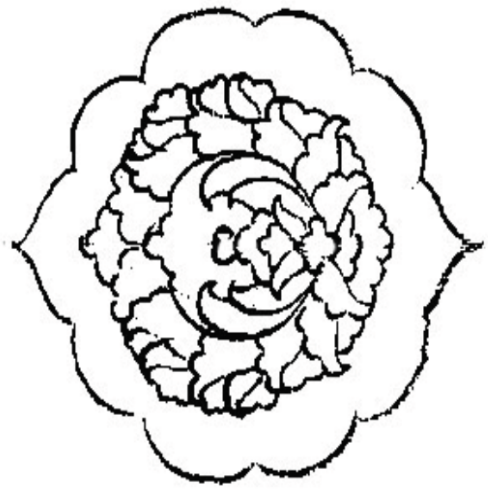
Çizim 14: SK 175-2 envanter numaralı cildin genel şeması

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 14.1: SK 175-2 envanter numaralı cildin şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 14.2: SK 175-2 envanter numaralı cildin miklep şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Katalog Numarası : 13

Demirbaş Numarası : 199

Eserin Adı : Şerhu'ı-Makasıd

Müellifi : el-Taftazani, Sa'düddin Mes'ud b. Ömer

Müstensihi : –

Konusu : Hadis

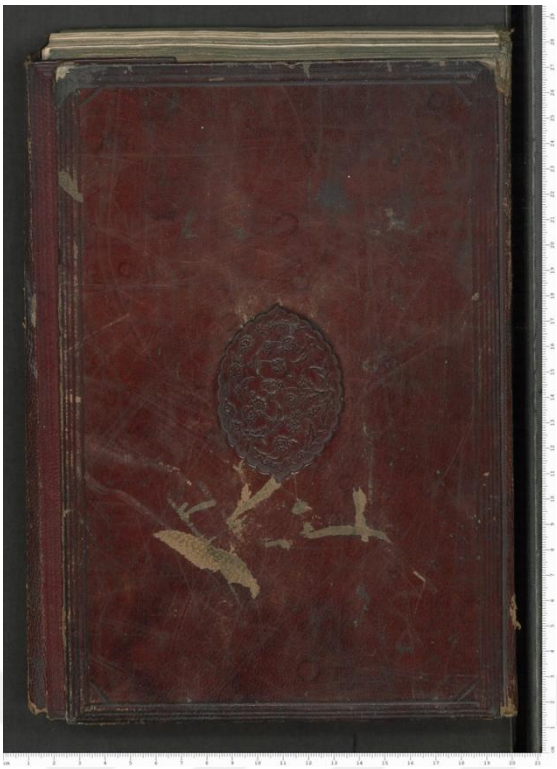
Dili : Arapça

Yayın Tarihi : –

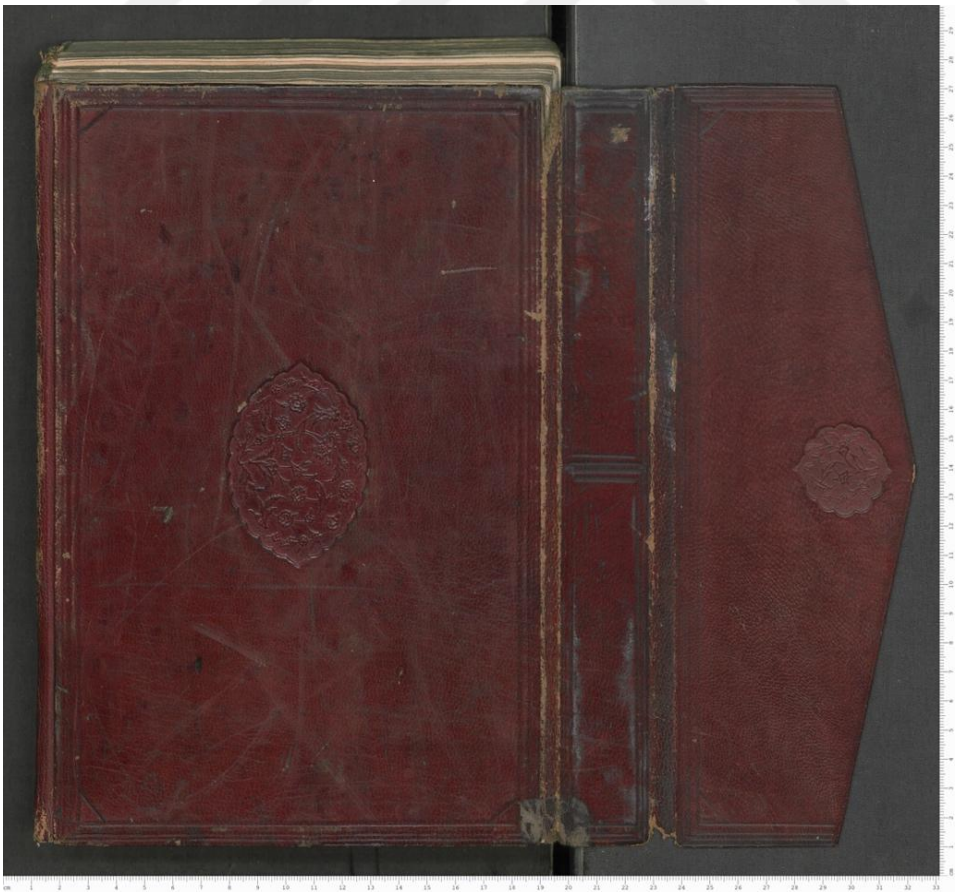
Yazı Çeşidi : Nesih

Ölçüleri : 262x178 mm

Cildi : Bordo deri üzerine 'gömme şemseli cilt' tekniğiyle soğuk baskı uygulanarak bezenmiştir. Şemseli ve mikleplidir. Sağ ve sol kap şemsesi aynıdır. Şemsede desenin asimetrik yaprak kümesi başlangıç noktası olarak ele alınmış, diğer öğeler asimetrik şekilde ilerleyen helezon ve dallar üzerine yerleştirilmiştir. Saz üslûbunun hançerî yaprakları, hatayî motifleri ve çiçeklerinden oluşmuştur. Birbirine yapışık çiçekler-hatayîler mevcut olup böylelikle boşluk-doluluk dengesi sağlamıştır. Saz üslûbunun sıkça rastlanan bir kompozisyon şeklidir. Şemse klasik formda dendanlıdır. Miklep şemsesi asimetrik formda kompoze edilmiş olup, sağ ve sol kaptaki şemseyle uyumludur. Cilt kabının cetvelleri yekşah demiriyle ince çizgiler halinde içteki soğuk baskı şemse ile uyumlu olarak çizilmiştir. Kap içlerinde yan kâğıt olarak ebru kullanılmıştır. Yıpranmış ve tamir görmüş bir cilttir.

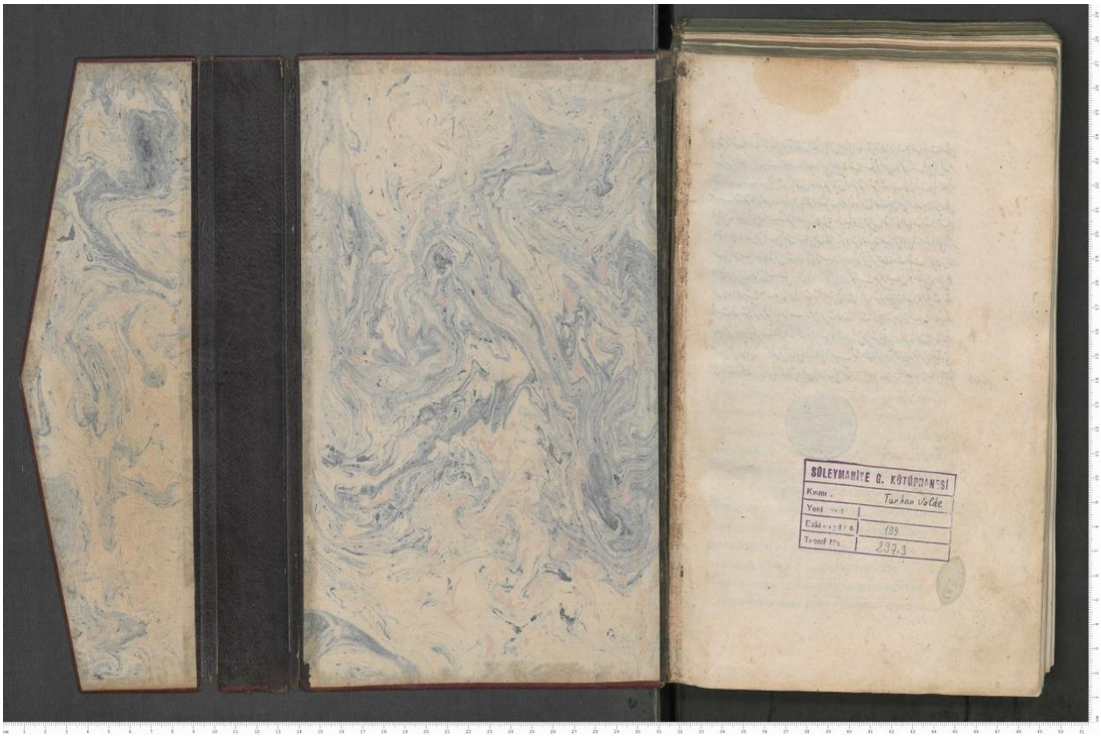
Resim 38: SK 199 envanter numaralı kitabın sağ kabı

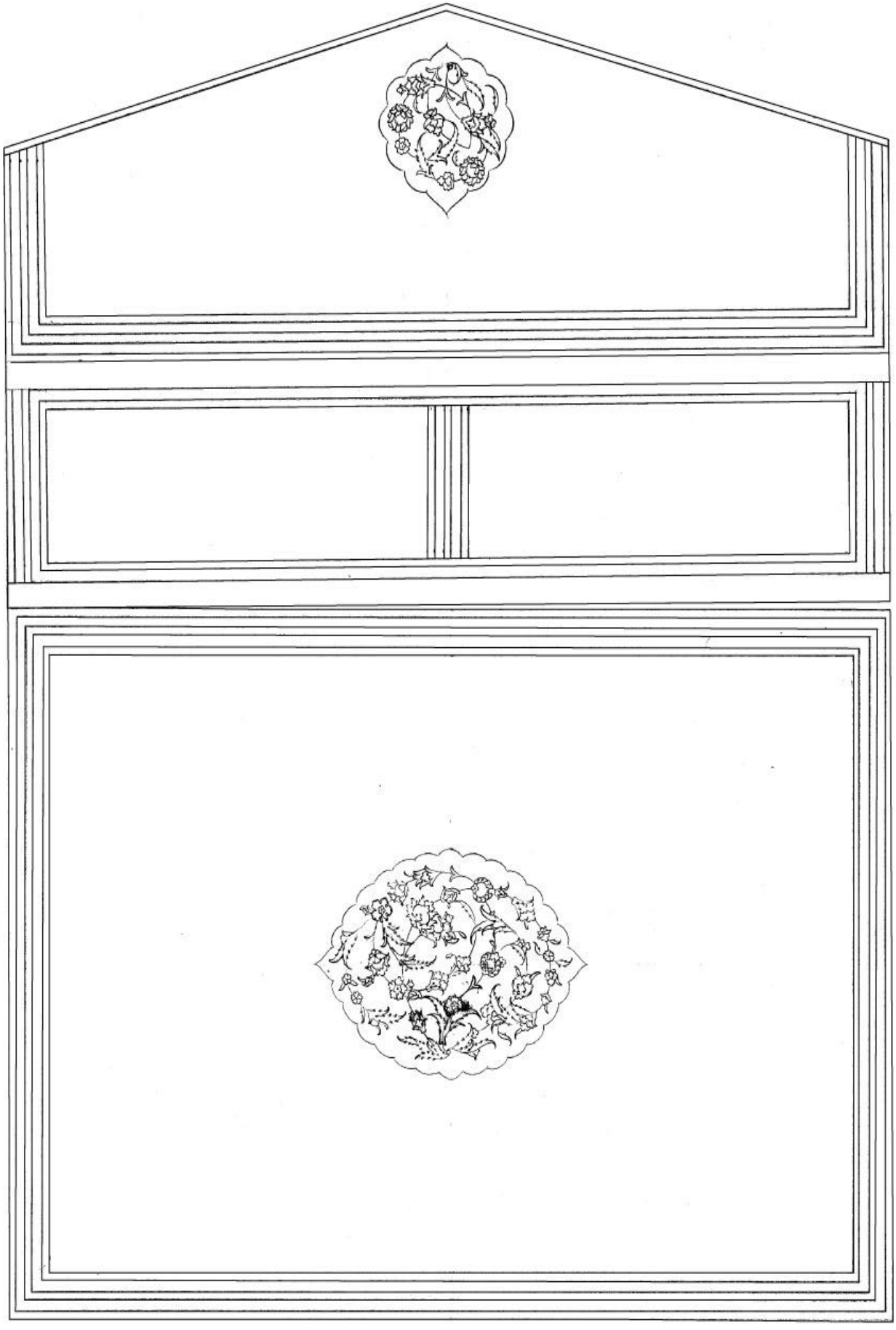
Resim 39: SK 199 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi

Resim 40: SK 199 envanter numaralı kitabın sağ kap içi

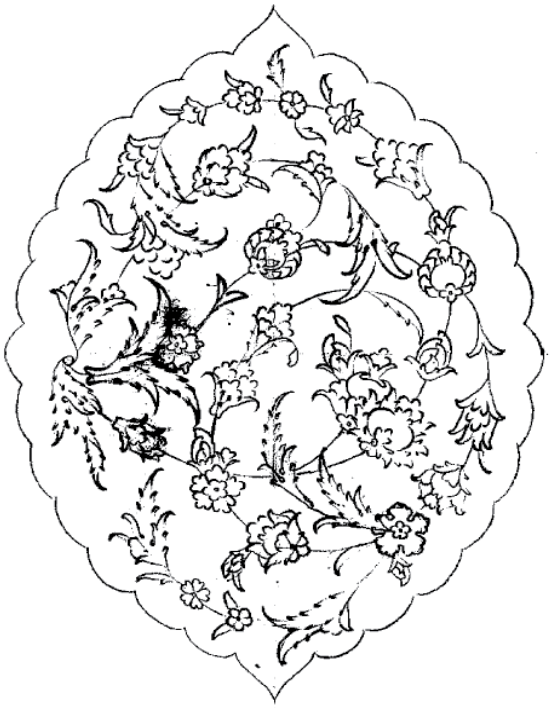

Resim 41: SK 199 envanter numaralı kitabın sol kap içi ve miklebi

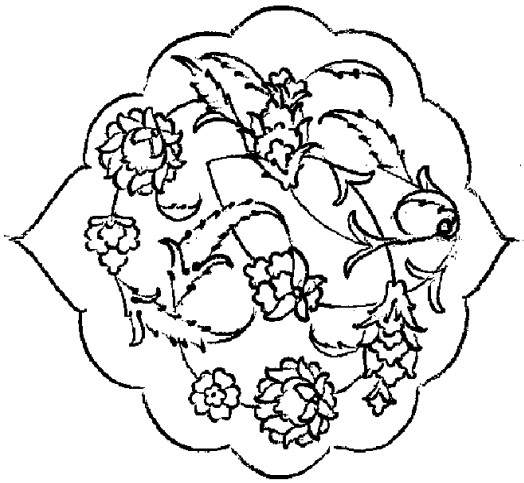
Çizim 15: SK 199 envanter numaralı cildin genel şeması

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 15.1: SK 199 envanter numaralı cildin şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 15.2: SK 199 envanter numaralı cildin miklep şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Katalog Numarası : 14

Demirbaş Numarası : 227

Eserin Adı : Tarihü'l-Hulefa

Müellifi : es-Süyuti, celalüddin Abdurrahman b. Ebu Bekr b. Muhammed

Müstensihi : –

Konusu : İslam Tarihi

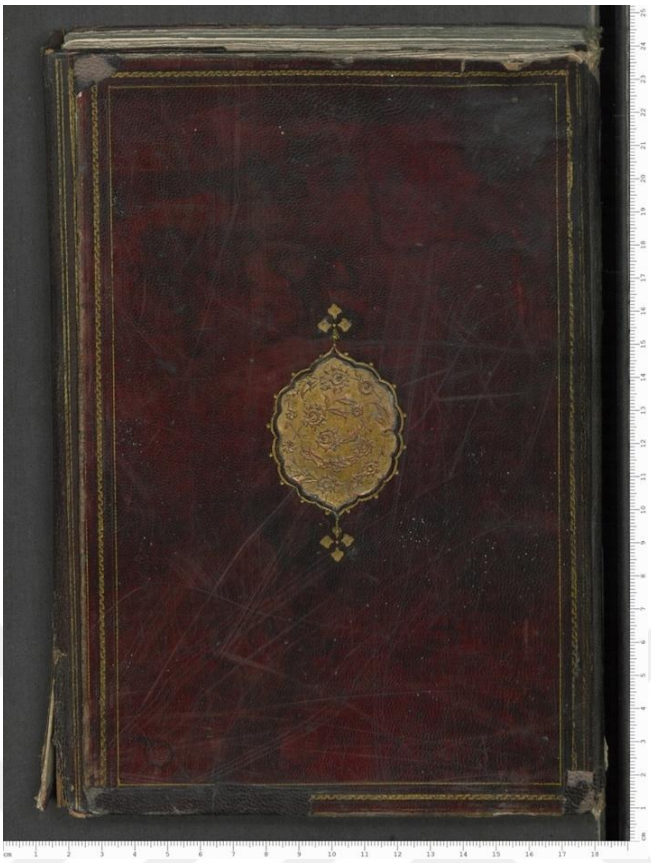
Dili : Arapça

Yayın Tarihi : –

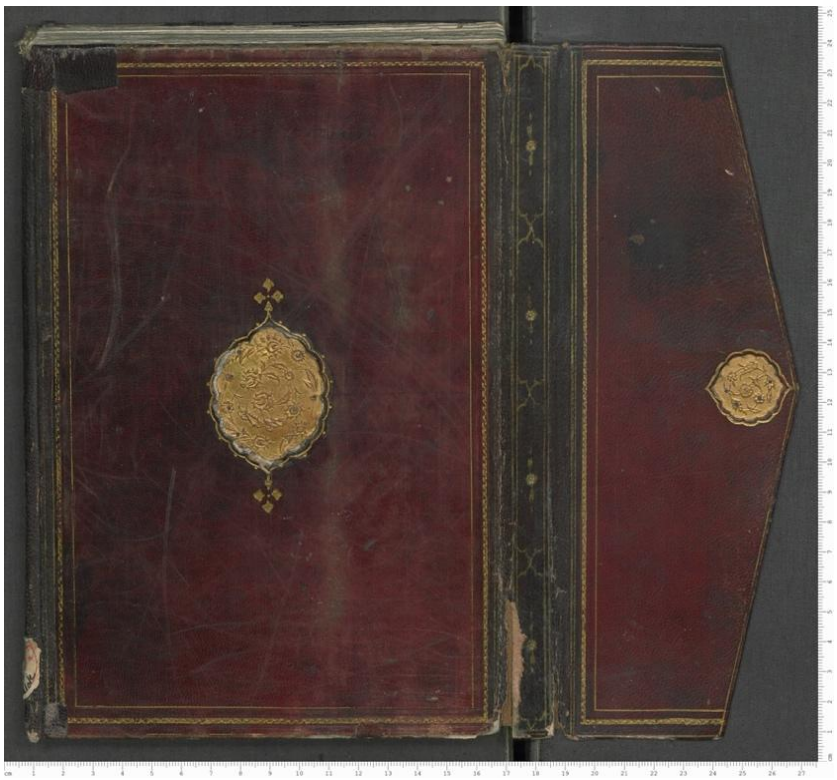
Yazı Çeşidi : Nesih

Ölçüleri : 230x150 mm

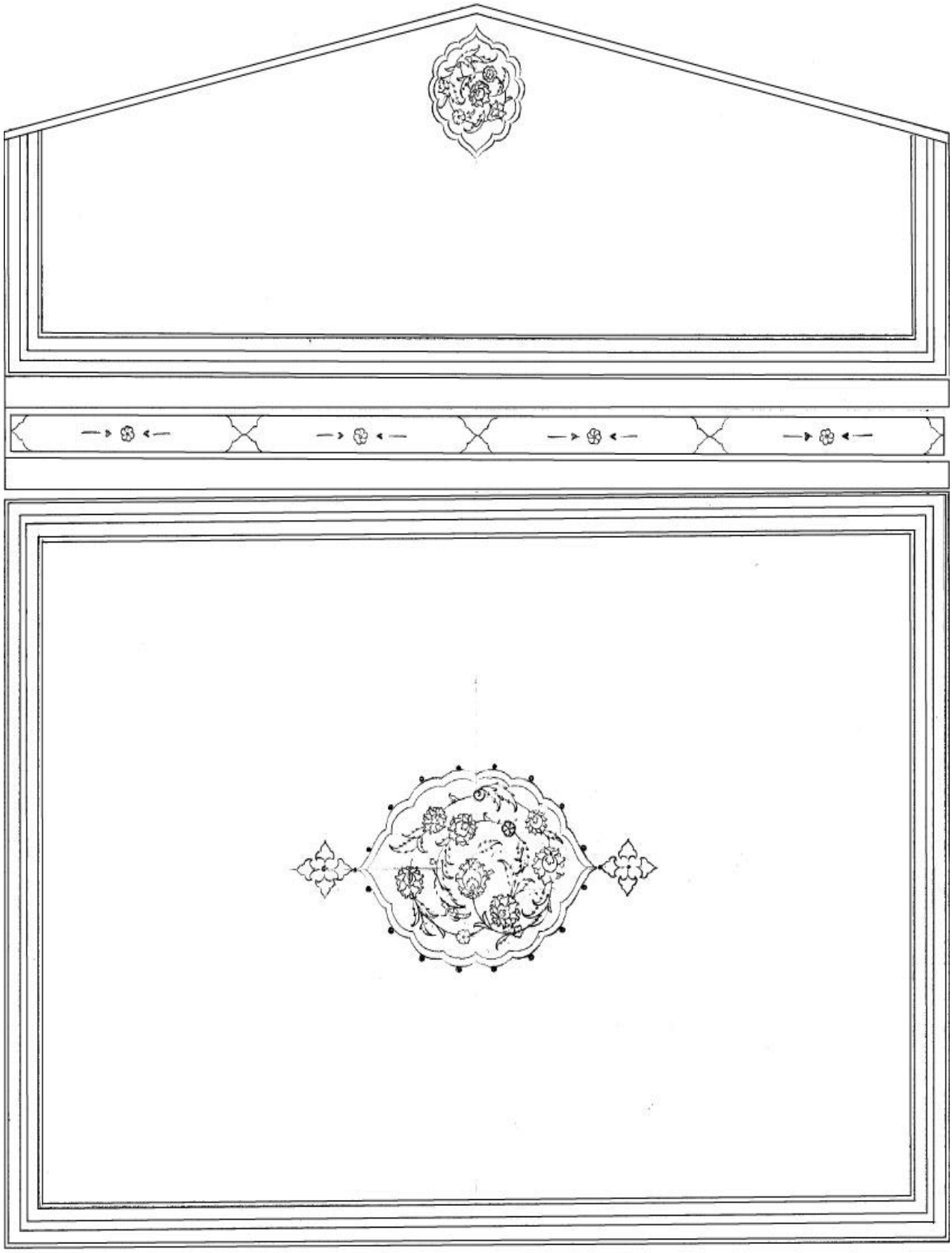
Cildi : Bordo deri üzerine 'gömme şemseli cilt tekniğiyle mülemma olarak tezyin edilmiştir. Şemseli, miklepli ve zencireklidir. Sağ kap ve sol kap şemsesi aynıdır. Şemse, Saz üslûbunun hançerî yaprakları ve hatayî motifleri ile tasarlanarak, mülemma tekniği ile tezyin edilmiştir. Şemse klasik formda, dendanlıdır. Şemse dendanları fırça ile sürülmek suretiyle altınla tahrirlenmiştir. Tahrirlenen dendanların üzerine altınla noktalar koyulmuştur. Şemsenin alt ve üst kısmına dört yöne bakan tepelik formu altınla 'yazma' olarak bezenmiştir. Miklep şemsesi desen ve tezyinatıyla sağ ve sol kap şemsesiyle uyum içerisindedir. Sertâp yazma tekniği kullanılarak kartuş paftalara ayrılmış ve paftalar tığlarla bezenmiştir. Cetvellerde havalı çizgilerin arasında yaklaşık 2 mm kalınlığında 's' şeklinde zencirek mevcuttur. Cilt yıpranmış ve tamir görmüştür.

Resim 42: SK 227 envanter numaralı kitabın sağ kabı

Resim 43: SK 227 envanter numaralı kitabın sol kap ve miklebi

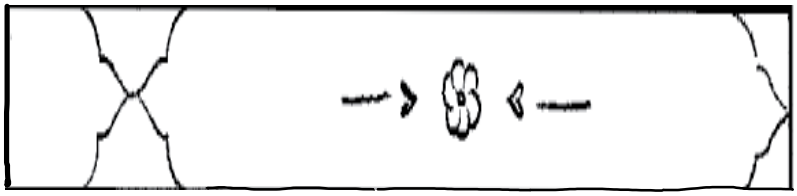
Çizim 16: SK 227 envanter numaralı cildin genel şeması

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 16.1: SK 227 envanter numaralı cildin şemsesi ve salbekleri

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 16.2: SK 227 envanter numaralı cildin sertâbı

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 16.3: SK 227 envanter numaralı cildin miklep şemsesi

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Katalog Numarası : 15

Demirbaş Numarası : 276

Eserin Adı : Bostan Şehri

Müellifi : Sudi el-Bosnevi

Müstensihi : –

Konusu : İran Edebiyatı

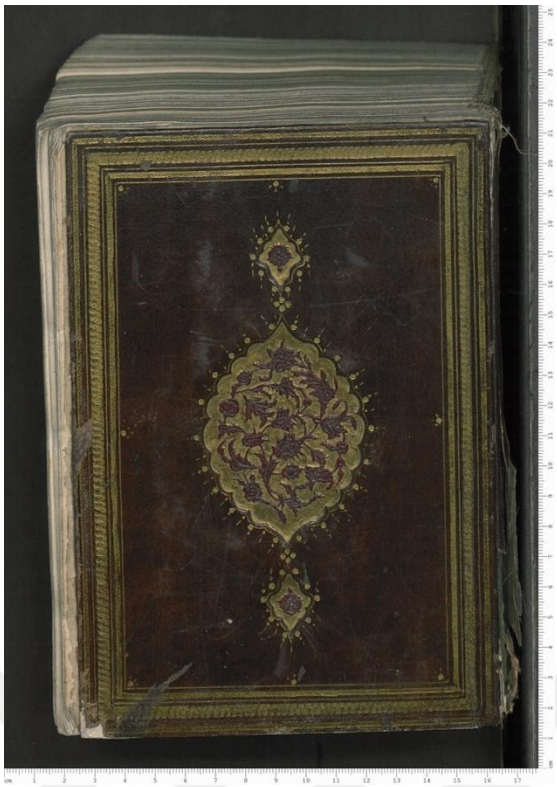
Dili : Türkçe

Yayın Tarihi : h. 1029 - m. 1576/1577

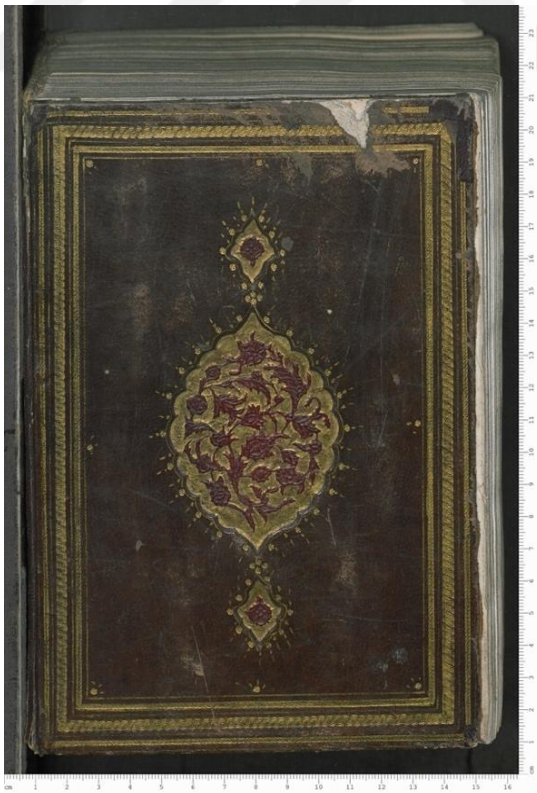
Yazı Çeşidi : Nesih

Ölçüleri : 204x145 mm

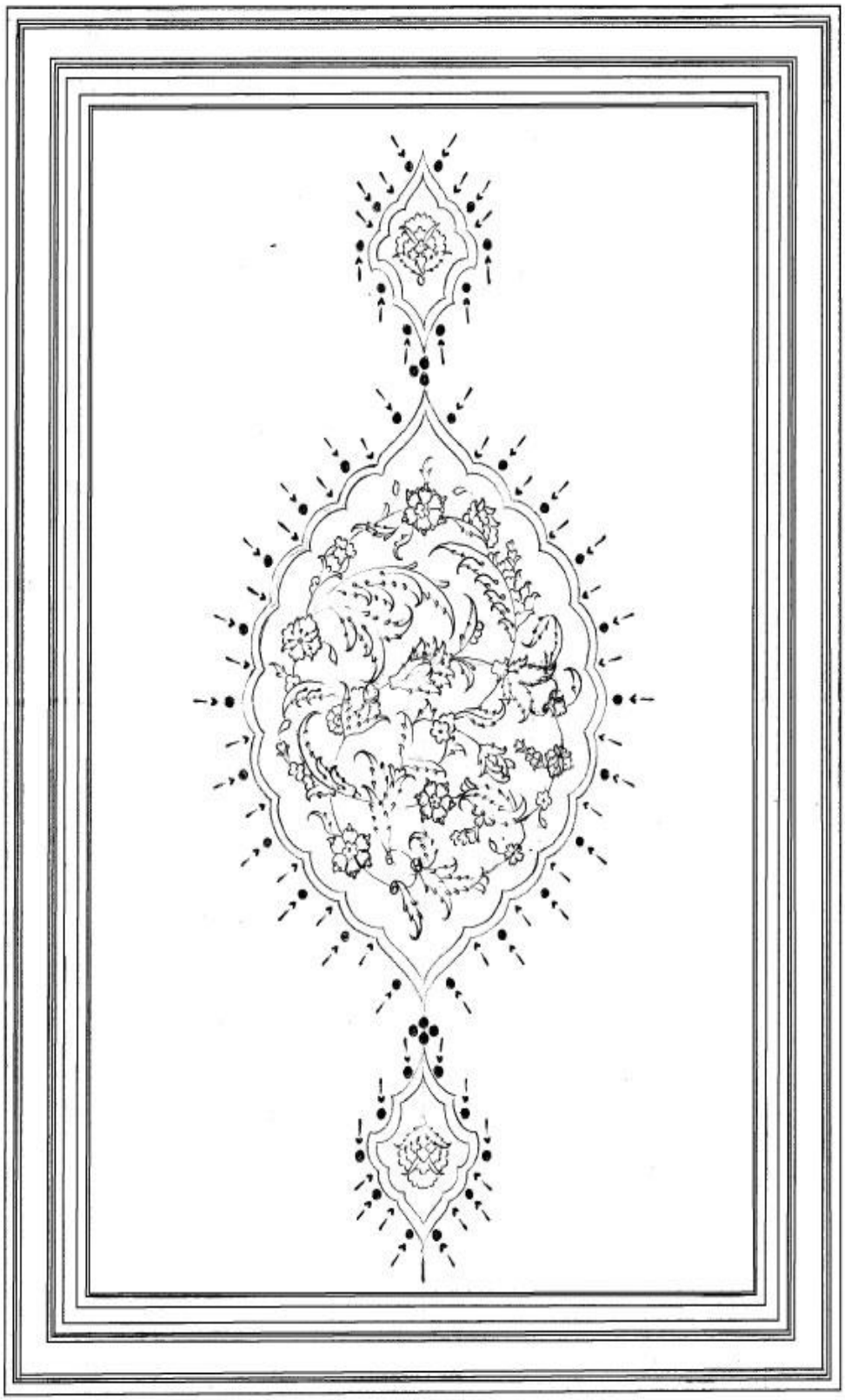
Cildi : Kahverengi deri üzerine ‘gömme şemseli cilt’ tekniği uygulanmıştır. Cilt şemseli, salbekli ve zencireklidir. Alttan ayırma tekniğiyle tezyin edilip, kırmızı altın kullanılmıştır. Sağ kap ve sol kap desen tezyinatı aynıdır. Şemsede desenin asimetrik yaprak kümesi başlangıç noktası olarak alınmış diğer, ögeler asimetrik şekilde ilerleyen helezon ve dallar üzerine yerleştirmiştir. Saz üslûbunun hançerî yaprakları, hatayi motifleri ve çiçeklerinden oluşmuştur. Şemse klasik formda dendanlıdır. Şemse dilimleri altın tahrirle belirginleştirlip, bu dilimlerin aralarında tığlar çıkarılmıştır. Sâlbek yalnız tek hatayî motifiyle kompoze edilmiş olup tezyinatıyla şemse ile uyum içerisindedir. Şemse ve sâlbek noktalarla birbirine bağlanmıştır. Cetvellerde havalı çizgiden sonra yaklaşık 2 mm kalınlığında ‘s’ şeklinde zencirek, sonrasında havalı çizgi ve 6 mm kalınlığında ‘s’ şeklinde zencirek uygulanmıştır. Miklebi ve sertâbı olmayan ciltte dökülmeler mevcut olup yıpranmış ve tamir görmüştür.

Resim 44: SK 276 envanter numaralı kitabın sağ kabı

Resim 45: SK 276 envanter numaralı kitabın sol kabı

Çizim 17: SK 276 envanter numaralı cildin genel şeması

Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

Çizim 17.1: SK 276 envanter numaralı cildin şemsesi ve salbekleri
Çizim: Şükran Sadoğlu Bayansar

6. DEĞERLENDİRME

"Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesindeki Turhan Valide Sultan Koleksiyonuna Ait Saz Üslubundaki Ciltlerin Teknik Ve Desen Analizleri" adlı tez çalışmasında koleksiyondaki 352 adet eser gözden geçirilmiş ve 15 adedinin saz üslubu tezyinata sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu ciltlerin Turhan Valide'nin kendi kütüphanesindeki kitaplar olduğu düşünülmektedir. İncelemiş olduğumuz bu eserlerden 1 adedi XIV. yüzyıl, 3 adedi XV. yüzyıl, 1 adedi XVI. yüzyıl, 3 adedi XVII. yüzyıla tarihlenmekte yalnız 7 adedinin yayın tarihi bilinmemektedir. Dolayısıyla kitapların bir kısmının istinsah tarihi daha eski olup, tezyinatlarının bize verdiği bilgiye göre kapları XVII. yüzyıl sonları ile XVIII. yüzyıl başlarında yapıldığı düşünülmektedir.

Ciltlerde mücellit imzası bulunmamasının yanı sıra, kaplardaki desen tezyinatı benzerliği açısından tek bir mücellide ait olduğu düşünülmektedir. Birkaç örnek haricinde ciltlerin tezyinatı belirgin vaziyettedir. Belirgin olmayan desenler ise üsluba uygun bir şekilde tamamlanmıştır. Şemsedeki desenler saz üslubunda ve serbest formdadır. Yalnızca bir eserin şemsesi 1/4 simetride kompoze edilmiştir. Şemse, köşebent ve miklep şemsesi motif grubu birbiriyle uyumludur. Şemse desenleri saz üslubunun karakteristik özelliğinde ve girifttir. Bazı miklep şemsesi desenleri, serbest formdadır bazıları ise ½ simetride şemse ile uyumlu olmak suretiyle rumi-hatayi, bulut-hatayi motiflidir.

Ciltlerin şemseleri klasik formda ve dendanlıdır. 15 cilt içerisinden yalnız bir tanesinin kap içi tezyinatı mevcuttur. Eserler gördükleri tamirattan dolayı sırt, sertâp ve kap kenarlarına cildin kendi rengine yakın deriler eklenmiştir. Teknik olarak desenler kalıba dişi olarak oyulmuştur. Ters çevrilip kalıba basıldığında kabartma olarak çıkmıştır. Ciltlerde bordo ve kahverengi deri kullanılmıştır. Tezyinat kırmızı altın ile uygulanmıştır. Bazı ciltler ise soğuk baskı olarak tezyin edilmiştir. Eserlerin 14'ü Arapça 1'i Türkçe olup nesih hattı ile yazılmıştır.

Katalog bölümünde bu ciltlerin künye bilgileri ve tanımlamaları yapılmış, ardından görselleri ve çizimleri verilmiştir. Kendi içinde tasniflendiğinde 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 katalog numaraları onbeş adet yazma eser cildinin tamamı şemseli tasarıma sahiptir. Bu ciltler aşağıda sıralanmıştır.

Resim 46: 1 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

Resim 47: 2 Katalog numaralı kitabın kabı (orta)

Resim 48: 3 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

Resim 49: 4 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

Resim 50: 5 Katalog numaralı kitabın kabı (orta)

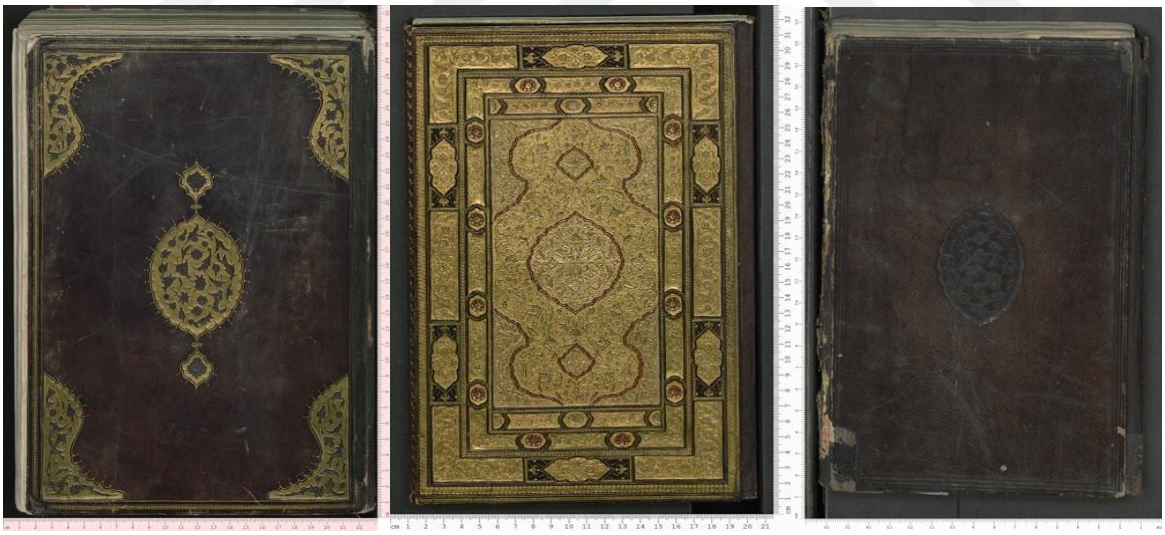
Resim 51: 6 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

Resim 52:7 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

Resim 53: 8 Katalog numaralı kitabın kabı (orta)

Resim 54: 9 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

Resim 55: 10 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

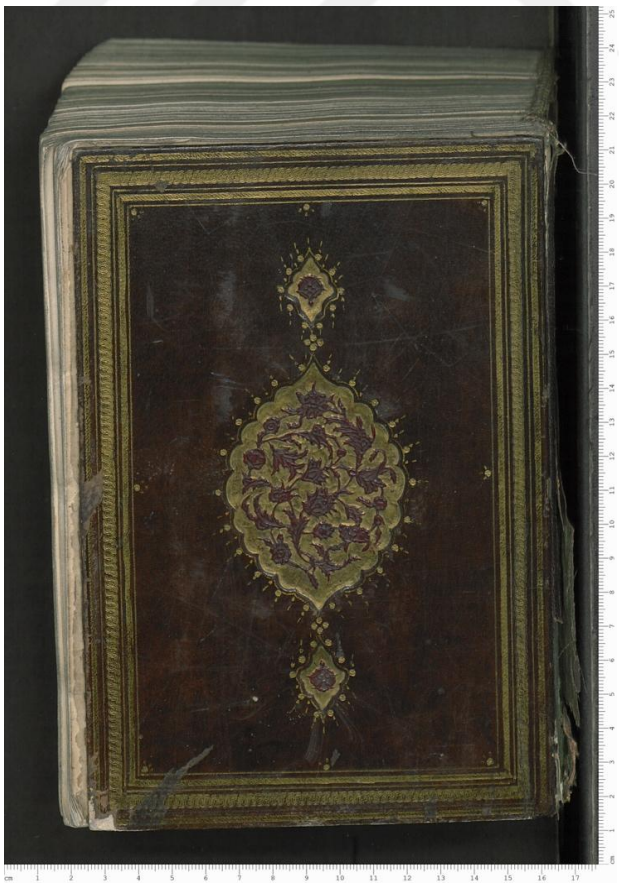
Resim 56: 11 Katalog numaralı kitabın kabı (orta)

Resim 57: 12 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

Resim 58: 13 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

Resim 59: 14 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

Resim 60: 15 Katalog numaralı kitabın kabı

Koleksiyonda yer alan şemseli ciltlerden 4, 5, 6, 7, 10, 11, 14 ve 15 katalog numaralarında 8 adet yazma eser cildinde sâlbek bulunmaktadır. Örnek ciltlere ait görseller aşağıda sıralanmıştır.

Resim 61: 4 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

Resim 62: 5 Katalog numaralı kitabın kabı (orta)

Resim 63: 6 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

Resim 64: 7 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

Resim 65: 10 Katalog numaralı kitabın kabı (orta)

Resim 66: 11 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

Resim 67: 14 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

Resim 68: 15 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

Koleksiyonda yer alan ciltlerden 6, 10 ve 11 katalog numaralı 3 adet yazma eser cildinde köşebent kullanılmıştır. Bu ciltler aşağıdadır.

Resim 69: 6 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

Resim 70: 10 Katalog numaralı kitabın kabı (orta)

Resim 71: 11 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

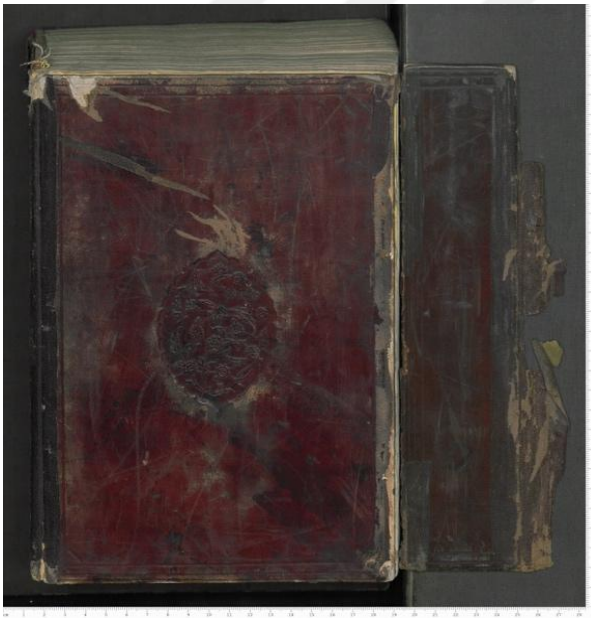
Koleksiyonda yer alan ciltlerden 1, 2 ,4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 ve 14 katalog numaralı 14 adet yazma eser cildi mikleplidir. 3 katalog numaralı yazma eser cildinin miklebi kopmuştur. Bu ciltler aşağıda sıralanmıştır.

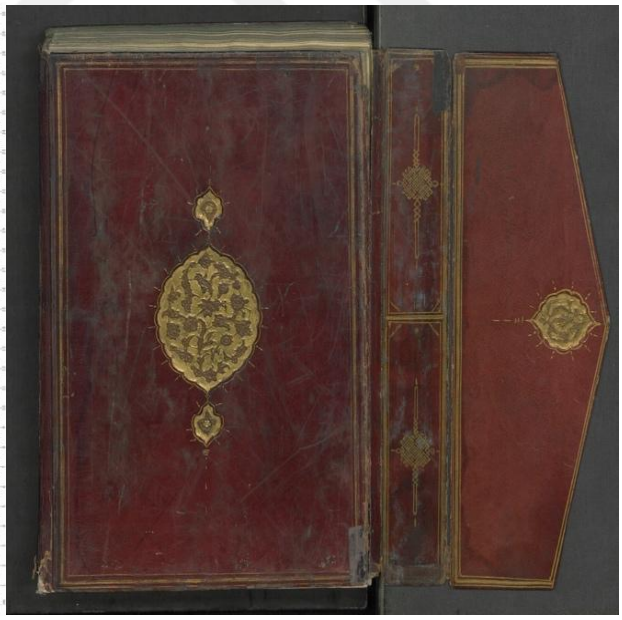

Resim 72: 1 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

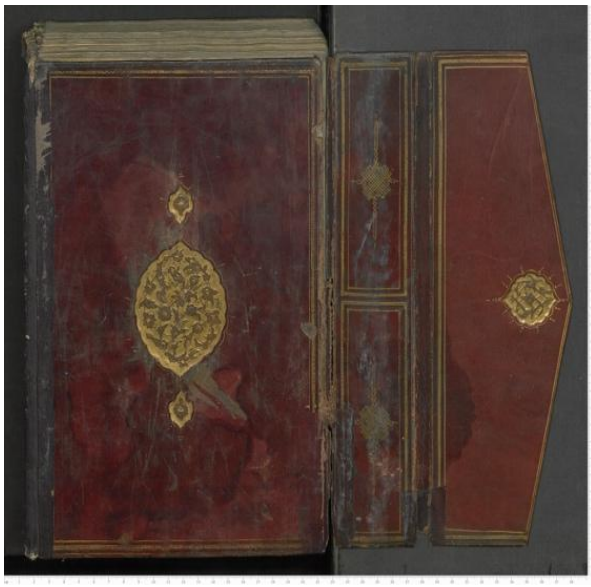
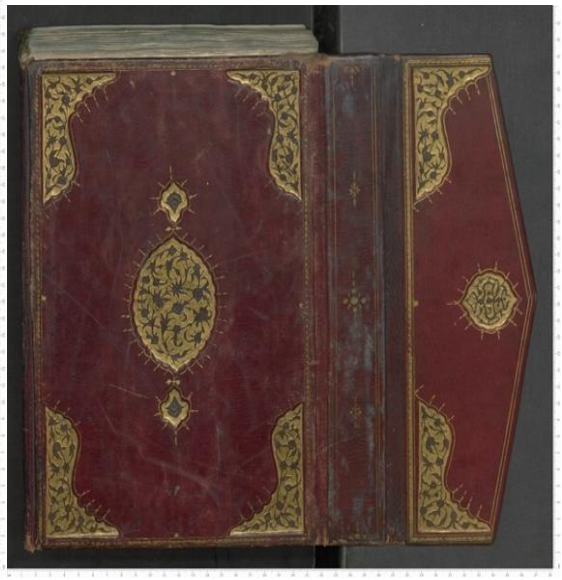
Resim 73: 2 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

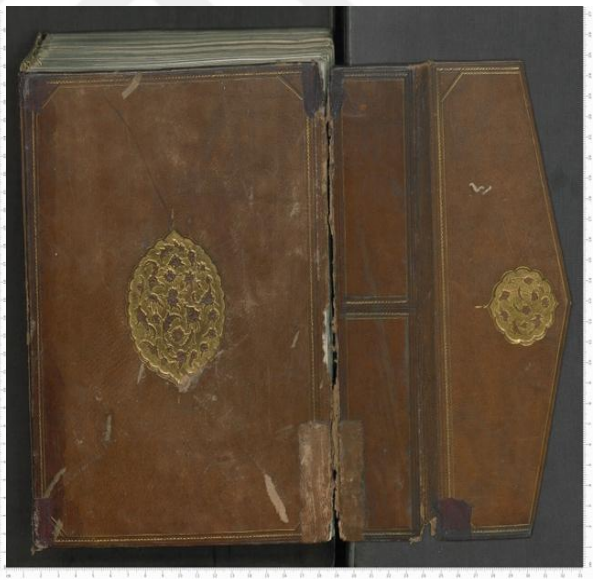
Resim 74: 3 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

Resim 75: 4 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

Resim 76: 5 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

Resim 77: 6 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

Resim 78: 7 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

Resim 79: 8 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

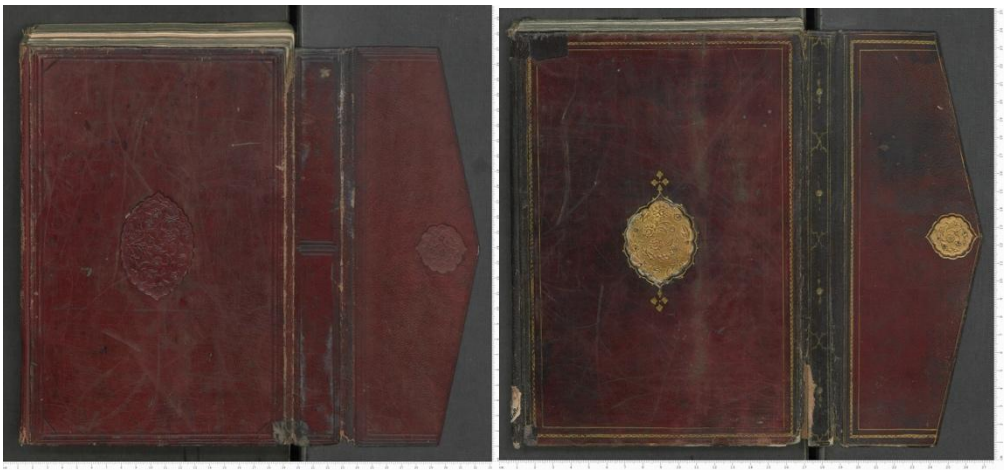
Resim 80: 9 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

Resim 81: 10 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

Resim 82: 11 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

Resim 83: 12 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

Resim 84: 13 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

Resim 85: 14 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

Bu ciltlerden 3, 4, 5, 6, 7, 8, 12 ve 15 katalog numaralı 8 adet yazma eser cildinin şemseleri serbest tasarıma sahiptir. Bu ciltlere aşağıda yer verilmiştir.

Resim 86: 3 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

Resim 87: 4 Katalog numaralı kitabın kabı (orta)

Resim 88: 5 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

Resim 89: 6 Katalog numaralı kitabın kabı (sol)

Resim 90: 7 Katalog numaralı kitabın kabı (orta)

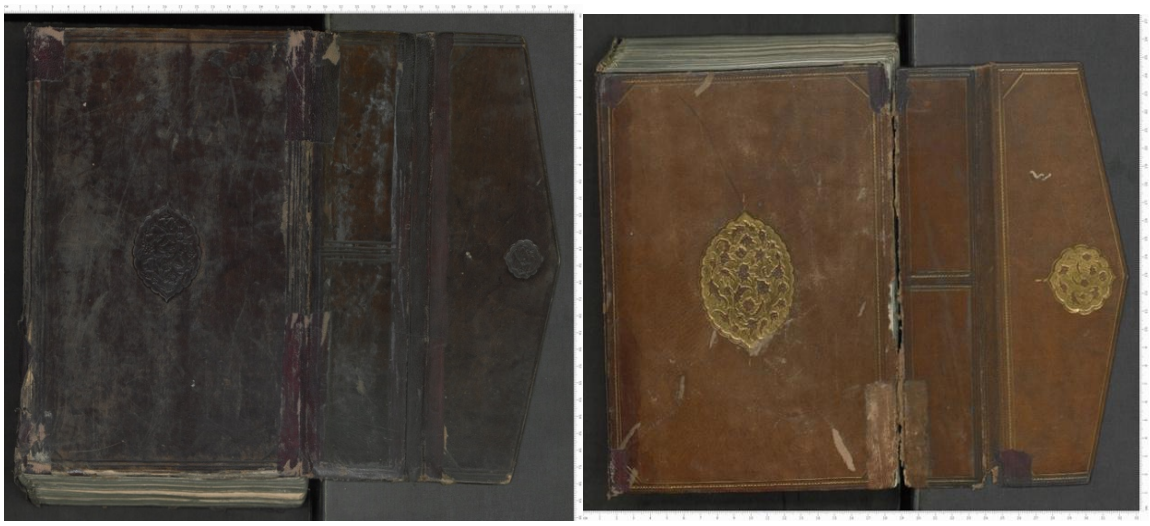
Resim 91: 8 Katalog numaralı kitabın kabı (sağ)

Resim 92: 12 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 93: 15 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

2, 8, 9, 10,13 ve 14 katalog numaralı 6 adet yazma eser cildinin şemse ve miklep şemseleri serbest tasarım ile tezyin edilmiştir.

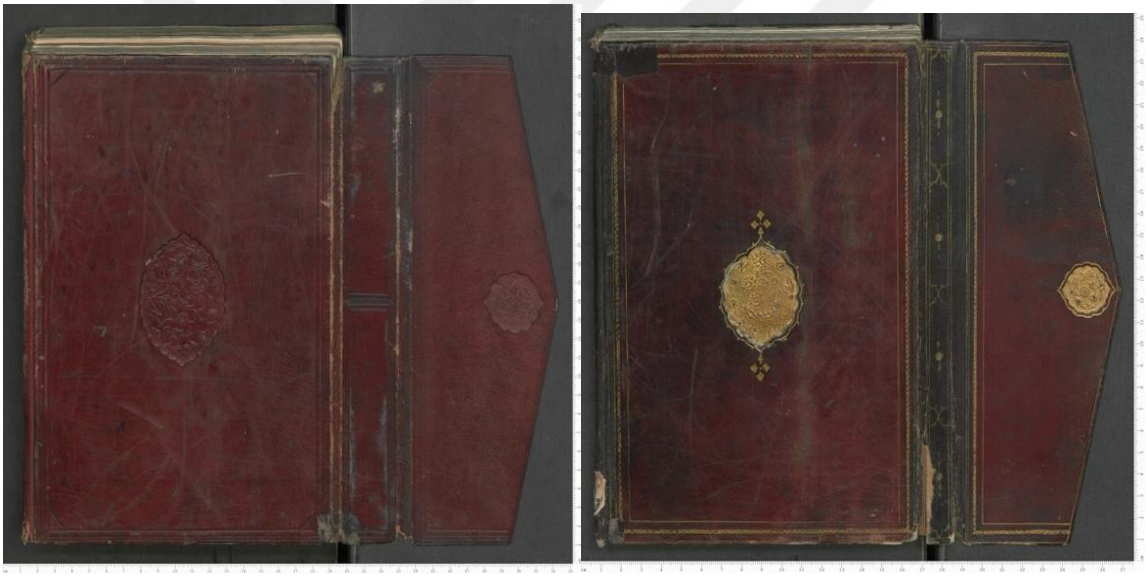
Resim 94: 2 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 95: 8 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

Resim 96: 9 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 97: 10 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

Resim 98: 13 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 99: 14 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

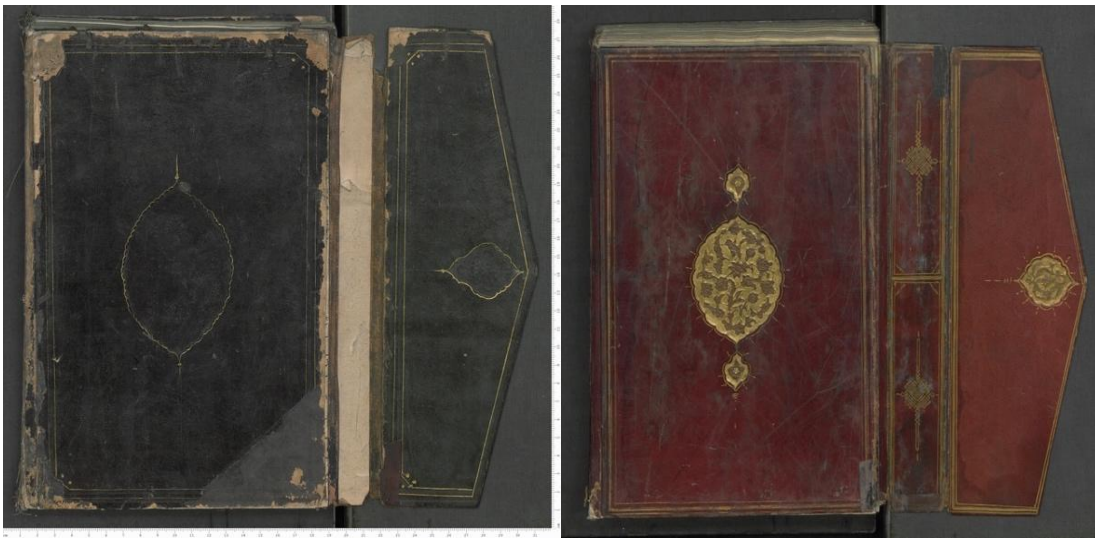
1 ve 7 katalog numaralı 2 adet yazma eser cildini şemsesi ters simetridir. Bu ciltler aşağıdadır.

Resim 100: 1 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 101: 7 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

Tez kapsamındaki 1, 4, 5, 6 ve 7 katalog numaralı 5 adet yazma eser cildinin miklep şemseleri ½ simetride tasarlanmıştır. Örnekler aşağıda sıralanmıştır.

Resim 102: 1 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 103: 4 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

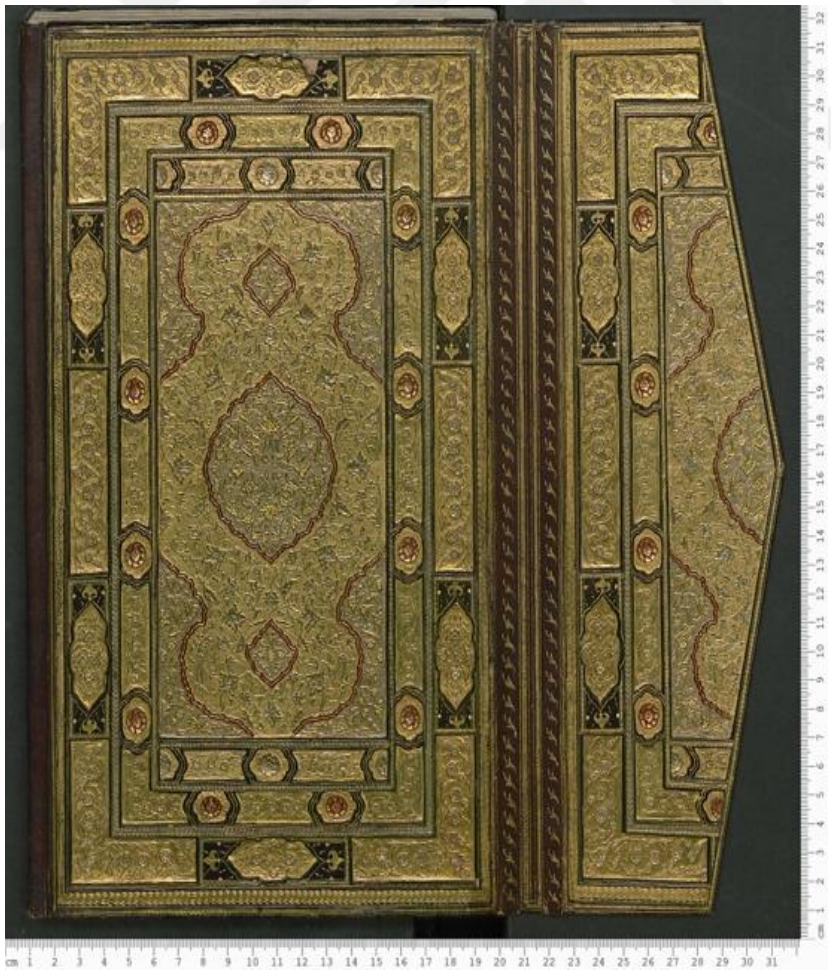

Resim 104: 5 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 105: 6 Katalog numaralı kitabın kabı(orta)

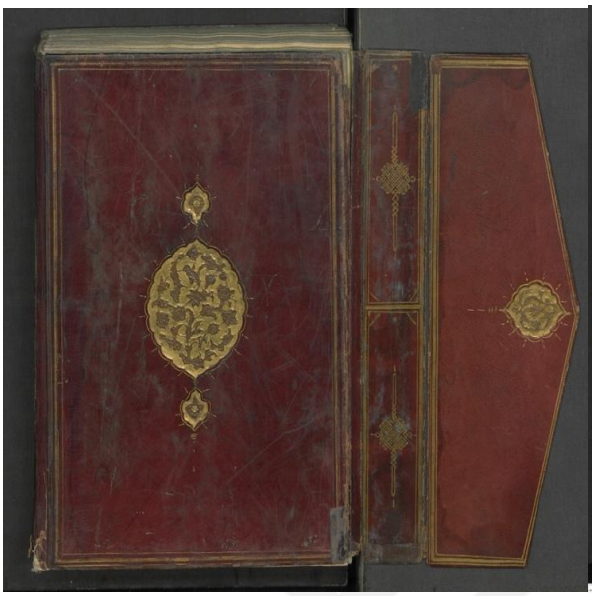
Resim 106: 7 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

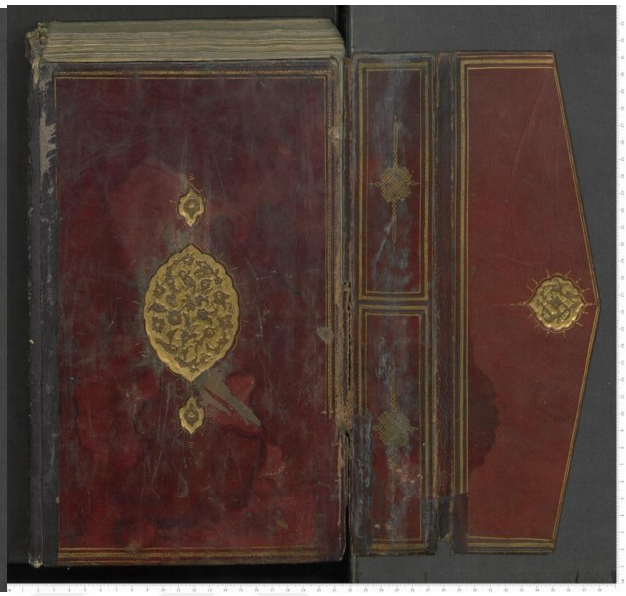
11 katalog numaralı 1 adet yazma eserin şemse ve miklep şemsesi ¼ simetride tasarlanmıştır. Görseline aşağıda yer verilmiştir. (Bkz:Resim 107)

Resim 107: 11 Katalog numaralı kitabın kabı

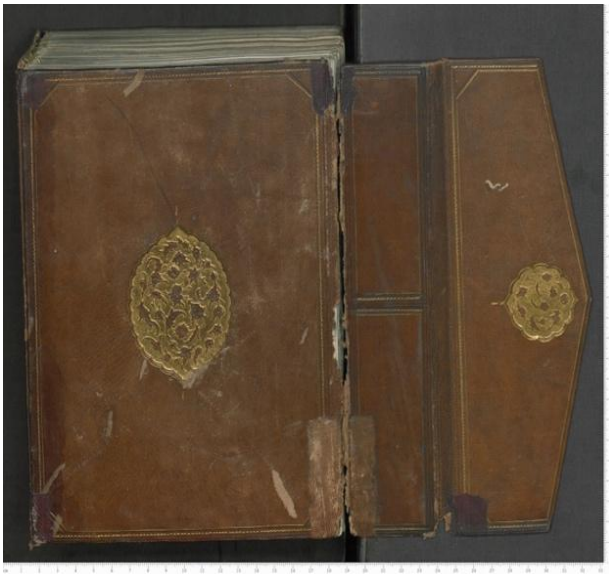
8 ve 9 katalog numaralı yazma eserler ile 4 ve 5 katalog numaralı eserler 2 ciltten oluşmaktadır. Kaplar ve miklep tezyinatı aynıdır. Bu ciltlere ait görseller aşağıdadır.

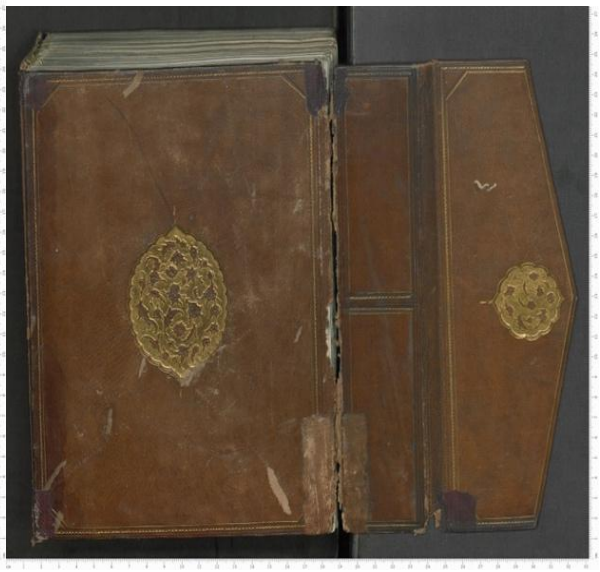

Resim 108: 4 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 109: 5 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

Resim 110: 8 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 111: 9 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

İçlerinde ebru bulunan ciltler 4, 5 ve 13 katalog numaralı 3 adet yazma eserdir.

Resim 112: 4 Katalog numaralı sağ ve sol kap içi

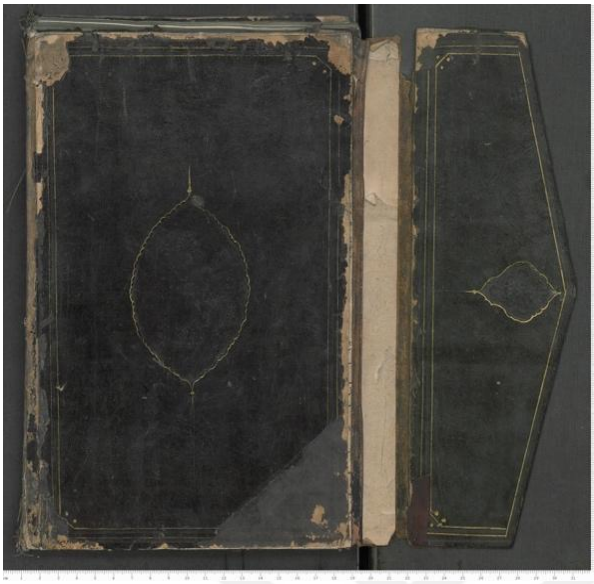

Resim 113: 5 Katalog numaralı sağ ve sol kap içi

Resim 114: 13 Katalog numaralı kitabın sağ ve sol kap içi

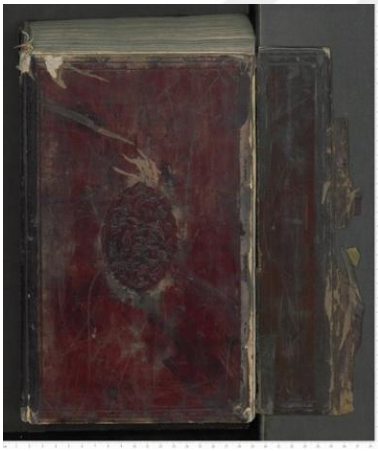
1, 2, 3, 12 ve 13 katalog numaralı 5 adet yazma eser cildi soğuk baskılıdır. Görselleri aşağıda sıralanmıştır.

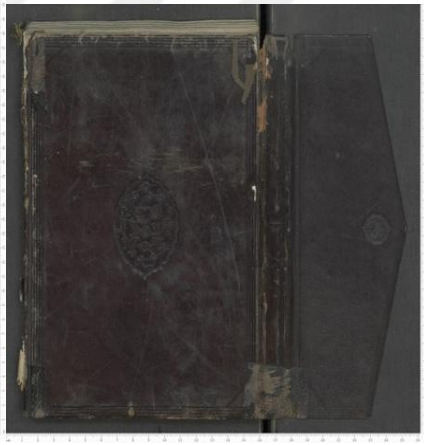

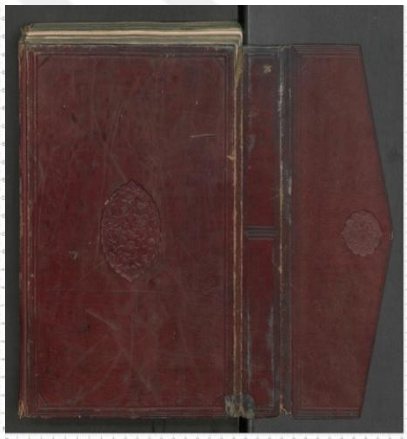

Resim 115: 1 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 116: 2 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

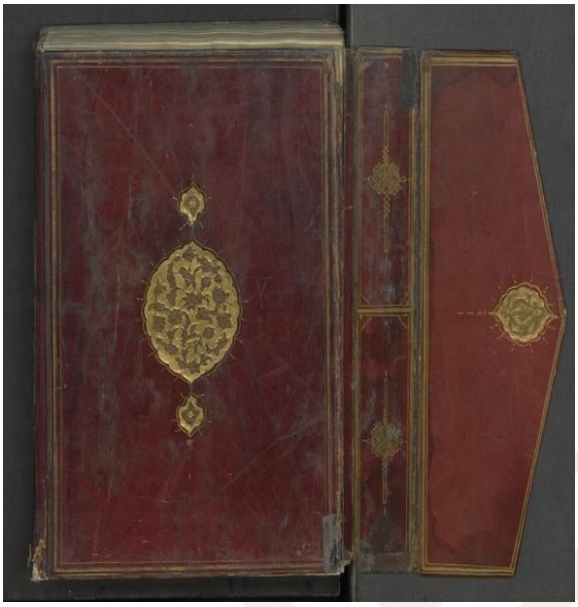

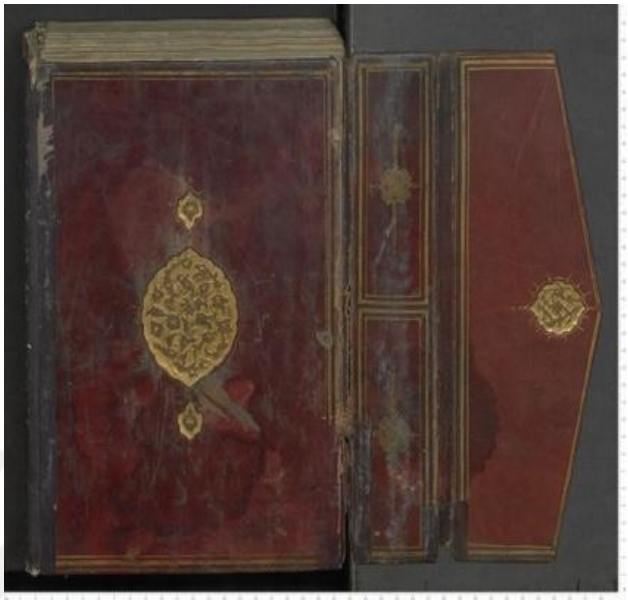
Resim 117: 3 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 118: 12 Katalog numaralı kitabın kabı(orta)

Resim 119: 13 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

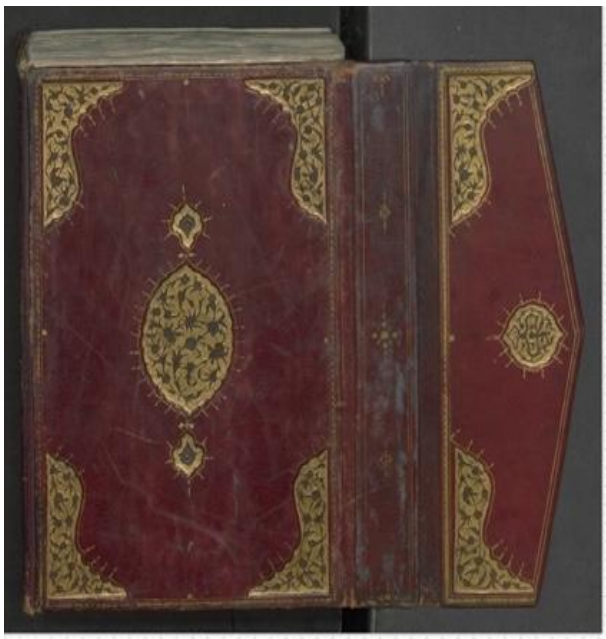
Tez kapsamında incelenen 4, 5, 6, 8, 9, 10 ve 15 katalog numaralı 7 adet yazma eser cildi alttan ayırma tekniğiyle yapılmıştır.

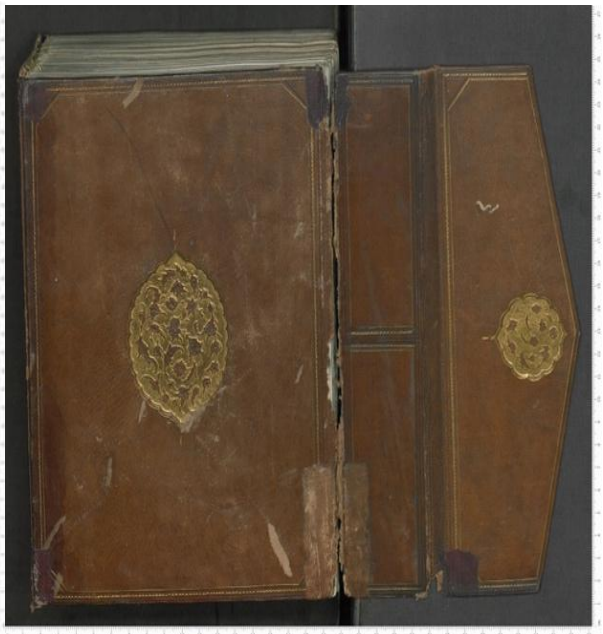

Resim 120: 4 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 121: 5 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

Resim 122: 6 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 123: 8 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

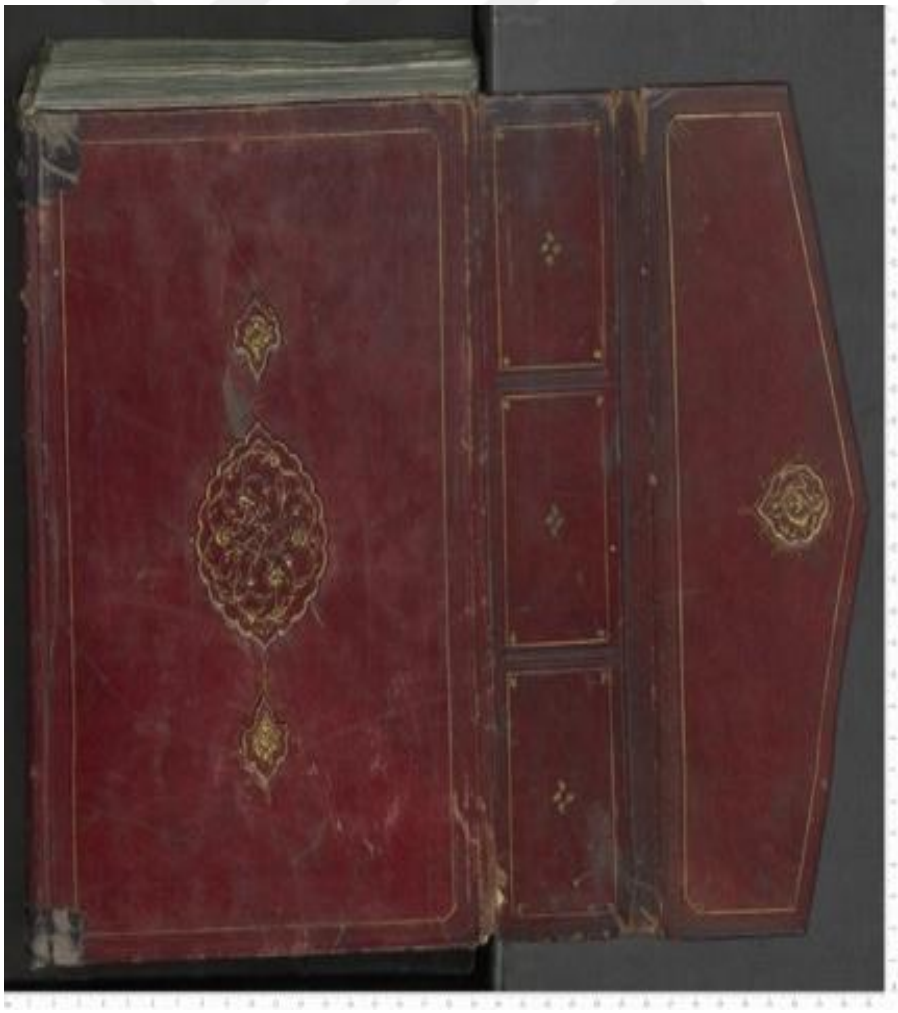

Resim 124: 9 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

Resim 125: 10 Katalog numaralı kitabın kabı(orta)

Resim 126: 15 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

7 katalog numaralı yazma eser cildi üstten ayırma tekniğiyle yapılmıştır.

Resim 127: 7 Katalog numaralı kitabın kabı

11 ve 14 katalog numaralı yazma eser cildi mülemma tekniğiyle yapılmıştır.

Resim 128: 11 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 129: 14 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

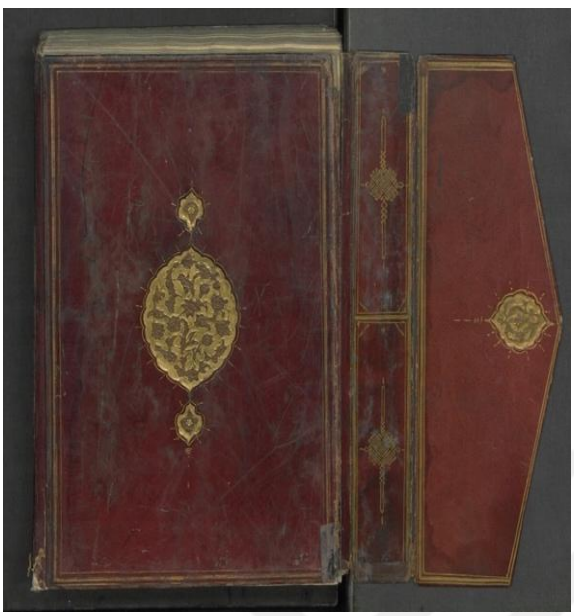
6 ve 11 katalog numaralı yazma eser cildinde mülevven tekniği kullanılmıştır.

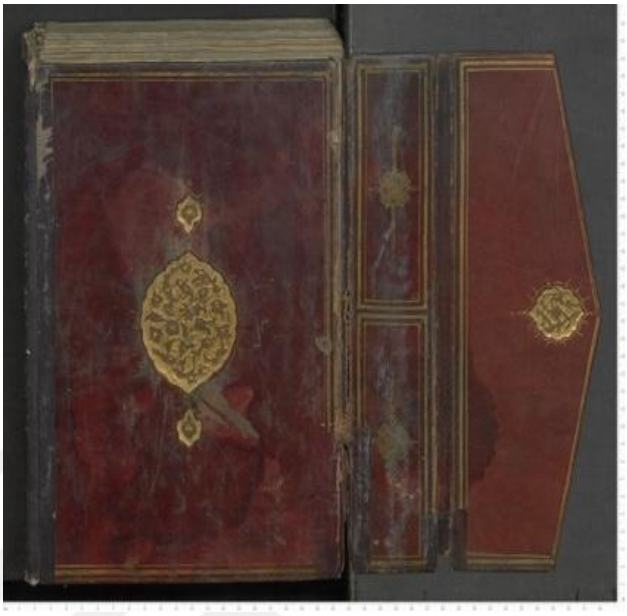

Resim 130: 6 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 131: 11 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

Tez kapsamında bulunan 4 ve 5 katalog numaralı 2 adet yazma eser cildinin sertâp bölümlerinde geometrik tezyinat bulunur. Görsellerine aşağıda yer verilmiştir.

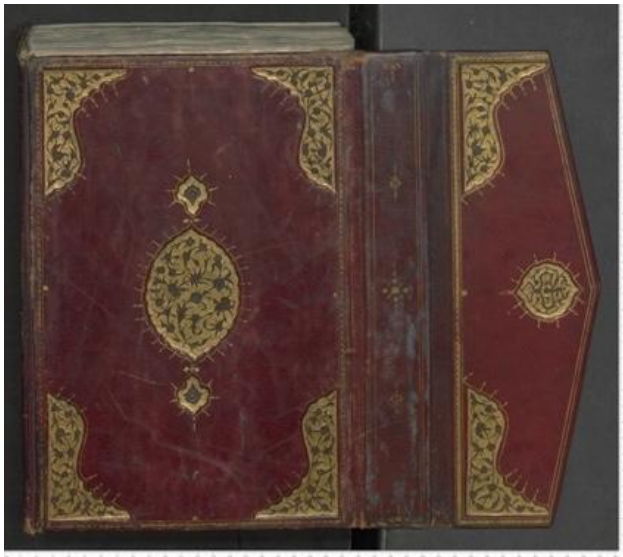

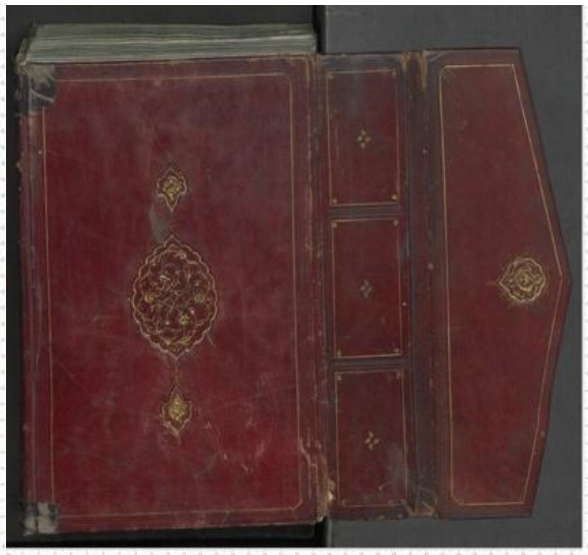

Resim 132: 4 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 133: 5 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

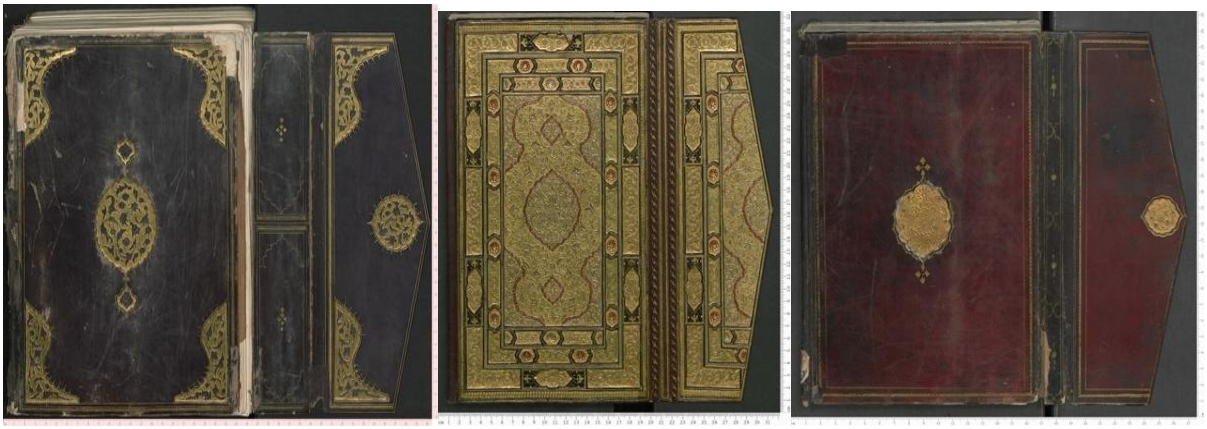
6, 7, 10, 11 ve 14 katalog numaralı 5 adet yazma eser cildinin sertâp bölümlerinde yazma tezyinat bulunur.

Resim 134: 6 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 135: 7 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

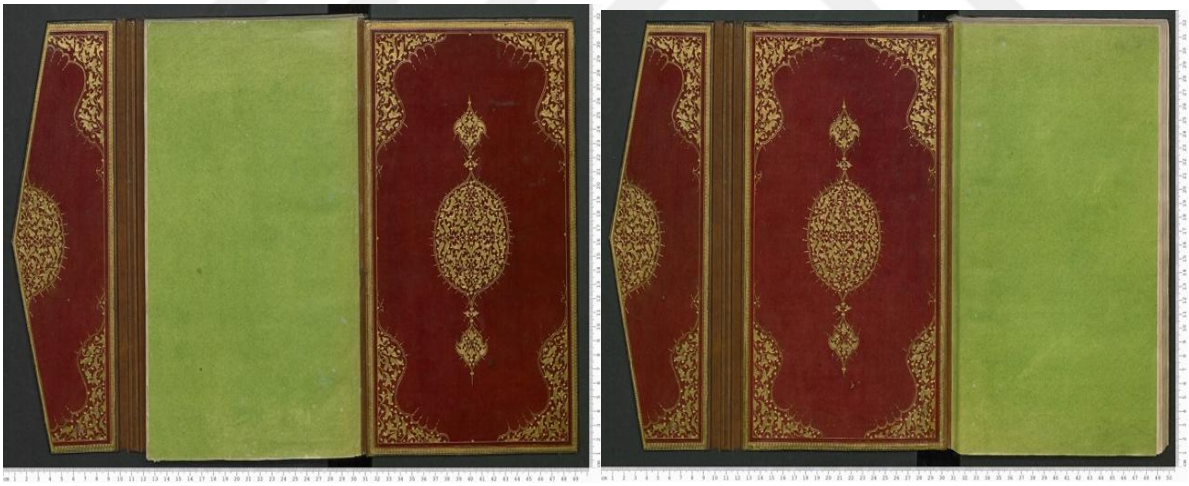

Resim 136: 10 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 137: 11 Katalog numaralı kitabın kabı(orta)

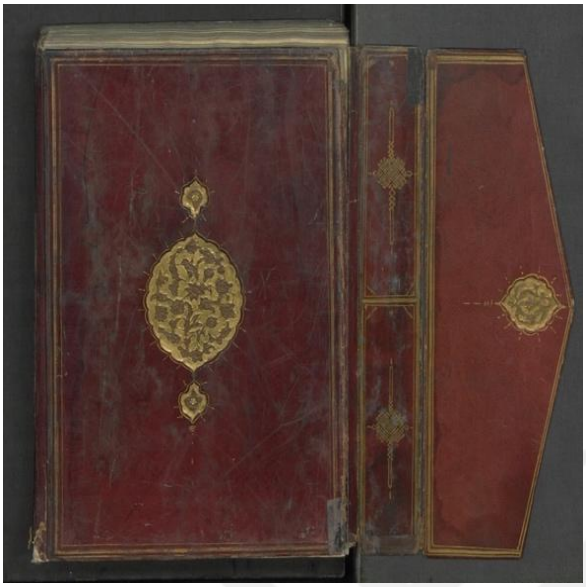
Resim 138: 14 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

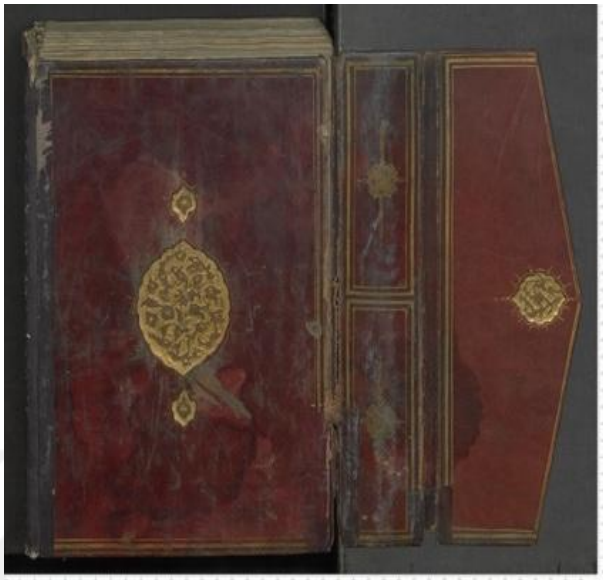
11 katalog numaralı yazma eser cildinin kap içi şemsesi ve miklep şemsesi ¼ simetride rûmi motifli olup, yazma tekniğiyle tezyin edilmiştir. Rumi motiflerinin yekşah demiriyle boyut kazandırılmıştır.

Resim 139: 11 Katalog numaralı kitabın sağ ve sol kap içi

Tez kapsamındaki on beş adet cildin deri renkleri 4, 5, 6, 7, 13 ve 14 katalog numaralı 6 adet yazma eserin cildinde bordo renk kullanılmıştır.

Resim 140: 4 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

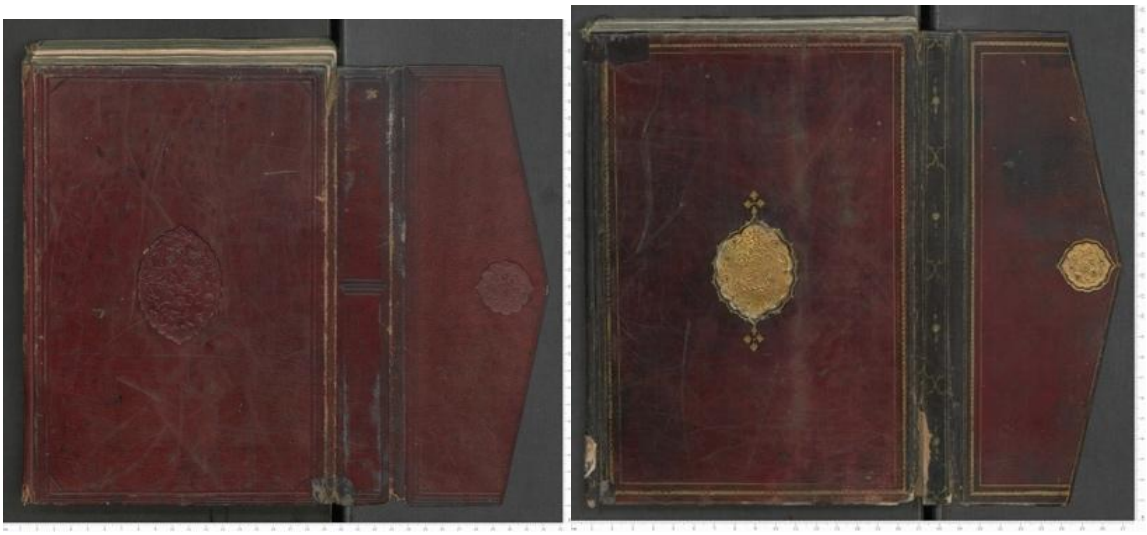
Resim 141: 5 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

Resim 142: 6 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 143: 7 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

Resim 144: 13 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

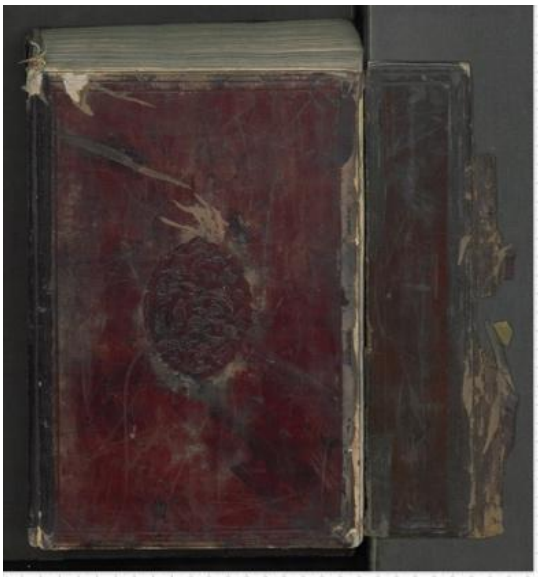
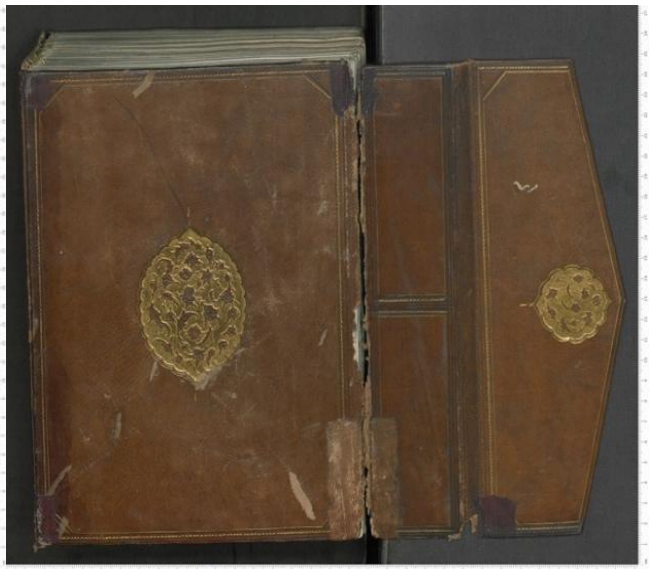
Resim 145: 14 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

1, 2, 3, 8, 9, 10, 11, 12 ve 15 katalog numaralı 9 adet yazma eser cildinde kahverengi deri kullanılmıştır.

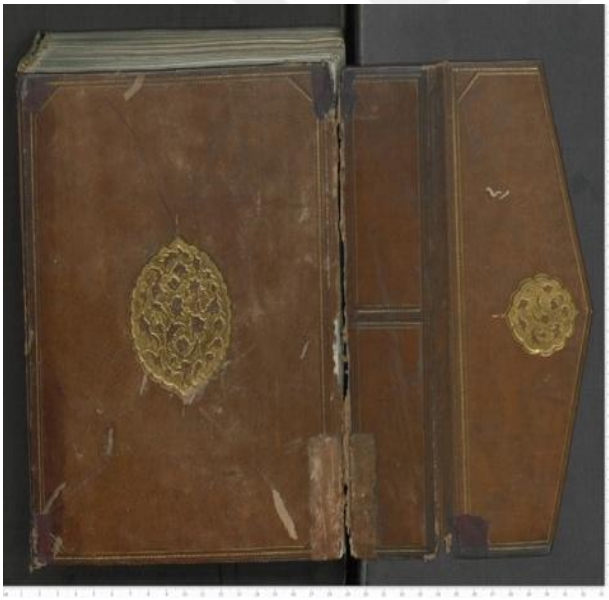
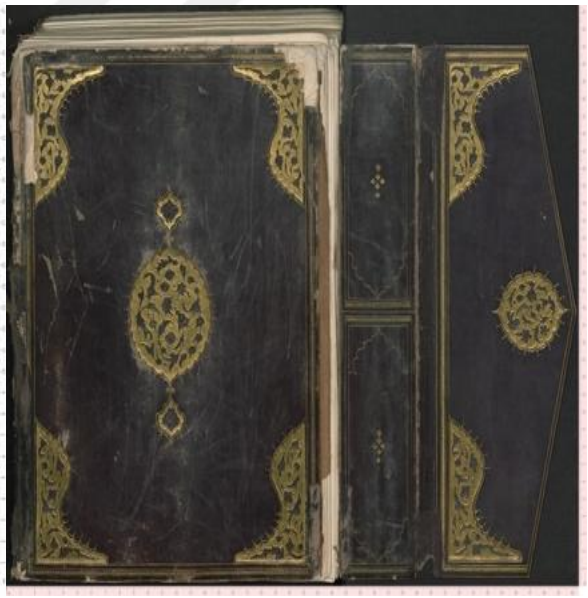
Resim 146: 1 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 147: 2 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

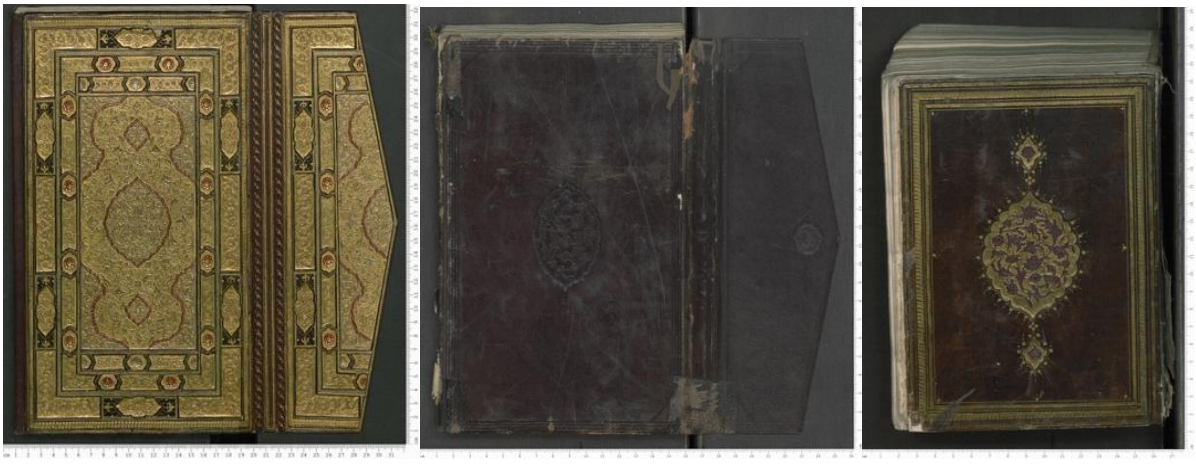
Resim 148: 3 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 149: 8 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

Resim 150: 9 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 151: 10 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

Resim 152: 11 Katalog numaralı kitabın kabı(sol)

Resim 153: 12 Katalog numaralı kitabın kabı(orta)

Resim 154: 15 Katalog numaralı kitabın kabı(sağ)

Tez kapsamında bulunan bazı eserlerde tezhipli sayfalar bulunmakta. Bu sayfalar 4, 6, 7, 8, 10 ve 11 katalog numaralı altı adet yazma eser cildi içinde yer alır.

Resim 155: 4 Katalog numaralı kitabın serlevha tezhibi

Resim 156: 6 katalog numaralı kitabın zahriye tezhibi

Resim 157: 6 katalog numaralı kitabın serlevaha tezhibi

Resim 158: 7 katalog numaralı kitabın zahriye tezhibi

Resim 159: 7 katalog numaralı kitabın serlevha tezhibi

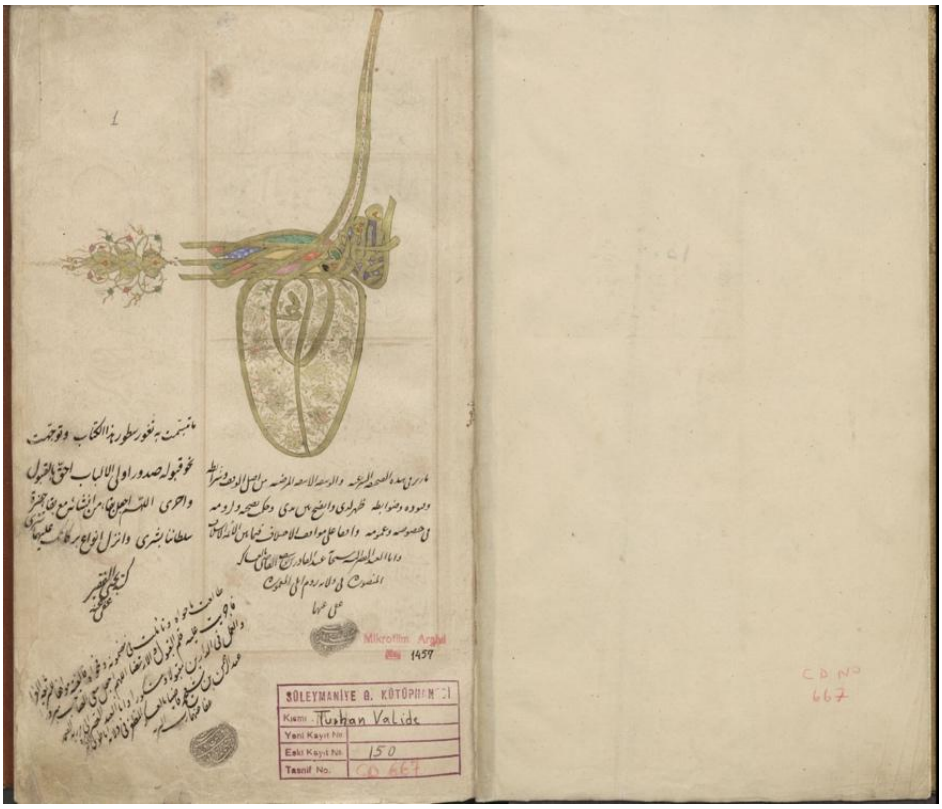
Resim 160: 8 katalog numaralı kitabın serlevaha tezhibi

Resim 161: 10 katalog numaralı kitabın zahriye tezhibi

Resim 162: 10 katalog numaralı kitabın serlevaha sayfası

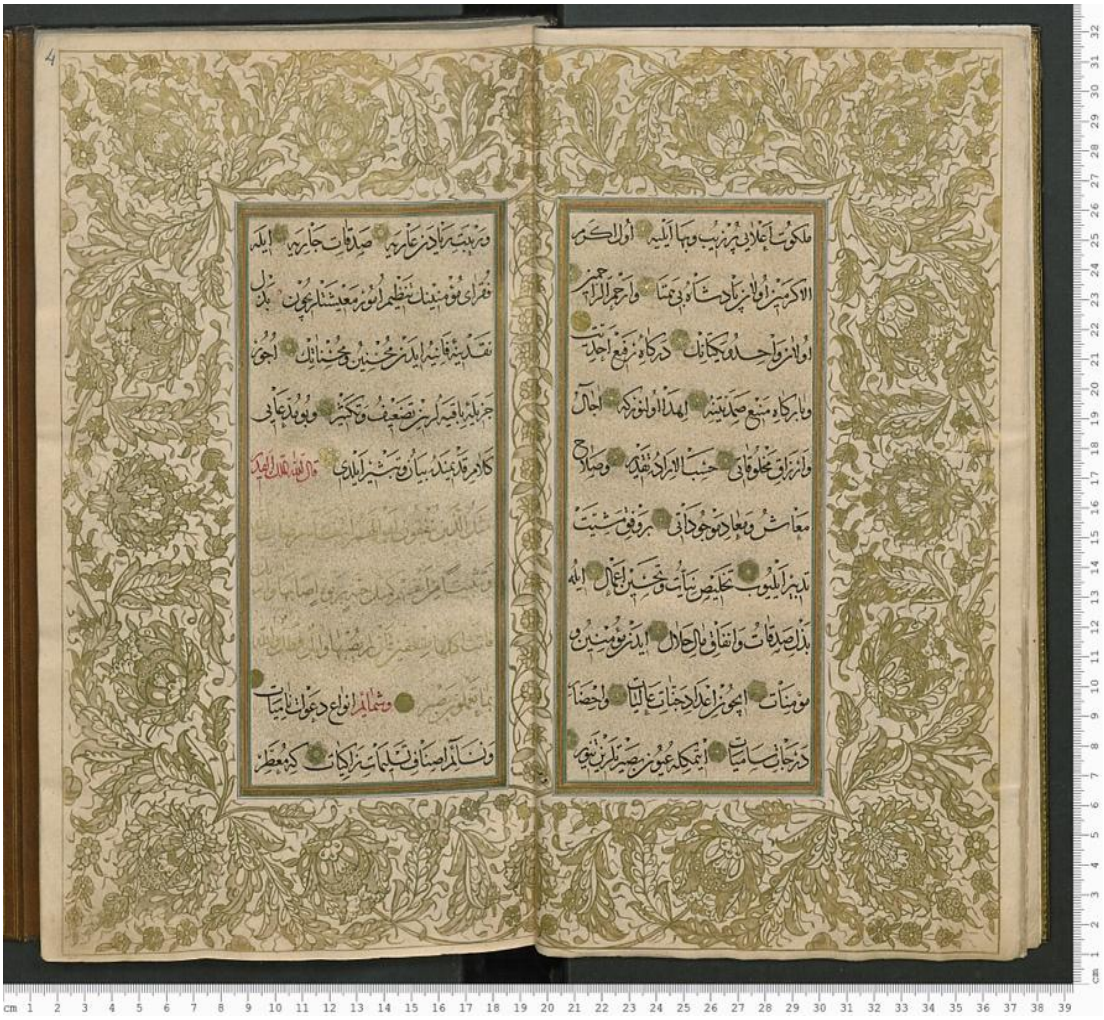
Resim 163: 11 katalog numaralı kitabın zahriye tezhibi

Resim 164: 11 katalog numaralı kitabın serlevha tezhibi

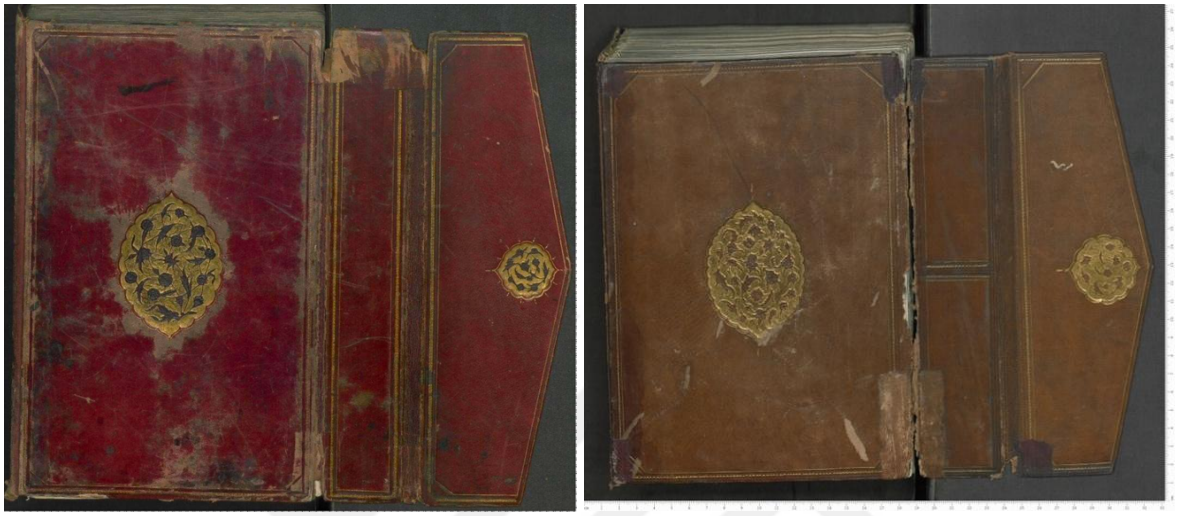
Resim 165: 11 katalog numaralı kitabın tezhipli sayfası

Resim 166: 11 katalog numaralı kitabın tezhipli sayfas

6.1. Karşılaştırma

Turhan Valide Sultan Koleksiyonu'ndan kataloğa dahil edilen saz uslübu tezyinata sahip 15 adet eserin benzerlikleri ve üslupları, yerel ve geniş bir coğrafyadan neşet bulmuş cilt tezyinatlarına dair bazı yazma eserle (kitap, makale, tez vb.) ve görselle karşılaştırılmıştır.

Resim 167: "el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân, Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'ân", 295x170 mm, (SK Gülnuş Emetullah Koleksiyonu 46 envanter numaralı eser) (sol)
Resim 168: 8 Katalog numaralı kitabın sol kabı (sağ)

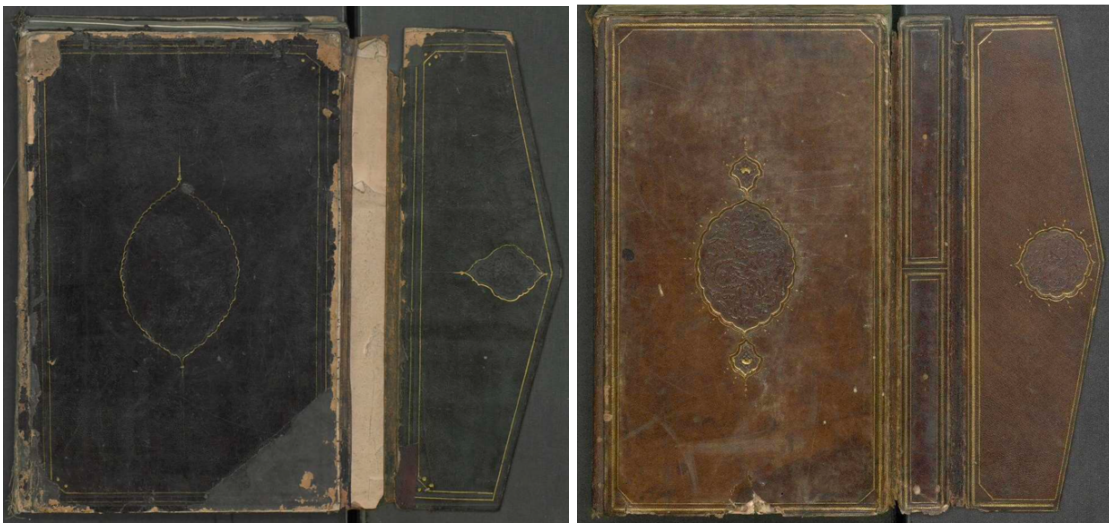
Katalog numarası 8 olan eser ile SK Gülnuş Emetullah Koleksiyonu 46 envanter numaralı eserin kapları şemseli ve mikleplidir. Her iki eser de gömme şemseli cilt tekniğiyle alttan ayırma olarak tezyin edilmiştir. Her iki cildin şemsesi ve miklep şemsesi saz üslubunda ve serbest formda kompoze edilmiştir.

Resim 169: 1696 Tarihli Kur'an-ı Kerim, 230x160 mm, (Sami Tokgöz Koleksiyonu – Konya)

Resim 170: 6 Katalog numaralı kitabın sol kabı (sağ)

Katalog numarası 6 olan eser ile, 1696 tarihli Kur'an-ı Kerim şemseli, salbekli ve köşebentlidir. Her iki eserde de desenler saz üslubunda olup serbest kompoze edilmiştir. Ciltlerdeki motifler ve desen yoğunluğu benzer niteliktedir. Ciltlerin her ikisi de alttan ayırma ve mülevvendir.

Resim 171: 1 Katalog numaralı kitabın sol kabı (sol)

Resim 172: h. 528 tarihli "el-Keşşâf an Hakâ'iki Gavâmizi't-Tenzil ve Uyûni'l-Ekâvil fi Vucûhi't-Te'vil", 153x102 mm (SK Gülnuş Emetullah Koleksiyonu 5 envanter numaralı eser) (sağ)

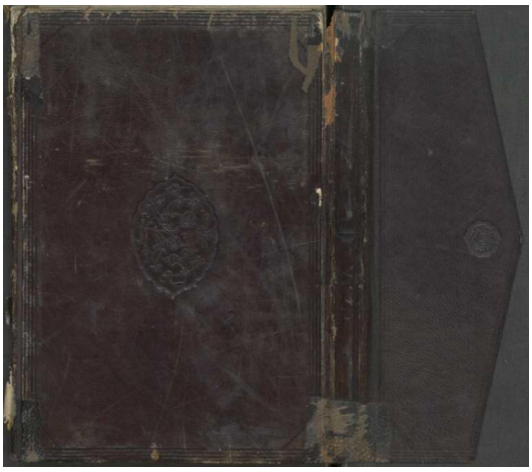
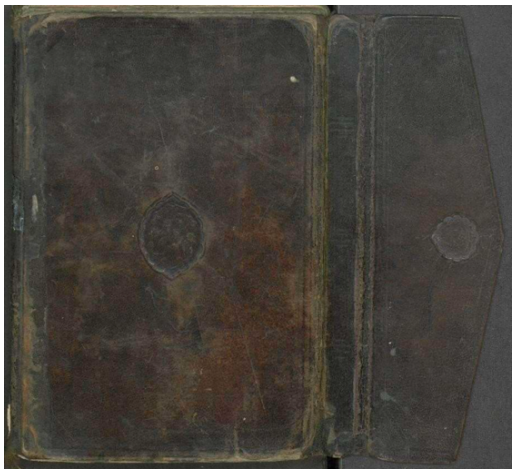
1 katalog numaralı cilt ile SK Gülnuş Emetullah Koleksiyonu 5 envanter numaralı cilt gömme şemseli ciltler olup, soğuk baskı tekniğiyle bezelidir. Saz üslubu motifleriyle serbest formda kompoze edilmiştir. Desen yoğunluğu ve motifler birbirine çok benzemektedir.

Resim 173: 10 Katalog numaralı kitabın sol kabı (sol)

Resim 174: Halet Efendi 174, Mevlana, Mesnevi 1029/1620 (220x145 mm), Süleymaniye Kütüphanesi (Kap içi) (sağ)

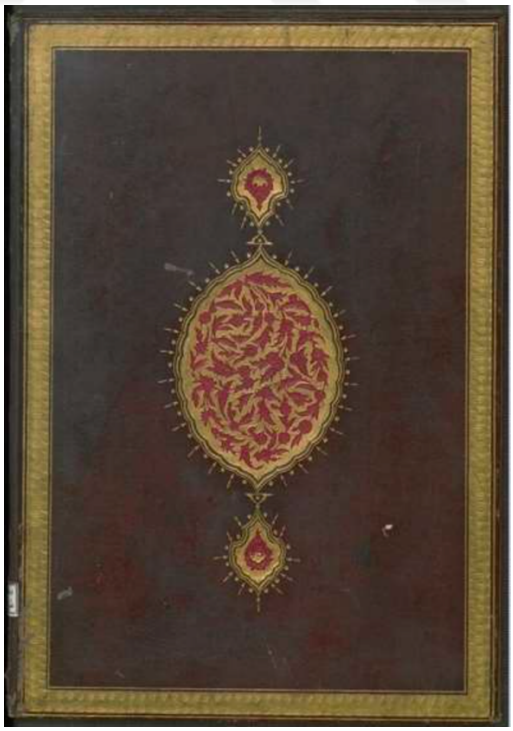
Katalog numarası 10 olan eser ile SK Halet Efendi 174 envanter numaralı Mesnevi'nin kap içi tezyinatı şemseli, salbekli ve köşebentlidir. Her iki eserde de desenler saz üslubunda olup serbest kompoze edilmiştir. Ciltlerdeki motifler ve desen yoğunluğu benzer niteliktedir. Ciltlerin her ikisi de alttan ayırma tekniğiyle bezenmiştir.

Resim 175: 12 Katalog numaralı kitabın sol kabı (sol)

Resim 176: "Mi'râcü'd-Dirâye ilâ şerhi'l-Hidâye" 270x180 mm, (SK Gülnuş Emetullah Koleksiyonu 57 envanter numaralı eser) (sağ)

12 Katalog numaralı 12 eser ile SK Gülnuş Emetullah Koleksiyonu 57 envanter numaralı eserin desen yoğunluğu aynı olup saz üslubu motifleriyle serbest kompoze edilmiştir. Her iki eser de soğuk baskılıdır. Tarih kaydı olmamakla beraber tezyinatıyla ciltlerin XVIII. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir.

Resim 177: 15 Katalog numaralı kitabın sol kabı (sol)

Resim 178: TSMK, E.H.2334 saz üslübû bezeli cilt kabı. (sağ)

15 Katalog numaralı eser ile TSMK, E.H.2334 numaralı eser şemseli ve salbekli olup alttan ayırma tekniğiyle bezenmiştir. Her iki cilt de saz üslubunda ve serbest formda kompoze edilmiştir. Eserler XVII. yüzyıla tarihlenmektedir.

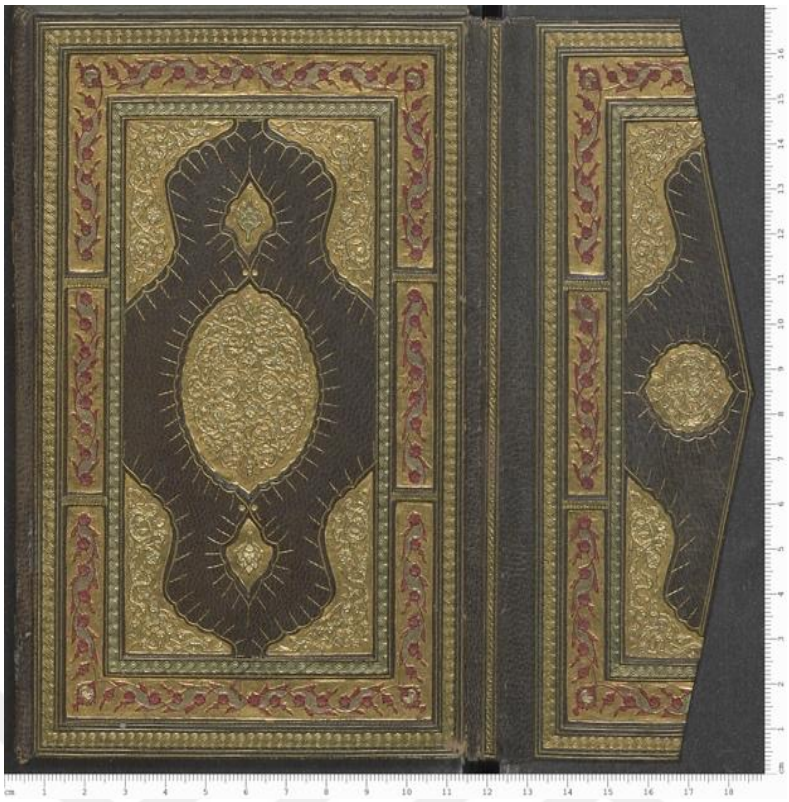
Resim 179: 11 Katalog numaralı kitabın sol kabı (sol)

Resim 180: TİEM No:559, cüz cildi XVII.yy Safevi dönemi sol kap ve miklebi (sağ)

11 Katalog numaralı Kur'an-ı Kerim ile TİEM 559 numaralı envantere kayıtlı olan cüz şemseli, salbekli ve çift bordürlüdür. İki cilt de mülemma olup, saz üslubu motiflerinden mürekkeptir. Aynı yüzyılın örnekleri olup cüz cildi İran coğrafyasına aittir.

6.1.1. İncelemesi ve karşılaştırılması yapılan diğer eserler

XVII. yüzyılın güzel numunelerinden muhtelif kütüphanelerde bulunan bazı eserler şöyledir:

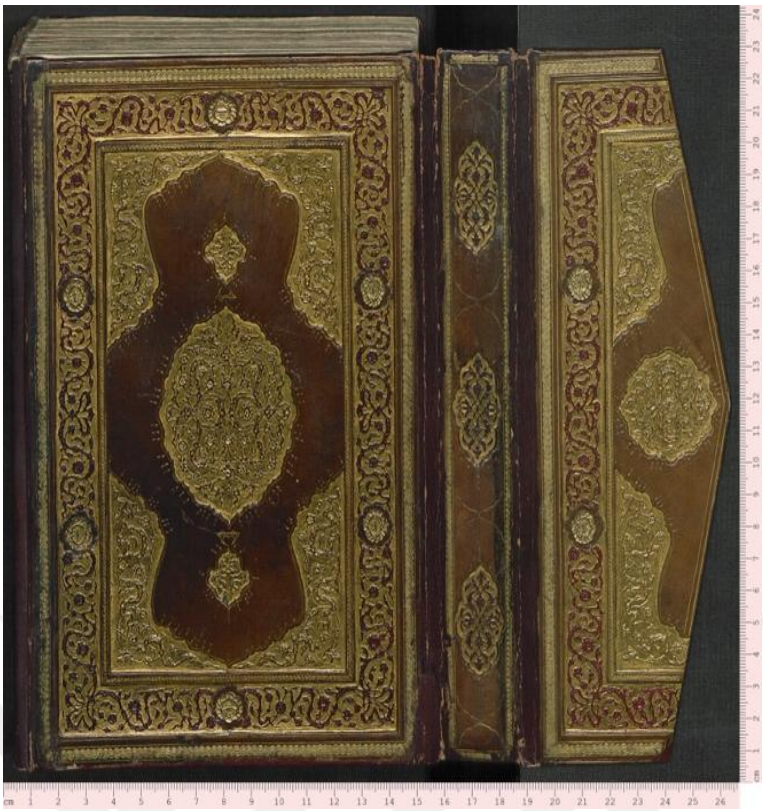

Resim 181: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, E.H.365 sol kap ve miklep

Resim 182: TSMK, E.H.2334 saz üslübû bezeli cilt kabı. (sol)

Resim 183: TSMK, H.1609 saz Eğri Fetihnamesi'nin sol kap ve miklebi (sağ)

Resim 184: Halet Efendi 174, Mevlana, Mesnevi 1029/1620 (220x145 mm), Süleymaniye Kütüphanesi (Sol kap ve miklebi)

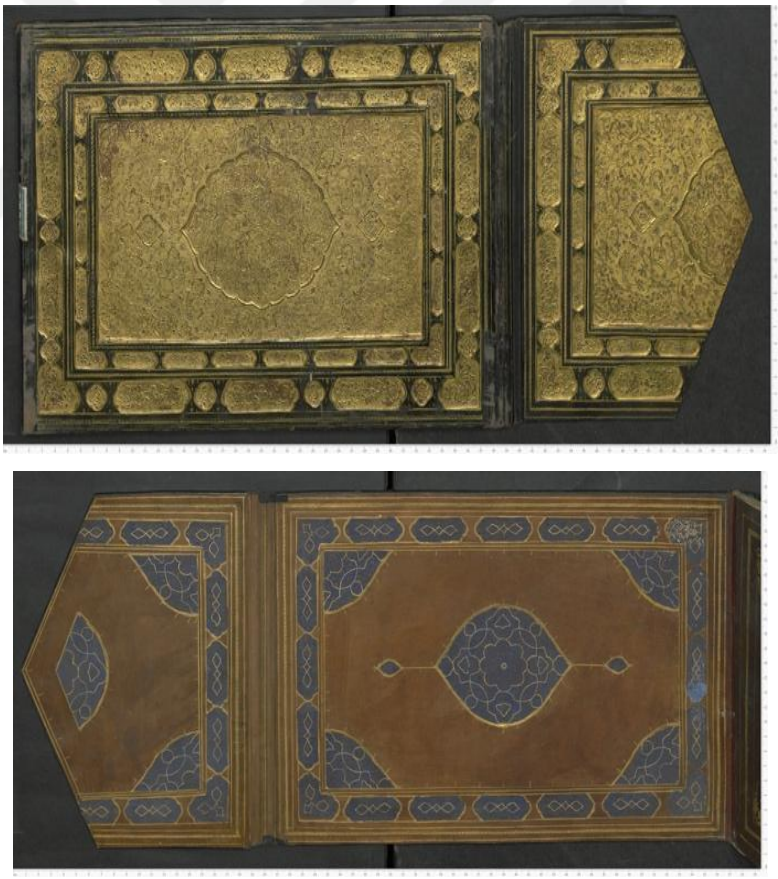

Resim 185: Halet Efendi 174, Mevlana, Mesnevi 1029/1620 (220x145 mm), Süleymaniye Kütüphanesi (Kap içi)

Resim 186: TİEM No:401 1665 tarihli sol kap ve miklep (sol)

Resim 187: TİEM No:401 1665 tarihli kap içi (sağ)

Resim 188: TİEM No:559, cüz cildi XVII.yy Safevi dönemi sol kap ve miklebi (sol)

Resim 189: TİEM No:559, cüz cildi XVII.yy, Safevi dönemi, kap içi (sol)

Osmanlı sultanlarının kitaba verdiği değer, Türk Kitap Sanatlarında görkemli örneklerin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Özellikle Fatih Sultan Mehmet döneminde başlayan nakkaşhane geleneği ile kitap sanatları Kanuni devrinde zirve noktasına gelmiştir. Saz uslûbu en nadide örneklerini bu devirde ve sonrasında ortaya koymuştur.

XVI. yüzyılın ilk yarısının sonlarına doğru Osmanlı sarayının nakkaşhanesinde yapılmış saz üslubundaki resimlerin büyük bir kısmı ressam Şahkulu'na aittir. Topkapı Saray Sünnet Odası duvarlarında (Bkz: Resim 190) Eminönü, Rüstem Paşa, Kadırga, Sokullu Mehmet Paşa, Takkeci İbrahim Ağa, Kılıç Ali Paşa ve Piyale Paşa camilerinde XVI. yüzyıldaki saz uslûbunu tüm güzelliğiyle izlemek mümkündür[54].

Şahkulu'nun kişisel uslûbunu yansıttığı belirtilen çok ince fırça işçiliğiyle çalışma tarzı burada da açıkça gözlemlenmektedir. Saz uslûbunun karakteristik pek çok özelliklerini kapsayan yekpare panodur. Hançeri yapraklar, tomurcuklar ve rozet görünümünde çiçekler görülür. Saz uslûbundaki desenlerin genel karakterine uygun olarak kıvrılan ve kırılan yaprak dallarının birbirlerini delerek geçen hatayilerin boyut kazandıran hatların kalın fırça darbeleri ile (nüans) vurgulandığı ve tüm motiflerin birbirini kesen dallar üzerine yerleştirilip spiralimsi bir düzende devam ettiği görülür[55]. (Bkz: Resim 190)

Cilt, çini, tezhip, kalem işi, taş ve ahşap oymacılığı, kumaş ve halı desenleri, maden işçiliği ve kuyumculuk gibi alanlarda da uygulanan saz uslûbu XVIII. yüzyılın ikinci yarısına kadar varlığını sürdürmüştür. XVI. yüzyıl Kanuni dönemi saz uslûbu ile en görkemli eserlerin ortaya çıktığı devredir[56].

[54] Üçer, Münevver, 2008, "Fırçanın uçuşan yaprakları", İsmek El Sanatları Dergisi, Sayı 14
[55] Mahir, Banu, 2022, "Osmanlı Resim Sanatında 'Saz Uslûbu'", Hayalperest yayınevi, sayfa 168
[56] Derman, Çiçek-Duran, Gülnur, "Şahkulu", TDV İslam Ansiklopedisi, s. 243

Resim 190: Saz Uslûbunda Çini Pano, XVI. yüzyılın ilk yarısı, Topkapı Sarayı Sünnet Odası Cephesi

Resim 191: İstanbul, Kılıç Ali Paşa Camii müezzin mahfilinin tavan yüzeyi, deri üzerine saz uslûbunda kalem işi, 1581

Hançeri yapraklar arasında yaprak ve hatayilerin kat kat olarak işlenmesi dalların helezonlar çizerek altyapıyı oluşturması saz uslûbunun düzenleme özelliklerini yansıtır[57].

[57] Mahir, Banu, 2022, "Osmanlı Resim Sanatında 'Saz Uslûbu'", Hayalperest Yayınevi, sayfa 193

Resim 192: Saz uslûbu desenli kemha kaftan, XVI. yüzyıl, Milli Saraylar Topkapı Sarayı, 13/529

Resim 193: Saz uslûbu desenli kemha kaftan (detay)

Resim 194: Saz uslûbu desenli kemha kaftan, XVI. yüzyıl, Milli Saraylar Topkapı Sarayı, 13/37

Resim 195: Saz uslûbu desenli kemha kaftan (detay)

Resim 196: Saray Halısı, XVI. yüzyılın sonu, Paris, Musee des Arts Decoratifs, No: 7861

Resim 197: Saray Halısı (detay)

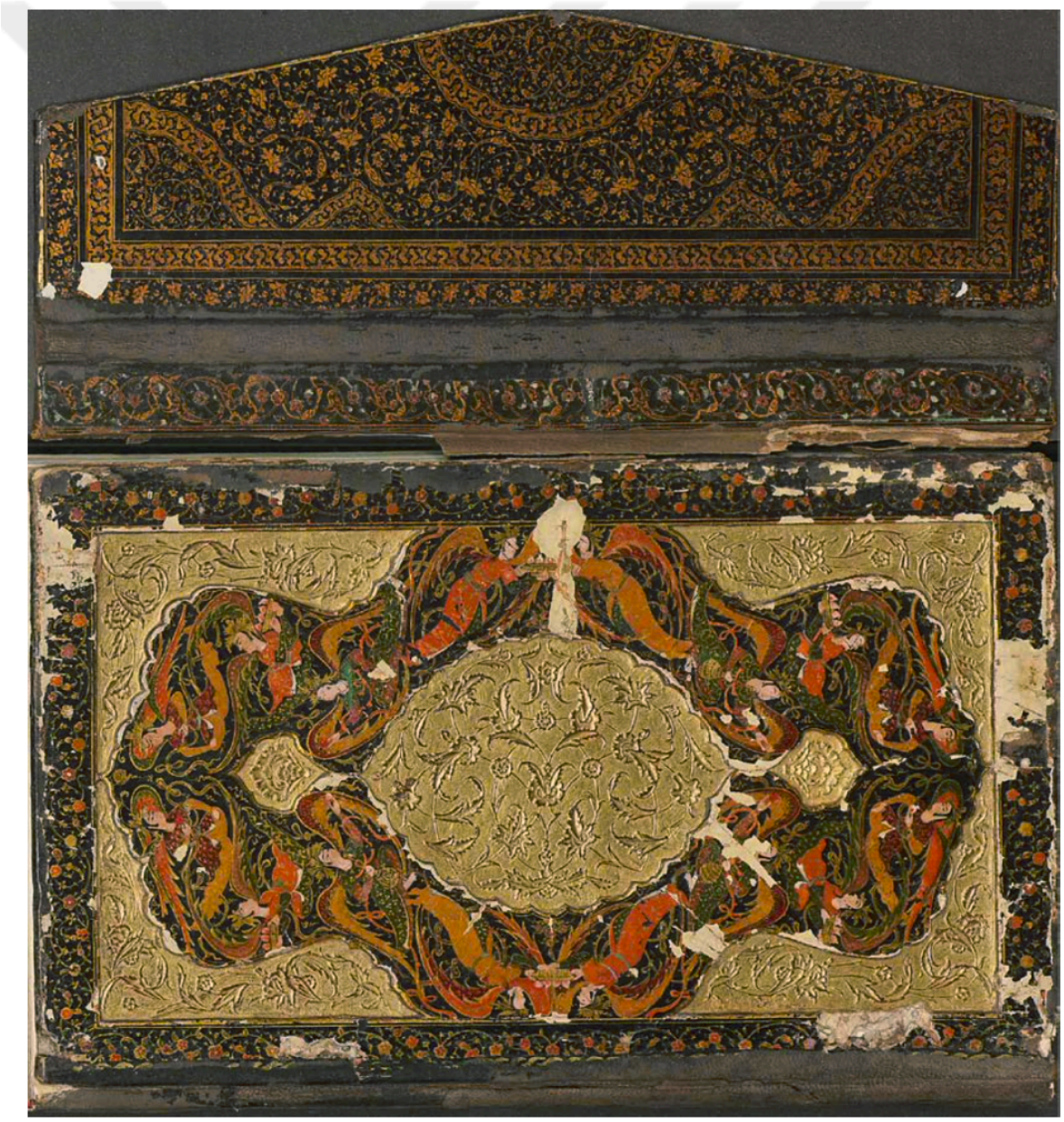
Halının lacivert zeminindeki karakteristik saz uslûbu hançeri yapraklarından ve hatayilerinden oluşan kompozisyon mevcuttur.

XVI. yüzyıl Kanuni dönemi ve sonrasının en yoğun kullanılan bezeme üsluplarından olan saz üslûbu, sadece ciltçilikte değil, diğer süsleme sanatlarında da yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ortak özellikler olarak hançeri yapraklar ve hatayiler göze çarpmaktadır. Asimetrik yaprak tutamlarıyla başlayan uslûp, aşağıdan yukarıya doğru hareket eden spiraller ve dallar üzerine bindirilmiştir.

Resim 198: 1526-1527 Tarihli Mushaf-ı Şerif, 270x200 mm (Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Yazma Eserler, 400)

En eski tarihli saz uslûbu cilt kabıdır. Leke değeri, motiflerin zenginliği ve kompozisyonun giriftliği ile saz uslûbunun güzel örneklerindendir. (Bkz: Resim 188)

Resim 199: XVI. Yüzyıl saz üslûbu tezyinatlı sekiz minyatür, 160x260 mm (Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan Koleksiyonu, 804)

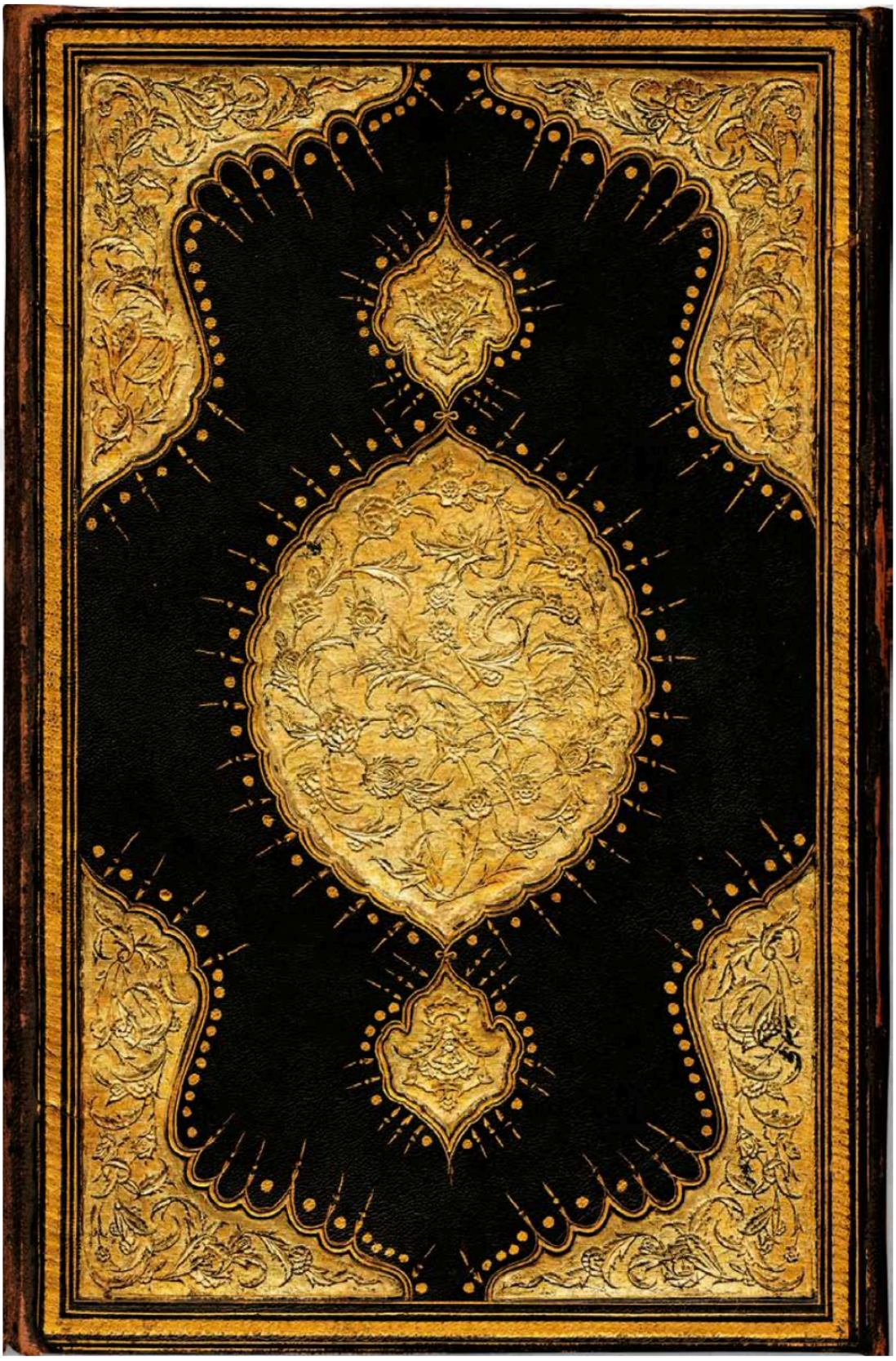
Bir Safevi cildi olan eser (bkz: Resim 188) saz uslûbunun hançeri yaprakları ve hatayileri ile kompoze edilmiştir. Şemse ve köşebent arasında yine saz uslûbunun karakteristik özelliklerinden olan peri ve kuş resimleri görünmektedir.

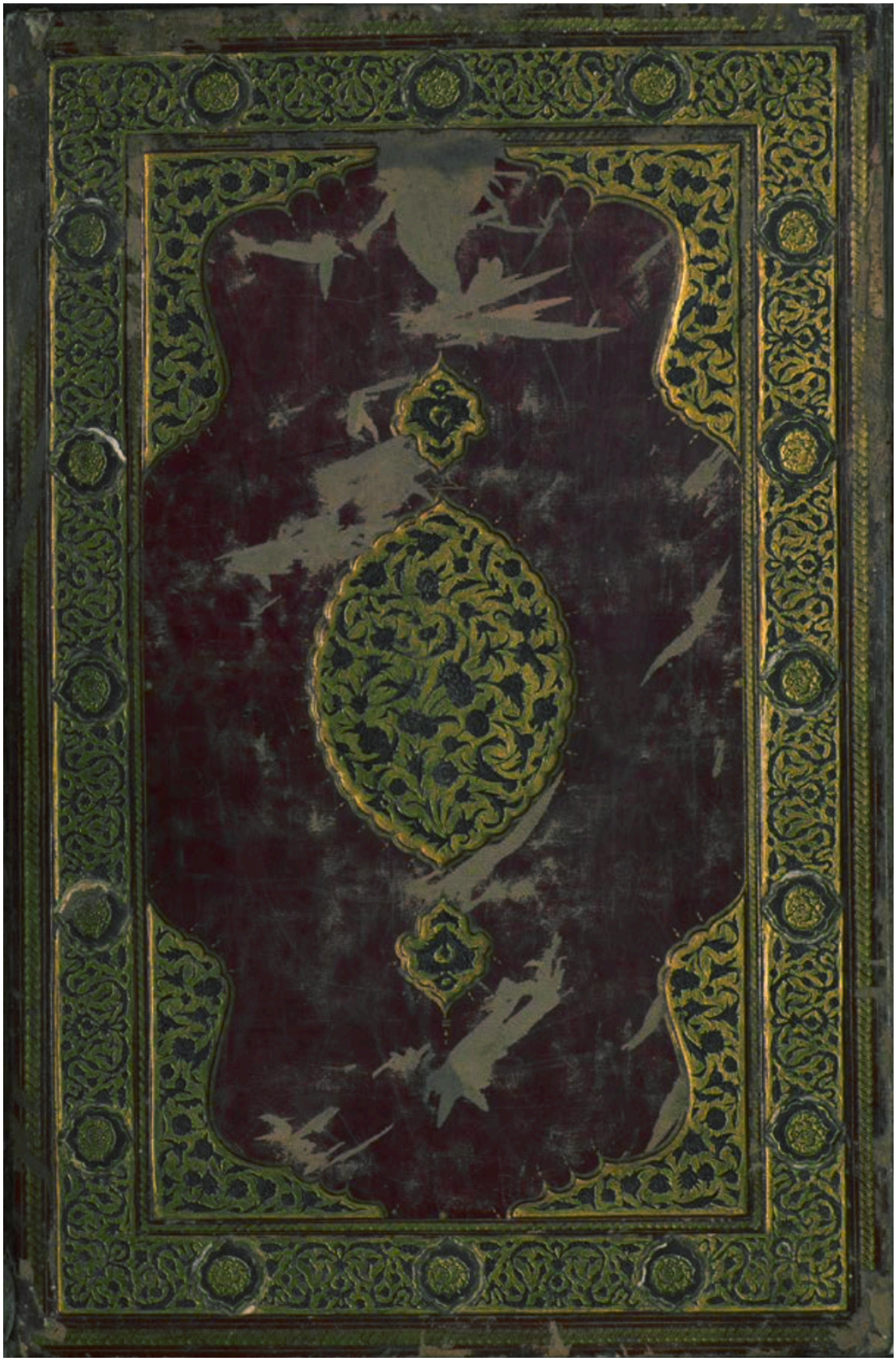
Resim 200: XVI. yüzyıl, Hamse-i Nevai, 295x185 mm (Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine Koleksiyonu, 802)

Edirnekâri olarak uygulanmış olan görselde yer alan eserde (bkz: Resim 200) saz uslûbunun hatayi ve hançeri yaprakları ile oluşturulmıuş bir kompozisyon görülür. Desen serbest formda çalışılmış olup helezonlarla cildin üzerine yayılır. Desen oldukça girifttir.

Şemseli ve köşebentli aşağıdaki görselde yer alan cilt saz uslûbu motiflerinden oluşmaktadır.

Resim 201: XVI. yüzyıl Mushaf-ı Şerif, 510x335 mm (İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, 6662)

Resim 202: XVI. yüzyıl Mushaf-ı Şerif, 475x310 mm, (Süleymaniye Kütüphanesi Sultan I. Ahmed Koleksiyonu, 16)

Resim 203: XVI. Yüzyıl saz üslûbu tezyinatlı sekiz minyatür – detay, 160x260 mm (Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan Koleksiyonu, 804) (sol)
Resim 204: Saz Uslûbunda Çini Pano - detay, XVI. yüzyılın ilk yarısı, Topkapı Sarayı Sünnet Odası Cephesi (sağ)

Yukarıdaki görsellerde de görüleceği üzere (bkz: Resim 203 ve Resim 204), XVI. yüzyılda aynı saz uslûbu hatayi motifi cilt kaplarında ve çinide kullanılmıştır.

Resim 205: XVI. yüzyıl Mushaf-ı Şerif – detay, 475x310 mm, (Süleymaniye Kütüphanesi Sultan I. Ahmed Koleksiyonu, 16)

Resim 206: İstanbul, Kılıç Ali Paşa Camii müezzin mahfilinin tavan yüzeyi – detay, deri üzerine saz uslûbunda kalem işi, 1581

Yukarıdaki görsellerde de görüleceği üzere (bkz: Resim 205 ve Resim 206), XVI. yüzyılda aynı saz uslûbu hatayi motifi cilt kaplarında ve kalem işinde kullanılmıştır.

Resim 207: 1526-1527 Tarihli Mushaf-ı Şerif – detay, 270x200 mm (Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Yazma Eserler, 400)

Resim 208: Saz Uslûbunda Çini Pano – detay, XVI. yüzyılın ilk yarısı, Topkapı Sarayı Sünnet Odası Cephesi

Yukarıdaki görsellerde de görüleceği üzere (bkz: Resim 207 ve Resim 208), XVI. yüzyılda aynı saz uslûbu hatayi motifi cilt kaplarında ve çinide kullanılmıştır.

Resim 209: XVI. yüzyıl, Hamse-i Nevai – detay, 295x185 mm (Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine Koleksiyonu, 802) (sol)

Resim 210: Saray Halısı - detay, XVI. yüzyılın sonu, Paris, Musee des Arts Decoratifs, No: 7861 (sağ)

Yukarıdaki görsellerde de görüleceği üzere (bkz: Resim 209 ve Resim 210), XVI. yüzyılda aynı saz uslûbu hatayi motifi cilt kaplarında ve halıda kullanılmıştır.

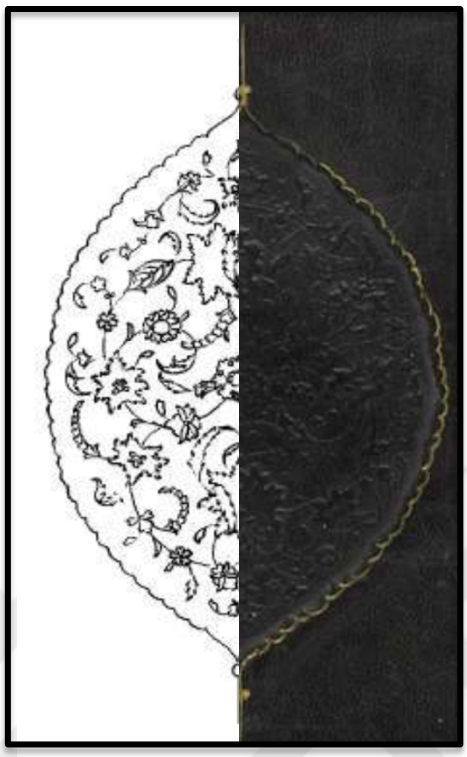
Resim 211: XVI. yüzyıl Mushaf-ı Şerif– detay, 475x310 mm, (Süleymaniye Kütüphanesi Sultan I. Ahmed Koleksiyonu, 16)

Resim 212: Saz uslûbu desenli kemha kaftan – detay, XVI. yüzyıl, Milli Saraylar Topkapı Sarayı, 13/529

Yukarıdaki görsellerde de görüleceği üzere (bkz: Resim 211 ve Resim 212), XVI. yüzyılda aynı saz uslûbu hatayi motifi cilt kaplarında ve kumaşta kullanılmıştır.

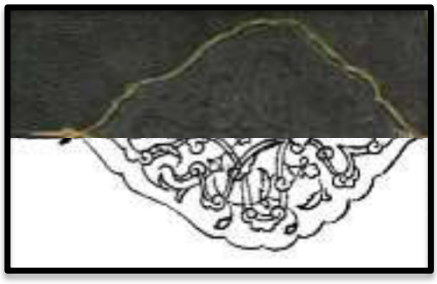
XVII. yüzyıl ortalarından itibaren Osmanlı İmparatorluğu'ndaki klasik sanat anlayışı yerini zamanla farklı bir yeniliğe bırakmıştır. XVII. yüzyıl eserlerinde motif zenginliği ve temiz işçilikle XVI. yüzyıldaki klasik anlayışın devam ettirildiği görülür. Motiflerdeki çeşitlilik dönemin sonlarına doğru azalmıştır. İşçilikte ise klasik devre göre değişiklikler gözlemlenmiştir. XVII. yüzyılın sonlarına doğru bir taraftan klasik devrin geleneği devam ettirilirken diğer yandan batı sanatının etkileri kendini göstermeye başlar. XVII. yüzyıl kompozisyonlarındaki leke değerleri ve motiflerdeki katmanlara, XVI. yüzyıldakine göre daha az rastlanmaya başlanmıştır. Ayrıca desenlerde birbirine benzeyen motiflerin sıklıkla tekrar edilmeye başlandığından söz etmek mümkündür.

6.2. Tasarım Şeması

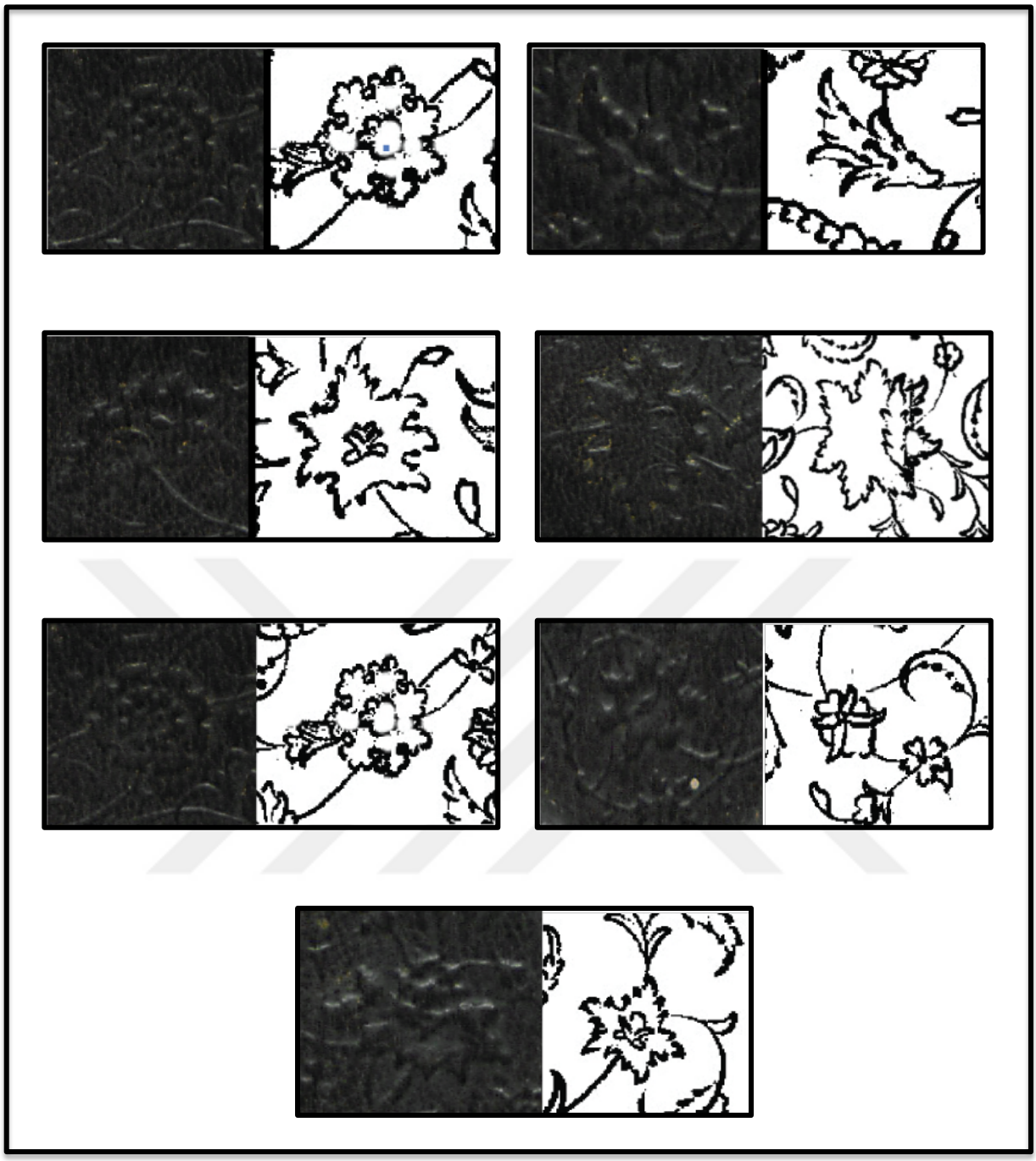
Resim 213: 1 Katalog numaralı kitabın şemse genel görünüm (sağ)

Çizim 18: 1 Katalog numaralı kitabın şemse genel çizim (sol)

Resim 214: 1 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünümü (üst)

Çizim 19: 1 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizim (alt)

Resim 215: 1 Katalog numaralı kitabın şemse detayları (sol)

Çizim 20: 1 Katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi çizim detayları (sağ)

Resim 216: 2 katalog numaralı kitabın şemse genel görünümü (sağ)

Çizim 21: 2 katalog numaralı kitabın şemse genel çizimi (sol)

Resim 217: 2 Katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünüm (üst)

Çizim 22: 2 Katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizim (alt)

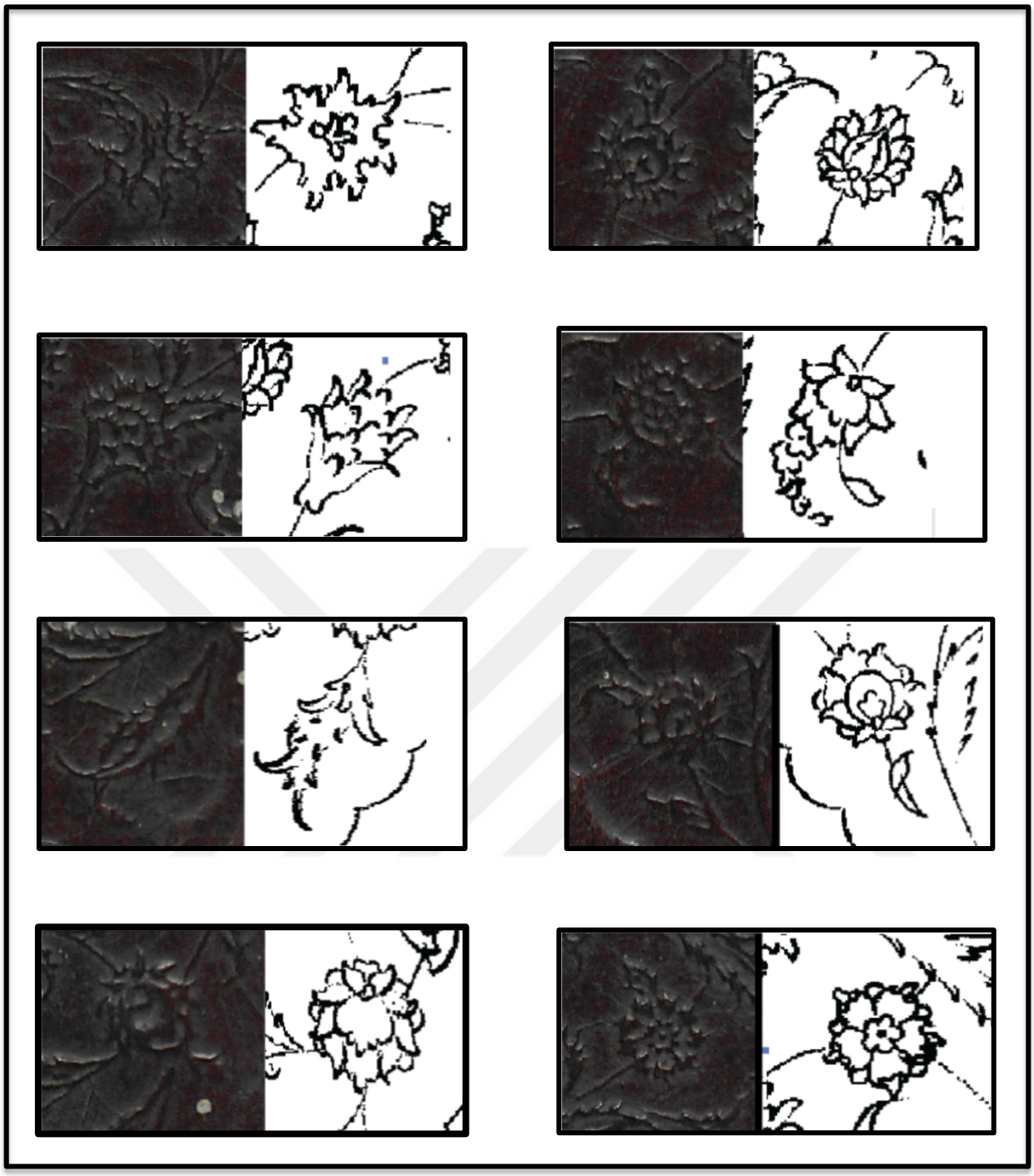
Resim 218: 2 Katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi detayları (sol)

Çizim 23: 2 Katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi çizim detayları (sağ)

Resim 219: 3 katalog numaralı kitabın şemse genel görünüm (sağ)

Çizim 24: 3 katalog numaralı kitabın şemse genel çizim (sol)

Resim 220: 3 katalog numaralı kitabın şemse detayları (sol)

Çizim 25: 3 katalog numaralı kitabın şemse çizim detayları (sağ)

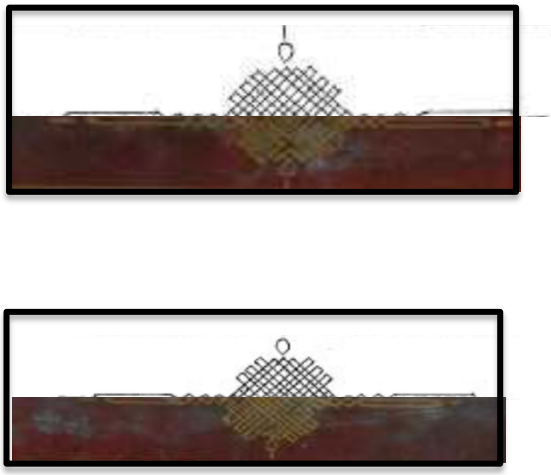
Resim 221: 4 ve 5 katalog numaralı kitapların şemse genel görünümleri (sağ)

Çizim 26: 4 ve 5 katalog numaralı kitapların şemse genel çizimleri (sol)

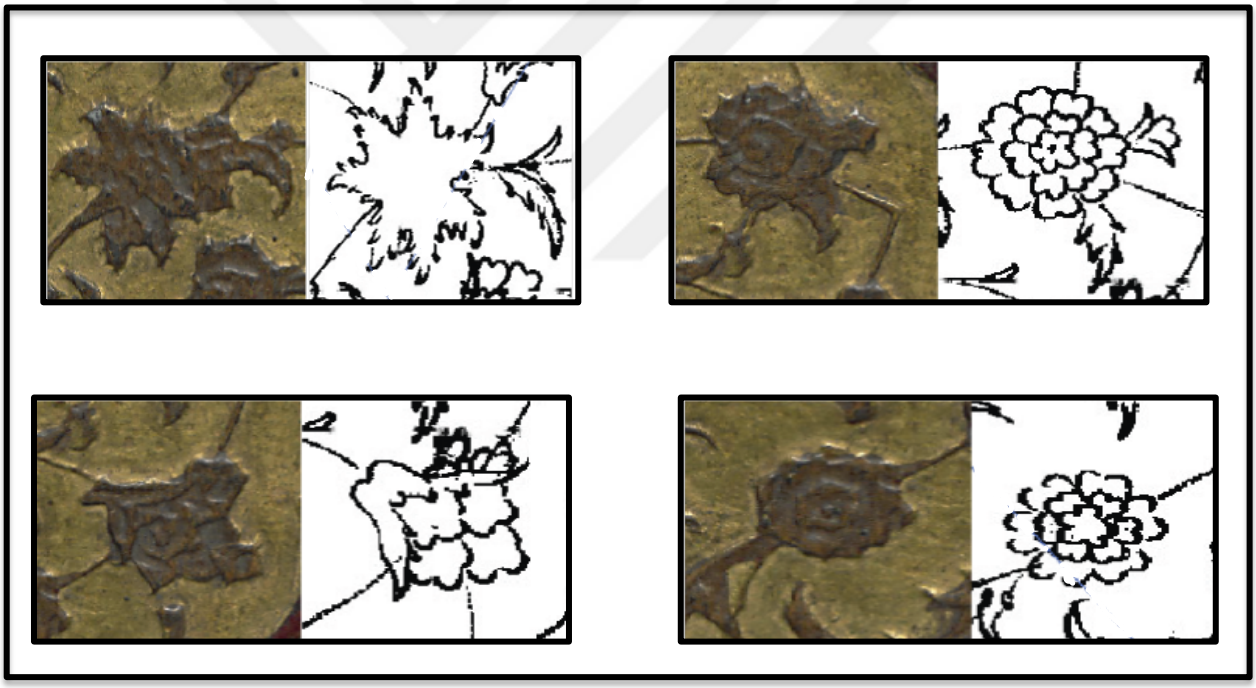
Resim 222: 4 ve 5 katalog numaralı kitapların miklep şemseleri genel görünümleri (üst)

Çizim 27: 4 ve 5 katalog numaralı kitapların miklep şemseleri genel çizimleri (alt)

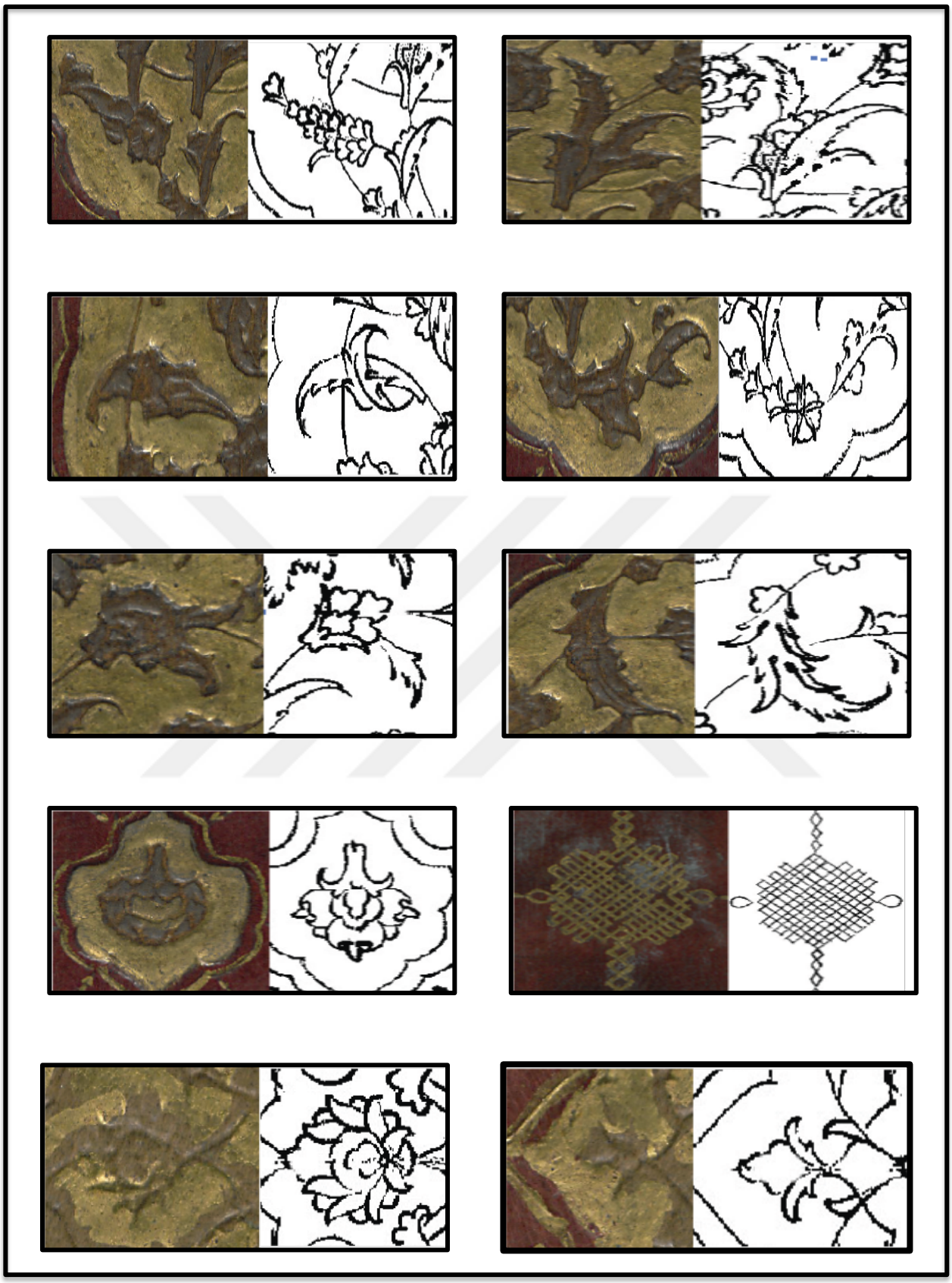
Resim 223: 4 ve 5 katalog numaralı kitaplara ait sertâpların genel görünümleri (alt)

Çizim 28: 4 ve 5 katalog numaralı kitaplara ait sertâpların genel çizimleri (üst)

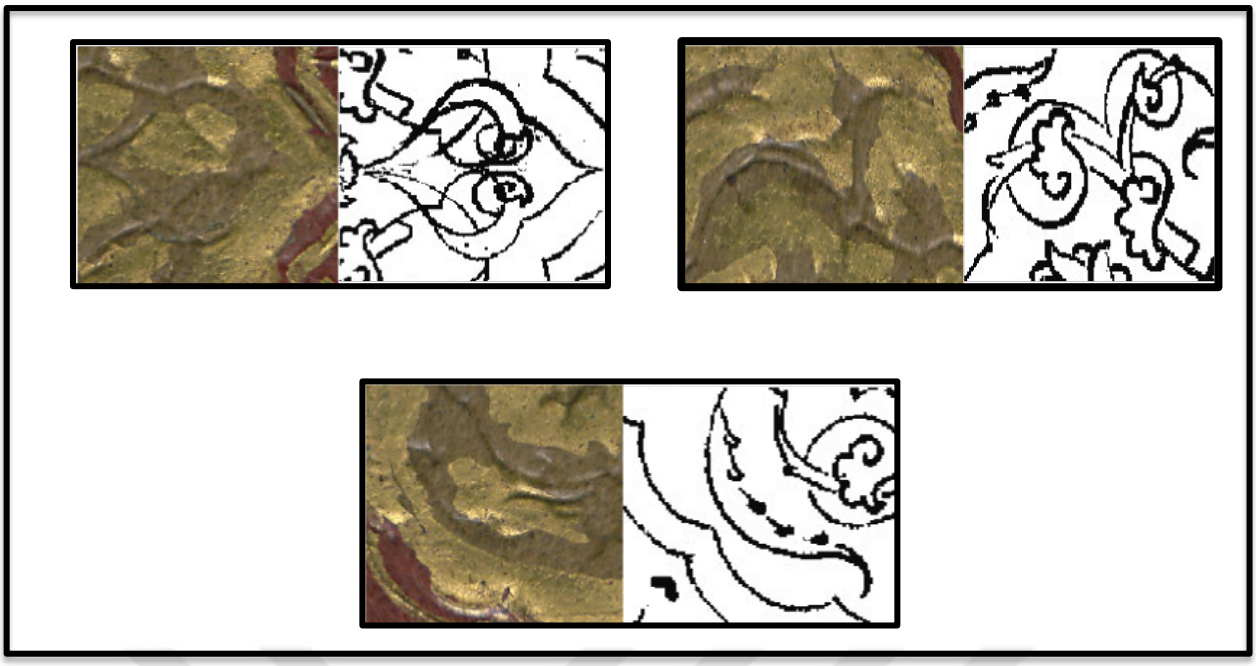
Resim 224: 4 ve 5 katalog numaralı kitapların şemse, miklep şemsesi ve sertâp detayları (sol)

Çizim 29: 4 ve 5 katalog numaralı kitapların şemse, miklep şemsesi ve sertâp çizim detayları (sağ)

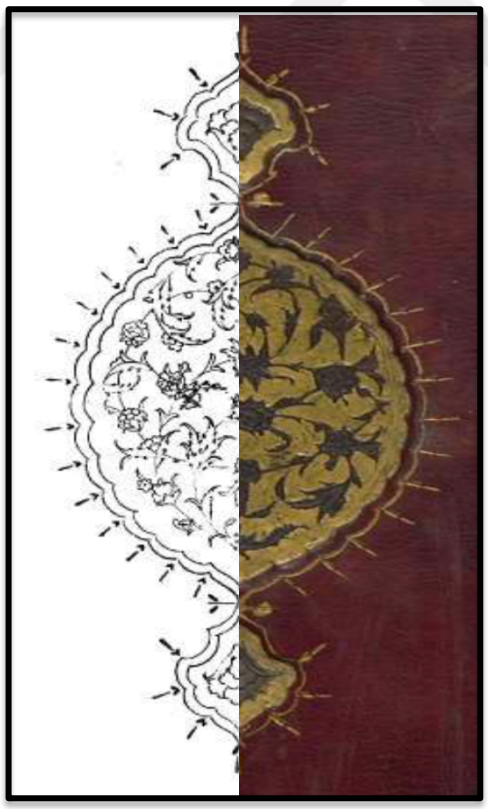
Resim 225: 4 ve 5 katalog numaralı kitapların şemse, miklep şemsesi ve sertâp detayları (sol)

Çizim 30: 4 ve 5 katalog numaralı kitapların şemse, miklep şemsesi ve sertâp çizim detayları (sağ)

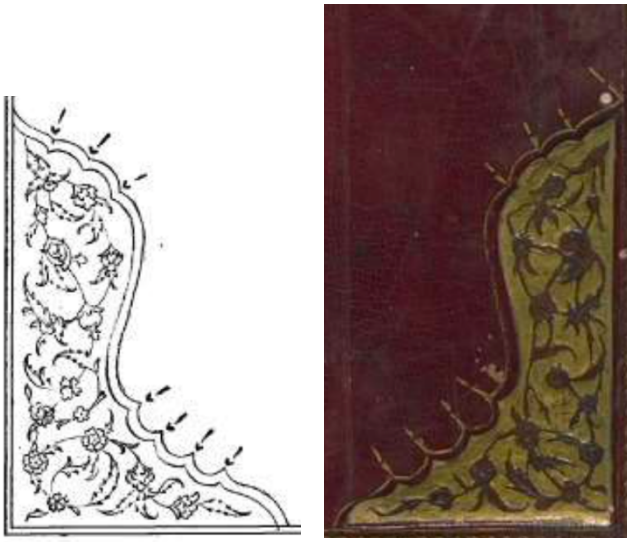
Resim 226: 4 ve 5 katalog numaralı kitapların şemse, miklep şemsesi ve sertâp detayları (sol)

Çizim 31: 4 ve 5 katalog numaralı kitapların şemse, miklep şemsesi ve sertâp çizim detayları (sağ)

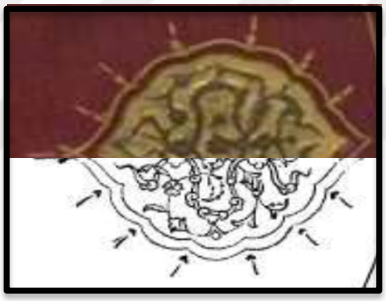
Resim 227: 6 katalog numaralı kitabın şemse genel görünümü (sağ)

Çizim 32: 6 katalog numaralı kitabın şemse genel çizimi (sol)

Resim 228: 6 katalog numaralı kitabın köşebent genel görünümü (sağ)

Çizim 33: 6 katalog numaralı kitabın köşebent genel çizimi (sol)

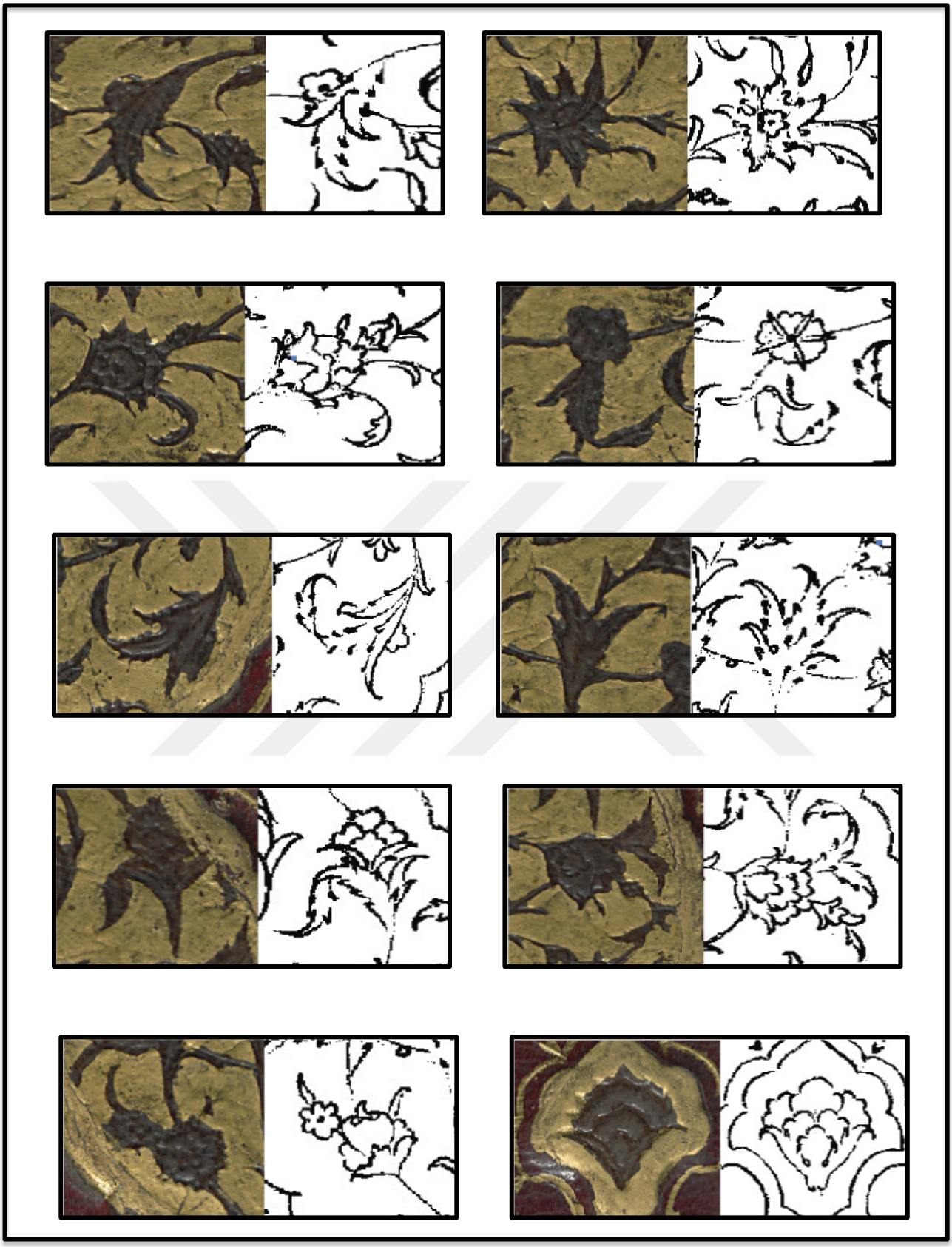
Resim 229: 6 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünümü (üst)

Çizim 34: 6 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizimi (alt)

Resim 230: 6 katalog numaralı kitabın sertâp kısmı genel görünümü (sağ)

Çizim 35: 6 katalog numaralı kitabın sertâp kısmı genel çizimi (sol)

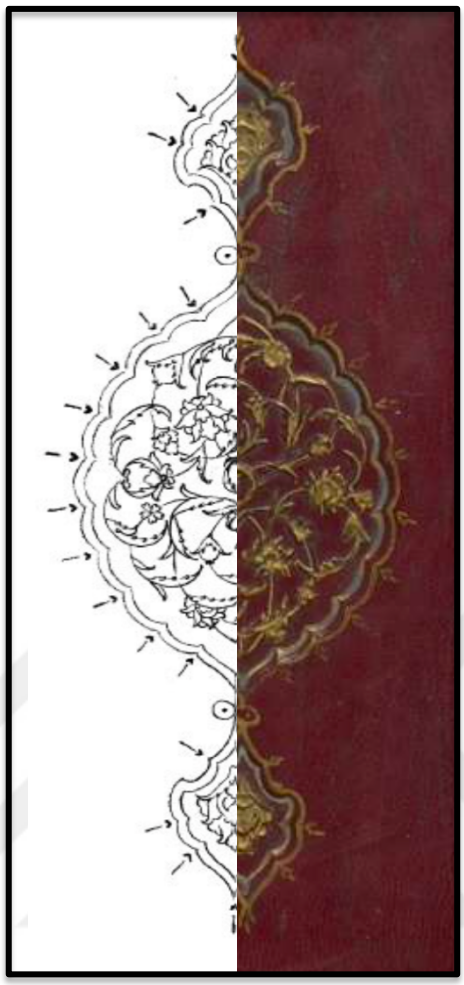
Resim 231: 6 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp detayları (sol)

Çizim 36: 6 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp çizim detayları (sağ)

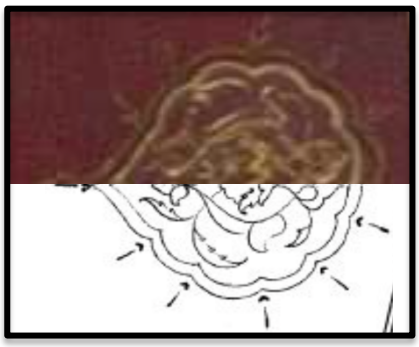
Resim 232: 6 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp detayları (sol)

Çizim 37: 6 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp çizim detayları (sağ)

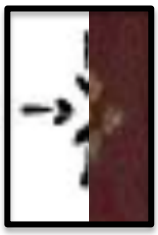
Resim 233: 7 katalog numaralı kitabın şemse genel görünümü (sağ)

Çizim 38: 7 katalog numaralı kitabın şemse genel çizimi (sol)

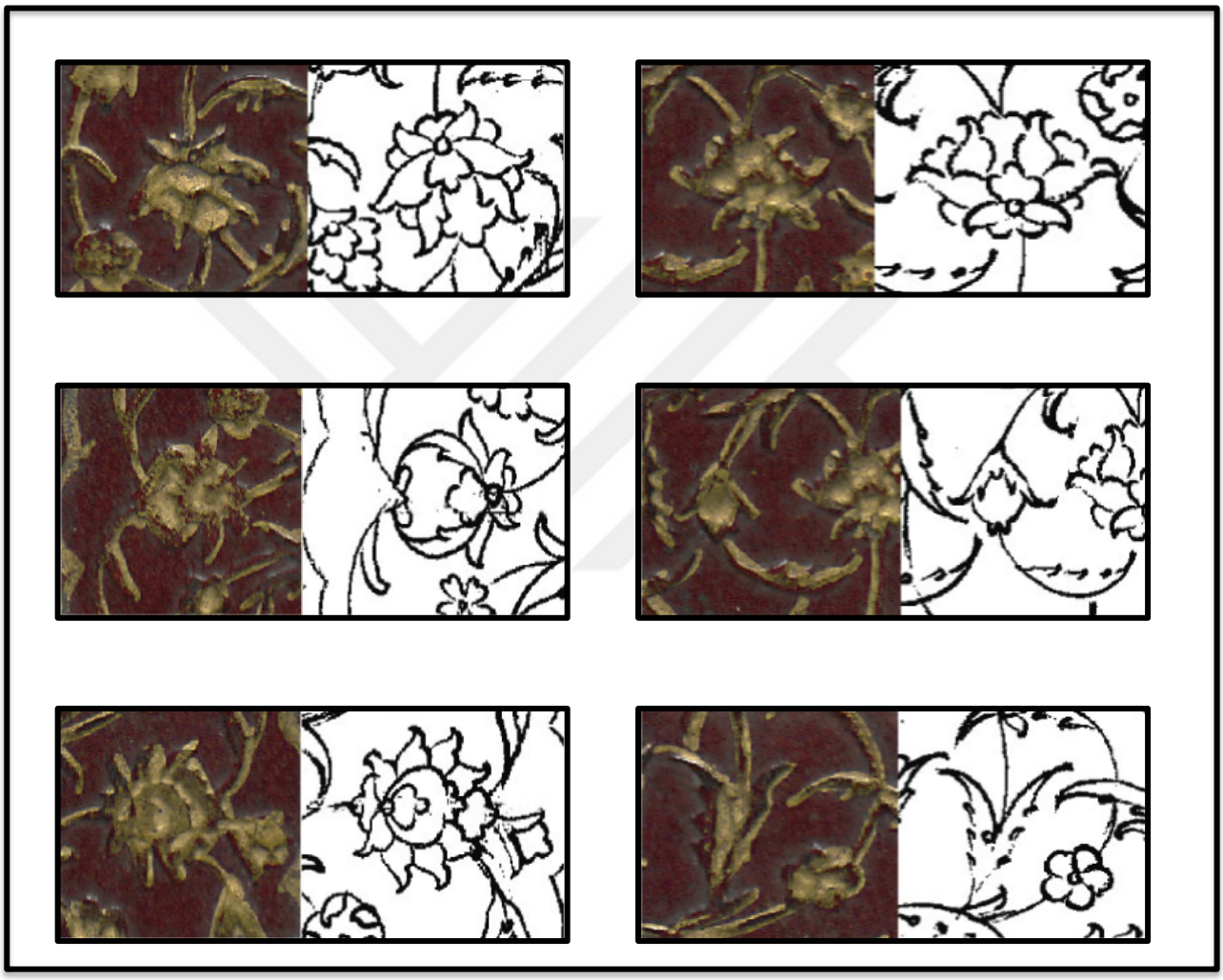
Resim 234: 7 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünümü (üst)

Çizim 39: 7 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizimi (alt)

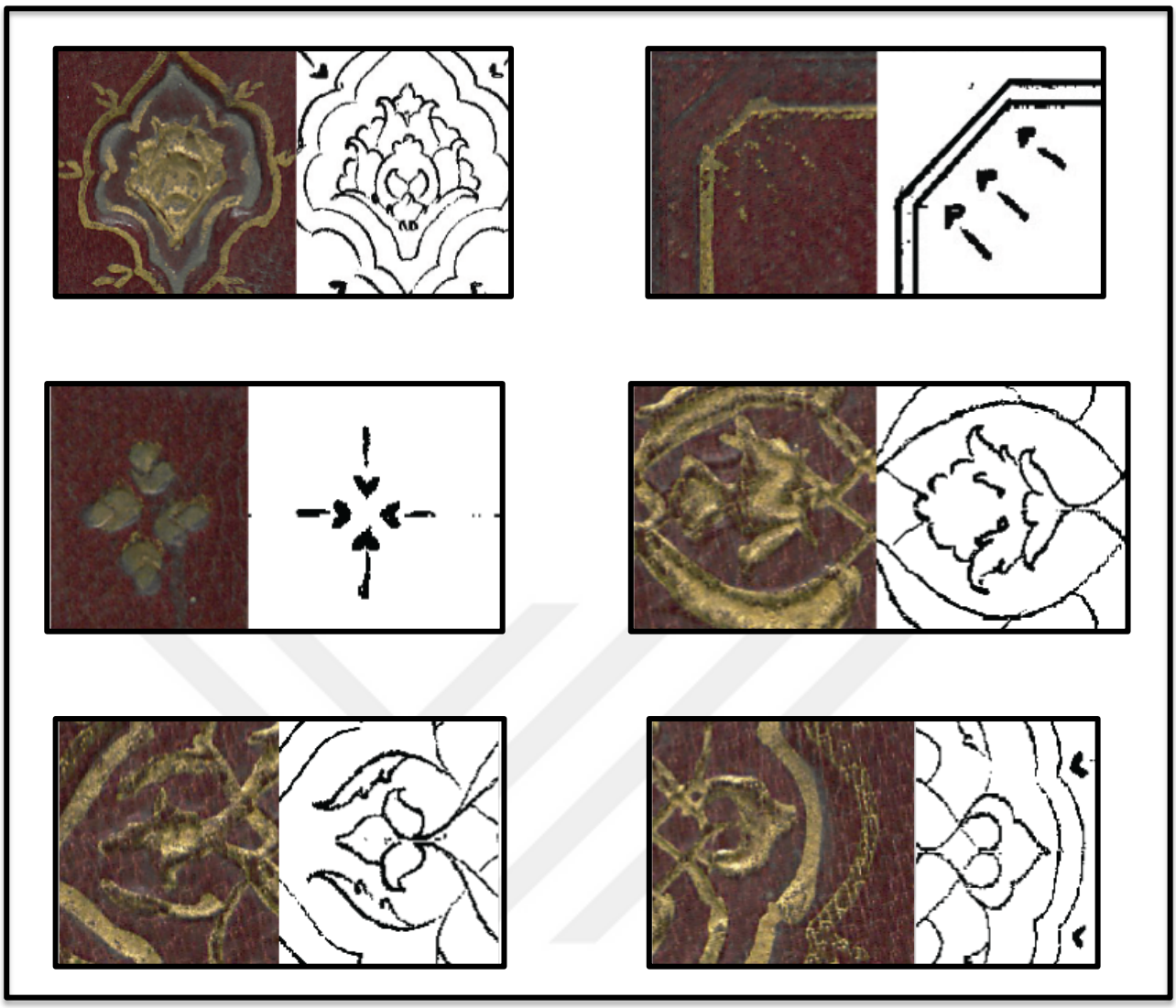
Resim 235: 7 katalog numaralı kitabın sertâp kısmı genel görünümü (sağ)

Çizim 40: 7 katalog numaralı kitabın sertâp kısmı genel çizimi (sol)

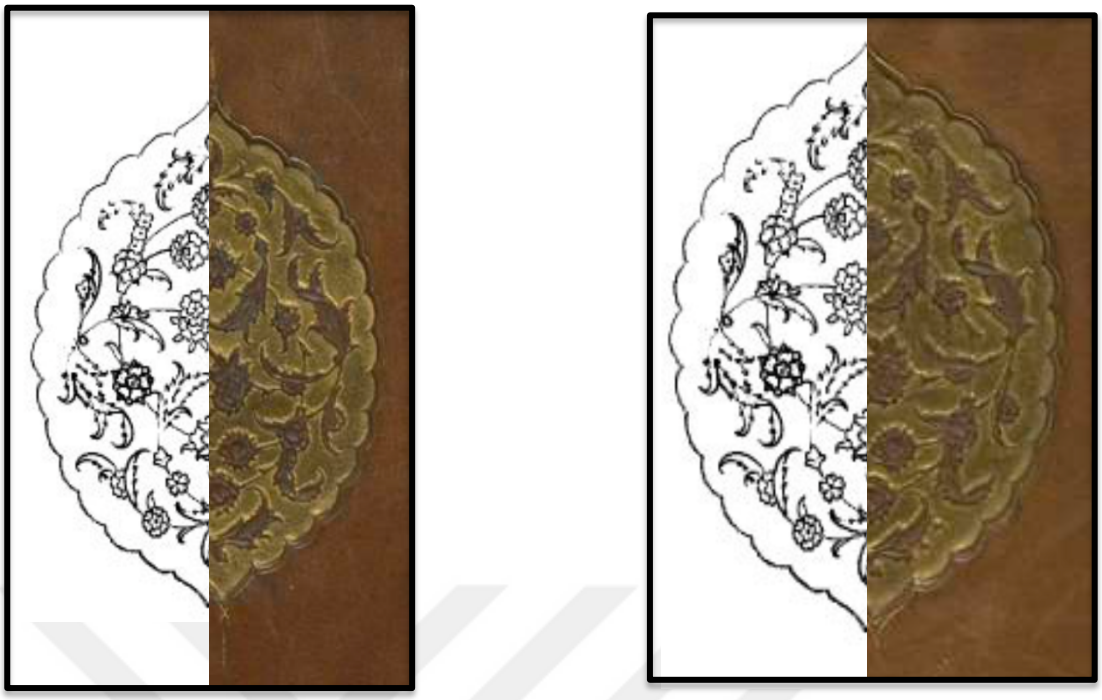
Resim 236: 7 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi ve sertâp detayları (sol)

Çizim 41: 7 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi ve sertâp çizim detayları (sağ)

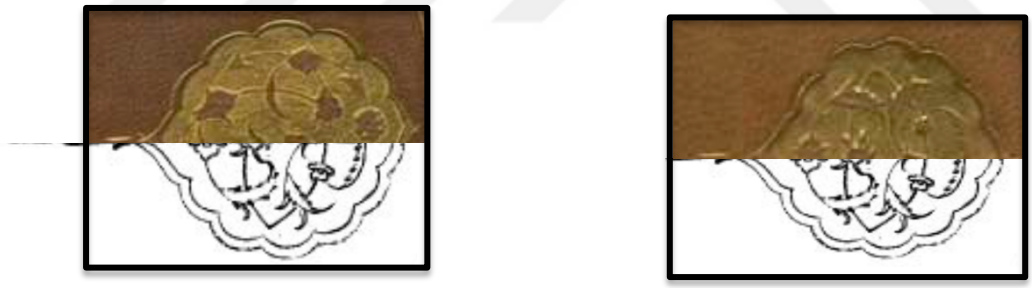
Resim 237: 7 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi ve sertâp detayları (sol)

Çizim 42: 7 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi ve sertâp çizim detayları (sağ)

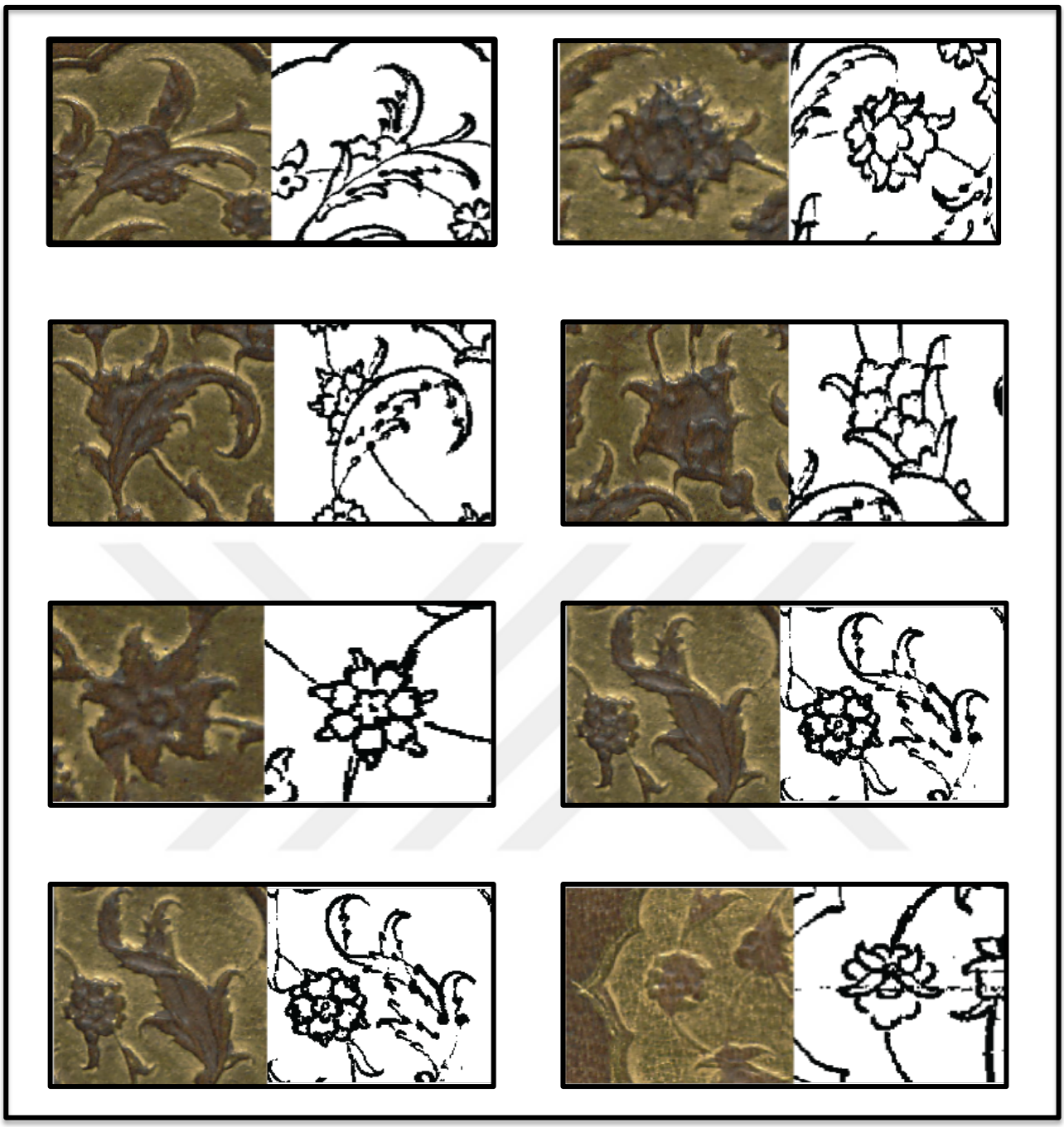
Resim 238: 8 ve 9 katalog numaralı kitapların şemse genel görünümleri (sağ)

Çizim 43: 8 ve 9 katalog numaralı kitapların şemse genel çizimleri (sol)

Resim 239: 8 ve 9 katalog numaralı kitapların miklep şemseleri genel görünümleri (üst)

Çizim 44: 8 ve 9 katalog numaralı kitapların miklep şemseleri genel çizimleri (alt)

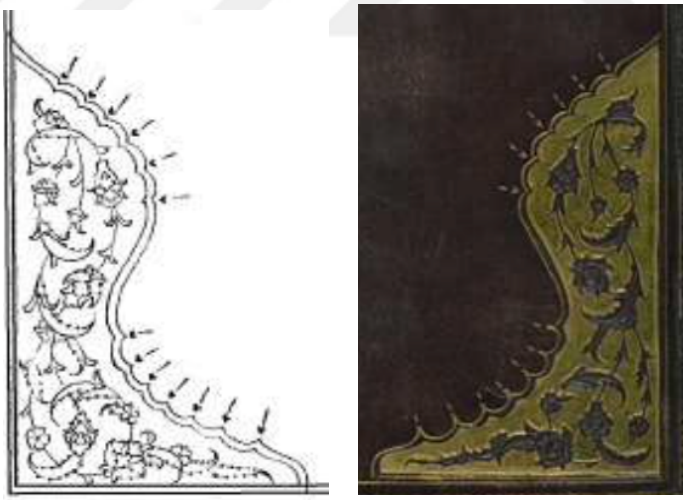
Resim 240: 8 ve 9 katalog numaralı kitapların şemse ve miklep şemsesi detayları (sol)

Çizim 45: 8 ve 9 katalog numaralı kitapların şemse ve miklep şemsesi çizim detayları (sağ)

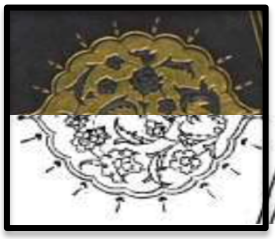
Resim 241: 10 katalog numaralı kitabın şemse genel görünümü (sağ)

Çizim 46: 10 katalog numaralı kitabın şemse genel çizimi (sol)

Resim 242: 10 katalog numaralı kitabın köşebent genel görünümü (sağ)

Çizim 47: 10 katalog numaralı kitabın köşebent genel çizimi (sol)

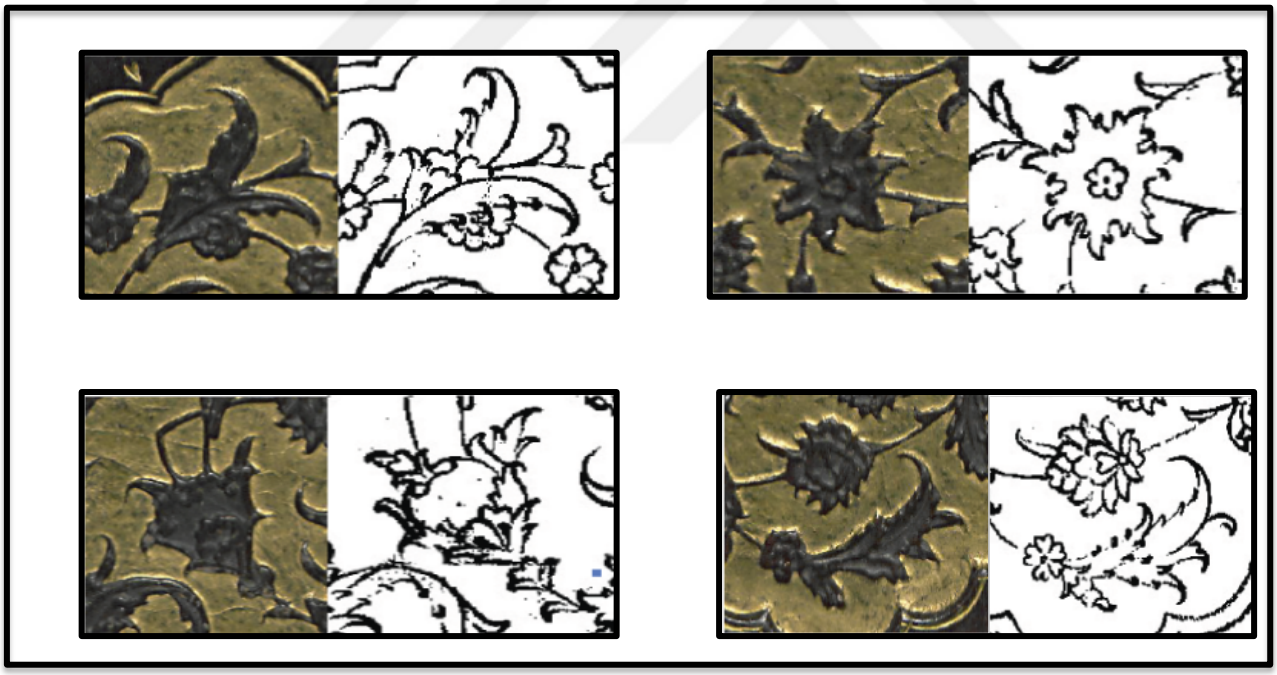
Resim 243: 10 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünümü (üst)

Çizim 48: 10 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizimi (alt)

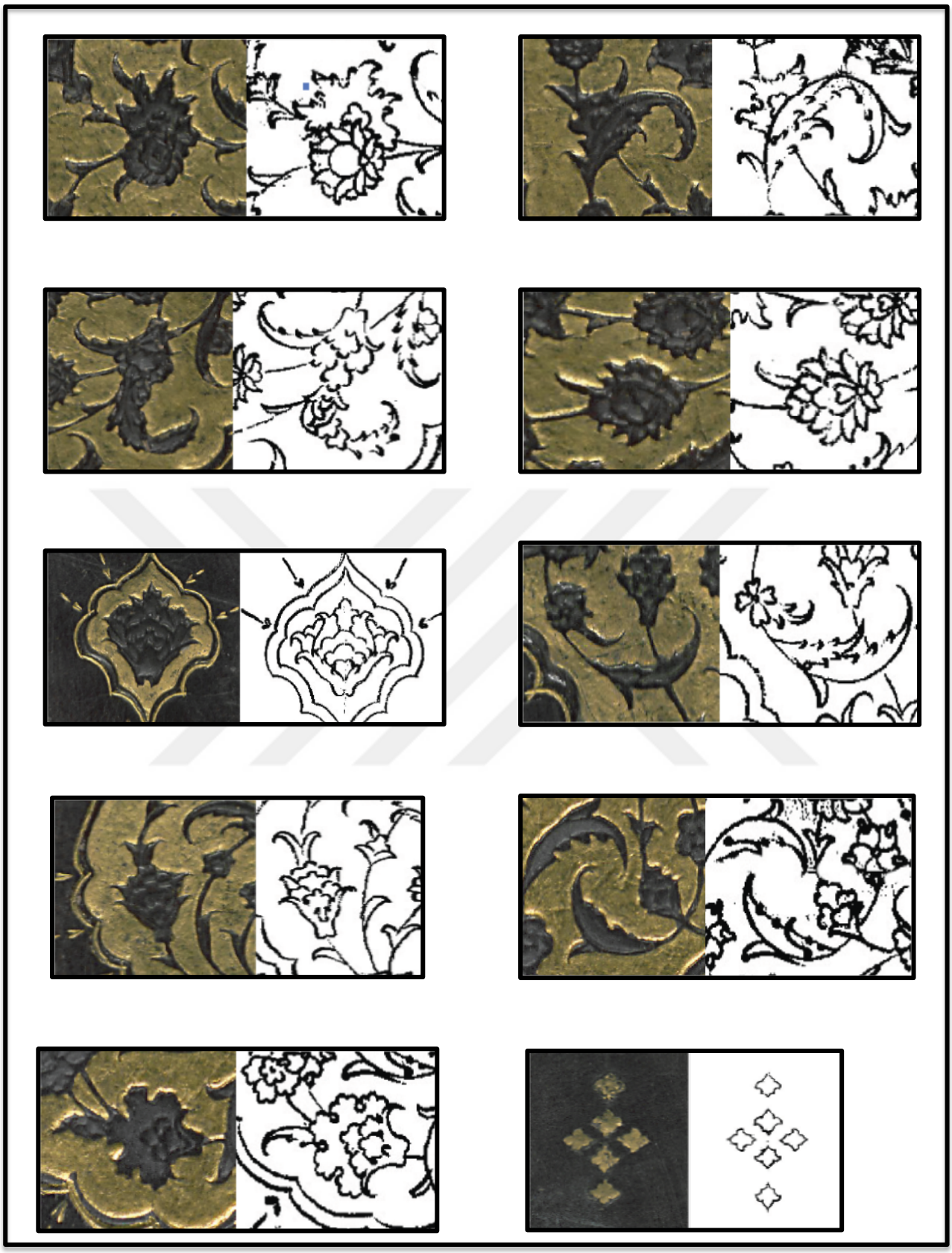
Resim 244: 10 katalog numaralı kitabın sertâp kısmı genel görünümü (sağ)

Çizim 49: 10 katalog numaralı kitabın sertâp kısmı genel çizimi (sol)

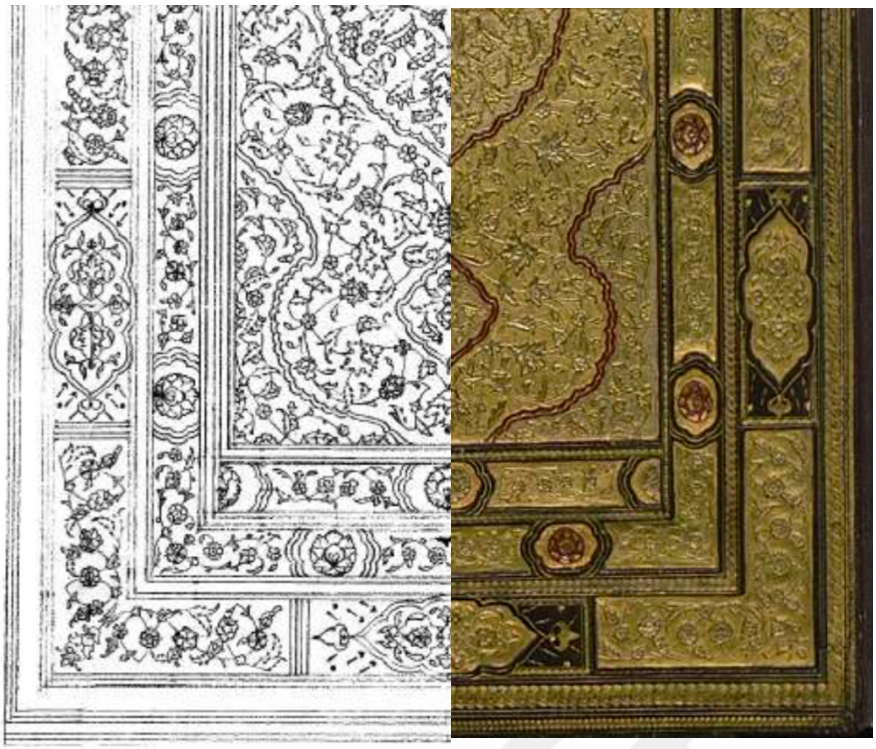
Resim 245: 10 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp detayları (sol)

Çizim 50: 10 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp çizim detayları (sağ)

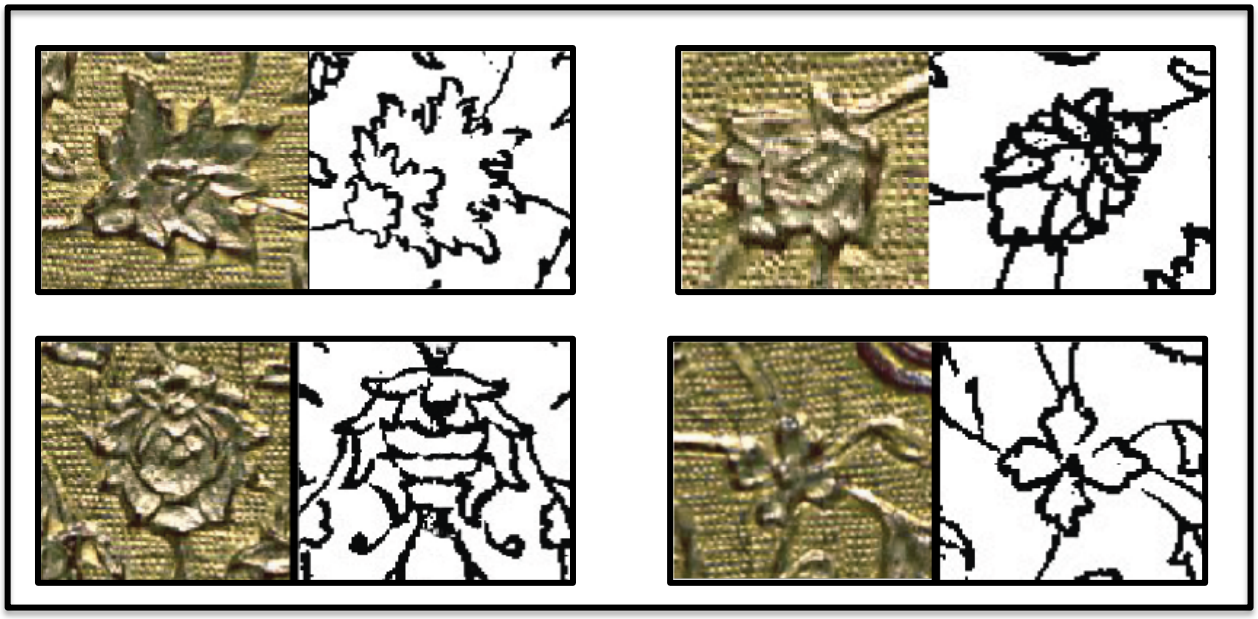
Resim 246: 10 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp detayları (sol)

Çizim 51: 10 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp çizim detayları (sağ)

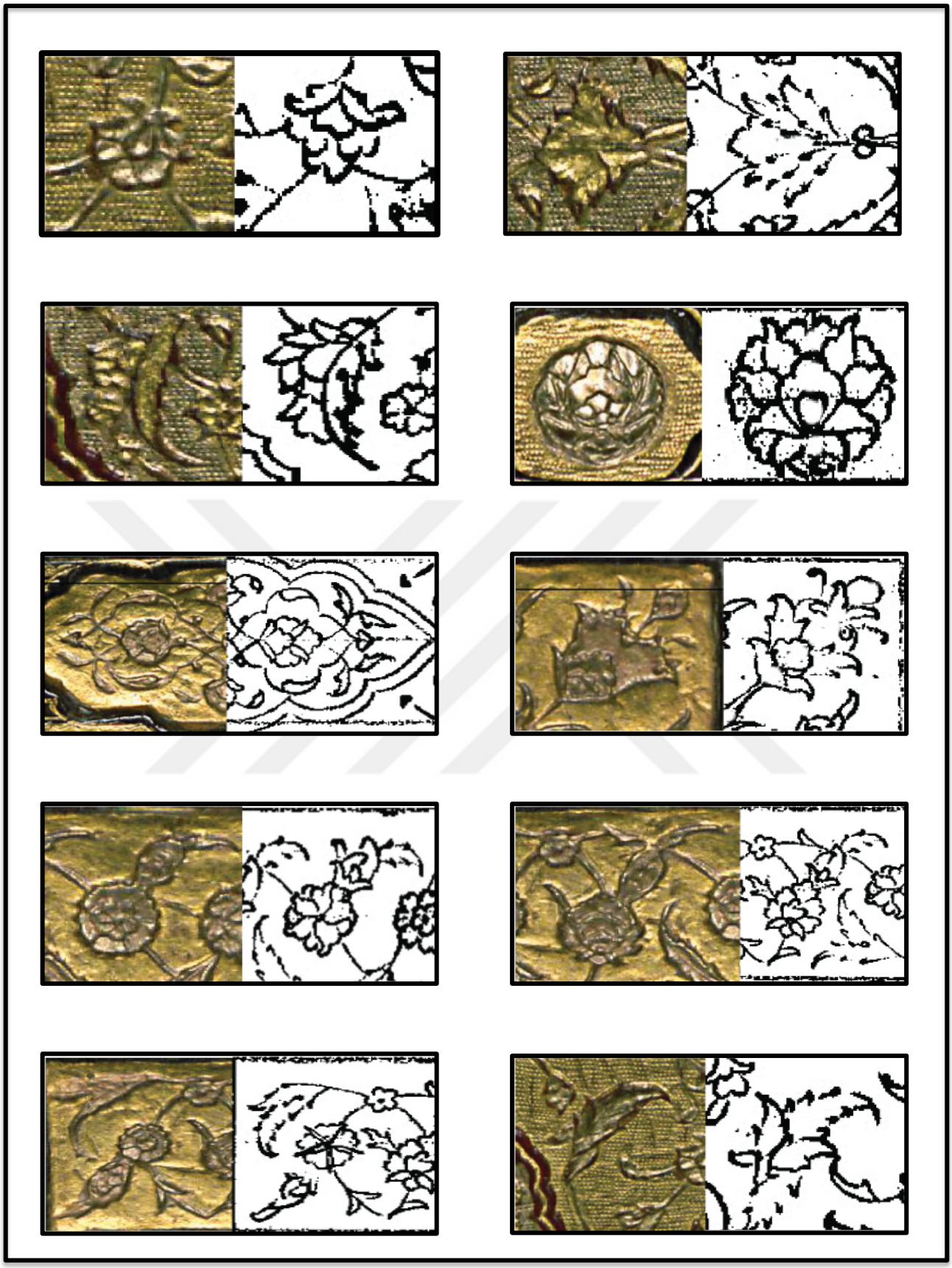
Resim 247: 11 katalog numaralı kitabın 1/4 genel görünümü (sağ)

Çizim 52: 11 katalog numaralı kitabın 1/4 genel çizimi (sol)

Resim 248: 11 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp detayları (sol)

Çizim 53: 11 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp çizim detayları (sağ)

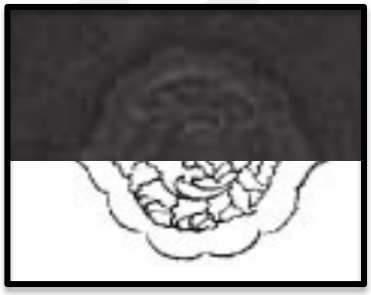
Resim 249: 11 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp detayları (sol)

Çizim 54: 11 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi, köşebent ve sertâp çizim detayları (sağ)

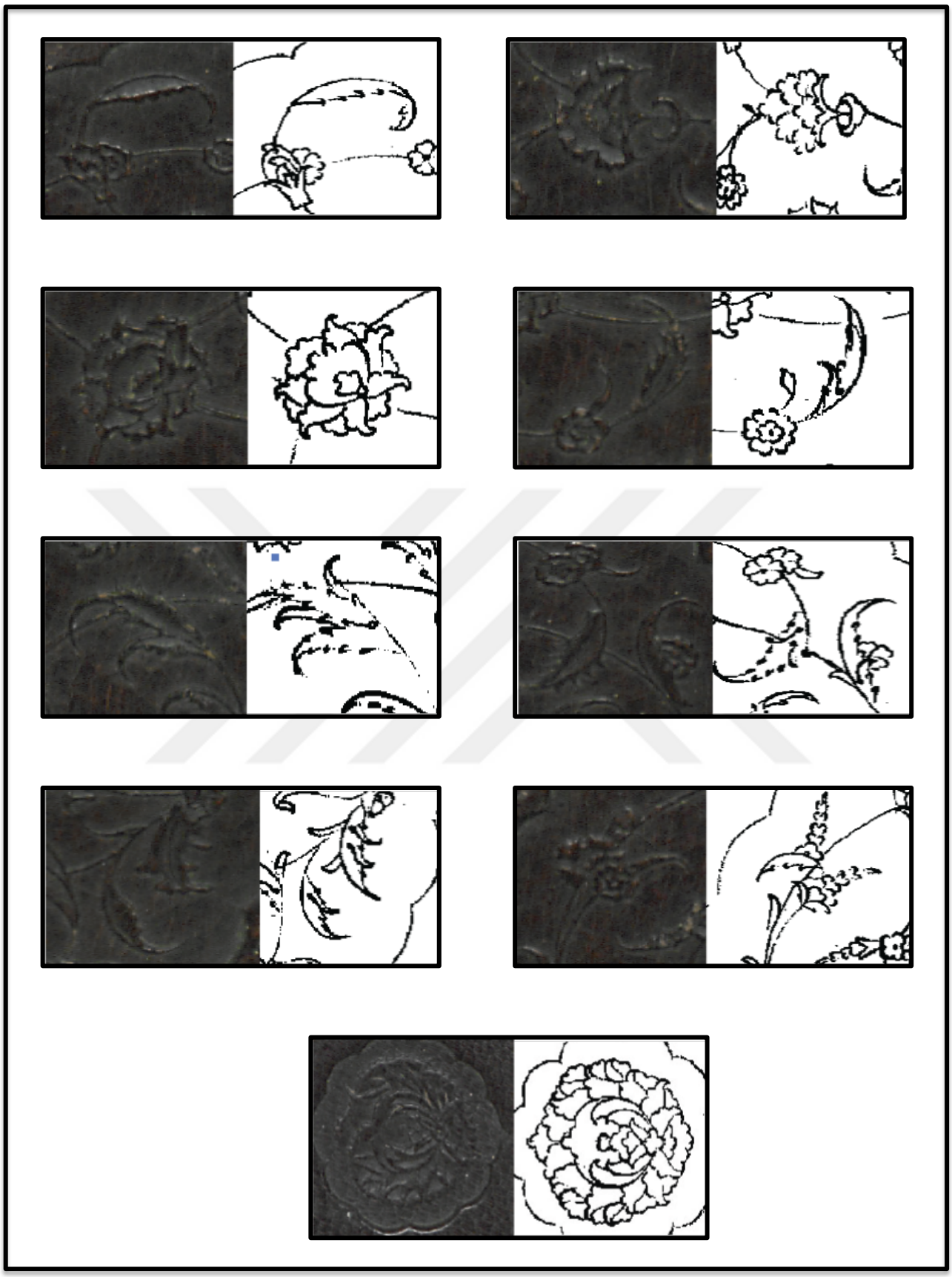
Resim 250: 12 Katalog numaralı kitabın şemse genel görünümü (sağ)

Çizim 55: 12 Katalog numaralı kitabın şemse genel çizimi (sol)

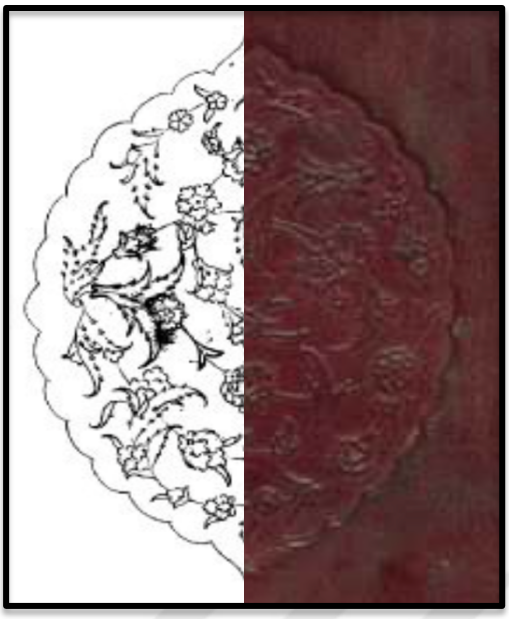
Resim 251: 12 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünümü (üst)

Çizim 56: 12 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizimi (alt)

Resim 252: 12 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi detayları (sol)

Çizim 57: 12 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi çizim detayları (sağ)

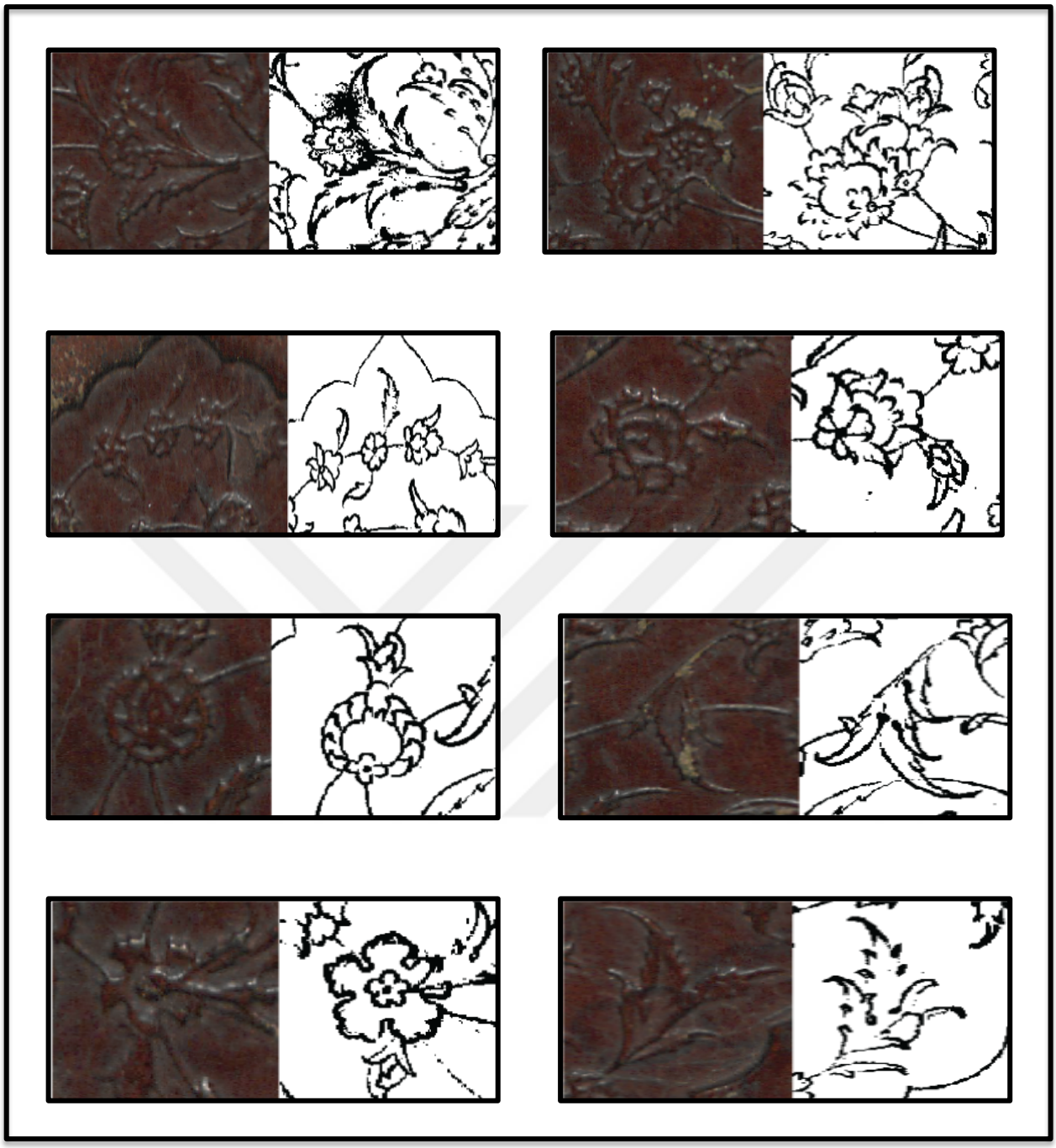
Resim 253: 13 Katalog numaralı kitabın şemse genel görünümü (sağ)

Çizim 58: 13 Katalog numaralı kitabın şemse genel çizimi (sol)

Resim 254: 13 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünümü (üst)

Çizim 59: 13 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizimi (alt)

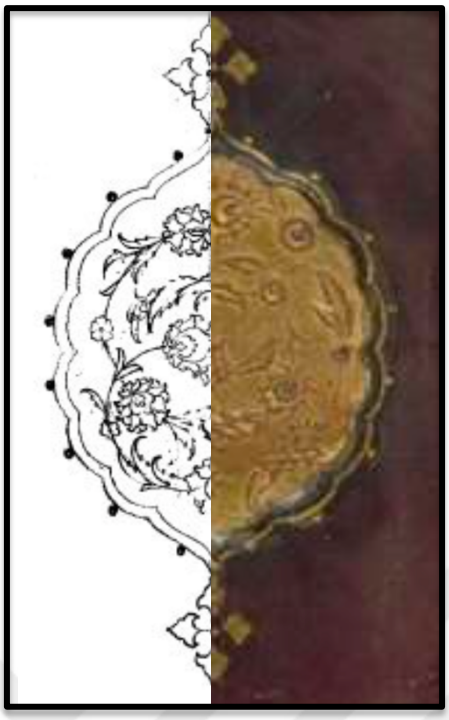
Resim 255: 13 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi detayları (sol)

Çizim 60: 13 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi çizim detayları (sağ)

Resim 256: 13 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi detayları (sol)

Çizim 61: 13 katalog numaralı kitabın şemse ve miklep şemsesi çizim detayları (sağ)

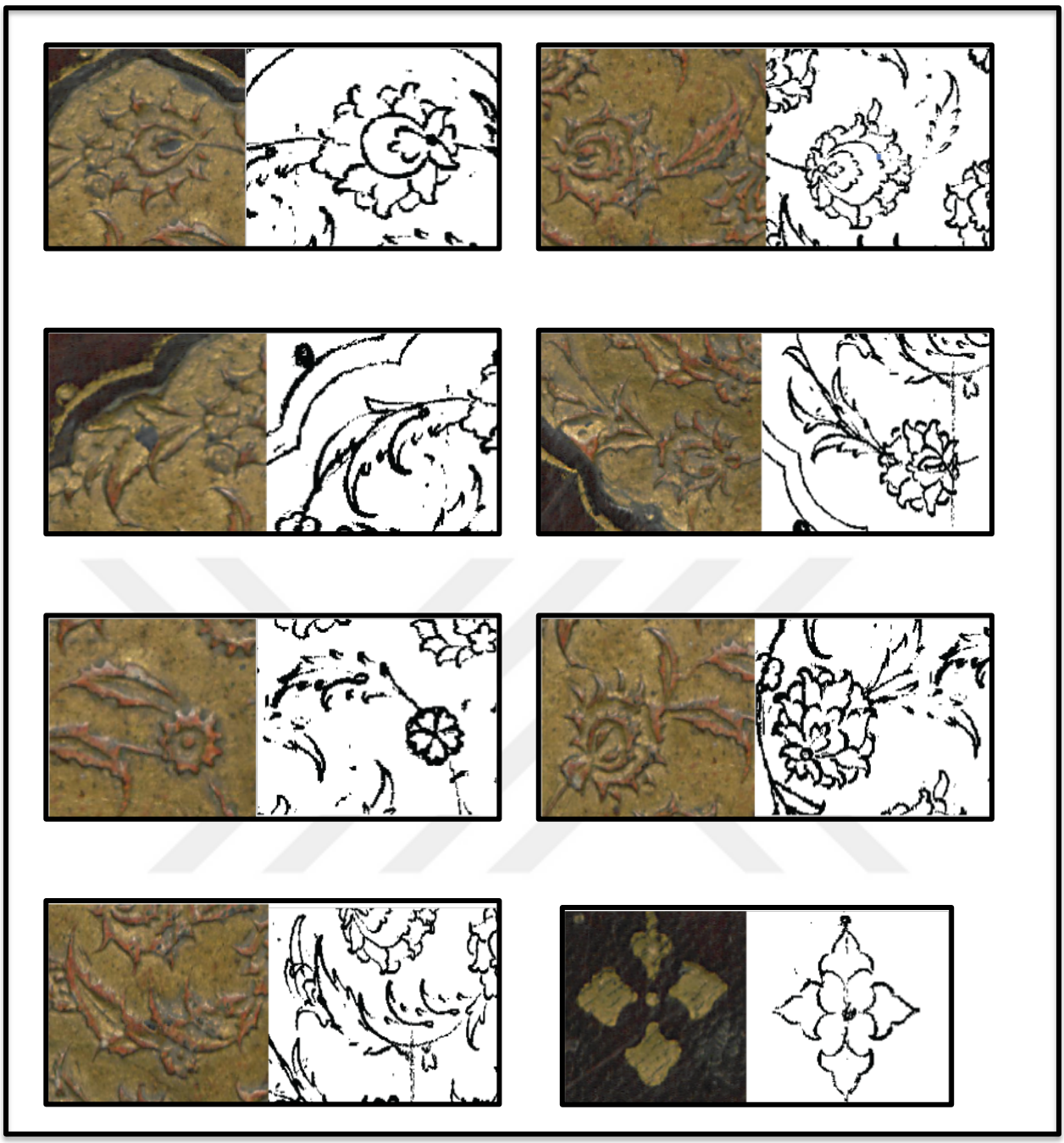
Resim 257: 14 Katalog numaralı kitabın şemse genel görünümü (sağ)

Çizim 62: 14 Katalog numaralı kitabın şemse genel çizimi (sol)

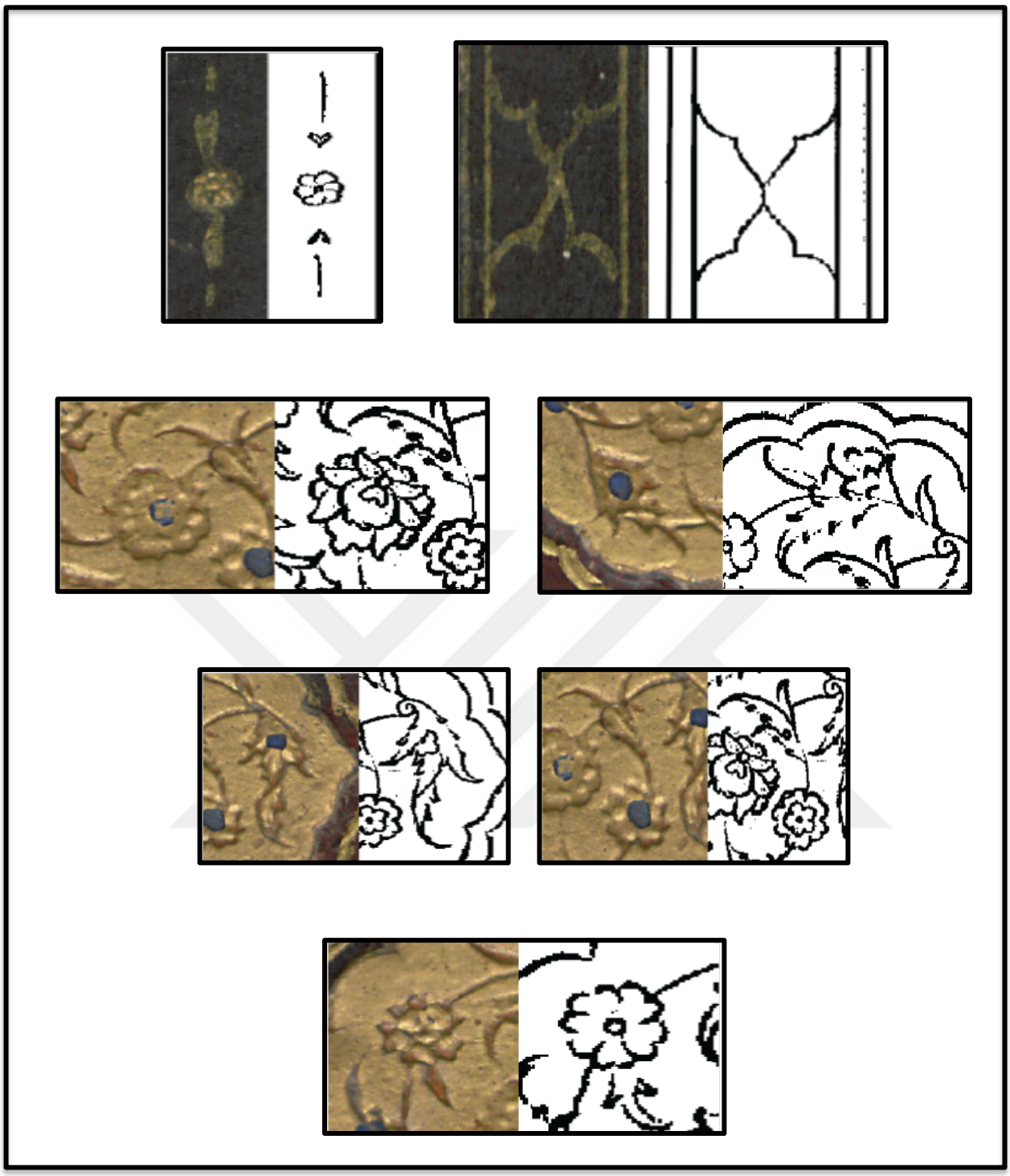
Resim 258: 14 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel görünümü (üst)

Çizim 63: 14 katalog numaralı kitabın miklep şemsesi genel çizimi (alt)

Resim 259: 14 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi ve sertâp detayları (sol)

Çizim 64: 14 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi ve sertâp çizim detayları (sağ)

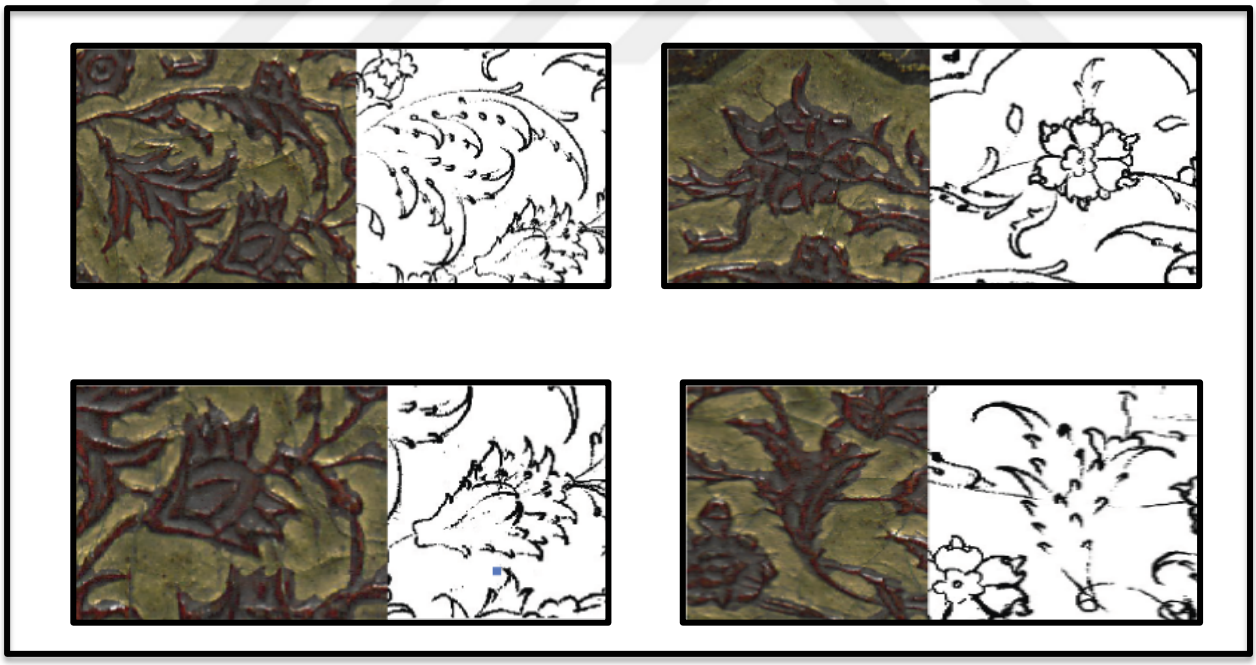
Resim 260: 14 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi ve sertâp detayları (sol)

Çizim 65: 14 katalog numaralı kitabın şemse, miklep şemsesi ve sertâp çizim detayları (sağ)

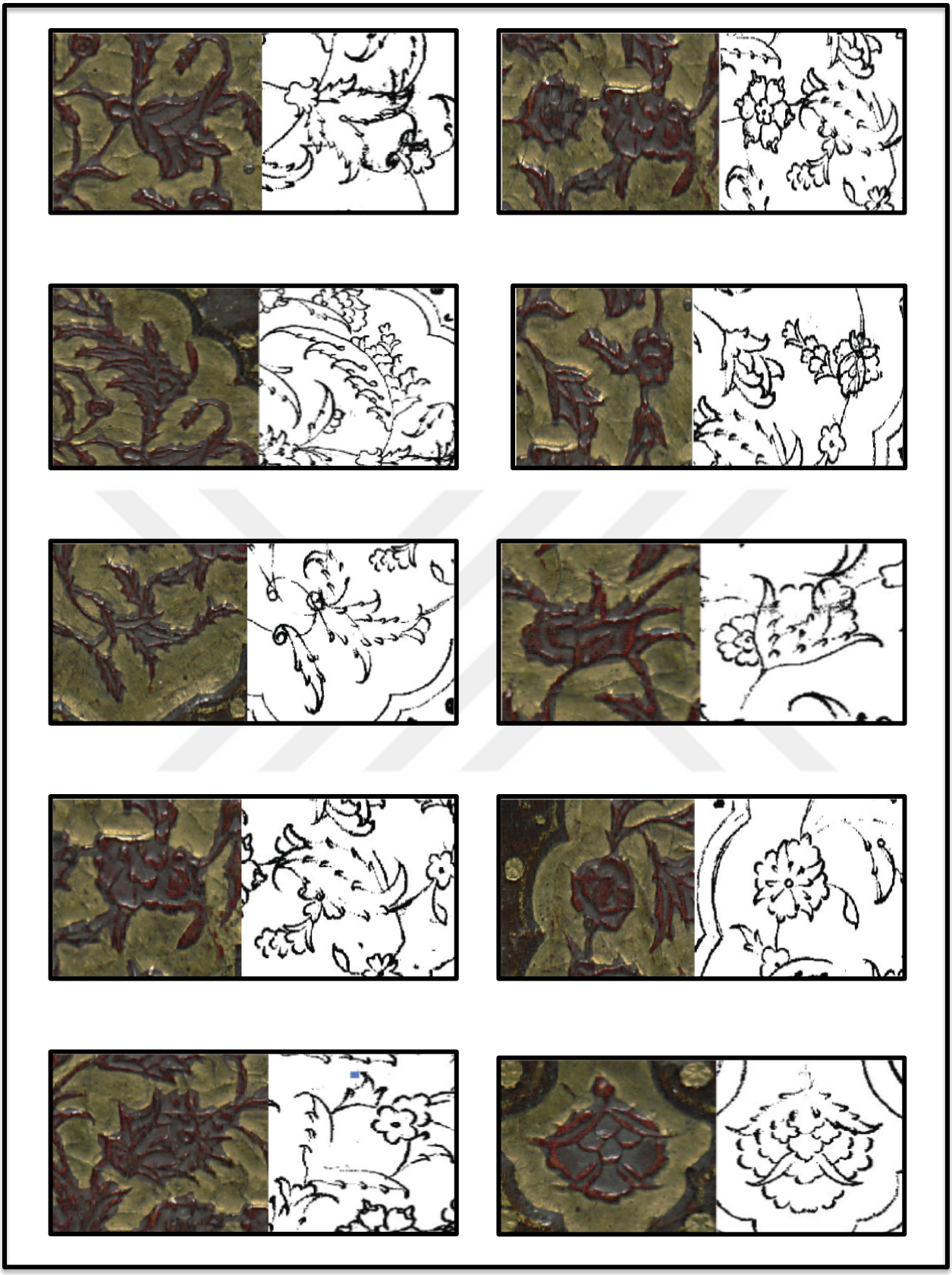
Resim 261: 15 Katalog numaralı kitabın şemse ve salbek genel görünümü (sağ)

Çizim 66: 15 Katalog numaralı kitabın şemse ve salbek genel çizimi (sol)

Resim 262: 15 katalog numaralı kitabın şemse ve salbek detayları (sol)

Çizim 67: 15 katalog numaralı kitabın şemse ve salbek çizim detayları (sağ)

Resim 263: 15 katalog numaralı kitabın şemse ve salbek detayları (sol)

Çizim 68: 15 katalog numaralı kitabın şemse ve salbek çizim detayları (sağ)

7. SONUÇ

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi padişahların, valide sultanların ve bazı hayırsever kişilerin vakfettiği eserlere sahip olup toplamda 151 koleksiyonla dünyadaki sayılı kütüphaneler arasındadır. Klasik örneklere ait saz üslubuyla bezenen ciltler çalışmanın amacını oluşturmuş ve kütüphane bünyesinde bulunan koleksiyonlar tarandıktan sonra Turhan Valide Sultan Koleksiyonu'ndaki 352 adet eserden bu minvaldeki 15 adet cilt tespit edilmiştir. Katalog bölümünde incelenen bu ciltlerin künye bilgileri, tanımlamaları ve ardından görselleriyle birlikte çizimleri verilmiştir. Değerlendirme bölümünde ise ciltler gruplandırılmış, desen çözümlemeleri yapılmış ve dönemin bezeme özellikleri ile bağlantısı incelenmiş olup muhtelif kütüphane ve müzelerdeki XVII. ve XVIII. yüzyıllara ait benzer tezyinata sahip ciltlerle de karşılaştırılmıştır. Ayrıca saz uslubunun XVI. yüzyıl örnekleri ile tez kapsamında incelenen XVII. ve XVIII. yüzyıl örnekleri arasındaki değişiklik ve yenilikler ortaya konulmaya çalışılmış, çini, kalem işi, kumaş ve halı sanatındaki saz üslubu bezemeli eserlerle kıyaslanarak motif analizleri yapılmıştır.

Ciltlerin tasarım şemaları klasik dönem karakterinde olup saz üslubu, bulut ve rûmî motiflerinden mürekkeptir. Kataloğu oluşturan 15 adet eser soğuk baskı, alttan ayırma, üstten ayırma, mülemma ve mülevven gibi muhtelif tekniklerde bezenmişlerdir. 4, 5, 6, 7, 10, 11, 14 ve 15 katalog numaraları 8 adet yazma eserin cildinde salbek, 6, 10 ve 11 katalog numaralı 3 adet yazma eser cildinde köşebent bulunmaktadır. Yalnızca 3 katalog numaralı ciltte mıklep bulunmamaktadır. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 12 ve 15 katalog numaralı 8 adet yazma eserin şemse bezemeleri serbest tasarıma sahipken 2, 8, 9, 10, 13 ve 14 katalog numaralı 6 adet yazma eserin ise hem şemseleri hem de miklep şemseleri serbest tasarım ile bezenmiştir. 1 ve 7 katalog numaralı 2 adet cildin şemsesi ters simetrili kompozisyona sahiptir. 1, 4, 5, 6 ve 7 katalog numaralı 5 adet yazma eser cildin şemseleri ½ simetride tasarlanırken 11 katalog numaralı yazma eserin şemse ve miklep şemsesi ise ¼ simetriye sahiptir. 1, 2, 3, 12 ve 13 katalog numaralı 5 adet ciltte soğuk baskı ile yapılmış, 4, 5, 6, 8, 9, 10 ve 15 katalog numaralı 7 adet cilt alttan ayırma tekniği uygulanmış, 7 katalog numaralı eserin cildi ise üstten ayırma ile yapılmıştır. 11 ve 14 katalog numaralı eserler mülemma, 6 ve 11 numaralı eserlerde ise mülevven tekniği uygulanmıştır. 11 numaralı cilt hem mülemma hem de mülevvendir. 11 katalog numaralı cildin kap içi şemsesi ile miklep şemsesi ¼ simetride rûmi motifi ile bezenerek yazma tekniğinde yapılmıştır. Ayrıca motiflere yekşah demiriyle hacim kazandırılmıştır.

Kullanılan deri renkleri bordo ve kahverenginin tonlarından oluşmaktadır. İncelenen eserlerin bazılarında tarih kaydına rastlanılmamıştır. İstinsah tarihi mevcut olanların ise XIV, XV ve XVI. yüzyıllara ait olduğu bilgisi verilmişse de ciltleri için aynı zaman dilimine ait oldukları düşünülmemektedir. Çünkü ciltlerin tezyinî unsurları referans alındığında XVII. ve XVIII. yüzyıl eserleri olduğu ve ciltlerin ait oldukları kitaplara sonradan takıldıkları fikriyatını güçlendirmektedir. Ciltlerde mücellit imzası bulunmamaktadır. Bazı kalıp ve tezyinatlar birbiriyle çok benzer nitelikte olmasından dolayı eserlerde aynı sanatkârın çalıştığı tahmin edilmektedir. Ele alınan ciltlerin tamamının Turhan Valide Sultan'ın şahsi kütüphanesine ait olduğu düşünülmektedir.

Tez çalışmasında Türk cilt sanatının saz üslûbuyla üretilen eserlerinin incelenmesi amaç edinilmiş ve kütüphanenin koleksiyonundaki mahfuz eserler irdelenerek bu sahaya katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Türk cilt sanatı çalışmaları diğer sanat dallarına göre araştırılmaya ihtiyaç duymaktadır. Gerek yurt içi gerekse de tüm İslam coğrafyasındaki yazma eser ciltlerinin incelenip, teknik ve desen analizlerinin yapılması ve bu örnekler doğrultusunda da yeni tasarımların vücuda gelmesiyle bilim ve sanat dünyamıza olumlu katkı sağlanacağı ortadadır.

KAYNAKÇA

ARSEVEN, C.Esad (1966), "Cild", **Sanat Ansiklopedisi**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, l:341-348

ARITAN, A. Saim (1992) "**Konya Dışındaki Müze ve Kütüphanelerde Bulunan Selçuklu ve Selçuklu Üslûbunu Taşıyan Cild Kapakları"**, Selçuk Üniversitesi, Doktora Tezi, 6

ARITAN, A. Saim (1993) "Ciltçilik", **Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, VII:551-557

BAYRAKTAR, Nimet (1966), **"İstanbul'daki Vakıf Kütüphaneler ve Süleymaniye Kütüphanesi l**", Vakıflar Dergisi
Cilt XV, Sayı lll.

BEŞTEV, İclâl (2022), "**Vakıflar Genel Müdürlüğü Erşivinde Kayıtlı Olan Hatice Turhan Valide Sultan Vakıf Defterinin Tezyîni Açıdan Değerlendirilmesi**", Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1

BİNARK, İsmet (1975), "**Eski Kitapçılık Sanatlarımız"**, Kazan Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları, Ankara, 1.

ÇIĞ, Kemal (1952), **"Türk Kitap Kapları Asır XV-XX"**, İlahiyat Fakültesi Dergisi**,** Ankara Yeni Matbaa Cilt l, Sayı ll-lll:108-123

DERMAN, Çiçek (2010), **"Şahkulu**", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Anaiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, XXXVIII:283-284

EBERHARD, Wolfram (2007), **Çin Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

KARACA, Filiz (2012), **"Turhan Sultan"**, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, XXXXI:423-425

KAYA, Nevzat (2010), **"Süleymaniye Kütüphanesi"**, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 121-123.

KAZAN, Hilal (2007), "**XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı Sarayının Sanatı Himayesi**", Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, s.176-177

KUT, Günay, BAYRAKTAR, Nimet, Nail (2021), **"Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri"**, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 99-100

KUT, Günay (2011), **"İstanbul'daki Yazma Kütüphaneleri"**, Tarih Dergisi XXXlll:241-374

KUZGUN, Ömer (2014), **'Süleymaniye Kütüphanesi Elimizin Altındaki Hazine'**
Yeni Asya Gazetesi, İstanbul.

MAHİR, Banu, Yayınlanmamış "**Osmanlı Resim Sanatında Saz Üslûbu**" Konulu Doktora Tezinin Önemli Sonuçlarını İçeren Makaleleri, İstanbul, 113.

MAHİR, Banu (2022), **Osmanlı Resim Sanatında Saz Üslûbu**, Hayalperest Yayınevi, İstanbul.

ÖZEN, M. Esiner (1985), **Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü**, Prof. Dr. Nâzım Terzioğlu Basım Atölyesi, İstanbul.

ÖZEN, M. Esiner (1997), "**Süheyl Ünver'in Lâke Eserleri**", Art Dekor, Temmuz-Ağustos, XXXXXIl-XXXXXlll:94-97

ÖZEN, M. Esiner (2017), **Türk Cilt Sanatı**, İşaret Yayınları, İstanbul.

SAKAOĞLU, Necdet (2011), **Bu Mülkün Kadın Sultanları**, Oğlak Yayıncılık, İstanbul.

ŞENOCAK, Lucienne Thys (2009), **Osmanlı İmparatorluğunda Kadın Bâniler-Hadice Turhan Sultan**, Kitap Yayınevi, İstanbul.

TANINDI, Zeren (1984), "**Rûgâni Türk Kitap Kaplarının Erken Örnekleri", Kemâl Çığ'a Armağan,** İstanbul, 223-253

TANINDI, Zeren (2004), **"Kitap ve Cildi", Osmanlı Uygarlığı-2, Haz. Halil İnalcık, Günsel Renda,** Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 840-863

TEKİN, Şinasi (2017), **Eski Türklerde Yazı, Kâğıt, Kitap ve Kâğıt Damgaları,** Dergâh Yayınları, İstanbul.

ÜÇER, Münevver (2008), **"Fırçanın uçuşan yaprakları",** İsmek El Sanatları Dergisi, İstanbul, Sayı 14

ÜNVER, A. Süheyl (1943), **Kaplarda Türk Tezyinatı,** Güzel Sanatlar Akademisi Minyatür Şubesi Yayınları, İstanbul.

ÜNVER, Süheyl (1942), Şarkta Yapılan Kap Nakışlarında Hayvan Resimleri", **Ülkü,** XXVlll:13-15

ÜNVER, Süheyl (1965), **"Türk Sanat Tarihinde Edirnekâri Lâke İşleri ve Sanatkârları"**, Vakıflar Dergisi, İstanbul, VI:15-20

İnternet Kaynakları:

http://www.suleymaniye.yek.gov.tr/Home/ShowLink?LINK_CODE=3 adresinden 1 numaralı resim Mart 1, 2023 tarihinde alınmıştır.

http://www.suleymaniye.yek.gov.tr

http://www.yazmalar.gov.tr/elyazmacılıgımız_tr.php

http://islamansiklopedisi.org.tr adresinden, Mart 1, 2023 tarihinde 2 numaralı resim alınmıştır.

http://ekitap.yek.gov.tr adresinden, Mart 20, 2023 tarihinde 3 numaralı resim alınmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Ortaöğrenimini İstanbul Gaziosmanpaşa Kâzım Karabekir İmam Hatip Lisesi'nde tamamladı. 1999 yılında Edirnekapı Mihrimah Sultan Camî Külliyesi'nde Emel Türkmen ile başladığı tezhip eğitimini, 2008 yılında icâzetini alarak tamamladı. 2005-2010 yılları arasında İSMEK Atölyesi'nde tezhip alanında özgün eserler üretti. 2010-2013 yılları arasında Orhan Dağlı'nın Çiçek Ressamlığı derslerine katıldı. 2013 yılında Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nin Özel Yetenek Sınavını tam burslu olarak kazandı. Aynı yıl Geleneksel Türk Sanatları bölümünde lisans eğitimine başladı. İslâm Seçen ve Melike Kazaz'dan cilt dersleri ve Taner Alakuş'tan minyatür dersleri alarak lisans eğitimini derece ile 2019 yılında tamamladı. Aynı yıl, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Enstitüsü Üniversitesi Geleneksel Cilt Ana Sanat Dalında yüksek lisansa başladı.

2007 yılında İSMEK tarafından düzenlenen "Hazret-i Mevlânâ" temalı yarışmada tezhip dalında ikincilik ödülü aldı. 2010 yılında Birleşik Arap Emirlikleri Abu Dhabi Kültür Bakanlığı tarafından düzenlenen "Al-Burda Uluslararası Tezhip Yarışması"nda mansiyon ödülüne layık görüldü. 2018 yılında ise Zeytinburnu Belediyesi tarafından düzenlenen Geleceğin Ustaları Yarışması'nda cilt alanında ikincilik ödülü aldı. T.C. Kültür Bakanlığı'nın 13. 14. ve 15. Devlet Türk Süsleme Sanatları sergilerinde yer aldı.

Yurt içinde ve yurt dışında sergilere katılmış olup, Muhtelif müze ve özel koleksiyonlarda eserleri bulunmaktadır.

Cilt, tezhip ve minyatür çalışmalarına İstanbul'da devam edip, özel kurslarda tezhip ve cilt dersleri vermektedir.